Gligor Hasa

SCEPTRUL LUI DECEBAL

Editura Ion Creangă

Coperta de PUIU MANU

Lector: GH. D. VASILE
Tehnoredactor: CONSTANTIN GOSAV

Bun de tipar: 10.X.1986.
Apărut: 1986.
Coli de tipar: 10,75.

Tiparul executat sub comanda nr. 259/1986,
la Întreprinderea Poligrafică „Crişana",
Oradea, str. Leontin Sălăjan nr. 105.
Republica Socialistă România

Gligor Hașa

SCEPTRUL LUI DECEBAL

VIRTUȚI STRĂMOȘEȘTI

— roman —

EDITURA ION CREANGĂ — BUCUREȘTI
1986

Astfel se înjghebă în Dacia o nouă făptură, de fire r o m a n ă prin minte și d a c ă prin nemaipomenita ei energie, care păstră trăsăturile ei caracteristice, cu toată năpustirea unor roiuri nesfîrșite de neamuri străine . . .

A. D. XENOPOL, *Istoria Românilor, Ediția a IV-a*

Capitolul unu

CEI TREI, ROATĂ ÎN JURUL LUI TOADER BERIAN, ZIS ŞI ŞERPELE Roş, erau ochi şi urechi. Altfel nici că se putea. Ochii urmăreau, fascinaţi, mişcările singurului om care nu se sinchisea nici atîtica de poreclă, mişcări ce însoţeau vorbele ca şi cînd cel ce le rostea ar fi fost plămădit din gelatină, în vreme ce urechilor nu le venea să creadă. Cum s-ar fi putut însă să nu crezi cînd Toader Berian, om căruia, între şaptezeci şi o sută de ani, puteai să-i dai oricîţi, se jura „să-l muşte şerpele roş“ pe ăl care minte, ori de cîte ori bănuia neîncrederea pe feţele celor dispuşi să-l asculte. Vitele păşteau mai la o parte, către gura văii. Bătrînul cobora ori ridica glasul, însufleţind vorbele, destăinuind întîmplări de groază, în vreme ce copilandrii, pînă mai adineaurea viteji nevoie mare, aruncau priviri furişe către bezna cenuşiu-verzuie unde bănuiau gura peşterii, neîndrăznind să-şi arate într-un fel sau altul curiozitatea şi teama.

— Cum vă spusei, peştera străbate muntele pînă hăt, la temeliile Cetăţii Regilor. În pereţii ei, care aici se lărgesc, aici se strîmtează, închipuind un fel de coloană subpămînteană a infinitului, sînt săpate poliţe, un fel de brîuri de mărimea unor şanţuri răsturnate în care se înşiruiesc, ca nişte dovleci puşi la păstrare, urnele de aramă sau de aur cu cenuşa maimarilor daci, fiecare vas fiind păzit de o viperă galbenă, avînd cornul verde şi în vîrful cozii un clopoţel de argint. Cum ai pătruns acolo la ceasul cînd şerpele roş îşi leapădă pielea, cum prind a suna clopoţeii, fiecare pe alt ghers: legănat, grăbit, unduitor, moleşitor, încît auzindu-i capeţi gust de somn şi ai vrea să dormi şi să tot dormi ca să nu te mai trezeşti niciodată. Atunci, ca la o poruncă, muntele se clatină, intrarea se închide, o lumină lăptoasă prinde a curge din tavanul de calcare, aşijderea celeia din nopţile cu lună neciuntită de vîrcolaci; numai ce prind a clinclincţi clopoţeii şi din vasele cu cenuşă prind a răsări somnoroase umbre omeneşti care, mai apoi, se desprind de pe pereţi, aşa cum ai desprinde şi însufleţi nişte umbre, şi încep a umbla într-un fel de plutire vîscoasă, cu gesturi şi paşi de gelatină. Clopoţeii sună şi sună, viperele încornate prind viaţă şi şuieră hîrşîit din guşile doldora cu venin înverzit; o lume întreagă, care a fost demult, se închipuie în jurul tău ca imaginile unui film proiectat pe zeci şi zeci de ecrane succesive, încît omul pătruns aici, dacă mai nimereşte ieşirea, biruind somnul bolnav, se trezeşte bătrîn, de-i tînăr, şi tînăr, de-i bătrîn. Rămîne neom, tînjeşte mereu după ce nici el nu ştie, bîntuit de teama şi de dorul Şerpelui Roş.

— Adică?! îndrăzni Bogdan să-l întrerupă, simţind cum i se scurge un şuvoi de transpiraţie rece pe şira spinării. Cum vine asta „rămîne neom“?

— Chiar aşa! întări Cosmin, bine prins nu atît de fantasmagoriile bătrînului cît de jocul de spiriduș al negului arămiu și păros de pe nasul acestuia, neg ce aducea cu un fel de prună brumată, gata parcă să se desprindă în orice clipă și s-o pornească singur la drum, orientîndu-se ca o insectă bizară după perii-antenă, şi de învîlvorarea unei șuvițe de păr negru într-o claie colilie.

Negul prinse a se agita ca un minuscul clopoţel de aramă, sprîncenele-cetină se ridicară a cruntă mirare, înfăţişarea lui Toader Berian pe de-a-ntregul era aceea a unui smeu mîniat cînd le răspunse:

— Neom ziceţi?! Puşchea pe limbă! Adică nu așa ca toţi oamenii, ci chip şi robul poreclei sale: nebunul, şuia, zăluda, căpcăunul, priculiciul, strigoaica, înţelegi?! Care va să zică eu vă spun vouă ceea ce ureche de om n-a auzit, iar voi puneţi la îndoială! Uite, mă jur juruinţă grea: să-l muște Şerpele Roş pe ăl de minte măcar atît, atîtica!

— Așa ca 'mnealui, mă Bogdane, plasticizează Teofana, închipuind cu arătătorul la tîmplă mişcarea sfredelului, semn cum că bătrînul ar fi binişor plecat de-acasă.

Era în crucea verii. Soarele, moleșit și el, părea a statornici undeva între zenit şi orizont, nehotărît dacă ar mai trebui să se îndrepte către apus ori ba. Vipia trecuse, vitele pășteau liniștite, iar ei altceva mai bun decît să asculte basmele bătrînului nu aveau de făcut. Ş-apoi nu oricine se putea lăuda că ar fi ascultat povestea peşterii din Valea Rea, chiar de Toader Berian spusă, de cel poreclit Şerpele Roş, arătare de spaimă, pe care întreaga suflare a satului îl ocolea la ceas de noapte ori prin locuri mai puţin umblate. Obişnuit, acesta era un om tăcut și ursuz, un singuratic întîlnit cînd nu te aşteptai, prin văi și pe coclauri, în căutarea cioburilor vechi şi a intrării în Peștera Zeilor. Doar cei cîţiva copii de la Grădişte se obişnuiseră cu el, se convinseseră că nu era decît un biet bătrîn care nu face rău nimănui, dimpotrivă, îţi are grija vitelor cînd tu ai poftă de scaldă ori de joacă şi ştie mulţime de istorii şi întîmplări, încît să-l asculţi şi să-l tot asculţi dacă are poftă şi se lasă înduplecat. Astăzi, aşezat la umbra unui mesteacăn, singuratic pe costișa despădurită la fel ca el, ascultase cu vădit interes discuţiile celor trei tineri despre comorile regilor daci, se arătase prins de vraja închipuirii ori într-o lume ale cărei rosturi părea că singur dumnealui le ştie și, cu vorba domoală, se lăsă pe făgaşul istorisirii. Oricum, auditoriul acesta, nedesprins prin ani și experienţă de poveste, i se părea mai potrivit decît altul. Se prefăcu indiferent la gestul Teofanei, o zvăpăiată ce da în pîrg prevestind o frumusețe tulburătoare, care îi amintea un chip din alte vremi și din alte lumi, puse negul din vîrful nasului în mișcare și prinse iarăși a se desfășura într-o gestică nemaipomenită, înălţîndu-se ori lăţindu-se, chircit în sine ori revărsat cu toată fiinţa în afară, ca o vieţuitoare dintr-o altă galaxie, alcătuită din plasmă.

— ... La ieșire un alt Șerpe Roș stă strajă vecinic trează. Dacă soi de om a răzbit cumva într-acilea, numai ce-l mușcă de lobul urechii, urechea ceea se umflă și coace și se face rană roșie, care de la o vreme rămîne așa, o urmă cît un bănuț de aur, semănînd cu aceia presărați pe pardoseala peșterii.

Bogdan repetă gestul fetei, sfredelind tîmpla cu arătătorul, și-i face cu ochiul. Numai că aceasta, prinsă de relatare, nu-i ia seama, pentru că tot ce spune moșul i se pare adevărul-adevărat, nu putea fi altfel; el, Bogdan, fluieră întrerupt, semn că moșul a luat-o razna și, deodată, numai ce sare ca mușcat de șarpe:

— Ei, asta-i! Păi, mă tot miram eu de unde atîta fantezie, de unde le scoți și cum le plămădești. Dară de aia zic oamenii că matale te-ai scrîntit! Așa, deci?! Matale, moș Toader, ai văzut, cum te văd, Șerpele Roș, ai fost în Peștera Zeilor, la care i se zice a Zîrnelor, căci, uite, ai semnul întipărit pe lobul urechii. Care va să zică nu glumești!

Bătrînul nu păru surprins. Doar o lumină cît scăpărarea unei raze îi trecu peste obraz, neobservată aproape. În schimb, își duse mîna la ureche și își pipăi îndelung, cu mîndrie, s-ar putea spune, semnul. Protestul, reproșul veniră abia acuma:

— Cum adică?! Voi așa ați crezut? Că-mi arde de șagă, de înșiruit pe ață copilării, istorii și basme! Află, băiete, că n-aveam anii tăi cînd am intrat în Peștera Șerpelui Roș. Tot într-o vară secetoasă și záludă ca asta. Și-am văzut ce n-a văzut om, și-am trăit ce nici măcar nu se închipuie a trăire. Pe atunci — voi cam cîți ani aveți, patrusprăzece? Păi da, așe gîndeam și eu, da' pe atunci aveam și eu mintea aprinsă ca acei păgubitori căutători de comori dacice, ce-or fost dărîmat și răscolit din temelii Grădiștea, Blidarul, Piatra Roșie și Fețele Albe. Cum zic, eram eu așe, cam la anii voștri, doar că știam mai puține lucruri decît voi. Îm! De știam, de bună seamă mă alegeam și cu alte foloase, aș fi lăsat vrun sămn, aș fi păstrat o mărturie, mi-aș fi ostoit frica și acum altfel le-aș arăta și dovedi, pe toate, celor trebuitori să știe. Așe, m-am ales doar cu semnul ista și cu o poreclă ce mi-o fost zăuitat numele, dar de care poreclă nu mă rușinez.

... Seceta transformase vara într-o toamnă tîrzie, bîntuită încă de călduri: ierburi uscate și tăioase ca spinul, izvoare secate, fîntîni nămolite, animale secerate de foame și dalac, presărate prin pășuni ca mușuroaiele de cîrtiță. Părinții mei trimiteau în pășune două perechi de boi, o vacă pentru lapte, doi cai de căruță și doi pentru munte, cîteva capre îndrăcite care-mi scoteau sufletul, ținute mai mult pentru iezii tăiați de paște. Cum-necum, pe seceta ceea trebuia să le hrănesc, să alerg pe urmele lor, încît simțeam cum îmbătrînesc de ani și-mi scurtează zilele. Pe la crucea verii, într-o zi cînd nădușeala năvălise odată cu zorii, calc porunca tătîne-miu și mă abat cu marhăle* tocmai pe Valea Rea. Aici, unde și unde,

* vitele

mai întîlneai un covor de pajiște, un loc umbros, un smoc de iarbă, fiindcă nimenea nu se încumeta din pricina viperelor cu corn. Bunu, care, de cînd trecuse suta, nu mai număra anii, îmi povestise multe despre Peștera Zîrnelor și despre Șerpele Roș dar eu, la fel ca voi acum, o iotă n-am luat de bun. Caprele, vreo opt, zece, nu-mi mai aduc bine aminte, au tot suit din stei în stei ciugulind frunza de iederă și măciuliile ciulinilor de piatră și pînă să iau seama au ajuns tocmai la locul acela ocolit de oameni, unde se bănuia intrarea păzită de șerpele neadormit. Să mă întorc fără ele acasă nu îndrăzneam, să urc pînă la ele nu aveam curajul. Mi-am zis: fie ce-o fi! Dus am fost și iată cu ce m-am ales din această pricină.

Bătrînul le arătă lobul urechii și șuvița de păr negru.

— Cît am fost tînăr, șuvița aceasta era albă; de-am albit cu anii, s-o făcut neagră. D-aia zîc, și nu ziceam nimicuța de nu auzeam ce puneți voi la cale, că, dragii mei, pe Valea Rea nu-i de mers la anii voștri. Și ... degeaba oboseala. Pentru mine nu-i zi bună de la Dumnezeu în care să nu caut intrarea. Geaba! S-o fi închis pentru vecie, s-o fi stîrpit fără de urmă Șerpele Roș, mi s-o fi năzărit mie atuncea din pricina cine știe cărei alte întîmplări năprasnice, totul nu o fi fost decît tulburare în vis urît, cine știe?!

Nori albi și pufoși, caiere de lînă și clăbuci de săpun, înălțau cetăți și castele către apus, ca apoi să le pună la temelie pălălaia asfințitului însîngerat. Toader Berian le urmări îndelung jocul, tresări ca de o amintire, cercetă pe furiș pădurea întunecată de pe versantul stîng al văii și le atrase atenția:

— D-apăi, dragilor, ar cam trebui să coborîm către sat. E acuș, acuș vremea mulsului și a adăpatului, dacă nu cumva cu mulsul ne-au luat-o șerpii înainte. Tare agitate mai sînt bietele dobitoace. Ca atunci ... De cînd cu întîmplarea aceea oamenii nu se mai încumetă să pască vitele pe aici. Mamă, mamă, ce mai spaimă și îngrețoșare intrase în poporănii de p-aci!

— Ce întîmplare, care întîmplare?! Alta decît cea cu peștera și Șerpele Roș?

— Alta, dar tot cam atunci s-a petrecut. Vaca lui Orbișan de la cantonul silvic se obișnuise să fie mulsă de un șerpe. Se înrăise în patimă încît ținea laptele, chiar dacă omul o închidea în grajd o zi sau două. Se credea că o strigoaică, o vîlvă a roadelor s-a fost înstăpînit pe laptele vacii, pînă într-o zi cînd, luîndu-i urma, a găsit-o în Fundul Văii Rele cu șerpele agățat de uger. Șerpe de groază. Cît stîlpul prispei. Roș, roș era. A ridicat omul întreg satul, dar nu i-au dat de urmă. Bietului animal, fiindcă se nărăvise fără de leac, i-a scurtat viața cu un glonte. Numai că a doua zi cantonierul dispăruse fără urmă. Ieșise omul pînă afară, zicea nevasta, cam pe la al doilea cîntat al cocoșilor. A auzit ea un strigăt puțin, așa ca de om sugușat, și de atunci pace bună! Om nu l-a mai văzut.

— L-o fi răpus Șerpele Roș? întrebă Teofana, zbîrlindu-se de frică.

Toader Berian nu-i răspunse. Rămăsese ca înțepenit pe bîtă, cu privirea ațintită către apus, unde razele soarelui, proiectate pieziș de după Culmea Luncanilor, închipuiau un imens șarpe roșu.

— Măi, să fie! exclamă Cosmin. Uite șerpele lui nea Berian!

Gluma, făcută mai mult pentru a-și da curaj, se frînse la jumătate. Un șuier prelung, un fel de vaier al pămîntului se născu dintre steiuri și străbătu valea cu numele de Rea. Bătrînul prinse a se închina cu gesturi largi, ritualice, și liniști apoi vitele șuierînd o dată prelung, din colțul gurii. Ca vrăjit, cerul se războli dintr-o dată, la orizont balaurul roșu deveni siniliu și inconsistent, iar pădurea din apropiere își încetă vaierul. Se lăsă o tăcere apăsătoare, grea, plutitoare, ca o miasmă a smîrcurilor. Aerul, materializat, consistent, părea îmbîcsit cu neliniște, cu așteptare, cu un fel de substanță invizibilă, dar vie, rațională. Rămăseseră cu privirile pironite către gura văii de unde cobora și se întindea ca o ființă tentaculară o pîclă moleșitoare, leșioasă, care înainta, se tîra spre ei, pipăind parcă acele uscate ale ierbii, copacii, pietrele. Animalele ridicaseră și ele capetele, speriate, se strînseseră grămadă de la primele semne de spaimă, un tăuraș prinse a mugi întărîtat, cu nările tremurînde, cei trei adolescenți, înfricoșați, făcură cerc în jurul bătrînului care părea a fi în stare să stîrnească și să potolească, să cheme și să alunge spiritele malefice chiar și numai cu privirea sau cu un șuierat. Acesta zise, aruncînd săgeata ochilor apoși, dar ageri, către hăurile și steiurile din Valea Rea:

— Poate că nu se cădea să încep a povesti ce s-a petrecut atunci. Străbunicul meu zicea că unii oameni sînt dăruiți cu duhul povestirii, al rostirii în așa fel încît slobod vraja și dau vieții lumea închipuită ori reală, întîmplările adevărate sau numai scornite, despre care istorisesc. Mi se potrivește și mie de cînd cu întîmplarea aceea, dar voi nu trebuie să vă speriați. Bine ar fi fost să tac. Întîmplarea asta, nemaivăzută și nemaiauzită, am mai spus-o o singură dată. Tot cam prin locurile acestea, poate că chiar unde ne găsim acum. La puțin timp după ce am fost rătăcit fără nădejde de întoarcere în inima muntelui. Tot cam la ceasul înserării. Da, da, îmi amintesc acuma bine că și atunci s-a arătat balaur roș la sprîncenele orizontului, în vreme ce pîcla se prelungea, se tîra precum o vietate lacomă către noi. Da, da! Uite, ca acum, întocmai ca acum pădurea a șuierat temătoare. Or fi fiind, gîndesc eu, anumite taine, care taine trebuie să rămînă pentru vecie. Oamenii din vechime erau altfel decît cei de astăzi. Trăiau în cumpăna și făgașul tainelor, încît nimic pe fața pămîntului nu i-ar fi putut face să le clintească, punînd întrebări și făcînd destăinuiri. Poate chiar eu voi fi fiind primul dintre aceia care le-a întrerupt șirul, călcîndu-le rostul. Asta mă scurmă ca o lingoare necruțătoare și înceată, ca o boleniță fără de leac, numai că altfel nu se putea. Taina mea era prea mare, și încă mai este, și prea grea încît să poată fi purtată vreme multă de un biet și de un singur om. Într-un fel ea ne privea pe toți, din tată-n fiu, și mă mai întreb dacă aveam sau nu aveam dreptul s-o păstrez

pentru mine. Cel puţin aşa credeam atunci şi cu gîndul ăsta mă mai împac şi-acum. Atîtea şiruri de oameni trăitori în acest vad de lume au ars în dorul de a ajunge acolo unde am ajuns eu, au tînjit să ştie ce ştiam eu, să vadă ce am văzut eu atunci, Peştera Zeilor şi Comoara Regilor, încît mă simţeam îndatorat cu destăinuirea. Ia, închipuiţi-vă dacă n-aş fi fost singur, dacă după ce m-am înapoiat printre semeni aş fi fost ascultat şi crezut! Pe atunci intrarea străjuită de Şerpele Roş mai putea fi găsită, ori cine ştie! Eu unul mai trag nădejdea că va să vină o zi cînd unul dintre voi, sau un vlăstar de-al vostru, va să dea iarăşi peste acea intrare tainică. Atunci multe dintre secretele de acum, multe dintre tainele tainelor se vor fi dezlegat, căci toate semnele ce mi s-au arătat, pe care după cuprinsul minţii mele le-am tălmăcit sau nu, acolo, în adîncurile de calcare, sînt făcute să vorbească, să povestească ce şi cum.

— E de mirare, zise Cosmin, dornic să-l întărîte, cum poţi să-ţi mai aduci dumneata aminte după atîţia ani trecuţi!

— Cincizeci şi şase, nepoate. Cincizeci şi şase! Şi uite! Parcă-ar fi fost mai ieri. Încă mai văd totul, mai aud totul şi mai simt totul ca atunci. E drept că multe se devălmăşesc, nu mai au contur şi înţeles clar, însă nici atunci nu au avut, ori vor fi avut, dar eu nu l-am putut pătrunde. V-aş zice, v-aş povesti vouă, fiindcă la anii voştri mai trăiţi în poveste şi simt că mă veţi crede, numai că iarăşi mă cuprinde, ca atunci, teama. Doar aţi văzut, aţi simţit mai adineaurea ce se poate întîmpla. Acum ... fie ce-a fi! Prea multe zile nu voi mai număra eu. Cei trăitori pe atuncea, oameni de seama mea şi chiar mai chibzuiţi decît mine, nu au vrut şi nu au putut să mă creadă. Ba mai mult, ocolindu-mă ca pe o vietate de pe alte tărîmuri, mi-au zis cînd Todor Nebunul, cînd Şerpele Roş, nu din răutatea cea omenească, ci numai din pricină că erau ţărani simpli, necălătoriţi prin lume şi prin cărţi. Atunci, într-o dreptate vorbind, nici că se punea preţ pe lucrurile astea cu trecutul şi strămoşii. Tocmai se stîrnise jariştea războiului dintîi, bătaia a mare, după care ne-am fost desprins de unguri şi ne-am alipit la ai noştri. Cam atuncea s-au arătat prin sat şi prin împrejurimi trei streini, streini şi de neam, nu numai de locurile astea, dară grăiau binişor româneşte. Oamenii, sătenii, au mirosit repede cam ce fel de vînturi adulmecă, ce vînat caută şi s-au ţinut departe de ei. Încă mai erau proaspete întîmplările de după vîlvoriţa lui Horia, cînd în Munţii Grădiştei, la Cetăţi, au năvălit ca lupii streinii cei căutători de comori, că numai prăpădul şi ruina au rămas pe urmele lor. Cînd s-au fost arătat pe-acilea cei trei streini eu eram ţîngălău tînăr. Copilandru dat la stăpîni. Slugăream de doi ani în casele unui pre' învăţat profesor din Orăştie. Acolo, mai trăgînd cu urechea, mai răsfoind o carte, am aflat ba de una, ba de alta, întîmplări şi oameni de pe meleagurile acestea cercetate şi încercate de toate puvoaiele lumii. Decebal, Muntele Cogaionon cu peşterile sfinte, războiul cu Roma, Vezina şi Peştera Zeilor, Comoara regilor daci, cîte şi mai cîte lucruri de mirarea şi furnicarea minţii pentru un copilan-

dru ca mine, coborît la oraş tocmai din satul de la poalele Cetăţii Sarmizegetusei.

Trebuie să vă spun că în vremea cît am slujit în casa acelui luminat profesor, a cărui omenie zece vieţi de-aş trăi şi tot nu aş uita-o, am citit cu lăcomia celui lipsit, ce mi-a căzut în mînă, îndeavalma, pînă cînd el mi-a descoperit această foame şi, în serile lungi de iarnă, însuşi s-a ocupat de instruirea mea. Din aceasta foloase prea mari nu am avut, ba, dimpotrivă, vorbirea mea mai deosebită de a celorlalţi săteni i-a întărit pe aceştia în încredinţarea că sînt luat în stăpînirea vîlvelor. După cei doi ani trăiţi în casa luminatului profesor, dacă mi-am luat simbria, m-am înapoiat aici, la păscutul vacilor şi făcutul fînului, cu capul fierbinte de atîta buchisit pe furiş, doritor să aflu, să ştiu, să dezleg. Cam în vremea aceea se pripăşiseră cei streini cu gînduri ascunse pe la noi. De bună-seamă gînduri curate nu puteau să aibă, chiar dacă înscrisuri cu care să ne acopere ochii aveau berechet, numai că şi ele stîrneau îndoiala, fiindcă veneau de la Viana şi cine amaru' ar fi putut să le prindă înţelesul?! Eu tînăr, inima aprinsă, cugetul uşor de înceluit, capul înfierbîntat de cîte auzisem în casa acelui profesor de istorie, le iau urma şi mă ţin morţiş de ei, doar-doar m-o lua în samă şi m-o face părtaş la plănuiri şi foloase. Ei m-au fost cercetat o vreme cu viclenia, eu numai cu cinstea, şi m-au luat. Le trebuiam ca sarea-n bucate. Ispitiră ei pe unul, pe altul şi chitiră că bunul, adică străbunicul, fiindcă bunicului îi ziceam Tata-Iancu, păstrează taina unei peşteri pe care de la începuturi de istorii nu a mai călcat-o nimenea. Oameni hicleni ca apele, mă înceluie ei cu vorba faină, cu bănuţi de aur, cu făgăduieli de parte bună la cîştig sigur. Eu, cum vă ziceam, crud, cătălandru uşor de ademenit de haita lupilor dincolo de stînă. Mă şi vedeam stăpîn pe cîteva iugăre de holde, fîneaţă şi pădure, pe o pereche de boi şi un cal buiestraş. Bunu-meu de unde să bănuie cu cine şi la ce m-am ortăcit! Îl îmbrobodesc cu istorii din cărţile citite, îl descos pe-ndelete, îl iau cînd de ici, cînd de colo, ce mai! îl trag cu neruşinare de limbă c-o fi, c-o păţi, că cineva dintre ai noştri va trebui să afle şi să ducă mai departe taina. Mă întorc la cei hicleni, vînd totul pe vorbe şi hai în munte!

Uitasem să vă spun că, în urmă cu anii, greu se putea răzbate pînă aici. Şi dacă răzbeai, apoi numai cu securea în mînă şi frica la inimă. Mişunau viperele cu corn şi creşteau nişte buişaguri dese ca peria de scărmănat cîlţii. N-ui bai, că lighioanele învecinate mai colcăie şi viermuiesc şi-acum colo, sus, la calcare, însă nu chiar ca atunci. Ei, streinii, lotri de care vă vorbesc, aflaseră despre cele primejdii şi se pregătiseră cum se cuvine: cizme cu carîmbii înalţi, mănuşi şi îmbrăcăminte de piele, beţe de alun despicate împotriva şerpilor. Eu m-am încumetat, cum s-ar zice, cu mîinile goale. Era într-o sîmbătă a paştelui, pe înserat. Oamenii, la ceasul vecerniei, erau, cu mic, cu mare, la biserică şi nimenea nu ne-ar fi putut stingheri în lucrarea noastră. Bănuiam numai că tata chitise ceva,

fiindcă mă înștiință de primejdie pe de departe, cum îi era felul, zicîndu-mi: „hai, hai, drace, joacă-te cu focul și mai apoi plînge-mi-te că te-ai ars!“ Nu îl luai în samă. Nu vă spusei că, în ultima zi, celor trei li se mai adăugase o femeie, o farmazoană cu ochii ca pielița gușterului, neatinsă de soare, unduitoare precum nuielușa de salcie din preajma izvoarelor tăinuite. Am înțeles că venea de departe, că își lăsase trăsura la hanul „Corbul cu inelul“ și înadins ocolise satul. De unde cunoștea așa bine coclaurile, nici pînă astăzi nu m-am putut dumiri. Dumnezeule mare, ce femeie! Ceilalți o priveau de jos în sus, cu teama și respectul cîinelui bătut. Una mai frumoasă decît ea nu-mi mai ieșise în cale. Cu mine se purta drăgăstos, mă scălda în lumina de topaze și smaralde a ochilor cu adîncimi de iezere, iară mie atunci numai atîta îmi era îndeajuns ca să-mi uit numele și seama. Bănuiam, presimțeam că nu va fi bine, că mă lăsasem ispitirii pe un drum de păcate, însă era tîrziu, nu mai puteam da înapoi. Să fim bine înțeleși: nu lăcomia, nu atît lăcomia cît foamea de a ști, de a vedea, de a descoperi ce nici vestitul profesor nu visase mă făceau să merg înainte, cu ochii închiși. Iară ea, femeia salcie, poate tocmai sora acelui șerpe roș ce aveam să-l cunosc mai tîrziu, era picătura ce pregătea revărsarea nebuniei mele. Cu o noapte mai înainte, am avut un vis neînchipuit de lung și apropiat de realitate, un coșmar colorat din care m-am deșteptat leoarcă de sudoare, vis pe care a doua zi, la întîlnirea cu ei, mai ales cu ea, l-am dat voit uitării. Aveam să mi-l reamintesc mai apoi. Destul de curînd. Se făcea că trăiesc în urmă cu multe sute de ani, pe vremea dacilor, la curtea regelui Decebal, că mă înhăitasem cu Bicilis, trădătorul Comorii Regilor, și că împreună cu acesta, un fel de sălbătăciune păroasă, mă furișam pe potecile de taină ale muntelui Cogaionon către Peștera Zeilor, unde trădătorul și furul ascunsese o parte din comoară. Luați seamă, dragilor, că visul avea să se repete întocmai, dar nu ca visare, ci viață trăită, ca o răstălmăcire reală, moment cu moment, întîmplare cu întîmplare din acel coșmar. Pe atunci nu credeam în tălmăcirea viselor, în semnele pe care străbunul meu le dezlega din minte ca dintr-o mare carte de înțelepciuni, nu credeam, zic, și rău avea să-mi pară. Uite, și acum îmi amintesc, mai pot trăi cu ochii închiși visul-semn care mă înștiința despre tot răul și despre toate primejdiile ce mă așteptau. Mai întîi se făcea că sînt un om de credință al regelui, un tînăr oștean avînd misia de a răzbuna trădarea și de a descoperi comoara tăinuită. Eram un fel de oștean-vînător. Cunoșteam toate potecile și văgăunile, afundurile codrilor întunecoși și cleanțurile munților, vadurile și ascunzișurile lotrilor. În vis mă însoțeau, așa cum avea să fie a doua zi în realitate, patru oameni, trei bărbați și o femeie, pe care îi socoteam prieteni de nădejde. Femeia din vis îmi zicea, alintîndu-mă, Viezure, animal sacru la cei vechi, cea din viață, privindu-mă cu șiretenia gheizerelor verzi și adînci, mă numea Lupan. Se mai făcea că visasem cu o noapte înainte ce avea să se petreacă și îi prevenisem. Bicilis era deja prinsul nostru și urma să ne ducă la tainița co-

morii, iară noi să-i dăruim în schimb viața, luîndu-i doar vederea cu care a poftit și limba cu care a vorbit. Vînzătorul era însoțit și el de cîțiva oameni de încredere. În vis, am purces la drum, odată cu zorii, către locul unde, cu gînduri ascunse, de mișel ce era, ne călăuzea trădătorul. De unde puteam să bănui că în realitate, a doua zi, aveam să trăiesc îngrozitoare momente din jocul de ape al visării?!

— Uneori e tare greu să deosebești realitatea de visare! remarcă Teofana, sporind tăria focului cu cîteva vreascuri.

Stîna de vară putea fi bănuită acum, la ceasul înserării, pe Culmea Luncanilor, după dîra de fum ce se călătorea ca un fuior de ceață către Peștera Cioclovina. Bătrînul o urmări, tresări ca de o ușoară înfiorare și catadicsi să ia în seamă remarca fetei.

— Da, cam așa-i. Nu-i ușor. Eu niciodată după aceea nu am putut rostui exact de o parte și de alta ce a fost visare și ce a fost întîmplare. Poate că și din această pricină oamenii nu au crezut o iotă din tot ce le-am povestit la acea teribilă întoarcere a mea din altă lume și din altă viață. Acum, că am început, vom rămîne pînă voi termina firul. Curînd ne vor acoperi pînzele întunericului, dar nu-i bai. Vitele știu și singure drumul. Cum ziceam? A, da! Aproape de scăpătat, a doua zi, strecurîndu-ne printre tîrșuri și steiuri, cu teama de vipere cuibărită în inimi, retrăiam visul cu ochii deschiși. Valea pe care o străbăteam, făcîndu-ne loc cu securile, era aidoma celei din vis. La capătul ei mi s-a părut că văd un șerpe roș, mare cît un trunchi de zadă. O fi fost, n-o fi fost închipuire, pentru că numai eu l-am văzut și mie mi-a făcut semn unduind capul mare și umed ca acela de vițel proaspăt fătat. Părea că ne îndeamnă să ne apropiem. Ajunși mai aproape, am văzut că tocmai își schimba pielea și era jumătate roș, jumătate verde. Am recunoscut ușor și semnul anume de unde începea împărăția lui: un șir de omuleți ciopliți în piatră ce păreau că se mișcă și ne avertizează de primejdie. Abia acum, cînd îi călcasem hotarul, au observat și streinii ce se petrece și au vrut să se întoarcă din drum. Arătau pămîntii la obraze, năpădiți de sudoarea morților, împietriți de groază. Văzînd ei că nu mă opresc, că eu urc ca un lunatic, m-au urmat, iar sus, la poalele stîncilor de alabastru și calcare m-au ajuns. De acum visul prindea a se îndepărta, locul luîndu-i-l alt coșmar, cel al neprevăzutului, întrezărit în ochii streinilor cu care mă înhăitasem. Vorbeau pe șoptite, îmi ocoleau privirea, unul din ei mi-a luat toporișca, s-a prefăcut că o cîntărește în mîini și a scăpat-o în prăpastie. Privirea femeii, ce mă scăldase în aromele tuturor plăcerilor visate, devenise rece, tăioasă, batjocoritoare. După o scurtă odihnă, grăbiți de graba soarelui către scăpătat, am început să cobor, legat în funie, peretele mult încovoiat spre înlăuntru al unei stînci înalte cît turnul unei biserici, ciopîrțită de găuri, fiecare dintre acestea putînd fi o capcană. Jos, pe terasa uscată, acoperită cu muri, curpăn și zmeuriș, colcăiau viperele, o masă mișcătoare de gelatină, încît la vederea lor te apuca mai mult greața decît spaima. Aflînd

ce-i aşteaptă jos, streinii nu au îndrăznit să coboare. Aşteptau să vadă ce se va întîmpla cu mine. Cît despre mine... Parcă îmi luase cineva minţile. Am prăvălit cîteva pietre, ca să sperii lighioanele, să le îndepărtez din drumul meu, și m-am lăsat cu picioarele pe vatra de calcar alb-cărămiziu. Nu se vedea nici un intrînd, nici o crăpătură, nimic din ceea ce s-ar fi putut numi intrare de peşteră. Mai tîrziu, după ce privirea mi s-a obișnuit cu jocul razelor pe tăietura stîncii, am observat tocmai jos, la buza peretelui, o porţiune tencuită cu mortar dacic, pe care îl ştiam de la Blidaru, mai tare decît granitul. Tîrîşul scurt, ca un foşnet aspru, al viperelor pe covorul de frunze uscate mi-a atras apoi privirea către o nișă acoperită cu vreji de vîsc și de iederă, din care răzbătea un miros de umed, de putred și stătut. După spusele bunului meu, asta trebuia să fie intrarea. N-aş fi cutezat pentru nimic în lume să pătrund, să o cercetez, după ce am văzut că pe acolo s-au scurs toate lighioanele înveninate și scîrboase, dacă şeful celor de sus, un ins cu fruntea teșită ca o piatră de moară uzată, cîrn şi botos, un urieș cu mîinile cît butucii, nu m-ar fi ameninţat că, de nu mă strecor înăuntru, va tăia funia. Ori, ameninţarea lui, înfăptuită, era moarte sigură. Nu mai aveam de ales. Abia acum îmi dădeam cu adevărat seama cu ce fel de oameni mă ortăcisem. Am aprins lămpașul și m-am furișat în întunericul ce izvora de dincolo, greu și vîscos. Un șuier prelung, însoţit de o pală de aer rece ca gheaţa a stins flacăra puţină a lămpașului. În același timp am auzit o izbitură, un bubuit asurzitor ca de stîncă prăvălită de la mari înălţimi în apele adînci ale unui lac de munte. Un fel de funie m-a încolăcit mai întîi peste picioare, apoi peste piept și peste braţe. Cu ochii ieşiţi din orbite, înainte de a cădea și de a-mi pierde simţirea, mi s-a părut că văd un cap jucăuş de şerpe, mare, umed, gelatinos, unduindu-se ca după ritmul unei muzici molcome: capul Şerpelui Roș. Am mai simţit o lovitură seacă în moalele capului, după care peştera se lumină și prinse a se învîrti ameţitor. Dacă mai eram conştient sau nu, asta n-o pot spune fără teama de a greşi. Poate că pînă în momentul cînd am prins iarăși a simţi, a vedea, a mă orienta cît de cît, a trecut vreme şi s-au petrecut multe. Atît pot spune, că mă găseam în peştera necuprinsă, unde luminau nefiresc torţe de piatră deasupra cărora bolta albă se învîrtea ca bolta cerului atunci cînd, la miezul zilei, îţi pironeşti stăruitor privirea în soare.

Bogdan, singurul care mai păstra în zîmbetul abia perceptibil o undă de neîncredere, îl întrerupse:

— Moș Toader, află că eu am urcat pînă acolo, pe stîncile albe din Valea Rea, și am cercetat locurile. Multe se potrivesc, dar mai multe nu seamănă cu spusele dumitale nici pe departe. Da, este un perete de stîncă înalt cît o clopotniţă înclinată, unde nu am izbutit să ajung, însă nici pomeneală de şerpi roşii. Nu cumva matale mai visezi încă, ori îndrugi basme ca să ne sperii şi să-ţi ţinem tovărăşie la vite noaptea asta?

Bătrînul îl măsură mustrător printre palele jucăuşe ale focului.

— Nimenea nu te ține cu de-a sila, băiete, cum nici nu-ți cere să crezi. Am zis, și-ai auzit bine, că nici eu nu mai pot despărți lumina de întunericul celor ce-au fost atunci, cu cincizeci și șase de ani în urmă. Apoi, chiar de mi-i crede, cui mai folosește? Bine era dacă atunci, demult, la spusele mele aplecau urechea oamenii învățați, cercetătorii trecutului. Dacă vouă vă povestesc acum, o fac fiindcă am simțit că vă interesează povestea — ce poveste! întîmplarea adevărată — și ca să nu duc cu mine dincolo, de unde mi se pare că am venit, o mare taină.

— Iartă, moș Toader, nu-ș' ce-mi veni! Zău că nu pun la îndoială chiar totul. Ceva, ceva de bună seamă că va fi fost, altfel nu mai vorbea și acuma satul. Oamenii spun cum că matale ai fost găsit a doua zi tocmai de cealaltă parte a muntelui, peste apă, în apropierea Cetății Regilor. Ceea ce istorisești nu cumva s-a petrecut tocmai între zidurile ei, așa, o ceartă cu cei trei, o încăierare, o prăvălire de pe ziduri și...

— Ascultă, nepoate! Nu-mi pasă nici atîtica ce zic oamenii despre mine și despre ce a fost atunci. A trecut o viață de om de cînd nu-i mai iau în samă. Nebun însă să știi că nu sînt și nici nu am fost vreodată. Am ajuns în peșteră așa cum v-am povestit și s-a întîmplat cum v-am zis pînă acuma: urcușul pe vale, vedenia aceea, coborîșul cu funia, amenințarea venită din partea celui cu fața teșită... Eu nu garantez decît pentru o parte din adevărul celor ce vor urma. Doar v-am spus, dacă nu mă înșel cumva, că de atunci tot caut intrarea aceea și n-o mai găsesc. Asta, însă, nu e o dovadă că ea nu există. La întrebarea ta ar fi un răspuns, însă m-am ferit mereu să-l primesc drept explicație pentru locul unde am fost găsit de săteni. Aveam un cîine lup corcit cu bărbosul ciobănesc, soiul acela de cîini urieși, un cîine mai deștept și mai credincios decît un om, ce se oploșise într-o bună zi pe lîngă casa noastră, bolnav, în urma unei aplicații militare ce avusese loc aici, în munți. Nu-l luasem cu mine, dar s-ar fi putut ca chiar el să mă fi trecut apa Grădiștei și să mă scoată la potecă, în drumul oamenilor. Pînă acuma gîndul acesta nu l-am destăinuit nimănui, ca nu cumva oamenii să sporească vorbele despre presupusa mea scrînteală.

— Da! admise Bogdan. Sincer să fiu, m-am cam îndoit, tocmai fiindcă și eu cunoșteam numai ce cunoaște satul. Acum înclin să cred. Distanța de la Valea Rea la Cetate, în linie dreaptă, nu e prea mare. Îmi amintesc — tu mai ții minte, Cosmine? — că bătrînul savant care a făcut săpături la Costești și la Grădiște vorbea despre existența sigură a unei peșteri prin apropiere, fără de care nu poate fi admis cultul subpămîntean al morților, bănuit fiind faptul că dacii practicau cîndva și incinerarea, nu numai înhumarea. Altfel, cum s-ar explica faptul că aici, în munții fortificați, în apropierea Capitalei Regilor, nu s-a descoperit încă nici o urnă?

— Cine zice că nu s-a descoperit?! sări înciudat bătrînul. De ce nu ai răbdare, băiete?! Ai fost tu acolo, știi tu ori bănuie savantul acela ce am văzut eu?! E lesne să spui „nu se poate, nu este“, fiindcă tu, omule, n-ai

văzut, n-ai pipăit, n-ai mirosit. Telefonul, televizorul, radioul, hehei, cîte și mai cîte din cele ce nu ne mai miră l-ar fi făcut pe bunul meu, de i-ai fi vorbit despre ele, să te socoată apucat de duhuri necurate. Am văzut, am pipăit, nu una, ci sute, așa că . . .

— Nu m-am gîndit la asta. De-i așa, zău că nu știu ce să mai cred! Sînt tare curios să aflu amănunte, numai că s-a făcut tîrziu și vei fi fiind obosit.

— Nu, nu sînt obosit. Mă simt chiar bine. Numai că de-aici-nainte mi se pare și mie numai vis, deși văd totul mai lămurit, mai limpede decît înainte. Cînd m-am trezit, după lovitura primită, nu mai eram în locul unde țurțurii de piatră luminau ca niște torțe. Am izbutit să deschid ochii și să-i preumblu împrejur. Ceea ce se înfățișa privirilor mele nu aducea cu nimic pămîntesc. Învățam a merge, adică mă tîram de-a bușilea printr-o sală necuprinsă. Mai mult lungă decît lată, boltită în patru ape. O durere ascuțită îmi săgeta ochii și i-am închis de teamă că voi orbi. Aveam senzația că o mare greutate mă apasă pe piept și mi-am amintit de ursarul care la tîrguri tămăduia oamenii punînd namila să le mursece șalele pe ritm de cîntec de fluier. Am simțit apoi niște înțepături ca de spine porcesc și, curios, în loc să mă usture, să mă doară, îmi făceau bine. După ce am mai prins puteri, mi-am îndreptat privirea către un colț al sălii, de unde izvora întunericul deopotrivă cu lumina și am prins a mă tîrî în direcția aceea. Eram totuși golit de voință, de gînduri, de orice interes mai aparte. Aveam încredințarea că, de fapt, murisem, îmi făcea bine acea stare de liniște și deplină împăcare, pe care nu am cuvinte potrivite să v-o descriu, dar ceva mai puternic decît viața și moartea mă îndemna să merg înainte, poate curiozitatea sau o dorință nefirească de a ști, deși eram conștient că nu-mi mai folosește. Să fi trecut un ceas, două, sau chiar mai multe de cînd străbăteam tîrîș sala boltită, străjuită de o parte și de alta de vipere uriașe din bronz și din aur, și tot nu ajungeam la borta din care curgeau întunericul și lumina. M-am oprit într-un loc unde sala se îngusta dintr-o dată. Întunericul devenise dens și greu ca păcura. Am pipăit împrejur cu mîinile, pînă am dat de o treaptă netedă, tocită, ca de prag călcat de picioare omenești sute și sute de ani. Am urcat-o, apoi am mai urcat una, și încă una și nu știu ce-mi veni să le număr. Erau șapte, și fiecare mai înaltă decît cealaltă, și mai anevoie de urcat. M-am odihnit cît să-mi trag sufletul nevolnic pe un fel de blană plăcut mirositoare, așa cum ar fi covorul mușchiului de fag, și iarăși am avut straniul simțămînt că eu sînt mort și că drumul acesta greu și nesfîrșit către întuneric și lumină este cel de pe urmă. Cînd m-am trezit iarăși în deplinătatea simțirilor, totul a prins a se roti, la început încet, apoi tot mai repede și mai repede . . . Simțeam nevoia să vărs, ca atunci cînd eram mic și amețeam din pricina zuinului*. Apoi iarăși o vreme nu am mai știut nimic. Cînd am deschis ochii, mă găseam pe butucul unei roți, mare cît Soarele de Ande-

* — leagăn

zit de la Sarmizegetusa, iar spițele roții erau raze de soare, pe cînd butucul — soarele însuși. Mă temeam că, de voi încerca să mă îndepărtez, va începe iarăși girueta aceea îngrozitoare. Numai că ceva din afara fi[illegible]ei mele mă îndemna să merg înainte, mereu și cu orice preț înainte, și de acum simțeam că, chiar de sînt mort sau de va fi să mor, oricum, voi călători veșnic prin tunelul acela cînd luminos ca soarele, cînd întunecat ca inima pămîntului, numai să pot afla ce se găsește la capătul lui. Dar, ca să pot porni, trebuia să ating spițele. N-am avut de ales, și atunci roata a prins să se învîrtă rar și la fiecare întoarcere vedeam o galerie, și fiecare galerie avea o ușă, și pe ușile acelea de bronz, mari cît porțile cetăților, era scris cu aur sau, poate, cu raze de soare, cîte un nume, iar eu mă căzneam să-mi amintesc cine au fost oamenii sau zeii aceia: Burebista, Deceneu, Comosicos, Scorilo, Duras, Decebal, Vezina. Ultima ușă, fără inscripție, îmi era cunoscută, aveam credința că în fața ei mai fusesem cîndva, vrusei să mă opresc, să stărui pentru aducere aminte, însă rotirea devenise amețitoare și nu mai era cu putință să ies din vîrtejul acela. Deodată mîinile mi se desprinseră de pe spiță și simții că plutesc în gol pe deplin sănătos și tare fericit, eliberat de gînduri. Așa aș tot fi vrut să plutesc, ca o pasăre de înălțimi, fără greutate, fără efort. Însă acea cădere plăcută s-a sfîrșit deodată și de acum mă aflam într-o sală albă și rotundă ca interiorul unui ou; pereții erau încrustați cu semne și fiecare semn era o poruncă, și fiecare poruncă era o lege, și fiecare lege, după ce o înțelegeam, prindea chip de om, și tot omul semăna la chip cu Zalmoxis, părintele legilor. De jur împrejurul sălii erau orînduite urne de aur, în mijlocul sălii-ou ședea un om de piatră, ce sprijinea bolta cu umerii; omul acela lua în răstimpuri chipul Șerpelui Roș și mă îndemna să nu-mi pierd nădejdea, pentru că sînt chinuri și mai grele pe lume, iar chinul cel mai greu e să fii șerpe roșu. El mi-a pipăit cu mîna ușoară rănile și cum punea mîna cum se vindecau, și parcă îmi mai răsună în urechi cuvintele lui: „Dacă vrei să trăiești, uită!" Simțeam adierea unui firicel de boare cu miroznă de rășină arsă, acea boare parfumată îmi împăienjenea privirea și iarăși nu mai trăiam. Atunci cînd mi-am revenit în simțiri — pentru a cîta oară? — mă tîram printr-o galerie îngustă, străjuită de închipuiri stranii cioplite în piatră ori turnate în bronz: lei, urși, lupi, zimbri, cerbi, bufnițe și vipere cu corn, care la trecerea mea prindeau viață și se aplecau blînde să-mi aline rănile coatelor și genunchilor zdreliți de atîta tîrîș. La capătul tunelului am numărat iar șapte trepte, aidoma celorlalte, care suiau spre o sală ca o piramidă, în mijlocul căreia străluceau, ca stelele pe cer în nopți geroase, șapte cercuri, fiecare închipuind în răstimpuri cîte un soare mic, cu șapte raze. La mijloc creștea văzînd cu ochii un soare arămiu, din mijlocul căruia îmi zîmbea ocrotitor Zeia-Mumă, avînd la picioare ciuta și carul de bronz, iar în mînă crenguța de paltin, așa cum am văzut-o cîndva reprodusă pe talerul din Comoara de la Pietroasa, într-o gravură din casa profesorului. Zeia-Mumă m-a lovit cu

crenguța în creștet și am simțit cum prind puteri, că mă desprind dintre spițele-raze și iar plutesc lin ca o pasăre mare; de fapt cădeam într-o fîntînă adîncă, în fundul căreia ardea, fără să lumineze, o inimă de foc, căci o inimă de foc era sala unde a sfîrșit căderea. Aici, pe un tron de piatră, ședea Șerpele Roș, de fapt omul-șerpe, care imediat și-a întors fața de la mine și m-a lăsat singur cu copleșitoarea mea spaimă, iar în vreme ce se îndepărta către izvorul nesecat de întuneric și lumină vocea lui hîrșîită, șuierată, vibra în bolțile de piatră: „Păstrează taina, păstrează taina ca să vezi ce nimeni n-a văzut și să trăiești ce nimeni n-a trăit. Numele tău e Viezure, e Viezure, e Viezure, e Viezure, întăreau sute de glasuri reverberate în bolți și labirinturi, și ești dac liber, vestit vînător de la Limesul nordic. E un vestit vînător de la Limesul nordic, întărea corul, poate acele închipuiri în marmoră, piatră și bronz, ori ființe omenești din alte timpuri și de pe alte tărîmuri, umbrele celor ce vor fi fost trăitori pe aceste meleaguri. Numele tău e Viezure, repeta omul-șerpe, și anii tăi se curg la vremea cînd peste Dacia Felix împărățește cu blîndețe Antoninus Pius. Păstrează taina, păstrează taina..." Într-un tîrziu ochii mi s-au deschis anevoie, fulgerați de prea multă lumină, și cînd i-am deschis mă găseam sub cerul liber, lîngă un morman de pietre, pe covor de iarbă crudă ce-mi alina ca o alifie răcoroasă rănile, durerile. Un căluț murg păștea pe aproape și un cîine uriaș, aducînd a namilă de urs, îmi lingea palmele zdrelite de ascuțișul pietrelor. Cam la zece pași de locul unde zăcusem fără simțire susura un izvor. M-am tîrît pînă acolo și, întins pe burtă, am sorbit cu nesaț pînă mi-am astîmpărat setea. Privindu-mi chipul în apă am tresărit, am simțit galopul inimii, gata, gata să-mi sară din piept, și n-am vrut să dau crezare. Chipul acela nu era, nu putea să fie al meu. Din unda limpede mă privea un străin cu barba înspicată și părul alb; fața smeadă, arsă de soare și uscată de vînturi, nas vulturesc; o cicatrice roșie o brăzda de la frunte pînă la bărbie. M-am sprijinit de trunchiul unui pin și-am avut al doilea motiv de mirare căci neam din neamul acestui copac nu crescuse pe Valea Rea; anevoie m-am ridicat în picioare. Ceva ce eu nu puteam pricepe, nu-mi puteam explica se petrecuse de bună seamă, ori încă mai visam. Cel ridicat în locul meu, feciorașul firav care intrase în peșteră, era un zdrahon de om, numai fibră și oase, cu mîinile cît trunchii carpenilor. În picioare aveam un fel de opinci ușoare și moi, cu vîrful încîrligat; cioareci strînși pe pulpă, cămașă lungă, de cînepă, și o zeghe de pănură pe umeri îmi era îmbrăcămintea. La spate îmi atîrna un arc de corn cu coarda din maț de bou, la șold, cobura cu săgeți, un pumnal încovoiat și o ghioagă din lemn de păducel țintuită cu aramă. Am continuat, de acum cu o curiozitate mai vie decît teama, să mă cercetez. Șerparul lat, încrustat cu alesături în piele și ținte de argint, conținea un amnar tocit de prea multă folosință, cremene și iască, o pungă de piele de căprioară cu ierburi pisate, despre care crezusem c-o fi tutun și chiar am zîmbit la gîndul acesta năstrușnic,

vreo treizeci și cinci de monede din aur și argint despre care repede m-am dumirit că sînt romane. Vechea mea pasiune de colecționer de monede din satele Luncanilor, pentru profesor, m-a făcut să-i cercetez cu atenție pe ambele fețe, uitînd de celelalte griji. M-au întîmpinat chipuri de curtezane, de împărătese și împărați: Priscila, Pomponia, Mesalina, Claudius, Tiberiu, Caligula, Domitian, Traian, Hadrianus, Antoninus Pius. Ultimele erau noi și lucitoare, abia, abia scoase de sub presă. „Ei, drăcie!" am zis cu glas tare, la care cîinele m-a lătrat o dată prietenos. Nu'ș ce-mi veni și l-am strigat: Ziper, aici! S-a apropiat imediat, dînd bucuros din coadă. Mirarea, ca și slăbiciunea, prinsese a mă părăsi. Mă simțeam și mă purtam de parcă eram cu adevărat altul, nu eu. Dacă, privindu-mă în apă, am crezut că mă înșeală privirea, acum mă simțeam oarecum împăcat cu noua mea situație, ba chiar credeam că ăsta și numai ăsta am fost din totdeauna. Rănile mi se vindecaseră ca prin minune, oboseala și teama mă părăsiseră și ele, uitasem parcă de peșteră, de omul-șerpe, de toate cele întîmplate și, cu toate că mă străduiam să nu mă pierd în uitare, simțeam cum mă îndepărtez de prezent și mă afund, ca într-o ceață moleșitoare, în trecut.

— Măi, să fie! exclamă Teofana, spre supărarea lui Bogdan și Cosmin, care ascultau cu sufletul la gură. Ca aventură, nu zic, e interesant peste poate, da' să îmbătrînesc așa deodată, parcă nu mi-ar conveni.

— Cum nici nouă nu ne convine părerea ta! o puse la punct Cosmin. Dacă moș Berian se supără și tace?

— De tăcut s-ar putea să tac, dar nu mă supăr. Am început să vă istorisesc totul de bună voie. Întîmplările prin care am trecut sînt multe, unele peste putința înțelegerii, istorisirea va să dureze o vreme și bine ar fi să aveți răbdare. Nedumeriți de-ți rămîne cu ceva, noaptea e lungă și timp destul ca să mă întrebați la sfîrșit. Oare unde-am rămas?

— Cu cîinele. Ziceați că l-ați chemat cu numele Ziper și el s-a apropiat ca de stăpîn. Și că începuseți să vă îndepărtați de timpul nostru fără părere de rău, îl ajută, îndatoritoare, Teofana.

— Da, sigur că da, fu de acord bătrînul, ințețind focul, de care copiii uitaseră cu desăvîrșire. Aveam ca la cincizeci de ani, dacă nu mai mult cu ceva, însă mă simțeam în putere ca la douăzeci și cinci. Am pus denarii la loc în șerpar și deodată am simțit o foame cumplită. Minunea ar fi să-mi mai apară în față, așa, hocus-pocus, o masă cu bunătăți! mi-am zis. Dar de unde! Îmi chiorăiau mațele, nu alta. Cine știe cît timp trecuse de cînd nu mai pusesem firmitură în gură! Așa mi-am amintit de cal. Păștea liniștit cam la o zvîrlitură de băț depărtare. Ca și cînd l-aș fi călărit de cînd lumea, l-am strigat și pe el cu un nume care atunci, nitam-nisam, îmi veni pe buze: Debar, și călutul a ridicat sprinten capul, a nechezat ușor, și s-a apropiat în trap, de parcă ar fi fost dresat la circurile de astăzi.

Peste șaua din lemn de paltin era întinsă o piele de lup măiestrit argăsită. La oblînc atîrnau alte arme, care vorbeau despre stăpînul murgului ca despre un priceput și de seamă vînător: o toporișcă avînd două tăișuri, o suliță romană scurtă, o funie subțire, dar rezistentă, arsă în ulei de in, făcută colac, și cîteva curse de fier pentru animale mari. Le-am pipăit și le-am cercetat buna orînduială ca și cînd ale mele ar fi fost din totdeauna. Am sărit sprinten în șa și m-am îndreptat către locul în care zăcusem sau, mai bine zis, de unde apărusem în această lume și cu această înfățișare, care nu erau ale mele, și am aruncat privirea cercetătoare dincolo de pîlcul de brazi, de unde părea să vină poteca de munte. M-am înfiorat. Micul platou fusese teatrul unei cumplite și sîngeroase încleștări. Cel puțin douăzeci de leșuri zăceau fără viață, în pozițiile în care le cuprinsese gheara morții. Curios! Trei dintre aceștia îmi erau cunoscuți, prietenii cei mai apropiați și, la vederea lor, inima mi s-a strîns de durere. Dacis, cu o rană urîtă la grumaz, zăcea pe spate, cu mîna încleștată pe sabia încovoiată, și era mort de bună seamă. La capătul opus al platoului, într-o lature, cu genunchii chirciți sub burtă, ca și cînd ar fi vrut să-și ostoiască durerea, zăcea fratele său, Ortis și, foarte aproape de el, semn că s-au apărat luptînd spate-n spate, strîngînd în mîna stîngă țărîna și avînd întipărit pe față zîmbetul celor călătoriți pentru totdeauna la Zalmoxis, Dates, nepotul tarabostelui Troes, de la Muntele Gerosu. Nu mă înșelasem. Ortis mai trăia. I-am cercetat rănile și, cu o știință, cu o pricepere care nu era a mea, ci a celuia ce devenisem, i-am oblăduit cu ierburi și i-am legat rănile. Nici una nu era prea gravă, în afară, poate, de lovitura de buzdugan ce o primise la ceafă. Pierduse însă mult sînge. Suflarea lui aburea lama pumnalului, acum, aproape de ceasul înserării, și mai era o speranță. În vreme ce îl îngrijeam multe au prins să mi se limpezească. Iată, ne aflam nu departe de Limesul Nordic al Daciei Romane, în năzuința noastră de a răzbate la dacii aurari de la Alburnus și, de aici, la Apulum și Ulpia Traiana, pentru tratative în vederea stabilirii dacilor liberi de la nord și soare răsare între granițele bine apărate și printre frații noștri, de care vitregia sorții ne-a despărțit vremelnic, cînd, făcînd un scurt popas, am fost atacați pe neașteptate de o ceată de iazigi metanași ce se întorceau dintr-o lovitură de jaf la Drumul Aurului dintre Napoca și Porolissum. Pe Ortis l-am așezat pe un pat de cetină sub scobitura unei stînci, i-am umezit buzele cu rachiu parfumat de ienupăr, din plosca ce o purta la șold, și abia cînd soarele prinse a grăbi către scăpătat am avut timp și grijă de mine. Curios! nu eram rănit, deși o durere cumplită îmi săgeta tîmpla dreaptă și la încheietura umărului simțeam sîngerarea unei străpungeri de suliță. M-am pipăit, m-am cercetat, eram rănit și nu eram, pînă cînd curiozitatea sau poate un imbold pornit din cine știe ce alt motiv mă făcu să observ mai atent locul încleștării și celelalte cadavre. Iazigii erau cu toții morți, morți de-a binelea. Acolo unde poteca părea a se pierde

printre tîrșuri de strugurei sălbatici, mure și zmeură, leșurile stăteau îngrămădite. Sub ele, cu tîmpla spartă de izbitura unei muchi de secure și cu o suliță care străbătea încheietura umărului și coșul pieptului, zăcea fără viață, cine credeți? eu, chiar eu, flăcăiandrul nesăbuit, pornit de la casa liniștită a tatălui meu din satul Costești într-o incredibilă aventură. Deci murisem, nu, nu, ce vedeam nu era vis, murisem tînăr, sub chipul meu adevărat, ca să trăiesc în straiele, în pielea și în firea altcuiva dar, credeți-mă, defel, defel nu mă scurma părerea de rău, dimpotrivă. Simțeam, așa, material simțeam cum mă îndepărtez de mine cel adevărat, și de timpul meu, timp grăbit,. timp rănit de începutul primului război mondial, ca să mă cufund, cu plăcerea somnului după o mare oboseală, în altul. Începusem să fac legătura cu șirul întîmplărilor incredibile din Peștera Zeilor și să-mi amintesc vorbele omului-șerpe: „Păstrează taina! Ești Viezure, ești Viezure, viclean și vestit oștean-vînător. Timpul tău este timpul împărăției lui Antoninus Pius“. La realitatea imediată m-au readus gemetele lui Ortis. Cerea apă, semn că își revenise în simțiri. I-am dus la gură plosca, în care știam că se găsesc esențe de ierburi întremătoare. A sorbit cu nesaț și, deschizînd ochii, am citit mai întîi o mare mirare, o uimire pe care nu ți-o poate aduce decît întîlnirea cu ființele din lumea cealaltă. „Pe tainele lui Zalmoxis! a îngăimat el, cu un murmur care se vroia strigăt. Cînd am ajuns noi suflarea ta se îndrepta către tărîmul zeilor, iar trupul străpuns de răni era acoperit de leșurile cîinilor de iazigi.“ Nu i-am răspuns. Ce i-aș fi putut spune! Că în vreme ce ei se luptau pe viață și pe moarte, în viața lor și în timpul lor, cu acei fioroși dușmani îmbrăcați în piei de animale și în platoșe de corn, eu căutam o ieșire către viața mea și către timpul meu din labirintul fără sfîrșit al peșterii din Valea Rea, că între timpul meu și timpul lui s-a așternut pulberea uitării a o mie opt sute de ani?! Poate că i-aș fi spus asta, de bună seamă, dar și eu eram deja mai mult dincolo decît dincoace, îmi intrasem bine în pielea celuilalt, mă simțeam mai mult, mult, tot mai mult el decît eu. Iată, în vreme ce mă îndreptam iarăși către pîrîul năvalnic ce fierbea în apropiere, făceam un scurt memoriu al vieții mele de vînător-oștean, trăitor în prea încercata Dacie a tulburatului secol doi din mileniul începător cu anul nașterii acelui cu numele Isus, în vremea consulatului lui Pilat și al domniei lui Irod. Eram fiul starostelui de vînătoare Viezure Zoltes, adică Cel Strălucit; aveam cincizeci și patru de ani și mă născusem în Dacia Felix, într-un vicus de pe Culmea Luncanilor, nu departe de Sarmizegetusa. Nu împlinisem șaptesprezece ani cînd m-am alăturat nepoților lui Decebal, Dacis și Ortis, frați gemeni și nepoți ai înțeleptului tarabostes Troes, de la Muntele Gerosu, în urmărirea trădătorului Bicilis. După moartea bătrînului fruntaș al dacilor și a decurionului Vinicius Silanus, prietenul și ocrotitorul său, nepoții au fost nevoiți să-și caute liniștea la Dacii Liberi de peste Limesul nordic, unde Dacis fusese de mai multe ori chemat

ca rege al triburilor, mladă de os regesc și prea vestit oștean printre ai săi. I-am însoțit ca pe niște prieteni și binefăcători ai mei, care mi-au salvat viața, fiindcă și ei cu viața îmi erau cel puțin o dată datori. Năzuința lor era înainte de toate pacificarea dacilor peste care nu se întinsese stăpînirea romană și întoarcerea tuturor celor ce și-au găsit scăparea peste munți la vechile vetre, gînd plăcut și nu prea noului împărat Antoninus Pius, rămas în multe privințe credincios pacifistului înaintaș Hadrianus. Vremurile la granițele pontice și asiatice ale Imperiului erau din ce în ce mai tulburi, neamurile Nordului și ale Răsăritului prinseseră iar să fiarbă și să-și caute vaduri spre Apus și Imperiu, marcomanii, iazigii, roxolanii, sarmații și alte seminții învecinate cu Dacia Romană prinseră a se împinge unele pe altele, ca o avalanșă pornită pe mai multe văi, în fața căreia nu se mai găseau alte stavile decît Dacia, Carpatul și Donarisul. Cetele prădalnice ale metanașilor iazigi și marcomani atacau și jefuiau pagusurile și vicusurile statornice ale carpilor, costobocilor și celorlalți daci rămași în afara puterii romane, și tocmai în legătură cu aceasta făceam noi, cei cinci, călătorie grabnică și cu primejdie la Alburnus Maior, Apulum, Sarmizegetusa și alte colonii și municipii, unde urma să înceapă de la o zi la alta răzmerița împotriva imperialilor care, pentru plata legiunilor asiate și nevoile Romei sporiseră impozitele de tot felul și, odată cu ele, nemulțumirea dacilor și chiar a coloniștilor romani. Cu toate că flacăra era deja bine ațîțată, comandanții de legiuni și cohorte cartiruite în Dacia, încurajați de noul legatus imperial, Macrinus Flavius Sirus, opriră cu pază întărită la pichetele de Limes și cu pedepse dintre cele mai aspre trecerea și așezarea dacilor de peste munți, în special a celor pribegiți în timpul războaielor lui Traian, în spațiul unde încă mai domneau nestingherite pacea și liniștea romană. Un război între frați era gata, gata să izbucnească, iar Dacis și Ortis se simțeau datori să-l prevină. Dar iată că întîmplarea sau trădarea ne-a scos în cale, la nici două miliarii depărtare de punctul cel mai nordic al Limesului, la apa Samusului, această ceată de războinici prădalnici aparținînd iazigilor metanași, vechi și înrăiți dușmani ai noștri.

Însera. Primăvara nu se petrecuse, iar vara nu își intrase bine în drepturi. Aerul tare al muntelui se răcea și pișca pe măsură ce astrul zilei se călătorea către cealaltă față a lumii. Am mai cercetat încă o dată morții noștri și apoi, grăbit de moarte, le-am pregătit după datină loc de odihnă veșnică într-o mică grotă a cărei intrare am zăvorît-o cu lespezi grele de piatră. Caii lui Dacis și Ortis pășteau într-o poeniță, mai jos, pe cursul pîrîului. M-au recunoscut și au nechezat cu vădită bucurie. Pe unul, un armăsar ca sculptat în marmoră, am așezat, bine cumpănit între șei, trupul lui Ortis, asupra căruia licoarea și ierburile lucraseră cu putere de vrajă. Pe celălalt, un cal negru ca și corbul, rezistent la drum ca un asin sirian, am cumpănit sub formă de desagă două tahar-

turi de piele, aparținînd luptătorilor iazigi, în care am pus armele și banii, hrana puțină pe care am găsit-o și tot ce ne mai făcea trebuință. Eram nevoit să fac calea întoarsă, măcar pînă la primul vicus al dacilor liberi unde să las în seama unor oameni de încredere și a unui doctor priceput pe prietenul meu Ortis. Știam un sătuc de vînători și oieri din tribul războinic al osenilor undeva, către răsărit, la izvoarele unui afluent învolburat al Samusului, prin care trecusem dimineața, ocolind pichetul de limes. Printr-un semn cu capul, Ortis mi-a arătat poteca șerpuindă ce urca versantul împădurit al muntelui, tocmai cînd eu fusesem hotărît s-o cobor. Am înțeles repede că pe acolo venisem. Curios începuse a mi se părea faptul că amintirile mai proaspete erau pentru mine tocmai cele mai fumurii, mai neclare. Așa, de pildă, despre sîngeroasa noastră încleștare cu iazigii nu-mi aduceam mai defel aminte, iar despre drumul pe care îl străbătusem pînă aici îmi aminteam ca prin aburii unui vis. Atîta știam clar: că pentru a ne feri de o întîlnire nedorită cu patrulele călări ale cohortei însărcinate cu paza în acești munți cu puține trecători și greu de străbătut, eu călărisem în fața micului nostru grup, la un scurt galop de cal depărtare și că fusesem atacat din mai multe părți, viclean și pe tăcute. Cîinele, un animal deștept și credincios din cale-afară, o luă înainte, de parcă mi-ar fi ghicit gîndurile și mi-ar fi înțeles încurcătura.

Ortis căzuse într-un somn liniștit și adînc, căruia bătrînii îi spun somnul morților și eram încredințat că nu va ajunge viu printre ai noștri. Am luat grăbit poteca în copitele cailor odihniți, urmîndu-l îndeaproape pe Ziper, dulăul în care-mi pusesem toată nădejdea acum, cînd ceasul înserării se petrecuse binișor și lințoliul negru al nopții era tot mai sporit de întunecimea pădurii de brad. Puține nopți întunecoase cum a fost aceea mi-a fost dat să trăiesc în această viață. Norii grei se tot călătoreau dinspre miazănoapte către miazăzi și le ghiceam călătoria după vîntulețul rece care le însoțea vălătucirea peste creștetele brazilor. Cu toate astea nu-mi era deloc teamă că voi rătăci drumul, că voi sfîrși într-o prăpastie, din multele care străjuiau cînd de o parte cînd de alta poteca. Aveam însă, simțeam că am o știință a vremii, a locurilor și orientării despre care, astăzi, de le-aș mai avea aș putea scrie o mare și folositoare carte.

Am mers toată noaptea fără odihnă. La ceasul zorilor, cînd burnița rece și deasă se prefăcuse într-o fulguire cu vifornită de început de iarnă, m-au întîmpinat hămăiturile cîinilor din vicusul ciobanilor și un glas care nu-ți îngăduia să stai în cumpănă dacă e bine să-i răspunzi ori ba: „Oprește, străine, așează jos cele arme! Care este numele și neamul tău și încotro ți se cură calea?“ „Om bun“, i-am răspuns, recunoscînd glasul unuia dintre feciorii ciobanului, care, cu o noapte înainte mă însoțise la locul zis Izvoare, pentru a răpune prin viclenie o namilă de urs ce se spurcase la carne și făcea amarnică pagubă printre turme, „sînt

Viezure, vînătorul, prietenul acelor fețe și mădulare regești pe care le-ați întîmpinat dăunăzi cu ospeția. Semnul armelor noastre e steaua și numai nevoia mă întoarce din drum. Aproape de Cleanțul Caprelor de pe Apa Răstoacelor am fost atacați de războinicii iazigilor metanași și am încredințarea că doar eu mai pot mărturisi despre nemernicia lor. Cu mine se mai află Ortis, grav rănit sau poate răposat întru Zalmoxis. Crede, feciorule, și condu-ne grabnic la bătrînul Cerneguras, tămăduitorul tribului tău." „De ești cu adevărat vînătorul acela și gura ta nu rostește minciuna, zi-mi, fiindcă trebuie să știi, care este semnul vicusului nostru împrăștiat prin aceste afunduri de munți!" „Capul de zimbru, flăcăule, iar tatăl tău, care se află destoinic staroste și războinic, poartă numele omului trez, Gerula se cheamă, pe care în nume și fală tu însuți îl moștenești." „M-ai încredințat pe deplin, iscusite vînător. Iartă cercetării și neîncrederii mele. Trăim la vad de neamuri și la vîltori de istorii, de aceea nu se cade să ne încredem și să primim pe oarecine numai după sunarea glasului. Încredințează-mi calul rănitului și urmează-mă cu mare grabă. Pînă la casa bătrînului Cerneguras mai avem o bucată de drum."

Cetățuia tămăduitorului, clădită la adăpostul unor steiuri pe care nu le-au privit de sus decît vulturii, era durată din piatră și bîrne tocmai în locul de unde țîșnea din stîncă izvorul din care, prin șerpuirea în munte, se năștea Apa Iezerului. Pe prispă, bătrînul încrusta un răboj despre seama turmelor ori despre mersul vremurilor, ori despre taina albinelor care roiau în preajma-i, cine poate ști, fiindcă m-am sfiit să întreb și să cercetez, și ne-a întîmpinat ca și cînd ar fi aflat că venim. Am crezut asta fiindcă toate cele necesare tămăduirii de răni grele făcute cu săgeata și fierul se găseau pe prispă, la îndemînă. În vreme ce Gerula cel Tînăr scotea cu mînă ușure îmbrăcămintea celui rănit, bătrînul mă cercetă îndelung și cu mirare, ca pe un înapoiat de pe tărîmul tăcerii veșnice, dar nu-mi puse nici o întrebare, ci numai comunică un gînd, o constatare. „Am știre despre tot ce s-a întîmplat la Cleanțuri, vînătorule. Știam că ai răposat luptînd vitejește, strîngînd în pumn pămîntul Daciei și trimițînd zîmbetul drepților solie la Zeu. Mă miră să te văd teafăr, fără răni sîngerînde și harnic să străbați prin întuneric o potecă pe care mulți nu se încumetă nici ziua. Înseamnă că iazigul acela rănit, care a căzut în mîinile ciobanilor noștri, nu ne-a spus adevărul. Fapta lor mișelească nu mi-a îngăduit să-i dau vindecarea și s-a îndreptat și el mai adineaurea către zeii cei urîți și rătăcitori fără altare ai neamului său. De mai trăia l-aș fi pus să povestească iarăși. Mă întreb, totuși, la ce bun? Doar ți-a mers veste-poveste în toată Dacia și nu puțini sînt chiar înțelepții care cred că Zalmoxis te-a dăruit cu mai multe vieți. Mă bucur că te văd teafăr, și mai mult mă bucur că preaslăvitul Ortis a mai păstrat, doar cu tăria cugetului, o fărîmă de viață. Ce ne-o fi în putință și pricepere vom face și noi, pentru a-l înapoia cît mai curînd din călătoria începută pe drumul fără sfîrșit. Văd, și nu-mi pot păstra lau-

da, că ai făcut domnia-ta ce trebuia să fac eu. Zeii fie binecuvîntaţi! Gerula, flăcăule, adă-mi cea ulcică de pe vatră, cu leacul albinelor. Aşa! Iar tu, iscusite vînător, priveşte, căci ţi-ai cîştigat dreptul de a-mi cunoaşte o parte din tainele tămăduirii. Uite, rănile se închid şi nu mai sîngerează, ca la o poruncă a Marelui Zeu. În ulcica aceasta, prietene, au fermentat nouă ani trei sute de plante tămăduitoare, iar licoarea lor nu de puţine ori a făcut minuni. Să încercăm, dară, şi de data asta."

A fost într-adevăr o minune. În vremea cît ar ţine coptul în spuză al unei lipii, Ortis a deschis ochii. M-a recunoscut şi mi-a zîmbit cu recunoştinţă. A şoptit: „M-ai adus în seama unor mîini bune, frate al meu. Dacis, Dacis nu a mai avut acest noroc. Cu mine, Viezure frate, nu mai pierde vremea. Cuvîntul nostru şi povaţa noastră trebuie să ajungă la fraţii noştri pregătiţi să răscolească şi să nestatornicească iarăşi din temelii Dacia. În şerparul meu găseşti papirus de împuternicire către legatul imperial şi comandanţii legiunilor, dar mai întîi îndreaptă-ţi paşii către Alburnus Maior, unde dintr-un ceas într-altul poate să înceapă rezmeriţa."

Efortul a fost prea mare sau semnul tăcerii, făcut de Cerneguras, a fost înţeles, fiindcă a închis ochii şi s-a adîncit în somnul care era, poate, somnul morţii.

Gerula mi-a adus de la stînă cele de trebuinţă pentru vreme rea şi drum lung, cu primejdie. Pînă la întoarcerea lui am furat un ceas din fagurul somnului. Ceasul acela a fost ultimul pe care l-am mai trăit în lumea şi în viaţa aceasta a mea. L-am visat în întregime, nu l-am dormit. Eram iarăşi flăcăiandru nedus la horă şi neînceluit de zefirul parfumat al iubirii. Păzeam, cu alţii de seama mea, vitele prin aceste locuri şi jucam ţintarul, uite, exact la trunchiul acela de fag prăbuşit. La ojină, bunica mi-a adus demîncarea: plăcinte cu brînză, lobodă şi ceapă, făcute la cuptorul de pîine. Cînd m-a trezit tînărul Gerula vremea se înrăutăţise, în zisa lui „se întorsese pe iarnă", în aşa măsură încît au fost obligaţi să coboare turmele de pe plaiul alpin. Mi-am umplut ploştile cu vin de ienupăr, cald şi dres cu miere de răşină, să-mi întremeze trupul şi sufletul, mi-am privit cu nespusă părere de rău prietenul de tinereţe, de atîtea suferinţe şi bucurii, ştergînd pe furiş, bărbăteşte, poate a treia lacrimă care mi-a brăzdat vreodată obrazul. Am luat doar murgul meu, credinciosul Debar, animal ascultător, rezistent la vreme oricît de rea şi la drumuri anevoioase. Mi-l alesesem de mic din hergheliile sălbatice care mai păşteau şesurile împădurite şi poenile de munte la izvoarele Marisului, Alutului şi ale Apelor Surori. La sfatul înţeleptului Cerneguras am renunţat la potecile de creastă, preferînd, cu toate riscurile, un drum de care, practicat de neguţătorii de peste munţi, din vadul căruia se desprindea un altul, nu departe de Limes, la îndemîna negoaţelor neîngăduite, cu aur şi argint de la Baia şi Spria, Uissio şi Vissia. Poate că şi din pricină că în cealaltă viaţă a mea nu mai fusesem vreodată prin

această parte de țară, locurile nu îmi erau cunoscute sau, mai bine zis, le descopeream tot într-o mirare. Pădurile erau bătrîne, din veșnicie parcă, nesfîrșite și întunecoase, la vaduri de trecere te întîmpinau mici ciopoare de bouri și zimbri, de căprioare și cerbi, de mistreți sau de cai care nu aparțineau nimănui. Am trecut Limesul nestingherit de nimeni, poate și din pricina vremii, cu care nu era de glumit, printre două pichete de oșteni ai cohortelor călări, la aproape două zile de cînd mă despărțisem de Ortis, țintind să ajung la marele drum roman care duce de la Apulum la Napoca și de aici la Porolissum. Eram pătruns de frig și doborît de oboseală, de la plecare Debar nu făcuse economie la oborocul cu ovăz, care se terminase repejor, iar acum suferea și el, bietul, de foame. Tot drumul acesta n-am văzut fumul unui sălaș omenesc și nici călător doritor să întîmpine vremea cea haină. Aveam însă bunul obicei de a grăi și de a mă înțelege cu toate creaturile firii, dar, mai ales, cu cîinii și cu caii. Debar, înfrigurat, flămînd și obosit din cale-afară, nu prea era doritor să-mi răspundă. Îmi părea rău că nu l-am luat cu mine pe Ziper, credinciosul cîine al lui Ortis, el singur în stare să înfrunte doi, trei lupi. În ruptul capului, însă, nu a vrut să se despartă de stăpîn, așa că n-am ascultat sfatul tînărului Gerula de a-l lega, măcar o bucată din drum, cu o curea la oblîncul șelei. O fi presimțit Ziper ceva dacă nu s-a lăsat luat de lîngă stăpînul său. Am oftat cu adîncă părere de rău și am mai șters de pe obraz o lacrimă. De bună seamă, Ortis și-a început cu adevărat și pentru totdeauna călătoria către lumea liniștirii și împăcării, Împărăția lui Zalmoxis.

Capitolul doi

TOADER BERIAN SCOTOCI ÎN ȘERPAR, SCOASE LA IVEALA O pipă de lut și o pungă de piele în care păstra tutunul, o umplu cu meticulozitatea unui artizan, luă în palmă un jar tocmai din inima focului și o aprinse, pufăind ușor. Ăst-timp Teofana vedea cu închipuirea herghelii de cai sălbatici, codri seculari prin care hălăduiesc nestingherite turme de bouri, de zimbri, de cerbi și căprioare, iară ea, neînfricată amazoană, călărind vifor în urmărirea lor; Cosmin, fire blajină și săritoare, intrase de-a binelea în pielea tămăduitorului Cerneguras, singur deținător al tainelor unor leacuri miraculoase cu care astăzi ar face adevărate minuni; Bogdan, căruia nu-i scăpa nici un film istoric și mai ales cele de capă și spadă, călărea el însuși pe spinarea aprigului Debar, împrăștiind spaima printre cetele războinice ale iazigilor rătăcitori. Bătrînul

întinse zeghea mițoasă lîngă foc și se așeză într-o lature, potrivind cît mai comod orînduiala oaselor ostenite de vreme.

Teofana făcu semn discret lui Bogdan, căpetenie ce s-a impus, apoi a fost recunoscut prin consens de către copilandrii de aceeași vîrstă, care vara păşteau vitele pe dealurile cetăților dacice din Munții Orăştiei, îndemnîndu-l să ațîțe iarăși focul istorisirii. Bătrînul, însă, o observă şi nu îngădui viclenia:

— Bag seama că-ați tăcut mîlc, ori numai v-a moleşit focul şi pîclele înserării. Cam lungă și cam șuie povestea asta a mea și trebuie răbdare, nu glumă, s-o asculți pînă la capăt. D'aia zic să vă lăsați oleacă somnului, că de vite am eu grijă.

— Nici gînd, moş Berian! sări Bogdan. Acum, dacă te-ai pornit, rugămu-te, nu ne mai fierbe. Ce, parcă ți-e dat în fiecare zi și are norocul fitecine să asculte așa grozave istorii?! De ne vei zice-o pînă la capăt, uite, ne legăm să-ți scoatem noi, cu rîndul, vacile la păşune pînă la sfîrșitul vacanței. Iar de tăcut, chiar că vom tăcea mîlc pînă ce vei odihni și vei simți nevoia să aprinzi iarăși pipa.

Primăvara anului 140 a fost capricioasă. După o explozie de verdeață, înstăpînită în cîteva zile, după liliacul înflorit și pădurile albe de castani, o vifornită întîrziată se abătu asupra țării Izei, Vișeului și Oașului, dincolo de Limesul de nord al Daciei Felix, hotar întărit cu valuri de pămînt, palisade și turnuri de apărare. Vîntul purta besmetic norii lăptoşi ce se întretăiau cu balaurii întunecați, ale căror cozi solzoase măturau vîrfurile munților și pe neașteptate se ostoiau, în scurte răgazuri, dar numai atît cît să prindă iarăși puteri. În răstimpul acestor înșelătoare ostoiri fulgii creșteau în mărime și prindeau a se roti sfioși deasupra pămîntului. Pe neașteptate șuierul jalnic se isca iarăși din hăuri de nori, măturînd totul în cale, chinuind călătorii și bietele animale cu șfichiurile măzărichii ce pătrundea în ochi, în gură, pe sub sumanul de pănură aspră, ca niște ace usturătoare.

Înaintînd anevoie, orientîndu-se mai mult după simțuri decît după locuri şi semne demult ştiute, vreo șapte căruțe cu coviltir, venind cine știe de unde, alcătuiri trainice moştenite de dacii liberi de la dacii aurari, iar aceştia de la agatyrsii cei vestiți pentru fala şi podoabele lor, care bune pentru drumuri lungi şi vremuri nestatornice, fiindcă țineau loc și de casă, și de masă, și de cetate fortificată, răzbătură şi se strînseră roată într-o curte de han temeinic durat din lemn, cu prispă, pivniță de piatră şi etaj de nuiele tencuite cu chirpici, cu ogradă largă, plină de acareturi, înconjurată de palisadă ca o cetate.

Caii nechezau dureros, omenește de dureros, ridicînd a speranță capetele acoperite cu promoroacă, încît nechezul jalnic se unea cu al vîntului și al lupilor, care, pe povîrnișul golaș dintre pădure și han, aşteptau răbdători, ca niște simulacre de piatră, să vină întunericul şi să-şi în-

ceapă ospățul. Dincolo de poarta înaltă de bîrne, prevăzută cu un meterez de țepușe arse la foc mocnit, care se ridica și se lăsa, după cum era cazul, la întîmpinare de oaspeți ori de dușmani, răzbi un nechezat vesel, nerăbdător. Înhămați de cine știe cînd la căruțele cu coviltir, caii întoarseră capetele și răspunseră surprinzător de înviorați. Imediat, prin poarta lăsată întredeschisă, păși un armăsar muntenesc, flocos și îndesat, un căluț dintre acei ce trăiesc cu te miri ce și te pot purta fără odihnă pînă te miri unde, iar după el, cu mîinile bine înfipte în coada tăiată scurt, abia tîrîndu-se, apăru și un om. Avea barba albă răsfirată în țurțuri de gheață pe piept, plete lungi, unse cu seu, și o căciulă cu fundul plat, după modelul celor purtate de dacii comati. Era îmbrăcat într-un suman de pănură albă, mițoasă, în cioareci bine strînși pe pulpă, peste care se îngemănau toloboții, un fel de ciorap-tureacă cu blana întoarsă, ce păreau a fi crescut direct din opincile cu vîrful înalt, ca niște tălpici de sanie. Peste suman stăpînea un cojoc de berbec sein, lung pînă aproape de genunchi, cu mînecile lăsate slobode în afară, pe care, în răstimpuri, îl vînzolea vifornița arătînd sclipirea niturilor de argint ale unui șerpar lat; de acesta atîrnau, abia văzute, o sabie scurtă și încovoiată, un pumnal cu plăsea din corn de cerb și o toporișcă ușoară, cu două tăișuri. Animalul, dar mai ales omul, arătau a se afla la capătul puterilor. Cu siguranță că, dacă hanul de la Vadul Zimbrilor ar fi fost ridicat cu cîteva verste mai departe, unul din cei doi, poate mai mult omul decît calul, nu i-ar mai fi trecut poarta.

— Hai, Debar, curaj, prietene! Doar cîțiva pași, pînă cînd o să-ți dea taica un braț de fîn și doi pumni de ovăz. Hai, voinicule, nu mă face de rîs tocmai la locul de popas! Privește și bucură-te că nu sîntem singuri. Acolo unde adastă căruțe cu coviltire și cai nedesprinși din ham trebuie să fie și stăpîni puși pe ospătat, desigur prieteni de-ai noștri, costoboci ori negutători din tribul dacilor aurari.

Mai departe vorbi cu sine, din ce în ce mai îngrijorat: „De bună seamă că vor fi fiind și ei călători pe vremea asta mașteră și-or fi căzut cu toții frînți de osteneală, de nu se simte nici o mișcare. Dar hangiul, păcătosul de hangiu ar fi trebuit să fie treaz, să ne iasă, după legea pămîntului, în întîmpinare“.

Ascultătorii se priviră cu înțeles. Pricepură că din modestie ori din altă pricină, privind poate gradul credibilității celor istorisite, narează la persoana a treia, mai impersonală, mai puțin angajată.

— Păi, drumețul cel singuratic, ce se încumeta să înfrunte vifornița, erai matale, moș Toader! nu se putu stăpîni și-i atrase atenția Teofana.

— Ți-ai găsit cine să aibă răbdare! o apostrofă Bogdan.

— Cum eu, cum puteam să fiu eu?! se miră bătrînul, zîmbind superior. Era Viezure, vînătorul oștean, purtătorul de misie, de care depindea liniștea ori tulburarea Daciei. Nu-mi era în fire să dau buzna, chiar dacă hanul ar fi fost părăsit, așa că am strigat:

— Hei, fraților, hangiule, răspundeți, măi oameni, că doar nu v-o înghițit pămîntul!

Nu răspunse nimeni. Numai de pe tăpșanul ce se prelungea din spatele acareturilor către pădure scheunară prelung și lugubru lupii. Eu, noul venit, omul cu barba albită de ani ori numai de vifornița, nu mă sinchisii de urletul lor, dimpotrivă, făcui de cîteva ori ocolul clădirii ce se ridica în mijlocul ogrăzii înconjurată cu palisadă, din ce în ce mai contrariat. Totul părea pustiu. Nu prea de multă vreme, însă pustiu. Nici tu lătrat de cîine, nici glas de om, nici firicel de fum, nici nimic. Ușa groasă, din lobde de stejar, pe care un meșter iscusit cioplise cu dalta păsări, pești, animale și flori, ferecată temeinic în rafuri de aramă, se sprijinea numai într-o țîțînă și scîrțîia jalnic la fiecare răbufnire de vînt. În spatele hanului, într-un fel de grădină ce urca precum o unduire de plai, răsăreau mai mulți tumuli cu stele funerare primitive, cioplite după obiceiul cel nou, adus de închinătorii întru Christ-Răstignitul. După datină, cinstii morții, închinînd plosca aproape goală și rostind formula păstrată din moși-strămoși: „Dacul Viezure se apleacă în fața voastră, cinstiți locuitori ai lumii lui Zalmoxis, și vă laudă faptele!“ Dar unde o fi stăpînul acestui han? și unde pacostea zmeilor au dispărut stăpînii acestor căruțe? mă întrebai iar, dîrdîind în gerul care, odată cu înserarea, își ascuțea tăișele. Debar, înțeleptul căluț, nechează și mă mușcă de umăr. Pricepui, îi cunoșteam năravul, știam că bietul animal se află la capătul puterilor, așa că scormonii adînc în măgăreața atîrnată de o parte și de alta a șeii joase, croită din piele de bour, cu care mă dăruise Cerneguras.

— Iată, Debar prietene, ultimele noastre rezerve: doi pumni de hamei din care ar trebui să mă înfrupt și eu. Cine se aștepta ca în plină primăvară să se stîrnească din senin și să țină atîta o vremuială ca asta? Și de unde puteam eu să bănui că romanul a împînzit ca niciodată limesul cu gărzi de sulițași și arcași, încît să nu se poată strecura neobservată nici vrabia! Hei, nu te lăcomi, Debar prietene, fiindcă pentru noi semnele nu se arată prea vesele. Ei, lasă, lasă! Mănîncă tot, căluțule, că fără tine mi-ar fi putrezit ciolanele prin cele trecători. Tu ai mai multă nevoie. De nu vom îngheța și de nu ne vor sfîrteca lupii la noapte, mîine va trebui să mă porți mai departe. Auzi! Oricum, cu orice preț mai departe, cît mai departe de limes, apoi să străbatem culmile joase ale acestor munți ai osenilor, ca să răzbim în cei ai aurarilor agatyrsi, hăt la Apa Iadului, și să ducem semnul. Altfel nu-mi voi găsi nicicînd liniștea și odihna, Zalmoxis mă va alunga din Cîmpiile Fericirii, Marele Rege nu va mai recunoaște în mine pe slujitorul credincios ce i-am fost. Curaj, numai curaj, Debar, prieten de zile grele! Curînd și tu și eu ne vom întîlni neamurile, fiindcă nici tu nu ești un căluț oarecare, ci unul din hergheliile sălbăticite ale Marelui Rege, de pe pășunile dacilor sargeți.

Zicînd acestea, și cîte altele ce nu mi le mai amintesc, înfășurai că-

păstrul în jurul stîlpului de la intrare și deschisei cu precauție ușa aplecată într-o rînă. Sub spuza din vatră mai pîlpîiau cîțiva cărbuni. Pe lîngă ea, ca niște chiupuri golite de vin, stăteau rezemați de lavițele joase unsprezece bărbați.

— Zalmoxis și Zeii voștri cu voi, frați ai mei! m-am adresat lor cu smerenia oaspetelui întîrziat.

Nu primii nici un răspuns. Nici un semn, nici o mișcare nu dovedeau că m-ar fi luat în seamă. Mă apropiai, fulgerat de o bănuială, și iarăși le adresai cuvînt. Dar ei nu se clintiră și nici nu schițară vreun murmur, vreun gest. „Or fi beți criță“, mi-am zis, întreținînd o ultimă nădejde și scăpărînd amnarul. Cei unsprezece zăceau țepeni, cu fețele pămîntii și membrele chircite, fiecare în poziția în care îl surprinsese moartea, venită pe neștiute parcă, de undeva din lumea Zeilor, ca un fulger năprasnic. Mai scăpărai o dată, aprinsei iasca, la rîndul ei făcu flacără la capătul unei torțe îmbibate cu rășină, pe care o purtam în traista cu ierburi de leac. Cred că pe față mi se întipări mai întîi uimirea, apoi mă cuprinse un tremur mărunt, ca și cînd aș fi avut febră; boabe reci de sudoare mi se prelingeau pe șira spinării. Aplecai totuși torța cu flacăra gălbuie și mă închinai după obiceiul deprins de la negutătorii greci și aurarii dalmațieni. Nu, asta nu putea fi adevărat! Mi se năzărea. Visam în trezie. Credeam că sînt înămețit undeva, pe drum, înghețat bocnă, deja călătorit cu umbrele către țara promisă de zei. Anevoie mă convinsei că nu am vedenii. Toți cei unsprezece erau țintați în frunte, drept în mijlocul frunții cu o săgeată în cinci colțuri. Îmi luai inima în dinți și smulsei săgeata din rana celui mai apropiat. Nu, nu mai încăpea nici o îndoială. Era săgeata lui Ortis. Semnul lui, mărturia și răzbunarea lui. Asta însemna că trăiește, că nu a murit după încăierarea de la Apa Răstoacelor, că, mai curînd decît prin orice vrajă, închinătorul întru Esculap, înțeleptul Cerneguras l-a tămăduit. „Pe toți zeii! mi-am zis, dacă Ortis trăiește și nădejdile neamului mai trăiesc, el fiind ultimul vlăstar din trunchiul sacru numit Decebal.“ Nu, nu era cu putință. Tot atît de bine puteau să fie săgețile lui Dacis, al cărui trup rămăsese sub o îngrămădire de pietre la locul încăierării. Zeilor buni! Cum, cum am putut să-l părăsesc așa de ușor, crezînd că-i mort?! Unde mi-au fost mințile? Cum voi mai îndrăzni a mă înfățișa viu în fața măreției sale? Nu mai încăpea nici o îndoială. Toate se limpezeau. Cei răpuși, cum numai Dacis și Ortis știau și puteau să răpună, erau oșteni romani, un fel de lotri vînători de daci liberi de peste limes, din cohorta lui Tiberius Maximus Priscus.

Toader Berian schimbă iarăși tonul și, întrucîtva, timpul istorisirii, obicei pe care cei trei îl observaseră și altă dată, fără a-i cîntări valoarea și semnificațiile. Glasul venea de departe, din bezne de timpuri. Ținea ochii închiși și, dacă nu i-ar fi tresărit din cînd în cînd mușchii feței,

ai fi putut crede că istorisește un om lipsit de viață, o statuie aplecată într-o rînă.

Am tresărit ca fulgerat. Am aruncat cît colo săgeata și am ieșit în curte cu gîndul să încalec și să plec, năzuind că așa voi scăpa de vedenii. Dar, în apropierea căruțelor, mi-am schimbat hotărîrea. Caii, cu capetele la pămînt, strînseseră cercul și înfruntau cu cerbicie vifornița. „Păcat de cai și de asemenea căruțe! mi-am zis. Unii ca aceștia sînt în stare să poarte povară pînă la Roma. Ehei, dacă drumul meu nu ar trebui să tot curgă înainte, ce drăguț noroc mi-ar fi picat pe nepusă masă! Zău așa, păcat de bieții cai! Inimă de cîine de-ai avea și tot nu i-ai putea lăsa afară!"

Îi desprinsei din hamuri, îi mînai în șopronul care oferea cît de cît adăpost, căutai în hambarele din șură și deșertai în iesle cîteva mierțe de ovăz. Apoi, cu aceeași grabă, mă întorsei la căruțe, mînat de o presimțire, și cotrobăii bine în coșurile lor. În fiecare erau rînduiți de-a latul saci lunguieți și grei de cînepă. Spintecai unul cu pumnalul și abia reținui pe buze un strigăt de surpriză: aur, aur, o grozăvenie de monede de aur. Luai repede hotărîrea să-i pitesc undeva, la loc sigur, fiindcă, cine știe? și chibzuii o clipă. Era posibil ca oștenii răpuși la vatra hanului să fi însoțit un transport de aur la Roma... Nu, asta nu. Ce să caute aurul Romei în drumul către Napoca și Potaissa? Un astfel de transport ar fi fost însoțit de cîteva decurii. Abia cînd dădui de negustorul grec grav rănit, gemînd în ultima căruță, mă dumirii într-o oarecare măsură. O bucurie lăuntrică îmi însenină fruntea umbrită de gînduri și de primejdiile prin care trecusem în ultimele zile. Deci nu de la băile de aur veneau romanii, ci de la Porolissum și se îndreptau spre Apulum, ori spre alt port de pe Maris. Însemna, deci, că am trecut mai de mult limesul, fără să știu, în toiul furtunii, am trecut și peste rîul Samus înghețat bocnă, cu alte cuvinte mă aflam în Dacia Felix de o bună bucată de vreme. Totuși, ceva în legătură cu acei romani pregătiți pentru ultima călătorie nu mi se părea în regulă. Oare nu cumva li s-a făcut poftă de niscai jaf — păcat că negustorul nu poate vorbi, iar după aspectul urît al rănii, nici nădejde nu lasă —, păgubitul fiind tocmai grecul căruia ei i-au fost dați ca escortă? Mai mult ca sigur. De le izbîndea isprava ar fi împărțit prada, ar fi dat vina pe dacii de peste limes și tot ei ar fi organizat o expediție de pedepsire. „Chiar, mi-am zis iarăși, oare cine mi i-a aranjat așa de frumos și mi i-a lăsat în plata zeilor cu aur cu tot?" „Te-ai ramolit, vînătorule, mi-am răspuns, cum cine?! Om cum nu se mai află, om din alte timpuri și de pe altă lume. N-ai văzut semnul și, dacă l-ai văzut, oare nu-ți mai spune nimic?!" prinsei eu a mă certa după un obicei moștenit în familia Viezure din moși-strămoși, pe care și bunul și străbunul Berian îl aveau. Numai că la asta nu mă gîndeam atunci. Ortis, lăsat în grija tămăduitorului Cerneguras cu răni grave și lipsit de simțire, nu o putea face, de bună seamă. Să fie Dacis?

Era singura posibilitate demnă de crezare, numai că în cazul acesta ori eu m-am înşelat, plutind încă între o viaţă şi alta după ieşirea din peşteră, ori s-a petrecut o minune.

Bucuros că măcar pe jumătate am dezlegat taina, îmi împărţii bucuria cu tovarăşul de drum:

— Debar, prietene, crede-mă, eşti un căluţ de ispravă, iar la primul han mai ca lumea o să te ţesăl şi o să te cinstesc cum se cuvine. Dar pînă atunci, ia mai pofteşte şi tu ovăz pe săturate şi hai să închinăm şi o oală cu vin aspru, din cel cu care s-au ospătat romanii, ca să gîndim numai la lucruri frumoase.

Cred că iarăşi am încreţit fruntea înaltă, sub care umbream ochi de viezure şi o pereche de sprîncene ca nişte dealuri împădurite, apoi, abătut de un gînd, mi-am zis: „Dacă Dacis a avut numai atîta timp cît să-şi lase semnul răzbunării, a părăsit atîta bănet şi asemenea cai, care i-ar fi făcut mare trebuinţă la întreprinderea ce plănuia în Dacia rămasă fără Hadrian, părintele şi pacificatorul, înseamnă că a fost singur, grăbit sau urmărit. O, zei! Numai de n-ar fi prea grăbit. Semnul, marele semn al recunoaşterii şi al puterii, e la mine. Fără el va bate drum degeaba şi îşi pune viaţa în primejdie".

Am mai golit sub boturile cailor lihniţi de foame cîteva măsuri de ovăz şi i-am adresat vorbă căluţului, singura fiinţă cu care mă puteam înţelege:

— Dacă cineva o să întrebe: oare Viezure vînătorul făcut-a la viaţa lui o faptă bună, plăcută zeilor, tu, prietene, să stai mărturie, cum mărturie vor sta şi dobitoacele astea, şi vor răspunde-n cor: „Într-o noapte de primăvară haină, cu vifornită turbată, tarabostele Viezure, dac liber din tribul sargeţilor prigoniţi pînă-n gaură de şerpe de către romani, ne-a hrănit şi ne-a adăpat, ocrotească-l zeii!"

Căluţul necheză a promisiune în vreme ce eu mai sorbii de cîteva ori din ulciorul cu vin, care prinse a-mi furnica plăcut mădularele, precum o boare călduţă adiind prin sînge, şi mă pregătii să încalec. Era primejdios să înnoptez sub acelaşi acoperiş cu romanii însemnaţi în frunte, nu prea departe de turnurile şi castrele durate la miliariile de pe limes. Urletul lupilor îmi potoli graba. Odată cu lăsarea întunericului fiarele hămesite se apropiaseră de palisada înaltă, din trunchi de carpeni, printre care ochii dihăniilor luceau ca nişte steluţe verzi. Am izbutit să urnesc şi să prind în încuietoarea de bronz palisada mobilă din spatele porţii, după care aruncai o căpiţă de fîn între boturile aburinde ale cailor, mă vîrîi şi eu în mijlocul ei şi mă pusei pe odihnă, gîndind: „Oricum, dar mai bine prinsul romanilor, pe care voi vedea eu cum îi voi îmbrobodi, decît ospăţ lupilor hămesiţi". După care, adormii ca legănat de vise. Mă trezii abia la mijitul zorilor, îmboldit de boturile fierbinţi ale cailor ce căutau ogrinjii fînului de sub mine. Sării ca ars, neştiind unde mă aflu;

mă dumirii abia după ce ieşii din şopronul călduros, clădit din răchită tencuită cu pleavă şi baligă.

Vîntul se mai ostoise, nori izolaţi rătăceau departe, iar soarele răsărit din cu totul altă parte, promitea o nouă zi de primăvară. O veselie sănătoasă, explozivă, cum nu mai simţisem din tinereţe, îmi cuprinse fiinţa şi mă făcu să chiui, uitînd unde mă găsesc şi ce misie grea am de îndeplinit. O împărţii iarăşi frăţeşte cu tovarăşul meu de drum:

— Hai, Debar, leneşule, că ne aşteaptă nerăbdător drumul! Sănătoşi sîntem, bogaţi sîntem, mintoşi ce să mai zic! Norocul ne mai lipseşte şi, într-o zi, două, hai trei, ospătăm la prieteni vechi din Alburnum ori Apulum.

Zicînd acestea, mai aruncai în spinarea căluţului o desagă de ovăz, mai cumpănii pe spinarea unui cal desprins de la căruţe, pe aleselea, un săculeţ rotunjel cu denari avînd pe o parte chipul împăratului Nerva Traian, iar pe cealaltă pajura, vrui să încalec, dar mă răzgîndii şi deschisei iar uşa hanului. Curios lucru! Nu mai departe decît decuseara, cînd viforniţa fusese în toi, aici, în jurul vetrei lăsasem unsprezece morţi. Acum, chiar lîngă deschiderea vetrei, se mai găsea doar negustorul grav rănit, căruia îi oblojisem rănile, şi care clipea des, năuc, înspăimîntat. Desigur zeii, zeii potrivnici mi-au jucat un renghi. Şi asta numai pentru că aseară, dedat la vin aspru şi pastramă parfumată, uitasem să închin şi să murmur un scurt imn de mulţumire, cu gîndul la Bachus, Bendis şi Silvanus, stăpîni ai munţilor şi pădurilor, ai vînatului de tot felul, ocrotitori ai viilor şi roadelor de la şes.

De felul meu nu eram dintre aceia ce se sperie cu una, cu două. Numai că, aşa ceva nu mi se mai întîmplase, mi se părea de necrezut, lucrare de zei, şi ştiam prea bine că în treburile celor mari nu-i sănătos să te amesteci. Mă năpădi sudoarea rece, prinsei a mă da către uşă, cu gîndul să mă arunc din fugă în spinarea sprintenului Debar, însă tocmai atunci neguţătorul dezlipi buzele albe ca pergamentul şi-mi adresă ruga: „Zeii să te ocrotească, om milostiv! Dă-mi, rogu-te, o mînă de ajutor şi n-am să uit toată viaţa!“

Tresării ca la întîlnirea cu stafia unui mort. Da, eram convins că o stafie, că sufletul celui mort decuseară mă cheamă şi mă lepădai făcînd semn cu talismanul agăţat la grumaz, uitînd că chiar eu îi oblojisem şi-i legasem cu pricepere rănile. L-am întrebat răstit:

— Cine eşti?! Şi ce vrei? De ce mă ispiteşti, spirit al mortului?

— Sînt Evrimos Elenus, nobile dac, neguţător din Calatis, creştin închinător întru Hristos-Răstignitul.

Îmi venise inima la loc. Ba chiar îmi cîştigai buna dispoziţie, care rar se întîmpla să mă părăsească.

— Ei! Ehei! păi aşa zi-i! Ăsta, Hristea sau cum i-oi fi zis, ăsta, da zeu! Ţi-a oprit calea către lumea cealaltă, te-a înviat din morţi. Bună ispravă, dar tare mă tem că eu am făcut-o, cu leacurile înţeleptului

Cerneguras. Că tot te-ai întors din drumul către Hades, sau unde veți fi mergînd voi cînd dați ortul zeilor, ia gustă matale din ulciorul ăsta și pe urmă zi-mi, că, zău așa, te pune pe picioare cît ai bate din palme!

Rănitul nu așteptă să repet poftirea, ci apucă ulciorul cu mîini tremurînde, îl duse la gură și sorbi cu însetare. Încercă să mai murmure ceva, o mulțumire, o rugăminte, dar căzu într-o rînă, răpus de vin ori slăbit de puteri. Acum, dacă închisese ochii, arăta iarăși ca și cei ce i-au ținut tovărășie peste noapte. Deși eram grăbit și conștient de pericolul ce mă păștea, îi deschisei haina de postav moale, desfășai rana, presărai ierburi macerate în rășini de molid, păstrate în ulcică de cremene, îl înfășai din nou și, îndepărtînd gîndul că fac o faptă urîtă, după ce mai adineaurea făcusem una plăcută zeilor, îi cercetai buzunarele și-i citii cu interes înscrisurile. Mai ales o bucățică de pergament din acelea folosite în cancelariile împărătești îmi atrase atenția. „Evrimos Helenus, credinciosul nostru procuratorum aurarium, din porunca Împăratului liber de a neguța și de a cere protecția noastră în toate provinciile dunărene". Pentru mine, în situația în care mă găseam și cu misia ce aveam de dus la bun sfîrșit, înscrisul valora aur. Drept care, îl pusei în propria-mi pungă, cu gîndul că-mi va folosi cîndva și cu împăcarea că neguțătorul, de va să trăiască, va primi altul. Într-un fel, mă simțeam de acum mult mai obligat față de el. Am mînat un cal de povară lîngă pridvor, îl săltai într-o mînă pe grecul cu înaltă protecție, îl așezai grijuliu, ca pe un vechi și bun prieten, între scîndurile șeii de povară, îl priponii bine în curele, ca pe un neașteptat înscris de liberă călătorie prin Dacia Felix și-mi chemai călutul:

— Hai, la drum, Debar! Iată, zeii ne-au scos în cale acest important neguțător grec, care ne va deschide drum fără primejdii pînă la capătul călătoriei noastre. Ehei, știam eu că Zeii Daciei nu m-au părăsit decît pentru un răstimp de odihnă! Abia am pășit pe pămînturile strămoșilor mei și sînt întîmpinat cu vin, cu aur, cu înscrisuri de la împăratul Antoniu Piosul, iar tu, prietene, cu ovăz pe săturate, adăpost călduros și povară puțină. Hai! Pînă cînd tîlharii însemnați de Dacis ori de Ortis, ori de Zei, de bună seamă, nu se răzgîndesc să apară înviați din morți asemenea ăstui norocos neguțător!

Călutul, despre care și acuma mai cred că era năzdrăvan, își arătă într-un rînjet dinții nu prea frumoși, a batjocură, vrînd, pesemne, a zice că morții au fost duși în altă parte poate că chiar de către cei care i-au însemnat, în vreme ce stăpînul său, adică eu, trăgea în iesle la aghiose. Pricepui, nu cu plăcere, înțelesul rîsetului cabalin și strînsei pintenii.

Era și timpul, fiindcă spre soare-apune, unde era și ținta călătoriei noastre, nori grei, de zăpadă, se adunau la orizont, semn că vremea promițătoare s-a arătat numai cît să amăgească omul zorit și să-l pornească la drum. Am dat pinteni și după vreo oră de mers înaintam cu grijă pe o potecă îngustă ce șerpuia peste brîul unui versant de munte prăpăstios,

caii încercînd din loc în loc luciul sticlos al zăpezii, care odată cu zorii prinsese pojghiță. Ici-colo primăvara amăgitoare își arăta florile sărace și sub soarele grăbit zăpada aflată cu fața la miazăzi prinsese a curge sub formă de pîraie și viituri. La orizont, însă, se tot adunau norii grei, amenințători. Către seară, din pînza lor, cît o geană imensă a cerului, se născu fără veste întunericul. Tot atunci, dinspre miazăzi, din Carpatul Mare, porni să sufle un vînt rece ca gheața, și peste muntele chiar și pînă atunci greu de trecut, se abătu un vîrtej de zăpadă. Eram un vînător încercat, toată viața mi-am petrecut-o sub cerul liber, în munte sau pădure, așa că am oprit caii, am controlat chingile poverilor, dar mai cu seamă pe acelea în care se legăna negustorul gemînd înăbușit. Începuse să-mi fie cu adevărat milă de el, așa că i-am întins plosca plină cu mied de pere pădurețe, îndemnîndu-l cu privirea nițel șugubeață, nițel prietenoasă, după care m-am adresat călutului care adăsta ca turnat în bronz:

— Ei, Debar, ce ne facem?! Vîntoasele cu zăpadă deasupra, munte prăpăstios jur-împrejur, acuși-acuși lumină cît să-i scoți vecinului ochii, povară, har zeilor, n-am avut, dar ne-am lăcomit îndestul. Mai lipsesc lupii de aseară, ca să pară toate rînduite de un zeu potrivnic. Spune și tu, călutule, cine ne-a mînat la drum înainte de a se înstăpîni vîrtos vremea în primăvară!? Nu ne stătea nouă bine la căsuța de sub Piscul Pietrosului, ascultînd cum cîntă din veșnicie aceeași melodie rîul Uisio și omenindu-ne precum doi bătrîni, ce se iubesc ca și cînd în sufletele lor ar sălășlui zeii, eu cu pastramă de urs și vin de mure, tu cu ovăz și fîn cosit în pîrgul florilor? De-o fi să fie vreo nenorocire în drumul ista, mă iartă, prietene! Nu mai puteam aștepta, fiindcă acum, cînd nepoții lui Decebal nu mai sînt, pe noi ne așteaptă o țară. De la frații mei a venit răbojul secret de cu iarnă, iar dorul de locurile unde am copilărit și am vînat, băietan fiind, cu ceata de gornici a lui Decebal, a scurmat și-a tot scurmat ca și cariul în scorbura trupului meu. Ți-am spus oare? Nu. Nu ți-am spus. Fiindcă nu am avut vreme. Arcia, nepoata bătrînului Troes, m-a înștiințat că Hadrian pacificatorul a murit în pustiurile Asiei, că în locu-i împărățește Antoninus Pius, iar Dacia a prins să se miște; colonii plătesc cu sînge fraților noștri toate urile mocnite de teama vajnicului urmaș al Traianului, că ar fi venit vremea să se ridice ca unul fiii neamului, întru libertatea gliei pe care ne-a dat-o, ca s-o viețuim în liniște și neliniște, Marele Zeu. Eu, eu, prietene, nu uita, eu sînt purtătorul „semnului" fără voia mea, fără el, fără Sceptrul lui Decebal, nimic nu se poate clinti din noile rosturi, statornicite fără voia noastră, pe pămîntul Daciei. Ei, de n-ar fi fost încleștarea aceea fără noroc la Apa Răstoacelor... Dacă Ortis și Dacis... Dacă fiii lor care rătăcesc din îndemnul mamei cine știe pe unde...

Călutul necheză, dar nu a înțelegere, ci a primejdie. Un fior rece îmi străbătu șira spinării. Din urmă, din fundul văii pe care abia o trecusem, răzbise prelung urletul haitei. Un lup bătrîn, cercetașul, îmi trecu

pe dinainte, oprindu-se, ca un vameş de drumuri, în potecă. La vreme ca asta şi într-un asemenea loc puţini sînt cei ce ar mai fi întrezărit scăpare. Mă chema, însă, Viezure, eram iscusitul vînător cunoscut în tinereţe de-a lungul şi de-a latul potcoavei de munţi pe care s-a aşezat de la începuturi ţara, fiul lui Viezure cel Bătrîn care starostise peste şapte munţi. Am liniştit căluţul, am scos din şerpar un fluier scurt şi teşit, din tibie de căprioară, îl dusei la gură şi, pe un ton înalt, imitai hămăitul unei haite de lupani tineri. Lupul bătrîn părăsi poteca de parcă ar fi fost ameninţat cu focul, iar haita încetă urletul ce prevestea şi pregătea atacul. Atît, un scurt răgaz mi-a trebuit mie, călător orbecăind prin noapte şi prăpăd de fluştur. Repede luai şi împărţii pe spinarea a doi cai povara de pe cel de-al treilea pe care îl priponii în potecă, momeală şi pradă lupilor, cel puţin pentru un ceas bun. Nu mai încălecai, ci mă prinsei de coada murgului, îndemnîndu-l la suiş, convins fiind că numai Debar mai putea ghici poteca prin întunericul ca smoala.

Haita rămăsese în urmă. Nechezatul dureros al calului atacat mă umplu de fiori şi-mi spori ura împotriva acestor animale sîngeroase, care, în general, omului îi ştiu respectul şi frica, cu excepţia situaţiilor cînd se constituie în haite pentru pradă şi împerechere.

Se iveau zorile. Printre petece de nori mai clipeau stele întîrziate. Între timp înaintaserăm cu spor, coborîsem un versant cu grohotişuri, trecusem o apă năbădăioasă pentru a urca un altul. De o bună bucată de vreme urcam un platou întins, cu păşune alpină, acoperit ici-colo cu petece de jnepeni. Spre dreapta se profila o linie întunecat-verzuie, de care nu mă îndoiam că e o pădure de brad. Mă bucurai atîta doar cît ţine o clipită, fiindcă iar răzbi din apropiere chelălăitul haitei. Dar spaima nu ţinu mult. Imediat îmi veni inima la loc. Zarea se deschise, o lună tîrzie şi dolofană plutea peste creştete de brazi, crescînd şi descrescînd, ca un dovleac agăţat de boltă, şi în faţă mi se arătă o văioagă din care răzbătea hămăitul avan al cîtorva cîini. Nu trecu mult pînă cînd în urma lor se înfăţişă un bărbat uriaş, priponit pe picioarele răşchirate ca nişte trunchiuri de ceran. Acesta, de departe, mă întîmpină prietenos:

— Ai ajuns la timp, drumeţule. Haita nu-i prea departe şi-i alcătuită din cel puţin şaptesprăzece lupi tineri. De nu ţi-o părea prea săracă, pofteşte şi încălzeşte-te la vatra mea, unde aşteaptă vreme bună şi alţi drumeţi rătăciţi în munte. Pe mine mă cheamă Dadas şi sînt cioban la stîna tatălui meu din Munţii Păduroşi. Tu, călătorule, cine eşti şi de unde vii?

— Sînt prea multe două întrebări deodată, gazdă bună. Că sînt Viezure, vînător din tribul sargeţilor, ştiu; de unde vin, habar nu mai am, atît m-au încercat vremea şi primejdiile; merg la Apulum, prin Alburnum, cu acest neguţător grec, împuternicit cu bune înscrisuri de însuşi împăratul. Omul a fost pălit şi jefuit de tîlhari, iar datina mă obligă să-l însoţesc pînă la capătul drumului pe care a pornit.

Cu toate că vîntul își mai șuiera cîntecul, omul uriaș mi se aplecă la ureche și mă preveni cu vădită teamă:

— De-o fi cum zici, fiindcă eu nu te cred nici atîtica — ehei, acel Viezure despre care mai povestesc bătrînii s-a călătorit de mult prin alte lumi! — să ai grijă ce vorbești și cum te porți. Poate nu știi că țara murmură, se frămîntă, coace neastîmpărul, pregătește deșteptarea, căci a venit și pentru noi ceasul. Dacii liberi de la Limesul de Nord și cei de la soare-răsare așteaptă călări pe la trecători și poteci, un semn, numai un semn dinlăuntru, ca să ia în copite, în sulițe și arcuri drumul de întoarcere la vatră, pe care ne-am pribegit la moartea Decebalului. Frații Carpi și Costoboci și-au pregătit căruțele, și-au încărcat avutul, și-au ascuțit armele pe cremenea munților. Numai purtătorul *semnului* trebuie să mai vină, ca și noi să ne ridicăm precum volbura și să-i alungăm pe colonii și legionarii Imperiului peste Donaris. De cînd s-a răposat Traian-împărat, străinii se poartă cu noi ca haita pe care o ai auzit mai adineauri. Dară nu uita că lîngă focul meu se află mai mulți osteni romani ai Legiunii a XIII-a Gemina, porniți și ei spre Alburnum și Apulum. Cu ei se mai găsesc doi feciorași nevîrstnici, doi gemeni, pare-se, și sînt prinși ai romanilor. După cîte am mirosit și prinșii vin de dincolo de limes, au o misie de taină, și nu una oarecare, fiindcă nici fripți la jar n-au scos o vorbă, decît pe cele de ocară, cuvenite dușmanilor.

— De ce-mi spui mie toate astea, fiu al lui Dadas Păstorul?! O, dacule, dacă mă tragi de limbă pentru ostenii Romei, aleg între haită și coliba ta, haita.

— Iartă, omule! Se vede cît colo că vii de la frații noștri de peste limes. Privirile tale n-au cunoscut umilința, brațul tău n-a fluturat la trecerea celui urît, îmbrăcămintea te trădează și ea. Iată pentru ce te-am încunoștințat. Crezi tu oare, frate al meu, că un om al muntelui, ca mine, care n-a știut ce-i stăpînul, poate vinde alt frate tocmai dușmanului neîmpăcat? Pentru toți munții n-aș face-o!

În mine se burzului rînza vechiului luptător. Îi încleștai umărul în menghina palmei și-l prevenii:

— Dacă e așa, dacule nevîrstnic, de ce te mai mîndrești cu neamul tău și cu găzduirea ta?! Halal să-ți fie! Adică zece romani supun la tortură doi tineri daci și tu, cogeamite zdrahonul, stai cu mîinile în sîn!

— Mai încet, omule, ce te-a apucat? Mă bagi la necaz. Eu sînt unul, ei, zece, eu, supusul, ei, stăpînii. Tu ce-ai fi făcut în locul meu?

— Auzi vorbă de om în toată firea! I-aș fi scurtat de viață unul cîte unul.

— Doar nu sînt Zeu, omule!

— Nici nu trebuie să fii. Dă-mi o mînă de ajutor și îngăduința de a călca legile ospitalității, și ai să vezi.

— Le ai din toată inima, vînătorule. Zău că le ai! Și mie mi-a dat prin cap, dar nu știam cum să isprăvesc gîndul.

Am intrat în adăpost cu acele cuvenite cuvinte de bineţe. Adăpostul era o colibă de vară din trunchiuri de brad afumate şi lipite între ele cu lut şi balegă de cal. Era împărţit în două, ca mai toate casele de la munte: o încăpere era destinată oamenilor, cealaltă, animalelor. Se vedea că nu fusese destinat pentru a fi locuit şi iarna, fiindcă nu avea horn, iar focul era aprins pe o vatră de lespezi din mijlocul încăperii. Înăuntru era destul de cald. Fumul, ce nu prididea să iasă prin gaura din acoperiş, îţi înţepa ochii şi irita gîtul, însă era plăcut, răşinos şi uşor parfumat. În jurul vetrei moţăiau unsprezece arcaşi. Aceştia serveau, mai ales, pentru paza trecătorilor şi potecilor din munţi. Cîţiva dintre ei aplecaseră bărbiile în piept şi sforăiau uşor. Lîngă perete, pe un aşternut din muşchi de fag şi o piele neargăsită de urs, zăceau două trupuri destul de firave, care, la intrarea mea, se treziră şi îşi înfipseră privirile suferinde în ochii mei, iscodindu-mă stăruitor, cu un abia văzut licăr de nădejde.

— Pacea sau victoria cu voi, oştenilor, şi Zeii să-l ocrotească pe împăratul Romei! rostii eu salutul de cuviinţă, făcînd privirea roată.

În loc de cuvenitul răspuns, un roman tuciuriu, cu o cicatrice arcuită de la tîmplă spre bărbie, mă întrebă, vădit nemulţumit de venirea mea:

— Cine eşti tu şi de ce colinzi muntele la vreme rea şi la ceas tîrziu? După îmbrăcăminte s-ar zice că vii de departe, iar după nărav că eşti grăbit, ori poate nu ştii că noaptea e lăsată de Zei pentru odihnă?

— Ai dreptate, viteazule. Vin de departe. Grăbit sînt din pricina acestui cinstit şi important neguţător imperial, care a fost jefuit şi rănit grav, pricină ce mă face să umblu şi noaptea. Omul are o rană urîtă şi trebuie să ajung cu el cît mai devreme la vestita doftoroaie Rossiana din Muntele Mare, ca să-l tămăduiască, dacă nu cumva pînă poposim acolo îl vor chema Zeii neamului său într-o lume mai bună, cu mai puţini oameni îndrăgitori de sînge. Iată, cinstite oştean, înscrisurile noastre. Iar acum, dacă îmi este şi mie îngăduit, domniile voastre cine sînteţi, cine sînt aceşti nenorociţi legaţi în funii şi încotro vă curge calea?

— Eşti prea curios din fire, drumeţule. Parcă ai fi oştean cercetaş al acelor lotri, nepoţi regeşti de peste limes, Dacis şi Ortis, sub ascultarea cărora s-au pus toţi dacii liberi, cum singuri le place să li se zică. Rosturile noastre ca militari ne privesc numai pe noi. Poţi însă afla că avem acelaşi drum, iar pînă acolo, şi, mai cu seamă, acolo, vom vedea în ce fel de ape te scalzi.

— Te-ai mîniat pe nedrept, o, tu, fală a oştirii romane! Poate că din pricina acestor neisprăviţi care, legaţi fiind, nu pot trăi decît ca nişte robi ce sînt. Astăzi puicuţa a prins a cînta înaintea găinii, pruncul îşi sfătuieşte tatăl, robul cutează să ridice privirea la strălucirea stăpînului. Aud, oştean al Romei, că şi unii dintre ai noştri s-au săturat de mult binele vostru şi pregătesc răzmeriţe tocmai în această parte a imperiului, pe drept numită Dacia Felix.

Zisele mele avură efectul unei vrăji. Oşteanul cel încruntat, mai marele

peste zece, se deschise la față, și prinse a mă trata cu mai multă considerație.

— Văd, dacule, că nu ți-a albit zadarnic părul. Ai multă dreptate. Chiar faptele de care ai aflat, și pe care le desconsideri ca un bun supus al Romei, ne-au pus pe drumuri, acum, la sfîrșit de iarnă prelungită de-a dreptul în vară, fiindcă numai despre primăvară nu s-a putut vorbi. Cît despre dacii tăi, iarăși ai vorbit cu dreptate. Poți singur să vezi cu cîtă ură te privesc ochii acestor cățălandri de lup. De-ar fi liberi, fărîme te-ar face. Mă mir ce năpîrcă i-a ouat și ce viperă i-a clocit! Auzi cutezanță! Să se împotrivească unei întregi decurii militare, asta ai mai auzit-o vreodată? Dar fii pe pace. În primul oraș, în care vom întîlni un procuror militar, vor fi spînzurați. Eu cred că tocmai lipsa spînzurătorilor, în această țară cu păduri nesfîrșite, i-a făcut pe daci să crîcnească.

Ce auzeam îmi era de mirare. Cei doi, pentru care nu simțisem altceva decît milă, crescuseră deodată în ochii mei. Mirarea mi-o făcui cunoscută și romanului:

— O întreagă decurie, zici? Asta chiar că mi se pare peste putință. I-a cercetat vreun doctor, măria-ta oștene, că poate vor fi fiind suferinzi cu mintea și ar fi păcat și rușine pentru voi să moară în ștreang? Cred că mai potrivită pentru ei e apa Crissiei, ori cea a Marisului, ca să se mai răcorească.

Oștenii, treziți de conversația celor doi, izbucniră în rîs. Tinerii mă străpunseră cu privirile și șoptiră șuierat, biciuitor, în limba noastră, a dacilor: „Cîine jegos! Te guduri la picioarele stăpînului care te ține în ștreang. Fii blestemat în numele lui Zalmoxis!".

Ura din cuvintele și privirile lor m-a cutremurat. Zîmbetul cu care îl dedulcisem pe roman mi-a pierit de pe buze. Nu amenințarea, nu jarul vorbelor grele pe care mi le-au aruncat cu toată povara urei, ci disprețul lor m-au făcut să rămîn înlemnit, cîtă asemănare a acestor chipuri cu altele, tot gemene, rătăcite prin fumul anilor. Copilăria mea, și tinerețea mea din a doua viață, care, desigur, fusese prima, au dat năvală în pajiștea amintirilor. Nu! Nu! Ar fi fost prea mult. Așa ceva era imposibil să se întîmple. Atît cît ține o frîntură de gînd îmi amintii o scenă trăită cu concentrare supremă, pe viață și pe moarte, în alți munți, în Munții de Fier ai Delarului, aproape de Ranistorum, cînd, flăcăiandru de seama acestora fiind, cu o decurie de călăreți romani pe urmele mele, am fost salvat de nepoții gemeni ai marelui rege. M-a doborît drumul? Am început să am vedenii. De atîția ani mi-am legat rătăcitoarea soartă de a lor încît și atunci, cînd mă spăl la izvor, văd chipurile lor de demult. Ce se petrece cu mine? mă întrebam, șoptind vorbele, încît romanul începuse a bănui că m-am zîrnit dintr-o dată.

— Ce se petrece cu domnia-ta, iscusite vînător? Pentru noi ți-au pierit vorbele, dar grăiești de unul singur. Nu cumva feciorașii au băgat într-atîta spaima-n domnia-ta? Acum te mai miri că au secerat, așa

cruzi cum îi vezi, zilele mai multor camarazi de-ai noştri? Şi ce i-a întărîtat? Simplul fapt că puneam în funie nişte păcătoşi de sclavi care porniseră înarmaţi către locurile de taină unde se adună răsculaţii.

— M-ai înţeles greşit, luminăţia-ta. Altceva rumega gîndul meu, m-am grăbit să-i răspund, pentru a nu-i face să intre la bănuială. Pe lupanii ăştia jigăriţi nici nu-i iau în seamă. De mi i-ai da mie, ştiu cum să fac din ei nişte mieluşei, numai dezmierdîndu-i de trei ori pe zi cu nuiaua, în locul mîncării. M-am scuturat ca de vedenii amintindu-mi de cîte m-au păscut pe acest păcătos de drum şi de frigul ce mă pătrunsese pînă la oase. Am venit înfierbîntat şi zorit de urletul lupilor, iar focul gazdei noastre nu-i făcut pentru ciolane bătrîne ca ale mele. Cu îngăduinţa dumitale şi a cinstitei gazde, pe care cine ştie ce aspre nevoi l-au alungat în vâgăună de munte, o să cercetez focul licorii din plosca mea. Am o băutură de ienupăr aspră ca vorbele Tartorului, flacără, nu altceva!

— De-i aşa precum zici, lasă şi pentru noi o sorbitură. Poate ne vom aminti cîndva şi vom fi îngăduitori de se va dovedi că unul ţi-e gîndul şi alta ţi-e vorba.

Bucuros de izbînda vorbelor, m-am ridicat anevoie, ca un nevolnic al anilor mulţi, şi am păşit în încăperea unde se adăposteau caii. Umblai o vreme la şaua murgului, prefăcîndu-mă că nu găsesc plosca, strecurai în ea cîţiva picuri dintr-o sticluţă cu somnoroasă îndoită cu zeamă de iarbă rea şi mă înfăţişai romanilor cu cel mai nevinovat zîmbet pe faţă.

— Era să mă podidească plînsul la gîndul că am rătăcit-o, oşteanule. Acum, că i-am dat de urmă, mi se pare că l-am prins pe Bachus de picior, nu alta.

Nu mai lungii prea mult vorba. Mă prefăcui să sorb cu nesaţ, şuierai de parcă mi-ar fi ieşit foc pe gură şi o întinsei comandantului tuciuriu, sfătuindu-l:

— Încet şi cu măsură, viteazule. E apă de foc, crede-mă! Iar eu n-aş vrea să mă lipseşti de plăcuta domniei-tale tovărăşie pînă la colonia aurarilor.

— Fii liniştit! Mai repede dovedesc eu cinci ploşti ca asta, decît să mă dovedească pe mine cîteva înghiţituri. Tţţ! Ştii că ai dreptate? Pe toţi zeii de nu arde ca focul! se entuziasmă el şi o întinse cu părere de rău vecinului.

Plosca prinse a circula din mînă în mînă, cu iuţeala cu care romanii aruncă mingea la jocurile lor în zile de sărbători. Cînd ajunse iarăşi în mîinile mai marelui şi acesta încercă să o ducă la gură cu lăcomie, i-o smulsei, înfăţişînd îngrijorarea:

— Ogoaie-te, mărite oştean, că n-aş vrea să dau seamă de încă un păcat la judecata Zeilor. Lasă un strop şi pentru cinstita gazdă, că uite, îi tremură buza de poftă.

După cum ne înţelesesem din vreme, gazda goli conţinutul pînă la fund. În felul acesta nu mai putea fi învinuit de complicitate la eliberarea

flăcăilor. Curînd oștenii prinseră a moțăi în ordinea în care primiseră plosca și adormiră cu toții buștean. Ultimul își dădu seama de toată tărășenia și, pînă cînd să i se împrăștie amestecul bine prin mădulare, puse mîna pe armă. Pe unul îl troznii cu ghioaga, altuia îi vîrîi capul în orificiul unui scăunaș cu trei picioare, folosit la mulsul oilor, iar pe al treilea îl liniștii izbindu-l cu creștetul de grindă. Am oftat ușurat. Totul mersese mult mai ușor decît plănuisem. Acum mă puteam ocupa în liniște de cei doi lupani cutezători, care îmi deveniseră dragi, dar ia-i de unde nu-s. Alergai afară, repede ajunsesem la ocoale, dar prea tîrziu. Pe potecă se pierdeau către vale, odată cu mijitul zorilor, doi călăreți, ducînd cu ei nădejdea mea și ultimele fuioare ale întunericului. De ciudă îmi mușcai mustața, înjurai cu mare năduf, căutai în deseagă, scosei trei denari, îi vîrîi în șerparul ciobanului ce-și riscase pentru plănuirile mele viața, săltai trupul puțin al negustorului pe spinarea celui de al doilea cal, încălecai și mă așternui la drum, istorisind ultima ispravă prietenului meu:

— Frate Debar, află că am isprăvit o treabă bună. Pe lupii ce ne-au luat urma i-am înceluit, romanilor cu mintea creață le-am furat vînatul de sub nas și le-am prelungit olecuță odihna, vremea s-a dat și ea către rosturi bune, grecul nostru a prins a căsca ochii din cînd în cînd, semn că mai are viață de la zei, așa că, la drum spornic cu norocul ce ne însoțește!

Într-adevăr, primăvara, care cine știe din ce capriciu al Zeilor o cotise spre iarnă, și-a intrat definitiv în drepturi. Șuvoaiele prinseră a alerga vesele către șesuri, pe costișele expuse la soare dedițeii de munte rîdeau colorînd pajiștea, floricelele mici, numite de daci Obrajii Fecioarelor, roșii ca sîngele proaspăt, ascundeau la trecerea noastră o neprefăcută sfială sub rochițe de petale îmbujorate. Unde și unde, în văgăuni de văi și în rîpele expuse spre nord, mai străjuia zăpada veche, cenușiu-gălbuie, bolnavă de oftică parcă. Fiindcă rana negutătorului se deschisese, eram silit să fac popasuri din ce în ce mai dese, riscînd să fiu ajuns din urmă de către oștenii pe care îi umilisem cu viclenia mea. Ne apropiam totuși de ținta călătoriei, lucru ușor de constatat după mulțimea drumurilor și potecilor ce șerpuiau la poalele Muntelui Mare, toate avîndu-și obîrșia și capătul în văile Grissiei și Arieșului. Ultimul popas l-am făcut pe Valea Iadului, sub vîrful Cernegura, la un han de piatră așezat la cumpăna apelor numite Grissia, Arieș și Ampelum, locuri de unde se trăgea prin sîngele mamei sale vestita Sybylă Eritheiană, prezicătoare prea înțeleaptă la templul Zeului Apollo... Deși unul dintre cele mai cunoscute în aceste părți ale Imperiului, așezat fiind la răscrucea unor drumuri pe care curgea către Roma aurul Daciei, hanul părea pustiu la acest ceas al înserării. Mai tîrziu avea să-mi explice hangiul motivul acestui fapt puțin obișnuit. De cînd cu rezmerița, care mocnise ani de-a rîndul, dar pe care Hadrian știuse să o amîne cu dreptatea faptei și autoritatea numelui, răzmeriță ce izbucnise imediat după aflarea veștii despre moartea Cezarului și, mai ales de cînd

cu știrile despre ciocnirile violente la granița cu Dacii Liberi, Dacii Costoboci și Carpi, oamenii nu se mai porneau la drumuri, preferînd unii, care aveau ce apăra, să se baricadeze între palisadele curților, iar cei mai mulți, în special băieșii săraci și sclavii, să caute prin văgăuni de munte taberele răsculaților. Într-o asemenea tabără, cea mai mare din Munții Agatyrsilor, adică din Apusenii de astăzi, și din ținutul triburilor Apuli, întărită pe valea întunecoasă a Rîului Iadu, urma să ajung eu a doua zi, ca să mai prind Marele Sfat al tarabostilor și conducătorilor vechilor triburi. Tabăra aceasta, pe care legionarii din munții cu aur nu îndrăzneau încă să o atace, era prima țintă a călătoriei mele, după care aveam să mă slobod pe la Detunata și pe valea Ampelumului la Apulum, sediul Legiunii a treisprezecea Gemina și, de aici, să iau cu graba dorului în copitele murgului drumul către ai mei, aici, în munții cetăților regești, pe Culmea Luncanilor, pe care nu-i mai văzusem de treizeci de ani.

Hanul se vedea deja în vale, înghesuind acareturi pentru toate trebuințele între zidurile înalte din piatră de rîu. Istovit cum eram, simțeam de pe acuma plăcerea odihnei, cu gîndul la baia de aburi și la așternuturile moi. Pe bună dreptate nu mă puteam gîndi la ceva mai plăcut. Pe o vreme cînd cîinoasă, cînd din cale-afară de plăcută, coborînd văi, trecînd șuvoaie învolburate, cățărîndu-mă pe poteci de creastă, am venit, am tot venit cinci zile împlinite, fără ca măcar o singură noapte să nu-mi fie tulburată de ceva neprevăzut. Uitasem să spun că între timp negustătorul se întremase binișor, căci, în drum, rănile îi fuseseră cercetate și oblojite de priceputa Rossiana, la poarta căreia băteau suferinzii din toată Dacia, se întremase, zic, încît acum se putea ține în șa, ba chiar putea murmura cu glas pițigăiat imne de mulțumire zeilor săi. La mine privea cu teamă, neștiind în ce ape mă scald și care îmi sînt planurile în ceea ce îl privea. Drept e că nici eu, Viezurele ce eram, nu aveam o părere prea bună despre greci, mai ales dacă aceștia erau și negustători cu înscrisuri împărătești, de fel nu-l luam în seamă, tratîndu-l cu indiferență, ca pe o povară, de preț, ce-i drept e drept, dar povară căzută hodoronc-tronc în grija mea. Aș fi putut să-l întreb, să-i caut vorba și rosturile în atîtea zile și nopți de cînd eram împreună dar, după firea-mi, mă scufundasem într-o prelungită meditație, din care ieșeam arar, numai pentru a mai schimba cîte o vorbă de duh cu vechiul și credinciosul tovarăș Debar. Ceea ce tocmai atunci și făceam:

— Iată-ne, Debar prietene, la ultimul popas. Nu te bucuri, căluț cu inimă de Zeu? Eu o să mă ospătez pe cinste cu hartane de miel primăvăratic, tu, cu grîu fiert, din cel mai bun soi. Cîtă vreme tu vei undui cu nările apa izvorului, eu voi da cep și voi dovedi un fedeleș cu vin vechi, adus tocmai din podgoriile Craivei, cetatea vulturilor de lîngă Apulum. În vreme ce tu vei fi mirosind vreo . . .

Nu mai avui vreme să-mi duc gîndul pînă la capăt. Prins de acest dialog demn de stoicii greci care, ca și noi, pofteau arare, ne trezirăm înconjurați

de o ceată numeroasă de tîlhari, călări pe cai negri și iuți. Înarmați cu suliți ușoare și săbii ascuțite pe ambele părți, cum le purtau îndeobște Iazigii, păreau înspăimîntători. Însă eu, dintr-o singură ochire, mi-am dat seama cît plătesc, de ce neam sînt, cîți la număr și, ca atare, nu mă împotrivii. Ba chiar o întorsei pe glumă:

— Asta zic și eu întîmpinare la vestitul han al Agatyrsilor! M-aș fi mirat să se schimbe obiceiul hangiilor din Imperiu! Se vede că acesta a petrecut ani buni la Alexandria și Roma, dacă știe pune la cale primiri de oaspeți ca la Carnavalul Lupercaliilor. Hai, hai, ce naiba, nu mai știți de glumă, cinstiți hoți?! Uite, sînt al vostru, supus și ascultător, adică sîntem ai voștri: eu, călutul ce-l țin sub mine și slujitorul ista al meu, de neam grec, care suferă de pojarniță neagră, ce-i mai zice și lepră. D-aia îl țin la distanță. Voi, însă, vă puteți apropia, că de hoți e plină lumea, însă de vînători ca mine, ba. Bănuți nu prea am, că de felul meu trăiesc din vînat, iar puținii cîți îi am, patru denari, sînt la chimirul acestui nevolnic năpăstuit de zei. Poftiți, dar, mascate fețe, și-i luați domniile voastre, că mie tot nu-mi mai fac trebuință.

Mă dovedisem și de data asta un bun fiu al tatălui meu, care, ehei, demult, îmi spusese: „Fiule, să nu te dai prins pînă nu vei fi turuit măcar o sută de vorbe, vrute și nevrute. În vremea asta ți-o trece prin cap un gînd salvator, ori se ivește un om de bine care să-ți sară în ajutor.“ Asta și făceam acum. Auzind despre ce boală e vorba, tîlharii săriră la o parte ca din fața mumei ciumei. Eu, ca și cînd usturoi n-am mîncat, prinsei a fluiera și mă întinsei la drum. Numai că Iazigul care călărea în fruntea celorlalți, îmi puse sulița-n piept și mă opri:

— Ești al naibii de viclean, vînătorule! Pe oricine ai fi putut înșela cu acest șiretlic, dar nu și pe Botdecîine, credincioasa slugă a lui Bicilis, pe care, cîndva, erai convins că l-ai lăsat mort, pradă corbilor, pe Platoul Luncanilor, la Sarmizegetusa. Frumoasă întîlnire, nu-i așa? Dar, ia spune, ce vînt te-aduce-n Dacia Romană, că, după cîte știu, și știu multe fiindcă te-am căutat destul, ai trăit printre dacii de dincolo de limes, drept cap al relelor și năvălirilor, și pustiirilor, și răzbunărilor. Bună pradă pentru Macrinius Flavius Sirus, care a pus preț mare pe capul tău. Măi să fie! La oricine chestia cu pojarnița neagră ar fi ținut, dar nu și la mine, care am învățat pe propria-mi piele vicleșugurile tale. Dar, îi fi ostenit și însetat după atîta cale și nu se cade să-ți prelungesc suferințele tocmai aici, la cîțiva pași de han.

Ajunși la poarta înaltă, din trunchiuri despicate de stejar, Botdecîine a lovit de trei ori toaca de lemn, ca un cunoscător al obiceiurilor casei. Bătrînul hangiu urni anevoie poarta de cetate, după o lungă cercetare făcută dintr-un foișor de lemn. Înainte de a deschide făcuse semn unor prea curioși tineri să nu se arate noilor veniți. Aceștia îi împliniră porunca, iar eu bănuiam că sînt pe undeva pe aproape și ascultă glasurile ce răzbeau

din curte. Botdecîine schimbă cîteva vorbe mînioase cu hangiul, apoi îl certă cu glas de stăpîn:

— Ce caută puiandri de lup aicea?! I-a ajuns cumva ceasul de pe urmă și-l grăbesc cu tot dinadinsul?!

— Sînt oaspeții mei, Iazigule. Vin de departe, cu semn de recunoaștere de la niște vechi prieteni cărora le sînt dator cu viața. Mă mir, însă, că ai și aflat. Mă cunoști bine și te previn că nu-i treaba ta și că nu li se va clinti un singur fir de păr atîta timp cît se găsesc sub acoperișul meu.

— De bună seamă sînt niște răzvrătiți, ațîțători la rezmeriță, ca toți aceia ce vin de dincolo de limes, unde s-au oploșit toate rubedeniile lui Decebal și ale marilor șefi de triburi potrivnici Romei. Află, hangiule, că dimpreună cu limbile am să le smulg îndată și destăinuirea.

Bătrînul, verde încă la cei peste optzeci de ani ai săi, stejar de om nu alta, nu se da bătut.

— Am spus și repet, Iazigule, să nu-ndrăznești a-i năpăstui tocmai în casa mea, iar de-o vei face, totuși, n-am să ți-o trec cu vederea. Spune-mi mai bine dacă acești sărmani bătrîni sînt prinșii tăi și unde-i duci! Arată istoviți de ți-e mai mare mila.

— Ehei, hangiule! sînt păsări rare. Mă mir că tocmai domnia-ta l-ai uitat pe Viezure, mare staroste de vînătoare în Dacia Regilor, căruia i s-a dus buhul pentru șiretenie prin toți munții. Procuratorul Imperial îmi va da răsplată bună pentru unul ca el, nu-i așa?

Pe fața hangiului își făcu loc uimirea, apoi bucuria și, în cele din urmă, îngrijorarea. Eu aproape uitasem că mă aflu în mîinile celui mai neiertător dușman al meu și mă dădui amintirilor cu desfătare, chiar dacă desfătarea de o clipă avea prețul unei vieți. Mai tîrziu aveam să aflu că la auzul numelui meu, tinerii necunoscuți, la care rîvnea Botdecîine ca la un vînat de soi, mai întîi tresăriră și se pregătiră de drum, însă tot așa de repede se răzgîndiră, ca să aplece din nou urechile la glasurile de afară.

— Mă învoiesc, hangiule, de bucuria acestui vînat rar și ca să-ți fac și eu o dată un hatîr. Tu spune slugilor să aducă afară de-ale mîncării și băuturii, fiindcă avem drum lung. Sînt tare grăbit și merită să fiu. Negustorul numit de alunecosul Viezure drept slugă are desagii plini de denari, pentru domnia-sa vînătorul o să-mi dea Procuratorul Imperial tot atîția, dacă nu cumva și mai mulți.

Cu toate că tinerii fuseseră sfătuiți de hangiu să rămînă în umbră, i-am văzut cît ține o clipă apropiindu-se de fereastra de la catul de sus. Chiar întredeschiseră puțin oblonul, iar eu bănuiam că ne urmăresc fiece mișcare. Îngrijorarea mă părăsise brusc. Simțeam că nu mai sînt singur, că Zalmoxis hotăra mereu întretăierea drumurilor noastre. Ca să nu vă prindă prea repede somnul, am să încerc să reproduc, din frînturi de amintiri, ceea ce făceau și vorbeau cei pe care îi salvasem din ghearele romanilor, fără a se simți datori să-mi mulțumească.

„Hm! Iar vînătorul acela bătrîn și scrîntit, care ne-a tratat de javre, ca apoi tot el să ne înlesnească fuga. Cum naiba de ne-a luat așa de ușor urma?“ întrebă cel mai bălai. „De la Dessia, unde ne-am lăsat pecețile pe frunțile acelor romani, e mereu pe urmele noastre, constată, în loc de răspuns, tînărul leit la chip celuilalt, dar cu o nuanță mai oacheș. Poate că am avut întîmplător același drum, nu crezi?“

— Se prea poate, frate, însă fața și căutătura i-s așa de viclene, încît nu-mi inspiră nici o încredere. De mintea lui, ce să mai zic! Ispravă ca aceea de la stîna lui Dadas numai omul despre care vorbeau tătînii noștri putea pune la cale, însă, după cîte știm, de mult e oale și ulcele, undeva prin muntele Cogaionon sau Pietrosu. Dacă ne ține urma, pus de romani să afle locurile noastre de întîlnire, planurile noastre, și cînd ne e lumea mai dragă ne ridică de parcă am fi puișori sub cloșcă?!

— C-o fi așa ori nu, acuma nu putem ști. Ce știu e că omul nostru se află la mare cumpănă. Despre tîlharul Botdecîine, îți amintești?, ne-a vorbit hangiul ca despre o pacoste pe capul dacilor și tare mă tem, ba sînt mai mult decît convins că le va face prinșilor de petrecanie la primul cot al drumului. Știe și el cît preț poți pune pe promisiunile unui procurator imperial în ultima vreme.

— Da, s-ar zice că ai dreptate. C-o avea sau nu gînduri bune adevăratul ori falsul vînător, nu știm, dar sigur e că noi față de el avem o datorie și că trebuie să ne plătim. Numai că de data asta, de-o izbuti, trebuie să ne ștergem mai bine urmele. Cînd un vînător dac se însoțește cu un negustor grec, înseamnă că s-au întîlnit două minți ascuțite, mișcătoare ca nisipurile și schimbătoare ca apele, și sigur pun ceva la cale.

Știu că în continuare s-au înțeles numai din priviri. Unul, cel cu fața mai smeadă, s-a postat la fereastra ce deschidea zarea către poartă. Celălalt se furișă printr-un coridor îngust și se chirci lîngă stîlpul verandei. De acum nu se mai priviră, nu-și mai făcură semne, dar slobozîră în aceeași fracțiune de clipită săgețile cu pecetea pe vîrfurile de fier. Pînă cînd lotrii să-și revină din surpriză și să încalece caii, căutînd înspăimîntați locul de unde se trăgea, erau rînd pe rînd culcați la pămînt, ca secerați de vîntul morții. Chiar și încercatul vînător care eram avu nevoie de timp ca să se scuture de buimăceala surprizei. Deodată mă fulgeră un gînd, îl lovii cu greutatea ambilor pumni pe Iazigul ce mă avea în pază și prinsei a urca, sărind cîte patru, scările cerdacului, către primul cat. Cînd ajunsei în veranda de unde privirea mea prinsese cu cîteva clipe mai înainte sclipirea unei săgeți, deja din spatele hanului, unde era o poartă secretă, se auzeau tropote de cai. Am ridicat a neputință umerii. Iarăși ajunsesem prea tîrziu. De data asta, prinzînd învățătură de minte, gemenii își adăpostiseră caii la îndemînă, ba mai și atîrnară două funii pe care se sloboziseră pînă în spinările bidiviilor.

În noaptea aceea, sub pricoița din patul camerei de han a dormit în locul meu un sac cu paie. Eu am preferat să mă strecor în grajdul cailor

şi să mă acopăr în iesle cu fîn, sub botul lui Debar, ca să mai sporovăim şi să mai punem lumea la cale. Nemulţumit de mine şi de cum îmi mergeau trebile, cred că i-am zis:

— Debar, căluţ năzdrăvan, bătrînul tău stăpîn s-a şubrezit în de-a toatelea. Nu rînji, rogu-te, că ăsta-i adevărul! Uite, taie-mă, omoară-mă, nu-mi pot da seama de rostul ăstor gemeni şi nici cum de se nimereşte să calc mereu pe urmele lor. Parcă ar fi un făcut: cînd eu îi scap pe ei de la ştreang, cînd ei mă scapă pe mine din furci. Tu ce zici?

Calul necheză uşor plictisit, scoase un fornăit de nemulţumire pe nări, vrînd a zice: e ceasul dulce al somnului, stăpîne, şi nu-ţi mai bate capul cu lucruri pe care vremea va să le dezlege.

Aş fi vrut şi eu să nu mi-l mai bat, că prea fără de noimă se arătau toate. Noroc cu căldura grajdului, cu aroma tare a fînului de munte, cu ronţăitul ritmic, monoton al cailor şi cu alte binefaceri din astea care mă aruncară imediat în braţele somnului. Cînd mă trezii, în zori, mă aştepta altă surpriză. Sacul care dormise în locul meu avea cîteva împunsături adînci de sabie, acolo unde ar fi trebuit să fie burta şi pieptul, iar de negustorul grec nici urmă. Mă gîndii, mai mult ca să-mi alin necazul, că măcar atîta minte avusesem cît să mă aleg cu tohartul şi cu săculeţul cu denari, başca cei ascunşi în spatele hanului din Munţii Porolissumului şi cu înscrisul de nestingherită preumblare prin Imperiu, pe care, cum vă spusei, îl întărea chiar pecetea împăratului Antoninus Pius. Considerai că n-are rost să-mi mai bat capul ca să aflu de la hangiu, ori din alte semne, ce şi cum. Parcă era un făcut, o lucrare de vîlve puse pe joacă, ori de zîrne pornite pe năvădit fire de întîmplări ghiduşe. Fără să vreau mă aflam mereu pe urmele celor doi tineri, şi, tot aşa, cineva se găsea pe urmele mele. Neplăcută poveste! îmi zisei. Şi cum îmi zisei, cum mă cutremurai de o presupunere. Alergai, cu spaima întipărită pe faţă, la grajduri, cotrobăii în tainiţele şeii şi era cît p'aci să-mi stea inima de bucurie constatînd că *semnul* se găsea la locul lui. „Fiţi binecuvîntaţi voi, Zei ocrotitori ai Daciei, şi tu, Zeu al Zeilor, Zalmoxis, pentru această bucurie! Debar, prietene, ce mai spaimă am tras!“

Mulţumind Zeilor, m-am strecurat ducînd caii de căpestre şi ferindu-mă să fac vreun zgomot, cu gîndul să devin repede nevăzut. De după stîlpul porţii, însă, mă întîmpină, cu obraz şi vorbe de şugubăţ, hangiul:

— Aşa, aşa! Un pic de precauţie nu strică, prietene Viezure. Mai ales cînd uiţi să plăteşti, ori măcar să mulţumeşti pentru buna găzduire. Nu mai eşti acel de demult, oricît te-ai strădui. Sacul eu l-am găurit, ca să-ţi dovedesc că ştiam unde te ascundeai. Pe negustorul grec tot eu l-am povăţuit să plece. Numai te-ar fi încurcat în rosturile tale şi te-ar fi băgat în bucluc. Pentru aur şi înscrisul de trecere te-ai plătit prea destul. De mic am învăţat că orice negustor grec e şi un spion al Romei. Mă mir că nu ştiai asta. Acum, dacă tot pleci, nu uita că la întîlnirea rîului Iadu cu Apa Moţilor o să te întîmpine o strajă cu întrebarea: „La voi, prietene, au înflo-

rit salcîmii?" Tu răspunde-i: „Salcîm înflorit aşa tîrziu am văzut numai în curtea hangiului Zebal". Ţine minte că la locul de sfat al marilor tarabosti şi şefi de triburi se poate ajunge numai după înnoptat, aşa că nu trebuie să pleci cu zorul.

— Cine eşti tu, omule, şi de ce mă ispiteşti cu vorbe meşteşugite? l-am întrebat, iritat că sînt luat peste picior ca pe unul care mai păstrează caşul la gură. Vorbeşti în dodii! Drumul meu duce la Apulum, unde am o soră măritată cu un decurion viteaz, un veteran din războaiele cu Roma, Vinicius Aelius îl cheamă.

— Nu mă mir de orbirea domniei-tale, taraboste-vînător, căci au trecut peste treizeci de ani de cînd ne-am întîlnit pentru ultima oară la hanul lui Zebal Dacul, de la vărsarea Rîului Mare în Apa Sargetiei. Împreună cu doi tineri gemeni şi o fată inimoasă urmăreai paşii trădătorului Bicilis, iar eu tocmai mă pregăteam să plec în Egipet cu o roabă etiopiană, la un templu vestit de unde, sterp fiind, te puteai întoarce cu urmaşi.

Pămîntul de s-ar fi crăpat la picioarele mele, hora zîrnelor de m-ar fi înconjurat nu aş fi fost năpădit de atîta uimire. Am strigat, mai bine zis, am urlat cît m-au ţinut bojocii:

— Pe toţi Zeii! Zebal, bătrînul Zebal, tatăl Zarei?! Dar e de necrezut. De mult trebuia să fii bunic, şi, iartă-mă, cenuşă într-o urnă aurită, cum se cuvine unui hangiu bogat. Asta şi credeam. Văd însă că templul acela egipţian a făcut minuni.

— Oho! Sînt străbunic, numai că despre nepoţii cei de dincolo de limes, coconii Arciei şi ai lui Ortis, nu mai ştiu nimic de atîta amar de vreme. Cînd romanii au prins să mă prigonească din pricina lor, m-am mutat aici, în Munţii Agatyrsilor, departe de Sarmizegetusa, şi am deschis han cu nădejdea că odată şi odată nepoţii pribegiţi îmi vor deschide poarta.

Gînduri neduse pînă la capăt, presupuneri nedesluşite în lumina judecăţii, întrebări nerostite, dar încolţite din ceaţa îndoielilor, se limpeziră dintr-o dată. Eram iarăşi, cu adevărat şi în totului tot, cel de demult, sprinten la minte ca şi la faptă, abia acum, la întîlnirea cu un alt martor al acelui trecut. L-am întrebat, fiind rîndul meu să-l joc în buiestru:

— Spune-mi, unde sînt Iazigii deveniţi lotri pe care oaspeţii tăi i-au ucis aseară?

— În ocolul oilor. Încă n-am avut răgazul să-i fac dispăruţi. Dar de ce întrebi?

— Le-ai cercetat rănile?

— Recunosc că da. Nu pentru a le oblоji, ci pentru că mi-a fost de mirare. Cîte o săgeată cu vîrful în cinci colţuri şi aproape toţi sînt loviţi în frunte.

— Şi asta nu-ţi spune nimic?

— O, Zei! Păi cum să nu-mi spună?! În cinci colţuri se termină Sceptrul lui Decebal, iar semnul ăsta era şi răzbunarea lui Ortis. Deci el...

— El nu putea să fie. A căzut grav rănit într-o năvală, la Apa Răstoa-

celor, în drum spre Rurpeia. Însă mă pot jura pe Zei că un om ca el și ca Arcia au avut copii. Eu am primit ștafeta lui și a lui Dacis în vicusul Izvoarele, de pe Apa Uisio. Graba era mare și, cu toate că-mi da ghes dorul, fiindcă nu-i mai văzusem de ani mulți, supărați fiind pentru acea întîmplare din arenă, pe care domnia-ta o știi, am luat-o înaintea lor, cale de două poște, pentru că drumurile în acea parte de Dacie sînt nesigure, bîntuite fiind cînd de lotri, cînd de grănicerii romani. E o poveste cam încurcată, de care nu vreau să-mi mai aduc aminte. E destul să știi că pe Dacis l-am înmormîntat în grabă, dînd cele cuvenite sufletului și trupului răposat, iar pe Ortis mai mult mort decît viu l-am lăsat în grija tămăduitorului Cerneguras. Așa, misia lor a trecut asupra mea. Numai cineva apropiat putea să-i cunoască secretul. Eram trei dintre aceștia: Dacis, Arcia și eu. Dacis e mort, Arcia nu putea s-o facă, eu știu că nici atît, doar eram prinsul tîlharilor. Trebuie să-ți spun, cinstite hangiu, că abia aseară, cînd întîlnirea cu Botdecîine și sfîrșitul acestui nemernic m-au întors pe calea amintirii în urmă cu ani, m-am gîndit că ... Vezi, de aceea am alergat la locul de unde porniseră săgețile ca purtat de vînt.

— Aibi milă, vînătorule! Ocrotiți-mă Zei, că-mi pierd mințile! Deci tinerii aceia, gemenii pe care am încercat să-i feresc de ochii tîlharului ...

— Nu te grăbi. Nu sînt sigur. Gîndul acesta mi-a trecut prin minte. Am aflat că de la o vreme Arcia și Ortis nu se prea înțelegeau. El era pentru pace, pentru liniștea Daciei romane, ea îl întărîta întruna, îndemnîndu-l la întoarcere și la răscoală. Era convinsă, cum convins sînt și eu că toți dacii liberi, costobocii și carpii l-ar fi urmat. El, însă, alesese calea tractatelor, pacea Romei, avînd două planuri: ori dacii mari, carpii și costobocii să fie îngăduiți între granițele Imperiului, bucurîndu-se astfel de ocrotirea legiunilor, ori limesul să fie împins mult spre nord, la Apa Tisiei și a Pyretului. Da, da, așa cum îți ziceam, sigur nu sînt, însă mi-a șoptit ceva Debar în vreme ce-și ronțăia ovăzul.

— Taraboste Viezure, vin cu domnia-ta, îngăduie să vin, deși misia mea e să rămîn aici. Să fi fost ei, nepoții, iar eu ... Îngăduie-mi să vin, frate vînătorule!

Cînd am ajuns în poiana de taină de pe Apa Iadului, sfatul fruntașilor și înțelepților începuse. Nu era vreme pentru prea multe vorbe. Țara se găsea la răscruce. Dar de cîte ori nu fusese?! Prilej mai bun pentru a se ridica împotriva Romei decît schimbarea de împărați și războaiele din Azia, cine știe cînd avea să se mai arate. Hadrian pacificatorul murise, Imperiul era zguduit de rezmerițe, tîlharii, înmulțiți peste noapte, făceau drumurile către Orașul Lumii greu practicabile. Iată cam ce se putea înțelege din vorbele marilor tarabosti, preoți și conducători de triburi care vorbeau la acea mare întrunire. Toți cereau cu stăruință desprinderea de Imperiu, alungarea colonilor și veteranilor, retragerea legiunilor peste Donaris. După datină urma să se aleagă hotărîrea cea bună, care trebuia să fie hotărîrea majorității, punînd în două coșuri de

răchită, așezate pe cîte un trunchi retezat, după voință, pietriceaua neagră și pietricica albă: cea albă însemna tratatele și pacea, cea neagră, războirea, răscularea. Fiecare participant la Marele Sfat a celor două mari reuniuni de triburi: Apuli și Agatyrsi, înainte de a-și exprima voința în numele alor săi, rostea un scurt imn de slavă Zeilor, implorîndu-i să le călăuzească hotărîrea, apoi slobozea pietricica. Diconi, Marele Preot ctistai de la Cetatea Craivei, ales staroste al adunării, tocmai se pregătea să facă numărătoarea, cînd sări pe stînca din mijlocul adunării, pe care se oficiaseră libațiuni și jertfa către Zalmoxis, tînărul cel oacheș și imediat îl urmă fratele cel geamăn. Primul ridică deasupra capului semn de recunoaștere, dovedind că vine și vorbește în numele unor fruntași ai neamului și își drese glasul. Deși foarte crud, aproape un copilandru, așteptă răbdător să se aștearnă deplina liniște, semn că era obișnuit să se adreseze mulțimii și să se facă ascultat, apoi zise:

— Înțelepți preoți, mari tarabosți și viteji conducători de neamuri și triburi! Îngăduiți domniile-voastre unui copilandru, ce vine în numele părintelui său, os coborîtor din Osul Sfînt al regelui Decebal, să vă spună cîteva cuvinte. De n-or fi potrivite, iertați nepriceperea, care nu este a mea, ci a vîrstei mele. Numele meu este Ortis, fratele meu geamăn, aici, lîngă mine, se cheamă Dacis. Pe părintele meu tot Ortis îl cheamă, iar domniile-Voastre l-ați cunoscut la vremi aspre ca nepot al tarabostelui Troes din Muntele Cogaionon. Fratele lui, recunoscut cîndva de fruntașii Daciei ca singur urmaș și moștenitor al Marelui Rege, Dacis se chema. Toate astea, ca și chipurile noastre, multora dintre dumneavoastră ar trebui să le spună multe. Oare chiar nu vă mai spun nimic? Să fi trecut peste daci atît de nemiloasă vremea cu lințoliul uitării?! Să nu vă mai miște defel vorbele și semnele care amintesc despre fala și măreția neamului?!

Îmi făceam loc să răzbesc în față, neștiind ce urmărește fiul stăpînului și prietenului meu, pe care îl bănuiam venit aici în numele ambițioasei sale mame, Arcia, cînd un glas batjocoritor răzbi din ultimele rînduri:

— Dacă ne spun ceva cuvintele tale, zici? Ne spun, cum să nu ne spună. Iată ce ne zic ele: Încă doi neprocopsiți care se dau drept vlăstare din trunchiul Marelui Decebal.

— Așa e, așa e! întăriră mai multe glasuri însoțite de rîsete.

Tînărul păru să nu ia seama, ci numai îl săgetă cu privirea oțeloasă pe acela ce-l întrerupsese. Continuă ca și cînd nu s-ar fi întîmplat nimic, părelnic calm, dar stăpîn pe sine ca un preot slujitor la altarul lui Zalmoxis. Și numai după asta eram convins că îndrăznețul cocon e leit tătînele său, viteazul Ortis. Cu toate că avusesem intenția să intervin în sprijinul lui, îl lăsai să spună ce avea de spus.

— ... Dacă numele și amintirea părintelui nostru nu mai au ascultare în Dacia Strămoșilor mei, poate c-o avea mai multă trecere înțelepciunea lui. Dar iată ce vă zice prin gura fiului său Ortis, oșteanul pe care l-ați ascultat și l-ați urmat cîndva: „Înțelepților, desprinderea de Roma ar fi

nebunie acum, la această nouă răscruce de vremi!“ Noi venim de dincolo de limes și am călătorit, din porunca părintelui nostru, departe, printre neamurile barbare de la nord și soare-răsare, săptămîni și luni, cu negoațe, dar mai mult cu misie de cunoaștere și cercetare. Dacă părintelui nostru nu-i este îngăduit să revină în țara moșilor noștri, am venit noi, să vă spunem că popoarele fără bordei și vatră, fără altare și locuri anume pentru cenușa morților, care își duc viața în căruțe și pe spinările cailor, se vînzolesc, se calcă în picioare, roiesc precum albinele sălbatice și toate rîvnesc la Porțile Imperiului. Ori, se știe că aici, la poarta cea mai înaintată, sîntem noi. Răscoala ne-ar mai lipsi, ca să năvălească cu toții, precum lupii cei hămesiți: Iazigi, Marcomani, Roxolani, Veneți, Sarmați și mulți alții care cred că în Împărăția Romei curg rîuri de miere și lapte. Cînd haita de lupi dă năvală la stînă, ciobanul înțelept nu-și bate cîinii, iar cîinii nu se mai mănîncă-ntre ei. Ați uitat, oare, pilda lui Comosicos, mare preot și rege al Dacilor, dată supușilor războinici atunci cînd Imperiul Romei era pîrjolit de revolte și războaie interne?!

— Nu-l ascultați, fraților! E un spion, sînt de bună seamă trimișii legiunilor. Să moară vînduții! Să-i înecăm în Apa Iadului!

— Ba, mai bine să-i punem în ștreang! se auziră glasuri întărîtate.

Mai multe glasuri se uniră și prinseră a cere:

— Dacă sînt din spița lui Decebal, să arate semnul, marele Semn!

— Vrem Semnul, arătați Semnul! vuiră amenințător sute de glasuri.

Ortis lăsă neputincios brațele pe lîngă trup și murmură:

— Credeți-ne sau pedepsiți-ne, dar nu îl avem! Cu cîteva zile în urmă, chiar tata și uncheșul Dacis au pornit la drum cu primejdie către domniile voastre. La apa Răstoacelor, în urma unei ticăloase vînzări, au fost atacați și măcelăriți de către o numeroasă ceată de oșteni de limes, deghizați în Iazigi Metanași. Dacis a murit, tata a fost găsit între viață și moarte. Un vînător ce-i însoțea ca prieten și călăuz, l-a dus la tămăduitorul Cerneguras din vicusul oierilor oseni. Crezîndu-se pe moarte, tata i-a încredințat semnul și misia cu care noi am venit. Ziper, cîinele credincios al tatii, ne-a înștiințat despre soarta stăpînului, noi am încălecat și am ajuns la vreme ca să primim sfaturile și poruncile sale cele de pe urmă. Ele privesc soarta neamului nostru, înțelepților. Vînătorul acela, care tătînelui nostru i se păruse cu totul alt om decît cel pe care îl cunoscuse cu mulți ani în urmă, ar fi trebuit să treacă pe la muma noastră, dar nu a trecut și nici în altă parte nu s-a arătat. O fi fost el om de bună credință, ori numai un vîndut romanilor, asta n-o știm.

— Vorbe, minciuni! Să moară, să moară! se auziră iarăși glasurile întărîtate.

Cîțiva tineri înarmați au sărit pe stîncă și le-au pus ștreangurile la grumaz. Starostele Marelui Sfat vorbi scurt:

— S-ar putea să spună adevărul, cum tot așa s-ar putea să mintă; să fie fiii strălucitului Ortis, dar și iscoadele romanilor. Trădarea, vînzarea,

înșelăciunea, au făcut prea multe victime printre ai noștri. Nu ne este îngăduită crezarea.

Tinerii gemeni priveau neputincioși. O necuprinsă tristețe și un dispreț suveran se întipărise pe fețele și în privirile lor, nu teama, nu implorarea. Bătrînul Zebal se zbătea în brațele mai multor războinici, încercînd să răzbească în față, și strigînd ca o fiară:

— Oameni buni, înțelepților, aveți răbdare, credeți vorbelor lor! Sînt ei, nepoții mei, fiii Arciei, credeți, rogu-vă, măcar glasului sîngelui.

Nimeni nu-l lua în seamă.

Atunci sări pe stîncă, între cei doi tineri, pe care nimic nu părea că i-ar mai putea salva, un bătrîn înalt și deșirat precum un stejar, cu pletele albe vălurind în zefirul înserării. Glasul meu tună, încît te-ai fi putut aștepta să apară și fulgerul:

— Domniile voastre, iată semnul, Marele Semn! Sceptrul lui Decebal. Frați ai mei, ascultare! Eu, Viezure tarabostes, sînt vînătorul acela. Nu am înțeles toate vorbele unui muribund și nici nu știam despre feciorii lui Ortis. M-am grăbit să-i împlinesc misia. Priviți-le fețele, acum, cînd sînt luminate cu făclia. Se deosebesc, oare, cu ceva de cei care au fost fala neamului după moartea lui Decebal, Dacis și Ortis, cărora cu toții le-am jurat credință? Bătrîne Diconi, te-ai pripit, crede-mă, dar te înțeleg. Ia privește, este ori nu este acesta Marele Semn, Sceptrul slăvitului rege?

Starostele încuviință, aplecînd ușor capul, a ispășire. În mulțimea fruntașilor se stîrni un vuiet ca al mării învolburate, apoi se așternu o tăcere de templu. Pe fața bătrînilor șiroiau lacrimile bucuriei, în vreme ce bătrînul hangiu nu prididea să strige: „Nepoții mei, dragii de ei! Leit Arcia, năzdrăvana!“ Mulți dintre cei de față au șters pe furiș lacrimile nemaisperatei întîlniri, privind cu nețărmurită smerenie Marele Semn.

— Ziceți fraților noștri să lase drumul armelor. Voința lui Dacis și Ortis e să rămînem alături de Roma! mai adăugă bătrînul cu glasul de tunet, înălțînd Sceptrul.

— Nu cumva bătrînul acela, matale erai, moș Berian?

— Păi cum nu? fu de acord dînsul, pregătindu-se să-și aprindă pipa.

Capitolul trei

— SE-NȚELEGE CĂ TINERII V-AU FOST RECUNOSCĂTORI. CRED și eu! Cu ștreangul la gît... își dădu cu părerea Teofana, în vreme ce Toader Berian se pregătea să-și aprindă pipa.

— Care tineri? se miră, surprins, bătrînul. A! gemenii. Da de unde! Sau vor fi fost, numai că nu aveam de unde să știu.

— Te pomenești că iarăși s-au făcut nevăzuți! interveni și Cosmin, spre exasperarea lui Bogdan, temător că, sîcîit mereu, bătrînul va întrerupe istorisirea pentru care cîți n-ar fi dat multul cu pămîntul s-o asculte.

— Întocmai! confirmă bătrînul, pufăind din pipa de lut ars. Mă înflăcărasem, cred că le ținusem celor adunați în poiană o cuvîntare în toată regula, în care nu m-aș mira să aflu că am încurcat niscai amintiri și din viața pe care începusem s-o uit, după sfatul Omului-Șerpe. Cînd m-am întors să-i îmbrățișez, ia-i de unde nu-s! Obișnuit de-acuma, mă așteptam să aud și tropotul alergării de cai, dar se vede că s-au furișat pe tăcutelea prin pădure. Acum chiar că nu puteam înțelege care era pricina. Destul că, oricît bine le-aș fi făcut, nu vroiau în ruptul capului să dea ochi cu mine și, mai ales, să schimbe vorbe.

Teofana mai încercă să intervină cu o întrebare ori o părere, numai că Bogdan o pișcă atît cît să țină minte mai multă vreme. Curios li se părea că omul poreclit Șerpele Roș nu putea povesti dacă nu privea intens flăcările. Bogdan sesiză aceasta și avu grijă să întețească focul. Bătrînul tuși așa, ca un fel de semn, de chemare a amintirilor, și reîncepu cu un oftat:

— Vedeți voi, ceva, cu mine, cu acea altă viață a mea, în care mă simțeam ca în hainele altuia, nu mi se părea în regulă. Totul se desfășura ca însăilatul unei pînze care a mai fost țesută ori, cum ați zice voi, ca după un scenariu de film. Feliile mele de viață păreau alese de altcineva, fiindcă nu știu cum am părăsit adunarea înțelepților, nici la ce hotărîri au ajuns, nici cum ne-am trezit în curtea hanului cu porțile ferecate. Mă simțeam ca după un somn de amiază, la vreme de ploaie, cu cerul de tot întunecat, cînd, trezindu-te brusc, îți trebuie timp pînă să-ți dai seama dacă e dimineață ori seară, deși te afli în crucea amiezii. Mai mulți slujitori tineri ne-au ieșit înainte și păreau tare înfricoșați. Încercau, fără a-și da rînd, să povestească ceva ce se întîmplase în lipsa noastră, însă nu înțelegeam nimic. Zebal se încruntă, iar atunci cînd se încrunta, omul cu fața blajină devenea înfiorător, și se adresă cu glas poruncitor unei slujitoare mai în vîrstă, dar încă foc de frumoasă, semn că aceasta ținea, în lipsa-i, locul stăpînului:

— Izidora Domo, ce s-a întîmplat, încă nu mai știți de buna cuviință și de respectul ce-mi datorați?!

— O, prea bunule stăpîne, Zeii să ne ocrotească pentru multele noastre greșeli, iată, ți-oi spune, dar nu mi-i crede. Din ocoalele oilor s-a ridicat o stafie plină de sînge, a încălecat șargul acestui distins oaspe, cal pe care bătrînul Rahoza tocmai îl adăpa, poarta o lăsase neprocopsita de roabă marcomană deschisă în urma unor băieți dalmați aflați în drum către Baia de Grissia, iar stafia s-a făcut nevăzută. Oare, bunule stăpîn, să fi greșit noi cu ceva Zeilor, în lipsa domniei-tale?

Hangiul Zebal prinse a rîde, îmi făcu semn cu ochiul, amintindu-mi de ce am lăsat prin ocoale în pripa plecării, ne îndreptarăm într-acolo, nu

înainte ca hangiul să-și trimită oamenii la treburi, zicîndu-le cu toată seriozitatea că stafia aceea însîngerată n-a fost alta decît vîlva lucrului, care dă tîrcoale și-i năpăstuiește pe cei leneși. Mă pufni rîsul, ca o răbufnire din ceastălaltă viață, însă mi l-am stăpînit fără să vreau dînd cu ochii de trupurile tîlharilor uciși. Cel al lui Botdecîine, dușmanul meu de moarte, lipsea. Deci el fusese stafia ce se făcuse nevăzută cu propriu-mi cal.

— Uite ce-i, vînătorule, îmi zise hangiul, văzîndu-mă de tot răvășit: mai întîi ar trebui să te mustru pentru nesocotința de a lăsa trupul unui astfel de tîlhar și dușman necercetat; a doua, credința mea este că în alcătuirea trupească a acestui Iazig sălășluiește un spirit al răului, căci numai așa se înțelege cum învie mereu din morți. Ziceai, pare-mi-se, că l-ai mai răpus o dată, la Peștera Zeilor sau în Muntele Retezat, nu-mi mai aduc bine aminte, ca nu mai departe decît ieri să te trezești prinsul lui. De ți-o mai cădea în mînă, și de bună seamă că o să-ți cadă, fiindcă nu-i omul să uite și să ierte, zic să-l răpui de-a binelea, străpungîndu-l cu o țepușe de lemn de alun, ca pe șerpe, și îngropîndu-l cu fața în jos, ca pe strigoi.

— Cinstite Zebal, i-am zis eu, străduindu-mă să nu zîmbesc ascultîndu-i sfaturile, multămesc domniei-tale pentru ceste înțelepte învățături, însă eu cred altceva despre cele întîmplate. Nu cumva Ortis și Dacis au răpit trupul tîlharului din cine știe ce pricină și cu cine știe ce folos, iar slujitorii, avînd capetele doldora de stafii, au năzărit bazaconii?

— Ei, nici chiar așa, cinstite taraboste al vînătorilor. Eu zic să crezi ce vezi și să te păzești, chit că și despre domnia-ta se zice c-ai avea mai multe vieți.

Auzind asta am tresărit. Oare nu cumva... Nu, n-avea cum și de unde și, ca să nu-mi mai bat capul și cu altele, am zîmbit a rîde și am schimbat vorba.

— Despre oameni bătrîni și umblați prin felurite întîmplări, ca mine, se zic multe; numele sporește și el zisele lumii. Domnia-ta ai dreptate, asta se vede, asta voi crede, ce-o fi vom afla de-om trăi, iar acum amintește-ți, rogu-te, că ești stăpînul ăstui îmbelșugat han și poruncește de-ale gurii, că-mi chiorăie mațele de foame și mi s-a uscat grumazul de năprasnică sete.

La ceasul acela din zi hanul nu avea mușterii, cu toate că era nu numai han, ci și loc de afaceri, de conspirații și întîlniri. Izidora Domo a întins masă bogată într-un separeu alăturat sălii de ospețe și trimise două sclave oacheșe cu cele de trebuință: o gustare din pastramă de căprioară, cîrnați afumați în teci din scoarță de salcie, brînză frămîntată, slăninuță luată de la fumul podului și păstrată doi ani în oale de pămînt, lipii nedospite și abia scoase de la cuptor, unde s-au fost pîrguit pe foi de varză, ca să ademenească și ochii, nu numai gura; a urmat, ca la romani, prînzul propriu-zis, cu care l-ai fi ademenit pe Împăratul aflat în drum cu grabă pentru o campanie în Azia: ciorbă din măruntaie de

ied, fiartă în zer acrişor de oaie şi dreasă cu tarhon şi leuştean; tocană de mistreț tînăr cu mirodenii de Siria și multă verdeață, ca să nu ți se aplece, caltaboși mustind de grăsime, fierți în moare de varză acră, niște sărmăluțe în foi de podbal, cu afumătură şi smîntînă, lîngă care aburea mămăliga alb-gălbuie de mei, doi claponi cu untura ca mierea de salcîm, umpluți cu măruntaie și verdețuri, dintre care nu lipseau cimbrul, mărarul și busuiocul, după moda grecească, înăbușiți în cuptorul de copt pîinea, rosturi prea plăcute unor burduhanuri de tot flămînde și a toate ştiutoare, de lîngă care n-au lipsit un cidru aromat din pere pădureţe, coarne şi cireşe, vinul uleios de Apulum și miedul negru și greu din afine și strugureii ursului; era cît p-aci să mă întind pe pat, după obiceiul romanilor la ospeţe, moleşit foarte de atîta mestecătură și înghițitură, dacă n-ar fi apărut cele două roabe, care mi se păreau și mai nurlii, aducînd pe platouri late, din lemn de paltin, mizilicul: plăcinte cu brînză şi ouă, la cuptor, o alcătuire din aluat, miere, brînză dulce de vacă şi gălbenuşe de ou, de-i zice zămăchişă, fel prea ales prin partea locului, ce ți se topea în gură, nu alta, măsline de Grecia, murate la butoiaşe mici ca niște căușe pentru băut apă, faguri de miere amirosind a toate florile plaiului şi cîte şi mai cîte. Dedat în totului tot la obiceiurile Romei, hangiul folosea drept instrumente de adunat, ridicat şi împins, de la platouri la gură, degetele, cînd răşchirate, cînd adunate, pe care le spăla arare într-un vas de lemn cu apă în care s-au fost mursecat din vreme muguri de pin; eu m-am folosit o vreme de pumnal şi, cu stîngăcie, de degete, apoi, de teamă ca nu cumva să mi-o ia înainte şi să rămîn flămînd, numai de degete, rar şi măsurat, ca să nu ostenesc. Laudele hangiului, pentru felul cum i-am prețuit bucatele, m-au ajutat să şi îmi priască. O altă slujitoare ne-a aşternut culcuş uşor sub umbrar de viță sălbatică, și cred că nu m-am lăsat mai prejos ca cinstita gazdă nici la sforăit Am dormit puțin și am visat frumos. Se făcea că ospățul pe care abia îl sfîrşisem fusese dat în cinstea mea de însuşi Procuratorul Imperial, mulțămit fiind el de serviciile și foloasele pe care, în calitatea-mi de sol, le-am făcut. La un capăt şi la celălalt al mesei se găseau fiii lui Ortis, care mîncau în tăcere şi cu demnitatea unor prinți ce și erau. Pe la jumătatea ospățului apăru Ortis în persoană, mirat că petrecem cu dușmanul, căruia îi arăta rănile, sîngerînde încă, reproşîndu-i: „Este lucrarea haină a oamenilor tăi, procuratorule. Deghizați în Iazigi, ne-au atacat mişeleşte, în vreme ce mă îndreptam încoace cu gînduri de pace. Totuși, romanule, după cum vezi, ți-am trimis bună solie: pe fiii mei şi pe prietenul Viezure. Dacis, romanule, a murit, iată că eu trăiesc aşa cum chiar Dacia rănită şi ciuntită trăieşte". Am vrut să-i adresez cuvînt, să-l întreb ceva în legătură cu misia încredințată, să-i redau sceptrul, dar s-a prefăcut în flacără albastră, apoi în fum, iar în locul său apăru Botdeciine însîngerat, arătînd cu mîna către gemeni şi pregătindu-se să-i lovească. Atunci m-am trezit înspăimîntat, leoarcă de sudoare. Hangiul se găsea lîngă

fîntînă, unde un slujitor îl răcorea turnîndu-i ciutură după ciutură cu apă rece în cap, în vreme ce el fornăia de plăcere ca un armăsar. Ca să scap de vedenii, de moleşeala vinului şi a mîncării, de gînduri rele, i-am urmat pildă. Imediat după asta eram alt om. Altul, dar încă niţel îngîndurat. Mă căzneam să înţeleg semnele visului, pe care, mai apoi, mi le-a întărit şi înţeleptul Zebal: Ortis trăia, dar nu se vindecase pe deplin, Botdecîine e în drumurile noastre, purtîndu-mi sîmbetele şi mie şi gemenilor, în Procuratorul Imperial nu trebuie să am prea multă încredere, chiar de-o fi să mă aşeze la masa lui.

Credeam în vise. Mai cred şi acum. Unii oameni n-au vise închegate, cu cap, cu coadă, cu înţeles, ci frînturi de vise, pe care nu le pot lega într-o istorie, într-o povestire, semn că viaţa lor e săracă, supusă întîmplării, obişnuitului zilnic; alţii visează stropi de întîmplări trăite, un fel de zaţ al amintirilor, dar şi le amintesc, şi asta înseamnă că viaţa lor e cu ceva mai bogată decît a altora; sînt şi oameni ca mine, care visează bogat şi colorat, întîmplări şi fapte închegate, dar pe care nu le-au trăit în viaţa lor conştientă, ci în alta, care abia se întîmplă, ori s-a întîmplat cîndva, iar acuma numai se repetă, ca o umbră şi o amintire a celeilalte. Acestea sînt vise cu tîlcuri şi nenumărate semne, ştiute de înţelepţi şi de cei dăruiţi cu ştiinţa viselor. Oamenii cu darul acesta, puţini, e drept, sînt şi cei mai fericiţi, dar şi cei mai nefericiţi muritori, ei sortiţi fiind cu o viaţă dublă. În familia noastră, prin spiţă bărbătească înspre străstrăbuni, sîntem dăruiţi cu datul acesta. Deşi nu mai fusesem la Apulum de cînd devenise colonie romană şi sediu de legiune, deşi nu îl văzusem nicicînd pe procuratorul imperial Vinicius Lizinius Procus, ci şi una şi alta mi se arătară în visul de acum, eu ştiam că voi cunoaşte colonia şi pe mai marii ei, ca şi cînd de o viaţă am fi fost împreună la ospeţe şi am stat de taclale la terme.

Pregătirile de călătorie au durat o bună bucată de vreme. Pe atunci nu se pornea la cale lungă oricum. Drumurile erau nesigure, cu excepţia celor imperiale pe care, din doi în doi kilometri, adică din miliariu în miliariu erau orînduite pichete cu străji care ţineau drumul în îngrijire şi locurile în straşnică supraveghere. Noi, pentru a ocoli nenumăratele controale, mai dese şi mai aspre ca oriunde aici, în munţii aurului, dar şi o nedorită întîlnire cu Botdecîine şi ortacii săi, n-aveam să mergem pe drumul imperial, ci pe acela al mocanilor, mai scurt, e drept, dar cu atît mai greu şi mai primejdios. Izidora Domo s-a îngrijit de toate, în vreme ce noi, la umbra unui cireş doldora de floare, depănam amintiri de demult, mai închinînd ulcelele dolofeie de pămînt, pe care un fecioraş le tot umplea cu mied vechi, dulceag-amărui, din miere şi mai multe fructe de pădure, uşor însă şi potrivit să-ţi creeze bună dispoziţie şi sămînţă de vorbă la drum. Pe lîngă cei doi cai de călărie ne mai însoţeau şi încă unsprezece cai de povară, mînaţi de un fost sclav de neam roxolan, căruia nemilosul stăpîn de neam hispan îi tăiase din cine ştie ce

pricină limba, şi pe care Zebal îl cumpărase cu aur curat la un tîrg de peste Donaris. Înarmat cu ghioagă de fier şi cu paloşul lung, germanic, avînd două tăişe, slujitorul, înalt de şase coţi şi lat în spete precum un zimbru, părea să ţină loc de zece, cum, de fapt, şi aveam să mă conving. Samarele cailor de povară erau grele încît încovoiau spinările bietelor animale, nişte cai ciolănoşi de rin, prăsiţi prin hergheliile din Panonia. Nu vrusei să par curios, meteahnă prea urîtă la oameni de anii mei, dar hangiul s-a simţit dator să-mi spună că, dacă tot face drumul acesta la tîrguri mari precum Apulum, Aquae şi Ulpia Traiana Sarmizegetusa, s-a gîndit să-l facă şi cu un alt folos, ducînd într-acolo butoiaşe cu miere, putine cu pastramă, cidru de poame pădureţe, piei şi răşină, ca să se înapoieze cu cele trebuincioase unui han aşezat la răscruce de drumuri împărăteşti: vin, mirodenii, aşternuturi de in, grîu şi mei, uleiuri de tot felul. Îmi trecu prin gînd să-mi ascund denarii într-o tainiţă, dar m-am socotit că cine ştie cînd aveam să mă mai înapoiez prin aceste locuri, unde se aşezase atîta suflare de om prin vicusuri şi pagusuri care pînă mai ieri, alaltăieri nu existau, încît chiar avui impresia că mă aflu nu în Munţii Agatyrsilor, ci în Cogaiononul cetăţilor regeşti de dinaintea războaielor cu Roma. La o adică muntele părea un iugăr de pămînt scormonit de o turmă de mistreţi, într-atîtea erau minele împărăteşti, cele particulare, gropniţele şi galeriile lotrilor şi ale localnicilor, păstrate în mare taină, amenajările de pe rîuri şi pîraie unde se cerneau nisipurile şi se zlătărea aurul cel curgător. Într-un astfel de ţinut era firesc să dai la tot pasul peste oşteni ai alelor şi cohortelor de auxiliari însărcinaţi cu paza minelor, preparaţiilor şi drumurilor, cum tot atît de firesc era să-ţi iasă în cale cînd îţi era lumea mai dragă cete de lotri obişnuiţi să trăiască uşor după munca grea a altora. Uneori urmăririle erau cu folos, mai ales atunci cînd erau chemaţi în ajutor oştenii legiunilor cartiruite în Dacia, de cele mai multe ori, însă, sfîrşeau ca zdroaba acelui neprocopsit care caută acul în carul cu fîn, fiindcă certaţii cu legea se pierdeau prin pustele şi pădurile nesfîrşite din prelungirea munţilor către Panonii. Dacă tîlharii de drumuri ar fi fost o pacoste numai pentru oamenii şi bunurile Imperiului, mai treacă-meargă, numai că nelegiuiţii ceia atacau deseori pe cei neajutoraţi, pe mocanul care a colindat vara ţara în negoaţe sărace ca să-şi scoată familia din iarnă, ori pe băieşul care a rîcîit pămîntul ori a cernut nisipul unui pîrîu, muncă mai grea decît robia la galere, ca să agonisească o mînă de grăunţe de aur. Gîndind la toate astea, în vreme ce Zebal se despărţea de numeroşii săi servitori, cu care convieţuia ca într-o familie, mă cercetă o idee privitoare la stîrpirea acestui rău, păstrînd-o ca pe o greutate de pus în balanţa negocierilor cu Procuratorul Imperial aflat pentru o vreme la Apulum.

Porneam la drum cu oarecare strîngere de inimă, a cărei pricină nu mi-aş fi putut-o explica imediat. Ori că mă dedulcisem cu viaţa tihnită de la curţile acestui vechi prieten, ori presimţiri tulburi mă cumpăneau

înaintea plecării la drum. L-am sfătuit pe hangiu să ia cu sine mai mulţi slujitori înarmaţi, dat fiind numărul mare de cai de povară cu încărcătură preţioasă, mai ales pentru cei obişnuiţi să trăiască din pradă, însă el s-a justificat cu două pricini: una, că luînd cu sine mai mulţi oameni, nu va avea în seama cui să lase paza hanului; alta, că mulţi însoţitori înarmaţi mai lesne ar atrage atenţia lotrilor.

Ne-am pornit la drum atunci cînd astrul ceresc se găsea exact la jumătatea drumului dintre zenit şi asfinţit, cu gîndul să înnoptăm la Casa Drumeţilor, un fel de han-cîrciumă de la Vadul Moţilor. M-a mişcat adînc duioşia scenei de despărţire dintre hangiu şi credincioasa Izidora Domo. Nicicînd nu avusesem parte de asemenea despărţiri, pentru care, iată, acum, la bătrîneţe, îl invidiam şi îl feriiceam pe Zebal. Poate veţi rîde, poate nu, însă e bine să ştiţi că pe nici o treaptă a vîrstelor omul nu are atîta nevoie de înţelegere şi de duioşie ca pe aceea din pragul urîtelor bătrîneţe, şi să mai ştiţi, dragii mei, că dragostea dintre oameni nu are vîrste, vreme, cum ar fi, să zicem, vremea cireşelor, vremea fînului, vremea culesului, nu; ea ne însoţeşte pe toate treptele anilor, numai că se arată mai aprinsă ori mai molcomă, mai aprigă sau mai duioasă. Pe drum avea să mi se confirme că, în urmă cu ani, cu femeia aceasta pornise Zebal, hangiul de la întîlnirea Sargetiei cu Rîul Mare, către vestita şi îndepărtata Alexandrie, la un vestit şi binecuvîntat vraci, care să dezlege femeii şi bărbatului harul de a zămisli. Istoria acelei nemaipomenite călătorii peste ţări şi mări mi-a depănat-o hangiul, la rugămintea mea, cît a ţinut drumul pînă la prima Vila Rustica, un fel de conac-cetăţuie în care locuia cu familia sa un roman de omenie, la care Zebal s-a oprit după datină, să întrebe de sănătate şi de ce anume are trebuinţă să-i aducă de la Apulum.

Cei trei ascultători şi-au dat seama că moş Toader Berian pregăteşte o scurtă pauză ca să aprindă iarăşi pipa, din care pufăia de două, trei ori, apoi o lăsa uitării, vîslaş împătimit pe firul povestirii. Bogdan spori focul, iar Teofana, profitînd de neatenţia acestuia, îl rugă pe bătrîn, cu un glas parfumat şi unduitor căruia nu i te puteai împotrivi:

— Cred, moş Toader, că e o poveste cum nu mi-a mai fost dat să ascult. Tare, zău, moşule, tare aş vrea s-o aud şi eu.

Bătrînul o învălui sub cetina genelor şi spicul sprîncenelor, căutînd, pesemne, asemuiri, scormonind aduceri aminte ori numai ostoind părerea de rău de-a nu fi avut urmaşi. Abia acum, în jocul flăcărilor, îşi dădu seama fata cît fusese, cît încă mai era de frumos. Sprîncenele adumbreau doi ochi albaştri de o neasemuită limpezime, obrazul, fără urmă de rid, era alb-maroniu şi aducea imediat în memorie chipul lui Moş Gerilă de pe cărţile poştale ilustrate realizate în exigenţele bunului gust, gura, frumos arcuită, părea făcută să cînte doar sau să spună înţelepciuni. Părul, numai părul alb ca prima zăpadă, uşor ondulat, destăinuia anii.

Rugămintea fetei îi făcu plăcere și nu pridìdi să-i asculte îndemnul. O luă însă pe ocolite, justificînd și acuma, după atîția ani, ba chiar sute de ani, gestul și hotărîrea hangiului.

A plecat la drum într-o primăvară timpurie. Pînă la Tomis a însoțit o caravană de negutători greci, al căror drum pe ape ducea pînă la Rhodos, patria vinurilor celor bune și uleioase, cu mare trecere la romani, de care nici hanurile și tabernele din Dacia Felix nu duceau lipsă. Din Rhodos s-a îmbarcat într-o triremă pentru Egipet, aparținînd unei case de comerț din Roma. Nu s-au îndepărtat bine de țărmuri, cînd au fost atacați de pirații apelor, care pe atunci colindau și jefuiau mările, avînd cetățui întărite pe țărmurile stîncoase ale Africii. Corabia a fost scufundată, iar prinșii îndreptați către țărmurile Aziei, unde urmau să fie vînduți într-un vestit tîrg de sclavi al Siriei. S-a întîmplat ca pe corabia piraților să robească la galere și cîțiva traci, cu care înțeleptul hangiu s-a înțeles repede din priviri, dîndu-și seama de ce neam sînt după cîntecele lor. În timpul unei furtuni, pe o noapte întunecată, cînd erau aruncați dintr-o parte în alta ca în jocul cu mingi al romanilor, s-a apropiat de partea triremei unde erau îmbelciugați cei trei traci, cu un drug de fier a rupt belciugele, după care a pornit în căutarea Izidorei. Fata, însă, nu era de găsit. O parte din pirați părăsiră corabia în bărcile lor lungi și înalte. Cu ajutorul tracilor le-a făcut de petrecanie vătafilor peste trăgătorii la galere, i-a eliberat pe toți condamnații și apoi s-au făcut stăpîni pe corabie. Furtuna îi împinsese pe țărmul fenician fără prea mari stricăciuni și nu departe de un important port, cunoscut pentru comerțul cu sclavi. Aici a reîntîlnit-o pe Izidora și a răscumpărat-o pe o pungă cu grăunțe de aur și partea ce-i revenise lui din vînzarea acelei corăbii. Drumul către îndepărtatul Egipet nu și l-a mai putut continua În toată provincia Antiochia izbucnise ciuma, porturile și porțile orașelor s-au fost închis, drumurile erau păzite strașnic de ale și cohorte auxiliare. Cît a ținut vara aceea, Izidora s-a zbătut între viață și moarte. Cînd vara se arăta pe sfîrșite și pungile fuseseră golite, hangiul Zebal s-a hotărît să recurgă la un medicament sacru și pe cît de sacru, pe atît de periculos: baia cu aburi de zdrețe, după care suferindul ori murea ori se întrema văzînd cu ochii. Numai că, medicamentul zeilor, la care dacii apelau rar și cu nebiruită teamă, avea urmări care în balanța sufletului bătrînului hangiu cîntăreau cît dragostea de viață: femeia trecută prin aburii sacri pierdea harul sfînt al rodirii și, cum știut ne este, Zebal nu-și dorea nimic pe lume mai mult decît un urmaș... A întrebat din casă în casă expunîndu-se tuturor primejdiilor, s-a strecurat ca un fur dincolo de ziduri, a colindat împrejurimile, a făcut totul pînă ce într-o vale cu izvoare calde a găsit acea buruiană rară. În cruda tinerețe slujise preoților ctiști de la Peștera Zeilor, unde printre alte multe învățături deprinsese cîte ceva și din multele taine ale grecului Esculap și dacului Vezina. Știa, prin urmare, și cum se culeg zdrețele, și de către cine, și la

ce ceas anume, și cum se prepară, dar, din pricina urmărilor nedorite, nu se putea încă hotărî să recurgă la magia lor. Zilele Izidorei erau numărate, chinurile ei ar fi putut mișca și nesimțitoarele pietre. I-a vorbit atunci despre miraculosul leac și despre zădărnicia continuării călătoriei în Egipet la priceputul vraci, iară ea, cu lacrimi în ochi, singurii rămași la fel din ceea ce fusese neasemuita fată, se hotărî să-l folosească și să se aleagă: ori, ori!

Într-un oraș de pe străine meleaguri, cu porțile ferecate și străji veșnic treze, cu mormane de morți și convoaie de suferinzi, care se tîrau precum un uriaș vierme bubos, gemînd și urlînd, căutînd alinarea, nu-i era ușor să înfăptuiască ce își pusese în gînd. Unde, oare, unde să găsească fecioara neprihănită care să culeagă buruiana sacră pe rouă, la răsăritul soarelui, rostind formula magică și punînd cîte un bănuț, ca despăgubire, la rădăcina firelor culese? Iată, însă, că atunci cînd își luase orice nădejde, providența i-o aduse la ușa hanului în care se adăpostiseră cu zecile și tot așa se duseseră secerați de cumplita boală. Era o fătucă numai piele și os, a cărei vîrstă greu i-ai fi putut-o ghici, care prin cine știe ce minune scăpase neatinsă de boală. Cu glas sfîrșit cerșea o bucată de pîine pentru frățiorii mai mici pe care îi adăpostise, ferindu-i de necrutătoarea boală, sub dărîmăturile unui templu ce, în închipuirea localnicilor, era bîntuit de stafii. Părinții fetei, rămași în casa cu mezanin și etaj de bambus, de peste drum, își numărau, bieții, zilele.

Pentru un blid de orez și promisiunea că lecuirea Izidorei se va face în camera unde zăceau părinții ei, fata se învoi să-și pună în primejdie viața, trecînd zidurile și centurile de carantină, pentru a culege, după datina din Dacia Veche, un mănunchi de zdrețe. Culegînd, pe rouă, buruiana de leac, rostea pentru fiecare fir în parte, în limba părinților ei, cuvinte de implorare, de mulțumire și alinare: „Ini, inioară, / Zdreață surioară, / Buruiană rară / Nu fi supărată / Că te duc la vatră / Abur să devii, / Leac slăvit să fii, / Și s-alegi prin soarte / Viața de moarte. / / Eu mi te-oi cinsti / Și te-oi răsplăti / Cu bănuți de aur / De la meșter faur, / Cu gîndul curat, / Cu trupul curat / Prin rouă purtat / La crăpat de zori / Zdrețelor surori.“ Vorbele fetei au fost bine primite, zdrețele nu s-au ofilit, semn că trăise pînă atunci în deplina curățenie a trupului și cugetului. Au făcut trei mănunchiuri, pentru cei trei bolnavi, și le-au aruncat în cazanul cu apă clocotită. Aburul femeilor s-a înălțat drept în sus, semn că mai au viață, că se vor tămădui; al bărbatului s-a prelins pe sub ușă, așa cum pînă în seară viața s-a dus de la el. La puțină vreme după aceea Izidora și străina aceea s-au făcut bine și s-au întremat ca ocrotite de zei, iară Zebal, hangiul, s-a hotărît să întoarcă drumul spre casă. Dacă Zeii au dăruit-o pe Izidora cu încă o viață, printr-o minune în care nimenea nu ar fi crezut, îi luaseră, în schimb, darul de a mai zămisli viață și, deci, drumul la vraciul acela din Egipet ar fi fost zadarnic. Femeia lecuită și fecioara cea pură s-au hotărît să-l urmeze oriunde îl va fi

purtat pașii. Cu toate că erau o grea povară pentru el, prin cele străinătăți bîntuite de ciumă, cu drumuri lungi date în vrerea cerșetorilor și tîlharilor, pe Zebal nu l-a lăsat inima să le părăsească în voia sorții, știind că întîmplările viitoare sînt în seama Zeilor. Cu trei măgăruși de pripas, dintre cei mulți rămași fără stăpîni, și cu doi catîri care supraviețuiseră cu te miri ce în grajdurile hanului, Zebal dacul a răzbit pînă la Capadochia și de aici la cel mai apropiat port, răbdînd foamea și setea, arșița cumplită, înfruntînd, cu sufletul ușor și cu gîndul la meleagurile natale, în de toate din prisos dăruite de zei, primejdiile de tot felul. Un negutător grec, care poposise cîndva, cu mulți ani în urmă, pentru negoțul cu miere și blănuri, la hanul lui Zebal de pe Valea Sargetiei, i-a călătorit cu plată puțină pînă la Olbia. De aici, înfruntînd alte primejdii, printre neamurile peucinilor și sarmaților dedați prin fire la nestatornicie și jaf, ținînd către stînga țărmul Pontului Euxin și în față Carpatul cu creștetul albit de prima nea, la sfîrșit de toamnă au ajuns acolo de unde plecaseră într-o primăvară timpurie, înflorată și parfumată ca mai toate primăverile de pe la noi. Hanul, pe care îl lăsase bogat ca un tîrg oriental și tare ca o cetate grecească, era ruine, bălării și cenușe. Hadrian, ocrotitorul dacilor, statornicind fără de preget în voia marelui Traian, murise, și pînă ce noul împărat, blîndul și cumpătatul Antoninus, să ia în mîini vrednice întinsul Imperiu, colonii și administratorii corupți s-au năpustit cu patima Bellonei și cu încrîncenarea Furiilor asupra fruntașilor daci, cu ura de multă vreme mocnită. Cum hangiul Zebal era cunoscut pentru cerbicia cu care se statornicise peste vremi în vechile datini, ca și pentru averea sa, fu pedepsit cu jaful, focul și pribegia. Iată că fusese atîta vreme pribeag ca să constate că era cu adevărat pribeag, la vatra casei sale, în țara părinților săi. Un om ca dînsul rămîne pînă la capătul zilelor stejarul verde, care nu se apleacă și nu se frînge sub nici o furtună. Cu un catîr, trei măgăruși și două femei, pentru care el însemna mai mult decît împăratul pentru Cetatea Eternă, a trecut Marisul, a urcat, pe la Valișoara și Ruda, Zarandul, a întîlnit la Baia Grisiei apa cu grăunțe de aur, a mai mers o vreme pînă ce a lăsat în stînga creștetul cărunt al Vulcanului și, la o întretăiere de drumuri ale țării cu drumul aurului, din te miri ce, a întemeiat han cu toporul în dreapta și cîntarul în stînga, cu inima veselă și fruntea senină ca în dalba tinerețe. Izidora Domo e femeia care și de data asta i-a pregătit cu duioșie merindea de drum, rămînînd cu toate grijile hanului, pe fata fecioară, culegătoarea de zdrețe, au adoptat-o, nemaisimțind de acuma lipsa acelui vraci din Egipet. La Apulum, unde fata, pe nume Arcia Candida, își desăvîrșea educația în casa unei matroane de bun nume, soața celui ales în fruntea colegiului aurarilor, urmau s-o întîlnească, aceasta fiind explicația la graba cu care bătrînul hangiu se pornise la drum. Întîlnirea avea să aibă loc în împrejurări nedorite și mult mai curînd decît ar fi putut el să bănuiască, dar, despre aceasta, la locul și la timpul potrivit.

Să ne întoarcem, dară, la Hanul lui Zebal, pe care tocmai îl părăseam, lăsînd în poartă pe Izidora Domo cu ochii plînși, de parcă s-ar fi despărțit de vechiul ei tovarăș de viață pentru totdeauna. Dacă aș fi știut povestea pe care v-am depănat-o, scurtînd-o cît mi-a fost îngăduit, desigur că aș fi privit-o cu mai multă atenție. Destul să vă spun că și dintr-o singură ochire îți dădeai seama că a fost și a rămas neasemuit de frumoasă, că măcar și numai pentru atîta ar fi meritat să aibă urmași.

După ce a lăsat-o în poartă cu ochii plînși, poruncind însărcinări slugilor ieșite să-și petreacă stăpînul, am dat zor. Țineam drept înainte drumul cel mare al aurarilor, din care aveam să ne abatem imediat după asfințitul soarelui, cam la trei ceasuri bune de mers, ca să căutăm liniște și odihnă între zidurile de la Vadul Moților, loc de popas pe vechea cale a mocanilor avînd ca stăpîn un localnic căruia Zebal, ca om cu stare și fală prin împrejurimi, îi botezase și cununase pe rînd cei nouă copii, zburătăciți care încotro de cum le-au crescut penele. Biet omul mai rămăsese cu fata mezină, o codană care abia aștepta flăcăul potrivit să le ceară sălaș de o noapte și apoi s-o ducă în lume pentru o viață. Alegînd drumul acesta, Zebal o făcuse cu chibzuință. Locurile de popas, puține și aproape necunoscute, ofereau liniște și siguranță, iar calea către Apulum se scurta cu mai bine de o zi bună de mers. Nu se putea să nu fie și destule greutăți: cînd era drum de negoațe, cînd potecă îngustă de care mocănești, cînd urca pante abrupte, cînd cobora văi abia cercetate de soare; cînd și cînd între șleahurile sale întîlneai cîte un drumeț grăbit sau cîte o caravană de care pornite în sărace tîrgueli cu fructe, miere, donițe și oale, însă puteai fi sigur că de după stîncile golașe și dintre tîrșurile întunecoase te privesc lacomi și hicleni ochii lotrilor, proveniți din oșteni, sclavi și băieși certați cu legile ori cu stăpînii. Și, totuși! Față de drumul mare, zis al țării sau al aurului, acesta era întotdeauna pe placul unor oameni de cinste și curaj de felul bătrînului Zebal. Dacă pe Drumul Moților pîndeau lotri, pe Drumul Țării puzderia de oșteni ai cohortelor auxiliare însărcinate cu paza drumurilor se simțeau datori să te ușureze și de o parte din marfă ori din mărunțișul pungii. Deși Zebal, care nu era prin aceste ținuturi un fitecine, era scutit de năravurile străjerilor de drumuri, prefera să-i ocolească. Firea lui aprinsă, simțul de dreptate, ura încă neostoită împotriva nepoftiților care se făcuseră stăpîni pe țară, nu-i recomandau asemenea întîlniri, fiindcă rar se întîmpla să nu sară în sprijinul unui semen năpăstuit. Încumetîndu-se el pe drumuri nesigure și atît de puțin umblate, se bizuia pe aceea că îl cunoșteau mai toți cei certați cu liniștea, cum la rîndul său bine îi știa. Dacă se mai nimereau dintre aceia mai noi dedați cu lotria, era de ajuns să-i afle numele ca să se dea la o parte din cale, mulțumindu-se cu pîinea și pastrama, bașca fedeleșul cu mied, pe care anume pentru acești necăjiți le pregătea de acasă.

La Popasul Moților am fost întîmpinați ca niște prieteni, cu bucuria

omului trăitor în pustietăţi, dornic să ştie ce se mai petrece dincolo de palisada ogrăzilor sale şi să-şi mai însenineze fruntea cu o vorbă de duh. Dinspre Zebal prietenie era destulă, iar dinspre noi amîndoi vorbe de duh atît cît să facă trebuinţă şi să prisosească la clăcile şi la şezătorile pentru tors cînepa şi scărmănat fuiorul unui pagus de gospodari aşezaţi. Cu toate că înainte de a ne urni la drum ospătasem cît să ne ajungă pînă la Apulum, nu ne-am dat în lături şi n-am mai prididit să lăudăm plăcinta cu carne de iepure, cîrnaţii fierţi în zeamă de varză murată, fiertura de miel neînţărcat şi guşiţa din măruntaie cu verdeţuri, îndetoatelea stropite cu miedul acrişor de afine, vărsat dintr-un ulcior pîntecos şi aburit, atunci scos din fîntînă. Bitus Bricenus, domnul prea cinstit al popasului, gospodar înstărit, stăpîn peste mai multe iugăre de pădure, fîneaţă şi curătură, peste cîteva ocoale de vite şi oi, ajuns cu anii pe cealaltă pantă a vieţii, dar încă nalt şi drept precum bradul, nu prea era în apele lui, cum s-ar zice, la vreme senină îi ploua şi-i ningea. Motivul îngrijorării sale aduse negură şi pe chipul hangiului Zebal. Salda, mezina lui Bricenus, trebuia să se înapoieze de la Ampelum, unde petrecuse cîteva săptămîni la o verişoară a ei, proaspăt căsătorită cu un bogat proprietar de pămînturi şi stăpîn al unei vila rustica ce putea face concurenţă multora din cele presărate pe colinele Romei. Deşi primise vestea plecării prin stegarul unei alae de grăniceri care se înapoia din permisie, fata încă nu ajunsese acasă. Acelaşi stegar confirma că din caravana Colegiului Fabrilor de la Alburnus fără oşteni de pază, care din motive de el neînţelese luase drumul cel scurt şi nesigur care trece pe la Vicusul cu narcise, coteşte către Mogoş, pe sub Negrileasa, apoi se îndreaptă spre Vadul Moţilor şi Alburnus, mai făcea parte o fetişcană, nu mai puţin frumoasă, a cărei ţintă era tocmai hanul bătrînului Zebal. Odată cu înserarea, la cîteva cesuri după ce stegarul purtător de veşti bune plecase, au bătut la poartă trei oameni cu îmbrăcămintea zdrenţuită şi însîngerată, care nu s-au oprit decît pentru a-şi astîmpăra din grabă foamea şi setea, şi au pornit mai departe, către Alburnus, cu ştirea că acea caravană cu merinde, unelte de minerit şi arme pentru garnizoana oraşului, a fost atacată sub Vîrful Negrileasa de o puternică bandă de tîlhari. Ei trei scăpaseră, mai reuşiseră şi alţii să se facă nevăzuţi, dar despre fetele acelea nu aveau ştire. Aceasta era pricina îngrijorării lui Bitus Bricenus şi a lui Zebal Hangiul, care avea presimţirea că cealaltă fată putea fi tocmai Arcia Candida, fiica lui cea adoptivă. Cum ştirile acestea neplăcute ne-au fost cunoscute la sfîrşitul ospăţului, din care bine se vedea că gazda noastră era un om înţelept, iar calea pînă aicea a fost o nimica toată, Zebal hotărî să ne aşternem fără preget la drum, urmînd ca, odată cu zorii, să atingem Valea Negrilesei şi Vicusul Mogoşenilor, unde, după spusele stegarului, fusese atacată şi jefuită caravana Colegiului Fabrilor de la Alburnus.

În pieptul bătrînului hangiu se deşteptase viforul celui ce fusese un

cumplit oștean. După ce pe furiș a șters cu mîneca aspră a cămășii o lacrimă de părinte, a ridicat ghioaga, a scrîșnit din dinți cu zgomotul unui copac doborît de furtună și s-a înălțat în deplină măreție, împlîntînd pumnalul oriental în grinda casei. Știam că nimeni și nimic nu-i va putea amîna plecarea. De vreo jumătate de ceas începuse a cerne o ploaie măruntă, mocănească, în vreme ce întunericul se făcea din ce în ce mai greu. Acestea, însă, nu erau motive de îngrijorare pentru doi munteni căliți, care cunoșteau muntele cum își cunoșteau palmele, și pentru doi părinți loviți în nădejdea și bucuria bătrîneților. Drept să spun, eram alături de ei cu simțămintele, dar nu-mi prea venea la socoteală să iau drumul în tălpi pe o vreme ca aceea. Anii trecuseră și peste mine, mulți și neiertători, căci nu puține au fost nopțile în care acoperiș n-am avut decît cerul, așternut fînul ori cetina, pernă șaua sau piatra întîlnită în cale. Aventura îmi clocotea tot mai arare în sînge, iară sîngele se înfierbînta cam greu de la o vreme, cum tot așa de greu se lăsa stins. Ghes îmi dădea și curiozitatea. Fata hangiului se numea Arcia Candida, ca și aceea de demult, care uimise cu frumusețea și ascuțimea minții pe însuși Nerva Traianus la Sărbătoarea Colisaliilor din Ulpia Traiana, iar eu aș fi vrut să știu dacă cele ce se spuneau despre ea se vor adeveri ori nu. Un gînd tăinuit mă făcea să nădăjduiesc că văzînd un chip aidoma celui de demult voi reuși să mă așez mai temeinic în făgașul acestei noi vieți a mele, fiindcă trebuie să vă zic, dragii mei, că încă nu mă desprinsesem în totului-tot de cel ce fusesem mai pe urmă, adică de Toader Berian, care mă mai căuta arare cu cîte o sclipire de amintire, cu cîte un crîmpei de dor aburit sau cu cîte o nălucire de spaimă. Da, da! De spaimă. Noi, ăștia, oamenii de acum, ne-am cam fost îndepărtat binișor de leagănul ce ne-a născut pe mine, pe tine, pe fitecine, natura adică, și de aceea ne sperie liniștea ei, întunericul ei, tainele ei, vorba fiind mai ales de munte și pădure, pe care eu o asemuiesc cu noaptea acelui început din care purcedem cu toții. La slujitorii hangiului Zebal s-a mai adăugat gornicul peste pădurile gazdei noastre, un găligan de om zămislit de stejari parcă, tăcut și întunecat precum pădurea. Se credea, cum aveam să aflu pe drum, că vinovați de venirea pe lume a acestui urieș, pe numele său Ceran, ar fi fost Fata Pădurii și Vîlva Pietrelor. Că era așa și nu altfel nu te mai îndoiai după ce-i cercetai cît de cît chipul. Pe tîmplele ce mărgineau fruntea înaltă, de centaur, jucau două vene ca rădăcinile copacilor, sprîncenele arătau ca și cucuruzii brazilor; un ochi, cel dăruit de Vîlva Pădurii, era verde, iar despre acesta se spunea că vede și noaptea; celălalt, moștenitul de la Spiritul Pietrelor, era cenușiu ca granitul și se pare că sfredelea pînă în miezul pămîntului. Pieptul lat și bombat, tencuit cu platoșe de mușchi, se desfăcea în părți, către umerii grei, ca o poartă de cetate prinsă între doi stîlpi de ulm; picioarele nervoase, pe care jucau felii și hălci de mușchi ca aceia de pe crupele armăsarilor de povară, erau strînse în ițari din piele de bou ca într-o armură menită să le

mai ostoiască neastîmpărul. Drept arme purta sub chimir, lipit de șoldul stîng, un topor din care un meșter fierar ar fi făcut cu plăcere și în bune foloase cinci, iar din teaca scobită chiar în tureatca încălțărilor croite dintr-o întreagă piele de mistreț, ieșea plăseaua de os a unui cuțit folosit, pare-se, ca armă de străpungere, unealtă de săpat gropi și secure de retezat tufișurile. Obrazul, părelnic liniștit și mulțumit, ca apele adînci de la șes, deși aspru, întunecat, era frumos din cale-afară, tocmai prin lipsa de armonie: un nas scurt, cu nări tremurînde, buze mari și rumene care abia acopereau șiraguri de dinți în stare să sfîșie pielea mistrețului, bărbie patrată, cu gropiță adîncă, sugerînd tărie de caracter și dîrzenie. Pletele negre, unse cu seu de oaie, atîrnau în șuvițe, ca niște funii muiate în păcură, pînă la rădăcina grumazului. „Așa o fi arătat Spartacus Tracul, spaima Imperiului", mi-am zis, iar gîndul acesta mi l-a făcut dintr-o dată drag. I-am cîntărit din ochi și pe ceilalți. Oameni unul și unul, cu care m-aș fi încumetat pînă la capătul pămîntului: o adunătură, la prima vedere, ce-ar fi stîrnit rîsul ca să-l înghețe imediat pe buzele îndrăznețului, nici unul de tot tînăr, dar nici unul nevolnic sau să-i găsești la îndemînă egal, cu arme felurite, ce mai! un mănunchi de cohortă dacică din acelea cu prea bun nume care făcea de mult faima Imperiului prin Siria și Britania. Cu oameni ca ei nu prididеam să înfrunt o ceată de lotri panonici și chiar o decurie de oșteni, la o adică. Însă una e să-ți aperi pielea și viața cu viață, cînd altă cale nu ai de ales, și alta, cu totul alta să aperi și să slujești vieții cu înțelepciune, fiind vorba de niște biete ființe lipsite de apărare, în cumpănă grea și la bunul plac al unor tîlhari la care omenesc mai rămăsese doar darul vorbirii. Găsisem potrivit să opresc avîntul năpăstuiților părinți cu vorbe cumpănite: „Prieteni, rogu-mă la domniile-voastre să nu mi-o luați în nume de rău, însă așa cum v-ați pornit mi-e teamă că nu isprăviți nimica. Eu zic să stăm oleacă și să chibzuim întru folosul încercării noastre, nu lipsită de mari primejdii. Stegarul care a adus știrea a poposit aicea, dacă bine am auzit eu, pe la ceasul avecerniei. De la locul unde s-a petrecut jefuirea și răpirea — între vicusul Mogosanilor și Pîrîul Negrilesei — cam cît drum măsurat în timp poate să fie?" „Două ceasuri, pentru călărețul grăbit, cu cal odihnit și cale cunoscută, cinci ceasuri bune de străbătut pentru un pedestru dedat cu muntele", a chibzuit și a dat răspuns gornicul Ceran. I-am mulțumit îndatorat, ca unuia pe care puneam preț, simțind că pricepe ce vreau. Mi-am continuat firul gîndurilor nețininînd seama de nerăbdarea celor doi părinți: „Să zicem că lovirea s-a petrecut la ceasul despre care vorbea oșteanul. De atunci s-au scurs trei și încă trei. Deși acum, la sfîrșit de florar, înnoptează tîrziu, dacă n-ar burnița din nori ca pîsla udă, la ceasul acesta am fi putut vedea înălțat Luceafărul deasupra capetelor noastre. Gîndesc cum că nici cei lotri nu vor fi fiind niște începători cu toții ca să poposească la strunga stînii cu prada, ba chitesc că acum odihnesc sau benchetuiesc la un loc sigur, pe unde le-o

fi ascunzișul, și de bună seamă nu prea aproape de locul faptei. Urme pe întuneric anevoie vom găsi și, puțini cîți sîntem, ca să ne despărțim, iarăși nu ne vine la socoteală. Ceata, dacă bine am reținut, numără mai bine de douăzeci de lotri, de unde gîndul că pot fi niște hoți de strînsură, adunați și plătiți de cineva numai pentru o anume treabă ce lesne și noi o putem bănui. Caravana nu ducea nici aur, nici grîne, nici sare, nici alte bunuri, aflate la mare preț, ci unelte, numai unelte trebuitoare pentru meșteșugul aurului: vranițe, ciocane, tîrnăcoape, lopeți, pîslă pentru slătărit și tot ce va mai fi făcînd folos aurarilor, treabă la care eu nu mă pricep nici cît la nălbitul pînzelor. Pricep însă că avem de-a face cu tîlhari din aceia care practică aurăritul oprit de Imperiu, pe la vaduri îndepărtate și în gropnițe tăinuite tocmai din vremurile cînd au fost venit romanii. Dacă fetele au fost răpite de către cei scoși din lege numai fiindcă s-a nimerit să se însoțească la drum cu acea nevolnică și slab păzită caravană a Colegiului aurarilor, dacă răpirea lor are drept temei răscumpărarea ori răzbunarea, bine ne-ar prinde să știm. Ce putem ști e că pe o vreme ca asta au lăsat, vrînd, nevrînd, urme ca o turmă de mistreți prin ogorul gospodarului și că, nefiind prea plăcut să aștepți ziua în murătura cerului, și-au căutat și ei un adăpost, de unde, în zori, pot fi luați ca niște melci din oala cu apă clocotită.“ Pe măsură ce vorbeam și alcătuiam din bucăți de păreri gînduri, judecăți și planuri, obrazul frumos al gornicului se deschidea ca cerul către senin. Cine știe din ce pricină mă privea și mă asculta cu adînc respect, așa încît m-am oprit și i-am poftit sfat și vorbă: „De nu mă înșel, un gînd bun își cere dezlegare prin vorbire, cinstite gornice?“ „Întocmai, taraboste, însă poate să mai aștepte dacă domnia-ta nu a terminat ce avea de zis. Sînt destule semne că după miezul nopții cerul va să se însenine. Iar noi vom mai prinde cel puțin un ceas de lună plină. Zicea stegarul, ce nu părea oștean prost, din multele amănunte cu care ne-a învrednicit, cum că tîlharii călăresc cai de la șes ale căror urme chiar și noaptea pot fi luate, oricît ai fi de nepriceput. Se întîmplă ca eu să cunosc toate cotloanele de prin acele locuri, de unde mă și trag cu neamul, așa cum le cunosc pe ale sufletului meu. Trei adăposturi pot da sălaș sigur, și împotriva vremii și a oamenilor stăpînirii: Grota Urșilor de sub coama Negrilesei, Peștera Ulcelelor din Pădurea Spiridușilor, aflată tocmai în partea opusă și cam la aceeași depărtare de locul faptei, și stîna de pe Chicera Muierii, loc tare și cuib de hoți de cînd stăpînii au părăsit sălașul pentru un blestem al casei. De s-au adăpostit în grotă ori în peșteră, atunci norocul nostru e un noroc bun, căci, liniștind cumva străjile cu tăcerea cea de pe urmă, îi chinuim și-i scoatem ca pe bursuci, cu fumul; la stînă de și-au găsit adăpostul, puțini cîți sîntem ne va fi greu să-i dovedim, căci cinci oameni sînt totuși numai cinci, domnia-ta, vînătorule.“ I-am spus că-i dau întru totul dreptate. Judeca limpede, ascuțit și cu răbdarea acelora care de mulți ani au singuratica și primejdioasa îndeletnicire de gornic. Mă

convinsese. Zebal și prietenul său, hangiul, erau prea tulburați ca să le mai cer cu vreun folos părerea, deși nimic poate, în afară de împrejurare și renume, nu mă îndrituia să hotărăsc în locul lor. Cu toate că aici, în munte, oamenii se socotesc vecini chiar dacă unul locuiește în deal și altul în vale, nădăjduiam să mai găsim cîțiva oameni de bine, săritori la nevoie, cum, de fapt, s-a și întîmplat. Am pornit la drum imediat după miezul nopții cînd, după sorocirile gornicului, într-adevăr contenise ploaia și se înseninase cerul. Am tăiat muntele de-a curmezișul, pe potecile călcate din ani în paște de către îndepărtații vecini, ca să se întrebe arare de nevoi și sănătate și să-și dea cu împrumut, pînă ce va să se coboare către tîrgurile de la șes: un drob de sare, cîteva măsuri de grîu sau de mălai, grăsime pentru opaiț, buruieni de leac sau altele ca acestea, fără de care viața mergea greu înainte. Cam la jumătatea drumului, pe care îl tot urcasem, ne-au întîmpinat hămăituri de cîini harnici și stăpînul casei cu zid de piatră și palancă, o casă înconjurată de acareturi, răsărită pe neașteptate din noapte, scăldată în razele lunii între două coame înguste de deal, pe malul unui pîrîu năbădăios care cînta de mama focului într-un iaz de moară. Omul, sculat în puterea nopții, a ridicat glas de poruncă și îngrijorare, o dată cu întrebarea chemîndu-și slugile, despre care singur știa de le are ori ba: „Cine ești, mă, de umbli în puterea nopții?! De-i fi lotru, rău ai nimerit-o într-acilea, om bun de-i fi, care ți-i păsul?“ Bitus Bricenus, obraz cunoscut și ascultat prin partea locului, mai făcu vreo cîțiva pași către haita de cîini îndrăciți, și se încredință cu tot numele: „Bitus Bricenus, omule, hangiul de la Vadul Moților. Iaca, vecine Axente, că mă lovi năpasta, pricină din care îți tulbur liniștea și somnul.“ „Te cunosc și te cred, hangiule“, zise omul cu glas neîncrezător. „De-i fi cu adevărat cel ce spui că ești de bună seamă, și nu cumva un tîlhar cu glas prefăcut, ia zi-mi sub care grindă a casei îmi țin răbojul și cum le cheamă pe cele cotarle care te latră!“ „Grinda a doua de la intrare, vecine, iară cei cîini de care ascultă haita răspund și se ogoiesc la numele de Ursan, Lupa și Negra.“ „Dară poftește, casa mea e și a ta, vecine Bricenus, și te rog să ierți cercetărilor mele. Știi prea bine cum sînt vremurile și oamenii pe aici, pe la noi.“

Am poposit numai cît să se gătească de drum gospodarul și feciorul său cel mare, un flăcău tăcut, trecut de prima tinerețe, care șchiopăta vizibil, în urma unei încăierări cu ursul în prisaca din dosul casei, la vîrsta la care încă nu fusese purtat prin lume la tîrgurile și horele de pe Găina, Negrileasa, Vulcan și Dealul Mare. Ni s-au alăturat în primejdioasa plănuire fără să pună vreo întrebare, trecînd din mînă în mînă, ca pentru întîmpinare, o ploscă pîntecoasă, tot așa cum ar fi procedat Bricenus ori Zebal dacă omul acesta izolat în munte le-ar fi cerut lor ajutorul. Din vorbele lor am înțeles că pînă la locul de unde aveam să începem cercetările o altă casă nu mai era, așadar grupul nostru nu număra decît șapte oameni, iar șapte, oricum, însemna ceva mai mult decît cinci. Bătrînul

părea el, nu-i vorbă, cam petrecut cu anii, însă cel tînăr, cu toată meteahna căpătată într-o încleștare pe viață și pe moarte, făcea cît doi, dacă nu cumva chiar mai mult, văzîndu-l înarmat cu o ghioagă la ridicatul căreia un oarecine s-ar fi opintit din greu, și cu o dacă lucrată la un fierar localnic, din care ai fi putut face măcar două rafuri de car. Cum mai aveam cel puțin două ceasuri bune de drum, fiindcă cei ce ne însoțiseră cu atîta bunăvoință sau nu consideraseră potrivit să-și mai încalece caii pentru atîta lucru, ori că nu-i prea aveau, mergeau pe jos voinicește, mai bun altceva neavînd de făcut, m-am alăturat gornicului, care, de ce să nu recunosc, îmi cîștigase încrederea și chiar admirația, poate și pentru aceea că amîndoi ne-am trăit viața sub cerul liber, ca împreună să alcătuim un plan pentru cele trei situații în care aveam să ne întîlnim cu dușmanul: la grotă, la stînă sau la peșteră. Locul cel mai tare și mai cu primejdie era la stîna de pe Chicera Muierii, situat mult în afara potecilor și drumurilor umblate, pricină întemeiată de a-l ruga pe gornic să mi-l înfățișeze în toate amănuntele pe care le știa. Am aflat imediat că ceea ce fusese cîndva o stînă de păcurari bogați era acum o îngrăditură din piatră de var întărită de vreme, atît în partea de sus cît și în cea de jos a chicerei, peste care se prăvălea un pîrîu, alcătuind două cascade și un lac de mărimea unor ocoale de oi. O potecă de picior urca printre stînci, pe deasupra primei cascade, trecea pîrîul peste un pin prăvălit din munte, ca mai apoi să tot urce printr-o bătrînă pădure de fagi. În partea de jos a chicerei aflai o alcătuire de grohotișuri și stînci prăvălite, din pricina cărora se credea că în vremi depărtate pe aici ar fi băieșit uriașii în căutare de aur. Printre ele oamenii harnici, curățind locul cu tîrnăcopul și cangea, au croit drum îngust pentru turmă. Adăpostul propriu-zis era durat pentru vecie tot din piatră de var nestins, cimentat mai apoi de zăpezi și de ploi, taman sub o urieșească stîncă, încovoiată către vale precum o copaie de frămîntat pîinea. „Trebuie să ai minte puțină ca, știindu-te urmărit, să te închizi de bună voie într-un loc ca acesta!“ mi-am dat cu părerea mai mult ca să o aflu pe cea a ortacului meu. Însă acesta nu mi-a dat dreptate, dimpotrivă. A încercat să mă convingă că acolo mai lesne te poți apăra, decît ai putea ataca, stîna în totului-totul fiind durată ca o cetate împrejurul căreia fiecare copac, groapă ori stîncă e o capcană. „Să afli domnia-ta, a mai adăugat tînărul, că aici moșu-meu cu încă zece daci din oastea măritului Decebal au dat de furcă pînă tîrziu către iarnă unei centurii de oșteni ai trupelor de curățire și pacificare. Atunci romanii, săgetați, răriți și înfometați, i-au fost lăsat în pace. Mult mai tîrziu și numai prin haină vînzare au putut fi clintiți de acolo“. Nu i-am răspuns. Nu cunoșteam locul și nu-mi sta în fire să vorbesc cu trufie în necunoștință de cauză. Mi-am închipuit ceva asemănător turnurilor de apărare de pe Valea Sargetiei la venirea romanilor și nu am mai cerut alte lămuriri. De bună seamă că Ceran, om al

locurilor şi nu un fitecine, ştia prea bine ce spune. Doar atît că lotrii cu pricina s-ar fi putut adăposti şi în unul din cele două locuri tari bănuite de noi, ca şi în multe altele, necunoscute nouă, poate mai la îndemînă pentru ei. Şi aici, ca şi în jocul copiilor de-a v-aţi ascuns, avantajat era cel ce se ascundea şi nu cel nevoit să caute. Deocamdată luai hotărîrea să intru binişor în pielea celui dintîi şi, mai liniştit de-acuma, grăbii pasul pentru a-i ajunge pe tovarăşii mei de drum, care aveau motive şi mai temeinice să se grăbească. Timpul curgea neiertător şi cîte nu se mai puteau întîmpla unor fiinţe plăpînde şi lipsite de apărare, aflate în stăpînirea unora care nu mai aveau omenesc decît darul înăsprit al vorbirii!

Neliniştită dintr-o nebănuită pricină, Teofana îşi schimbă locul. Trăgea pe furiş cu ochiul cînd la Cosmin cînd la Bogdan, semn că punea ceva la cale şi se temea de reacţiile lor. Privi şiret cerul pe care clipeau, precum şperla din jarul răscolit, miriade de stele. Cercetă mai apoi pădurea, care se contura în apropiere ca o pată neagră, densă, unduitoare, şi păru că se înfiorează, strîngînd cu gest de jivină mică umerii abia rotunjiţi către împlinire, de frig sau de frică poate. Toader Berian observă gestul fetei de a se chinci în sine, părăsi istorisirea, cu părere de rău acum, ca şi cînd te-ai despărţi în pustiul nopţii de un plăcut tovarăş de drum, şi o întrebă cu neobişnuită căldură în glas:

— Te-o fi prins pe nesimţite frigul, Teofano. Ai putea lua zeghea mea, că eu şi aşa trăiesc dincolo de cald şi de frig. La ceasul acesta cade roua, hrana sufletelor rătăcitoare, zice-se.

— Nu, nu! Nu-i nevoie! se apără ea, vădit iritată că nu s-a putut stăpîni. Mă gîndeam, iaca... mă gîndeam la pădure şi nu ştiu ce m-am înfiorat. Oare cum vor fi fost pădurile în timpurile de demult pe care le-ai trăit? Vezi matale, moş Berian, măcar şi pentru aceea că dumneata ştii, că le-ai văzut, cum ai văzut atîtea ce nu vor mai fi... bouri adăpîndu-se în ape ca lacrima, ţara de codri, neamuri de oameni pierdute demult prin neamuri... eu cred că ar trebui să fii tare fericit.

O vreme bătrînul nu-i răspunse. Tăcu îndelung fiind iarăşi departe, în alte locuri ori în alte vremi. Se înfioră şi el la un gînd, tresărind, ori poate la o imagine sau la o pală de vînt. Răspunse pe neaşteptate, interogativ:

— Pădurile... pădurile de demult zici? Ce şi cum erau? Îm! Ele erau totul, şi adăpost şi capcană, şi viaţa şi moartea. Dar ca să-ţi răspund ar trebui să ştiu ce ştii tu, ce ştiţi voi despre pădure, despre ţara asta a noastră de-i zice România.

— Păi... ştiu! se grăbi, oarecum derutată, fata. Ştiu şi eu atîta cît am învăţat şi din puţinul cît am văzut pînă la anii mei.

— Ce ai văzut tu, fătucă, e colţuc de pădure din vechea noastră pădure. Pămîntul lucrat, adică arătura, pîrloaga şi fîneaţa era puţin, însă ajungea tuturora. Într-un an semănai aici, la o gură de vale, în celălalt, dincolo,

sub un rît de deal, nu prea departe de casă și mai ales nu peste ape mari, fiindcă podurile... unde și unde un brod sau un vad. Murășul, Murășul nostru spre o pildă, îl treceai pe brod la Germisara, cam pe unde face cot la Gelmarul de-acuma, apoi la Vadul Zînelor, de lîngă Deva, puțin mai jos de Piatra Uroiului. Numai la Apulum și la Ocna de Murăș erau întinse poduri de vase. Dar pădurea! Înstăpînea. Cît vedeai cu ochii, cît băteai cu pasul. Mai mult la șesuri decît la munte. Zile de-a rîndul de-o cercetai, nu-i găseai capăt. De-a stînga și de-a dreapta drumurilor, ori încotro te-ai fi îndreptat, pădure și iar pădure. Cînd se întemeia sat nou, prin roire sau schimbare de vatră, mai întîi și mai întîi se făcea jariște. Procuratorul Imperial, împuterniciții lui, consilierii coloniilor sau ai municipiilor hotărniceau de la apa cutare la apa cutare, ori de la muntele cutare la valea cutare loc de vatră, de arătură, de cosit și pășunat. Apoi se păstra cît era de păstrat pădure pentru multele nevoi, se tăia ce și unde era de tăiat pentru cele trebuințe ale obștei și ale imperialilor, după care se punea foc. În urmă rămînea jariștea, jariștea fumegîndă hăăăt și săptămîni de-a rîndul. Se aștepta un an, doi, trei, pînă după ce prin arderi repetate putrezeau butucii și începea desțelenirea, semănatul, cositul sau pășunatul. Și ce pămînt! Gras ca untura, glie odihnită din veci; lanurile de grîu, de secară și orz, de mei și de cînepă cît trestia. Ast an, ogor îngrădit cu lețe și spini, ca să nu dea turmele de sălbătăciuni, în celălalt, pîrloagă. Se mai odihnea glia o vreme și, pe cînd s-o înghită iarăși pădurea, ale cărei tufișuri înaintau ca niște armate, iarăși gospodarul ara și semăna ogorul, ogor cu nume împrumutat tot de la pădure: în Alunei, în Cărpiniș, în Făget, la Scoruși, la Ghindari, la Arini. Ehei, pădurea!... Trei sfert din țară, asta pădure! Iar apele! Ce mai ape! Și cum mai curgeau! Cînd mă gîndesc, privind rătăcirile și băltirile Murășului de acum, îmi vine a crede că pe vremea aceea pămîntul o fi fost de bună seamă mai înclinat către Dunăre, matca apelor din totdeauna.

— Îmi închipui, cu așa păduri, ce mai de lupi! se entuziasmă deodată Cosmin. Și cîți oameni sfîșiați, măiculițăăă!

Bătrînul zîmbi zgîrcit. Sentențios. Așa, cu poftă, ca mai toți oamenii, nimenea nu l-a mai văzut rîzînd. Acum, dacă a zîmbit, mai puțin ca un mort vesel, era de știut că cineva urma să fie luat în derîdere. Asta era părerea lui Cosmin și nu prea se înșela.

— Lupi zici? Erau și lupi. Mulți, desigur, căci multe erau și turmele de bouri, de zimbri, de cerbi și căprioare, de mistreți și cai sălbatici și de tot ce s-a mai urcat pe pluta lui Noe la potop. Dar cu oamenii n-aveau ei treabă, decît atunci cînd omul îi tulbura fără să vrea la sorocul zămislirii. Pe om, lupul dintotdeauna și l-a știut de stăpîn. Poate și pentru aceea că-i seamănă. Pe-atunci, băiete, ca și acum, lupul mînca oi și boi, nu mînca feciori ca voi. Animal mîndru, răzbătător, singuratic, tare singur și trist! Cei vechi credeau că din lup se trage și neamul acesta, al nostru, și sub semnul lupului stă el sub zodii. Care va să zică, neam de lup, supus

de neam de lupoaică, înțelegeți ce vreau să zic, cu cîtă carte ați învățat și voi, nu?

— Păi cum! se grăbi Bogdan. Așa trebuie să fie, numai că ne cam abăturăm, iar pe noi povestea cealaltă, cu răpirea fetelor și urmărirea lotrilor, ne interesează. Moș Berian, Teofana, ca fetele, cu ale ei. Nu vă mai abateți din vad chiar de-a fi să întrebe cum se albeau pînzele, care era moda și pe unde se plimbau seara domnișoarele dacilor, fiindcă altfel n-o mai termini niciodată.

Fata se făcu de parcă nici n-ar fi auzit, iar asta îi oțărî pe băieți. Ar fi vrut s-o zîndărească mai abitir, însă Toader Berian, zis Șerpele Roș, trase cele două fumuri de cuviință din pipa de lut și se reașeză temeinic în matca povestirii, trecînd peste această meandră ca și cînd n-ar fi fost, și hotărît că, iată, se afla iarăși foarte departe.

— De cînd părăsiserăm hanul lui Bricenus și pînă la primul și singurul lui vecin, cei doi părinți aproape că nu șoptiseră vreun cuvînt. Acum, după ce luna ieșise complet dintre nori, devenind un opaiț de nădejde al drumeților, tăcerea se înstăpînise cu totul. Locurile erau cu primejdie, lucru pe care mi-l confirmase după cum se comporta iscusitul Ceran, și, ca unul ce mai păstra toate simțurile și învățămintele unui vestit vînător, am trecut înaintea celorlalți, avîndu-l pe gornic lîngă mine. De oriunde putea răsări o capcană, șuiera o suliță sau o săgeată. Mergeam încet, cu pasul ușor și cu multă prudență, și pentru că nu cunoșteam locurile, dar și pentru că de la o vreme ne cufundaserăm în pădure. La o scurtă haltă, cerută de bătrînul Alexis pentru a-și potrivi tureaca încălțărilor, dar mai mult ca să-și tragă răsuflarea, gornicul a făcut cunoscută părerea că dușmanii căutați de noi pot tot atît de bine să fie prin apropiere și, deci, ne adresă tuturor rugămintea să călcăm mai cu grijă și să fim atenți la orice zgomot, fie el țipăt de pasăre, susur de izvor ori prăvălire de piatră. Pădurea necuprinsă părea un mormînt al liniștii veșnice. Animale, păsări și oameni de s-ar mai fi aflat în afară de noi în această pustietate, îmbrățișaseră de bună seamă, odată cu răsăritul lunii, somnul cel mai adînc După încă vreo cîteva verste de mers furișat pe poteca abia ghicită, auzii susurul unei ape, susur care răzbătea uniform dinspre dreapta, ca țîrîitul unei colonii de greieri în preajma schimbării vremii. E pîrîul Negrilesei, îmi șopti gornicul. Puțin mai în jos se află drumul și locul de popas unde s-a făcut răpirea. Cei doi hangii păreau că se deșteaptă din letargie. Au încercat s-o ia grabnic din loc, însă i-am invitat la un scurt popas, și cu gîndul să ne ajungă din urmă fiul cel șchiop al gospodarului săritor, care se oferise să coboare caii pe un alt drum, mai ocolit, dar mai larg. Călare, poteca pe care noi scurtasem binișor distanța, nu putea fi străbătută. Parcă ne-am fost înțeles, fiindcă nici nu ne-am așezat bine cînd am deslușit drept în față zgomot de copite tîrșite pe drum înclinat, de piatră. Era slujitorul lui Zebal cu caii de povară. Ca să nu dea de bănuit unor eventuale străji lăsate de tîlhari prin apropiere, l-am sfătuit să caute o

poieniță ascunsă mai în jos de locul unde s-a făcut jaful. Bietul om și-a făcut înțeleasă prin semne dorința de a ne da o mînă de ajutor, mînă care în situația noastră nu prisosea, ci dimpotrivă, așa că l-am sfătuit, fără a mai cere părerea hangiului, să priponească animalele și să ni se alăture. Lăsîndu-i pe ceilalți sub coroana întunecoasă a unui lemn de corn, m-am slobozit cu Ceran gornicul la răscrucea unde fusese lovită caravana. Deși plouase, nu ne-a fost greu să refacem ceea ce se întîmplase. Lotrii însoțiseră caravana militară pe o potecă paralelă, părăsită din pricina șuvoaielor care o făcuseră impracticabilă. Probabil că tocmai de la poala muntelui, unde se resfiră pe văi vicusul Cărpiniș, lotrii au luat urma caravanei. Se vedea clar că nu se așteptau să fie prea curînd urmăriți, fiindcă nu se străduiseră nici măcar cît de cît să-și șteargă urmele. În afara urmelor celor cîțiva oșteni care nu scăpaseră, ci, de bună seamă, dăduseră bir cu fugiții, pe drumul țării către Alburnum Maior, toți ceilalți se îndreptaseră către stîna de la Chicera Muierii. Către stînă o apucaseră cel puțin trei grupuri de oameni, e drept că mai puțin numeroase. Cele mai multe urme se imprimaseră pe drumul cel vechi, oameni călări și pe jos, purtînd încălțări felurite. Că în fruntea lor se găsea un conducător se înțelegea din intenția de a mai șterge din urme, bizuindu-se și pe ploaie, printr-o grapă ușoară făcută dintr-un spine de porumbar. Puțin mai jos, pe o potecă folosită cîndva de vechii oieri pentru a scurta drumul către cel al țării, am găsit urmele unui grup mai puțin numeros. Din loc în loc terenul era bătătorit, semn că pe aici au fost duși prinșii care s-au împotrivit. Din aceasta se putea trage concluzia că fetele se bizuiseră pe ajutorul cuiva, că nu erau singure. Spre nedumerirea noastră, am întîlnit urme și către liziera pădurii, urme care, așa cum aveam să constatăm puțin mai tîrziu, se desprinseseră din cele de pe poteca părăsită, încolțind în noi îngrijorarea că prinșii, sau numai cele două fete și însoțitorii, au urmat alt drum și au căutat altă ascunzătoare. Ne-am înțeles din priviri să nu sporim grija celor doi tați cu presupunerile noastre. Neclar pentru noi era unde anume duseseră ei caii, știind că nu pot fi urcate potecile către stînă, numai dacă cumva vor fi avut aripi. I-am împărtășit nedumerirea mea destoinicului Ceran care, după ce a stat puțin pe gînduri, a făcut o presupunere de a cărei chibzuință nu mă îndoiam și anume că sub chiceră, unde mai multe pîraie formează Apa Negrilesei, se mai găsește o stînă, care ține tot de cea căutată de noi, durată temeinic din trunchiuri de brad și locuită arare de cîteva familii de iliri care fac mangan pentru colegiile fabrilor de la Apulum și Alburnum. Aici, credea Ceran, și eu mă declarasem de acord cu presupunerea sa, au dus lotrii caii și eventualii răniți pe care îi vor fi avînd.

Cu destule îndoieli ne-am înapoiat la tovarășii noștri care ne așteptau cu mare îngrijorare. Odată cu noi se înapoia și Lupul cel Șchiop care, negăsindu-și starea, a urmărit semnele lăsate de tîlhari pe cele două poteci pînă cînd a deslușit zgomotul apelor ce se prăvăleau peste pietrele chice-

rei. Era şi el convins că numai o parte din ceată, cea mai numeroasă, se îndreptase către stîna de la cascadă, nebănuind, însă, ce s-a întîmplat cu ceilalţi. Ne mira faptul că cei urmăriţi nu lăsaseră nici o strajă, de unde chiteam că: ori erau prea siguri pe puterea lor și pe taina locului, ori nici prin gînd nu le trecuse că ar fi putut fi urmăriţi atît de curînd. Cerul se limpezise ca un iezer de munte la un ceas după furtună. Întrucît terenul era tot mai accidentat, iar luna născocea cu pietrele şi copacii umbre și năluci înșelătoare, i-am sfătuit pe însoţitorii mei că ar fi înțelept să prelungim popasul pînă la ivirea zorilor. Și noi și caii, pe care hotărîsem să-i ducem mai la îndemînă, în amonte de Chicera Muierii, cai care numai datorită unei înzestrări nemaipomenite nu-și rupseseră încă picioarele și nu se prăvăliseră de pe buzele înșelătoare ale prăpăstiilor, aveam nevoie de odihnă. La acest gînd destul de chibzuit mi s-au asociat doar Ceran și tînărul aparent nevolnic, pe care, neștiind cum îl cheamă, l-am poreclit Lupul cel Șchiop. Alexis, om care pătimise și el prea destul de pe urma călcărilor făcute de tîlhari, se încerbise în hotărîrea celorlalți doi bătrîni de a ne continua fără zăbavă urmărirea. Dacă au văzut că nu îi urmăm, cîine cîineşte s-au înduplecat să stea locului, însă degeaba le-am mai căutat vorba. Erau cătrăniţi de parcă noi, ceilalţi, le-am făcut tot răul.

Somnul din zori e un fur înșelător pentru cea mai destoinică strajă. Amintiţi-vă că Făt-Frumos rămas strajă merelor de aur cade sub vraja lui. Nici un leac nu cunosc mai bun pentru îndepărtarea acestuia decît povestirea, istorisirea. Știind că pentru lucrarea noastră mai cu folos este odihna trupului cînd nu lipești geană de geană, i-am dat cep cum m-am priceput mai bine. Mai întîi l-am cercetat furiş pe Lupul cel Şchiop. O anume împietrire a trăsăturilor feței și lucirea de gheaţă străvezie a ochilor îl urîţeau într-un anume fel pe care nu ţi-l puteai explica. Altfel ar fi fost un om frumos cum erau mai toţi bărbaţii prăsiţi din moşi-strămoși prin munţii aceştia. „Domnia-ta ai fost cîndva un brad falnic și un flăcău tare frumos, i-am zis, privindu-l cu neprefăcută prietenie. Ai fi și azi, dacă nu te-ar roade pe dinlăuntru o crîncenă boală de suflet.“ Nu mi-a răspuns. A oftat doar, însă mi-a fost de ajuns. Găsisem poteca, de acum trebuia să nu o pierd din nesăbuinţă. Ceran îmi făcuse semn să-l las într-ale lui, că tot degeaba. Eu mă îndîrjisem să răscolesc acolo unde de cine ştie cînd nu mai răscolise nimeni. Tatăl flăcăului, însă, prinsese a mă urmări cu interes, făcîndu-mă să cred că încercarea de a tăia și curăța o rană veche îi este și lui pe voie. Celui suferind e bine să-i amintești mereu că suferința lui nu-i singura și nici cea mai mare de pe lume. Asta hotărîsem să fac eu acum, așteptînd împlinirea din întuneric a zorilor. „Tatăl meu, flăcăule, a fost un prea vestit vînător, gornic peste şapte munţi. Cam la anii tăi l-a năpăstuit un rău fără de leac. Din momentul acela pentru el viaţa n-a mai fost viaţă, ci numai scîrbă şi numai durere. De mai multe ori se hotărîse să pună singur capăt unor zile fără de

noimă, dar s-a temut că păcătuiește față de Zeii care l-au hărăzit cu această trecere prin lume. Iată, dar, pe scurt, povestea durerii lui. În muntele Surianul, pe Valea Frumoasei, o ursoaică bătrînă se nărăvise la carne și prinse a face pagubă printre vite și oameni. El, celălalt Viezure, tatăl meu, tocmai se afla prin acele locuri, pregătind o vînătoare pentru rege și curtenii săi. Doi copii, un băiat și o fată, frați, plecați de la stîna din vale după zmeură, au nimerit prin preajma bîrlogului, o grotă afurisită unde dihania își avea și puii. Fata a scăpat prin cine știe ce minune, băiatul fusese tîrît de namila care în zori tocmai se îndopase dintr-un juncan, în grota aceea, nevătămat, păstrîndu-l, pesemne, pentru un alt prînz. S-a întîmplat ca fetița, alergînd către sat, să-l întîlnească în drumul ei tocmai pe Viezure, vînătorul cel vestit și netemător de fiarele pădurii. El n-a prididit să alerge într-acolo. De grija copilului uitase că o ursoaică dedată la carne, avînd și pui, e mai periculoasă decît o turmă de mistreți sau o haită de lupi. A ajuns în muntele acela la ceasul cînd namila înfuleca în zmeuriș din ceea ce mai rămăsese după ospățul din zori. Vulturii, care niciodată nu se așează pe pămînt cînd vreun răpitor mai puternic se găsește prin preajmă, de data aceasta, cine știe din ce pricină, și-au uitat obiceiul, înșelînd cu totul vigilența împătimatului vînător. O lovitură năprasnică de labă a fost destulă ca să-l lase în nesimțire mai multă vreme. Între timp ursoaica îl tîrîse și pe el în bîrlog. Copilul se trezise din leșinul de spaimă, cît lipsise ursoaica, și se cățărase pe o teșitură a grotei, unde nădăjduia că fiara nu va ajunge. Ce s-a întîmplat eu nu vă voi povesti cu amănuntul, însă domniile-voastre puteți să vă închipuiți. Cînd tata se trezise, fiara își făcea somnul tocmai la intrare, nu mai departe de trei pași de locul unde zăcea fără simțire prada. Somnul dihaniei, însă, era doar somnul Cerberului. La cel mai ușor zgomot deschidea ochii și cerceta cu luare aminte victima. Copilul întinsese între timp tatii cureaua cu care se încingea peste mijloc și îl îndemnase să se cațere lîngă el. El, însă, era sleit de puteri. Efortul de a se cățăra i se părea prea mare. Între timp se strînse puțin cîte puțin, ca un arc gata să sloboadă săgeata, și cînd i se păru că ursoaica este furată de somnul cel mai adînc, țîșni cu un salt către peretele înalt al grotei. Se înșelase. Fiara nu dormea. Cu un răget înfiorător se aruncă asupra lui. Vînătorul avusese totuși vreme să prindă cureaua și să se cățăre pe jumătate distanța, dar nu îndeajuns. Namila sărise a doua oară și odată cu mormăitul ei înciudat tata simți cum i se desprinde carnea de pe piciorul cu care căuta un sprijin pe stîncă. Cu piciorul sfîrtecat de la șold pînă la gleznă a mai avut totuși puterea să se cațere pînă pe pragul unde se aciuase băiatul. Pînă să vină oamenii pierduse mult sînge, iar rana se infectase. Cu aceleași labe fiara sfîșiase și carnea de pe hoitul din zmeuriș. Rana, oblojită de cea mai vestită doftoroaie de prin acele locuri, nu s-a mai închis niciodată. Ani de-a rîndul a tot supurat, împrăștiind mirosul morților, care îl silea să se țină departe de oameni. Rana de

dinafară născuse alta, mai dureroasă, pe dinlăuntru, și aceasta fără de leac. O pierduse pe fata care îi era dragă, pierduse tovărășia semenilor, pierduse faima de neîntrecut vînător. Bolea, de cîțiva ani bolea cu trupul și cu sufletul la o șură a noastră din munte, atunci cînd au poposit în pagusul nostru de oieri cîteva familii de carpi rătăcitori. Ei țînteau să ajungă la vadul tuturor apelor, Danubiul, unde se zicea că pămîntul răsplătește cu două recolte pe omul harnic. Printre acești carpi care colindau lumea se găsea și o bătrînă meșteră în leacuri și cunoscătoare de dureri omenești, care, cît era ziua de lungă, căuta rășini de copaci, rădăcini și ierburi de leac. Pe atunci nu eram pe lume, însă mi-a fost dat să o cunosc și eu, cînd am trecut Danubiul ca să-i lovim pe romani la Pontul Euxin, în cel de al doilea război cu Traian. Numărase de mult suta. Mintea îi rămăsese tînără. Un alt om într-atîta cunoscător de oameni nu am mai întîlnit în lunga mea viață. Te cerceta o dată, o singură dată, scurt, și te pătrundea pînă în tainițele adîncate ale sufletului, unde tu însuți nu ai cutezat să pătrunzi. Atunci te cutreiera un fior, te goleai de tine și de gînduri, cădeai răpus de o povarnică osteneală. Dacă îți mai și punea mîna pe frunte, aveai încredințarea că roiuri de furnici și albine ți-au ales-o drept sălaș sau cărare. Om mîndru, tatăl meu nici acelei vîlve a sufletului și vrăjitoare a celor trupești nu a vrut să se arate. La rugămintea moșului meu, Mavida, căci așa o chema pe femeia aceea, l-a căutat pe suferind în pustietatea unde se pribegise, l-a săgetat cu privirea și l-a certat cu toată asprimea. I-a cerut ca singur și pe îndelete să-i depene firul urît al acelei întîmplări. L-a ascultat în tăcere și a rămas o vreme adîncată în gînduri. Apoi i-a zis: „Leacurile mele, vînătorule, nu-ți mai fac trebuință. Răul care te scurmă e înlăuntru și el îl ațîță pe cel de dinafară. De vei face întocmai cum te-oi învăța, bine va fi; de nu vei face, poartă-ți ca și pînă acum, cu trufia neplăcută zeilor, chinul și veninul! Pune, începînd de astăzi, pe rana cea urîtă, aceste frunze, călite la foc mic și date cu unsoare de urs, ca să se ostoiască durerea și să se închidă pentru o vreme. Împlinește-ți apoi voința și ura ca să lecuiești sufletul rănit. Ucide fiara ce ți-a pricinuit tot răul. Pe ea, sau prăsila ei, care de bună seamă sălășluiește în grota aceea. Arde fire de păr de pe botul ei și presară-le pe rana deschisă. Tolănit pe blana fiarei răpuse arată-te soarelui, cu piciorul beteag, cît e vara de lungă. Din cînd în cînd spală răul cu rouă adunată în cupa de frunză a Spinelui Mare. De va fi să fie după gîndul meu, la anul, pe vremea aceasta, încarcă pe trei cai povară de piei, rășină, brînză și miere, încalecă, treci muntele pe oricare drum spre Danubiu și întreabă de mine ca să te plătești, după datină, de tot binele ce ți-l fac acum. De nu voi fi la Turnu, îndreaptă-te spre Daphne și, dacă nici aici nu-mi afli urma, voi fi de bună seamă la Vicus Carporum, pe Apa Naparis". Tătînele meu a ascultat-o dar nu a învrednicit-o nici măcar cu un cuvînt. Era, totuși, primul om pe care l-a îngăduit să-i vorbească de atîta vreme de cînd se pustiise pe coclauri.

înstrăinat de tot și de toate, împietrit în blestemul durerii sale. Ba, să nu mint! Acelei femei i-a zîmbit cu neîncredere, ca unui copil care se apucă să depene bătrînilor basme.

Asta a fost primăvara pe la începutul lui prier. Cînd a dat în florar el nu a mai fost văzut în coliba din care își făcuse refugiul suferinței. S-a fost înapoiat tocmai în celălalt an, prin luna lui răpciune, teafăr și voinic precum fusese odată. Doar că piciorul drept îl aducea puțin dintr-o lature, ceea ce nu l-a împiedicat să colinde pînă la adînci bătrînețe munții și pădurile după vînat ales, să poarte la sărbători horele, de-ți era mai mare dragul, și să se însoare cu cea mai mîndră fată din tribul dacilor saldenses.

Lupul cel Șchiop păru interesat cît de cît de spusele mele abia către sfîrșitul istorisirii. Mă întrebă, cu glas de ură mocnită, ce știu eu despre rănile și suferințele sale. Și de ce cat să mă strecor nepoftit în sufletul omului. I-am zîmbit cu înțelepciunea anilor. Am dospit răspunsul cu răbdare: „Ca să nu-i superi pe Zei, prietene. Din cînd în cînd și sufletul trebuie să se arate la soare, ca și rănile cele urîte. Răul nu se taie de la jumătate, ci de la rădăcină". „Și dacă pricina răului nu mai este? Ori, dacă, fiind încă, nu știi unde să o cauți?!" „Pe întinsul pămîntului nici o taină nu e fără dezlegare, flăcăule, în afară, poate, de aceea a venirii și plecării noastre din viață. Am trăit mult, Zalmoxis fie slăvit, și știu multe. Am suferit și mai mult. Nimic, prietene, nu te face mai înțelept și nu îți înlesnește înțelegerea către semeni ca suferința", i-am zis, hotărît de acuma să mă las păgubaș. El a fost cel care a înnodat firul vorbei. „Domnia-ta, înțeleptule taraboste, oare nu cumva cauți niscai sămînță de vorbă, ca să nu adormim? Cum ai putea lecui ceea ce nu are leac? Da, se pare că am fost fecior frumos, fala neamului și a pagusului nostru de sub Negrileasa, nu un lup singuratic și șchiop, ca acuma. Sufletul meu era ca roua, întîmplările zilelor mele, ca stelele pe cerul senin, ograda, părea a unei vile rustice aparținînd unui colon de pe fertila vale a Marisului, nevasta, ciută și izvor, lăstun și privighetoare, lujer de salcie și floare de colț. Mînia zeilor, iscată din nimic sau din pricini moștenite, s-a abătut într-o singură noapte asupra mea, taman în noaptea nunții, avînd chipul și năravul unei cete de tîlhari din neamul iazigilor rătăcitori, pe care azi îi afli la apa Tissiei, mîine la cea a Iziei ori a Pyretului. Eu m-am ales, după multe lovituri de lănci, cu beteșugul și însemnarea pe veci, ei cu nevasta și cu avutul meu. Asta a fost, domnia-ta, fiara despre care se zice că m-a răpus și nicidecum urs ori altă sălbăticiune. De atunci, oleacă nevolnic cum par, nu prididesc să mă alătur tuturor celor năpăstuiți de furi, fie că-mi cer sau nu-mi cer ajutorul."

N-aș fi bănuit că istorisirea mea îl va tulbura într-atîta. Am tăcut o vreme îngîndurat și îndurerat, chibzuind ce s-ar putea face și pentru liniștea fraților mei din această parte de Dacie. Hotărît lucru! Pe impe-

riali îi interesează doar aurul, care de aici curge mereu către Roma, nu și oamenii. O, dragii mei, dacă ați ști, dacă ați putea înțelege cît de puțin însemna omul în vremuri ca acelea! Şi cît de nesigură îi era viața! Azi erai şi mîine puteai să nu mai fii, fără ca măcar să ți se simtă lipsa. M-am smuls din şuvoiul unor astfel de gînduri şi i-am vorbit mai mult într-o doară, neştiind ce cuvinte potrivite vor mai răzbate pînă la inima lui. „Toate semnele arată că sîntem în urmărirea unor tîlhari de neam iazig și marcoman. De unde putem să ştim că lotrii aceştia n-or fi tocmai cei ce ți-au pricinuit cu cîțiva ani în urmă răul fără de leac? Bătrînii zic că hoțul se mai întoarce la locul jafului, criminalul la cel al crimei, păcătosul la mila Zeilor. Ce-ți spun nu e numai așa... o vorbă de alinare.“ A tresărit. A strîns ca în menghină plăseaua paloşului lucrat rudimentar în casă. „Domnia-ta, vînătorule, îți faci mare păcat amăgindu-mă. Oare nu îmi este îndeajuns? Am ridicat eu altare de marmoră, am dat pieirii pe închinătorii la alți zei, mi-am petrecut viața abținîndu-mă de la toate cele lumești, precum preoții ctiști, încît Zeii străbunilor să se întoarcă iarăşi cu fața cea bună către mine?!“ „S-au petrecut minuni și mai de necrezut, prietene. Doar v-am spus că neamurile sarmate, iazigii metanași și cei panonici, ne-au lovit și pe noi la Apa Samusului, pricinuind pieirea celor mai buni dintre daci, lăstare din trunchiul măritului Decebal. De cînd s-a fost săvîrșit Hadrian-împărat, cîinii aceştia prădalnici taie și jefuiesc nepedepsiți, ca-n codru. Legiunile, în loc să-și facă datoria la Limes împotriva dușmanilor dintotdeauna, veghează ca nu cumva dacii pribegiți să se întoarcă la vetrele lor. Bieți oamenii cată să se înarmeze și să se strîngă laolaltă în calea vrăjmașului prădalnic, iară domnia-sa, Macrinus Flavius Șirus, legatus imperial, socoate asta nici mai mult nici mai puțin decît răzmeriță. Dar... mă luai cu vorba. Ce-am dorit să-ți zic e că dacă iazigii au îndrăznit să ne lovească mișeleşte la Apa Samusului, între castrele de la Porolissum și Rurpeia, de ce nu ar îndrăzni să se strecoare iarăşi pînă aici, atrași de sclipirea aurului?!“ Fața i s-a luminat atît cît ține clipirea unui fulger. „Domnia-ta a aruncat în sufletul meu sterp sămînța nădejdii. O, Zei, numai de n-ar fi amăgire!“ „Oracol eu nu sînt, prietene. Datoria ta e să crezi cu toată tăria că acești lotri pe care cătăm să-i stîrpim sînt cei, sau frații celor ce ți-au pricinuit îndurerare. Oricare drum către izbăvirea de suferință e un drum mai bun decît cel al resemnării“. „Și eu cred la fel, fiule“, a întărit spusele mele bătrînul Alexis. După cum bine ştii, cît sînt de bătrîn eu încă nu am pierdut nădejdea că ne vom răzbuna și o vom smulge pe Drilgisa din mîinile lor. Ți-am zis doar că bătrîna ta mamă o visează deseori, iară acesta nu poate fi decît semnul că trăiește și se gîndeşte la noi“. L-am cercetat cu privirea pe tînărul Ariort, căruia, neştiindu-i numele, îi dădusem o poreclă de care nu mai eram mulțumit. N-aş fi vrut să-i fiu potrivnic în încleştarea pe care o aştepta. De către ființa lui împietrită izvora o forță urieşească, ce mă făcea să mă

cutremur. Se vedea clar că de ani de zile nu mai trăise decît pentru clipa răzbunării.

Nu trecuse ceasul și ziua se desprinse din noapte. Abia acum, privind în jur, mi-a fost de mirare cum de am reușit să rămînem întregi străbătînd pe întuneric așa neprielnice locuri. La cîteva zvîrlituri de băț în fața noastră locul pădurii îl luau tîrșurile de măceș, lemnul cîinelui, curpen și porumbar, între care se înstăpîniseră dese ca și părul porcului sălbatic tufele de muri și strugurei, de urzici și de iarba ursului. Simțurile ne-au ajutat să ne oprim la vreme și să facem popas pînă la ceasul dintîi al zilei. Oricît de iscusiți am fi fost, noaptea am fi căzut prinșii acestei vegetații întinsă aidoma plaselor unei vrăjitoare, sub care bănuiam că mișună toate lighioanele purtătoare de venin. Direcția noastră de mers era orientată oblic între cele două versante, ai căror pereți se prăbușiseră brusc cîndva, la începuturile lumii, lăsînd larg și fioros căscată, un fel de gură uriașă de lup, care era Chicera Muierii, cerul gurii însemnînd cele două cascade cu grota, maxilarele — stîncile ascuțite de calcare, limba — această revărsare haotică de grohotișuri pe care ne pregăteam s-o traversăm noi. Dacă nu mi s-ar fi povestit, cu greu aș fi putut crede că pe această neasemuită năstrușnicie a naturii, croită pe măsura unor fioroase închipuiri din basme, au trăit semeni de-ai mei, avînd una dintre cele mai pașnice îndeletniciri — oieritul. Tot așa nu mă puteam dumiri de ce tocmai această văgăună fără ieșire, părînd a fi drumul către tărîmul celălalt, a fost aleasă loc de odihnă și ascunziș de către furii pe care îi urmăream. Probabil că numele rău al locului, împoporit de munteni cu strigoi, vîlve și spiriduși, a fost motivul, ori asta însemna că și lotrii cunoșteau bine locurile sau că un localnic a făcut cîrdășie cu ei.

Gîndind la lucruri din astea, cu scopul de a născoci un plan vrednic de mintea celui ce a fost cîndva neîntrecutul cercetaș și oștean Viezure, l-am lăsat pe vrednicul Ceran să meargă înainte. El înainta încet și cu băgare de seamă, folosindu-se de un cîrlig de lemn dintre acelea cu care se trage fînul din claie, ca să împingă, să tragă, să descîlcească și să deschidă cărare prin buișagul orînduit parcă de o minte vrăjmașă, cercetînd stîncile și mărăcinișurile, prundul și culoarea apelor ce se prăvăleau haotic fără matcă, făcînd terenul alunecos și nesigur. Din cînd în cînd tînărul gornic se sfătuia cu Lupul cel Șchiop, care ieșise din obișnuita muțenie și își da tot interesul să se facă folositor. Deodată Ceran se opri descumpănit și înălță brațele ca semn de neputință. „S-a întîmplat ceva, prietene?“ l-am întrebat în vreme ce mă străduiam să descîlcesc mîneca sumanului din cursa unor ghimpi de măceș. „Necazul e că nu s-a întîmplat, vînătorule! îmi răspunse vădit dezorientat. Iată, sîntem chiar pe limba chicerei și nu am mai descoperit măcar o singură urmă, un semn cît de cît precum că cineva a mai călcat în ultimii zece ani pe aici. Gîndesc că tîlharii, ale căror urme le căutăm, or fi și ei din-

tre acei trecuţi prin ciur şi dîrmon, nu nişte ageamii de răzvrătiţi care mai degrabă se descurcă în adîncurile întunecate ale băilor decît pe aici. Mă tem, domnia-ta, că le-am pierdut urmele în vreme ce ei, cine mai ştie pe unde se bucură nestingheriţi de pradă. În munţii aceştia sînt locuri, mărite taraboste, unde poţi trăi o viaţă fără să dai ochi cu vreun semen de-al tău." „Că am rătăcit urmele ziceai? Zeii să ne ferească de aşa ceva!" îl apostrofă Zebal, hangiul. Ceran nu îi răspunse, ci mă privi, ridicînd iarăşi din umeri şi aşteptîndu-mi sprijinul. Ceva nelămurit mă făcea să cred că sîntem pe calea cea bună, deşi îndoielile flăcăului, pe isteţimea şi priceperea căruia pusesem preţ, mi se strecuraseră şi mie în suflet. Ast-timp Lupul cel Şchiop stăruia să tacă, continuîndu-şi cercetările mai către poala chicerei cu cerbicia şi neastîmpărul unui cîine de vînătoare. Tocmai cînd descumpănirea era să mă ademenească şi pe mine, el se ridică brusc, trăsăturile împietrite i se deschiseră într-un zîmbet de satisfacţie şi ne făcu semn cu mîna să ne apropiem. La picioarele sale, poteca păstorească, sau una din multele poteci cucerite definitiv de vegetaţie, păstra clare urmele unor copite, călcate la rîndul lor unde şi unde de încălţările felurite ale mai multor oameni. Pentru întîia oară el vorbi fără să fie îndemnat. „Au trecut înainte sau imediat după începerea ploii, de aceea tufişurile şi iarba au acoperit poteca. Domnia-ta, vînătorule, aveai multă dreptate cînd mi sfătuiai să nu pierd nădejdea. Încălţările acestea adeveresc că sînt oameni din neamul celor ce m-au călcat cu jaful şi răul. Nu numai încălţările, ci şi copitele cailor. Vă este ştiut că Iazigii metanaşi călăresc îndeobşte cai cu copita rotundă şi încă o dată mai mare ca a unor cai obişnuiţi, care cresc sălbăticiţi prin văile dintre Tiarantos şi Danastru. Aceşti cai niciodată nu se potcovesc, ei avînd copitele tari ca şi cremenea. Ştiu toate astea, domniile-voastre, fiindcă pe urmele lăsate de aceşti cai puternici şi rezistenţi la drum am alergat atunci, zile şi nopţi fără odihnă, cu rănile sîngerînde, pînă ce i-au fost înghiţit timpul şi depărtările. Ani de-a rîndul, noapte de noapte, am visat urmele acestea şi n-aş fi crezut că le voi mai întîlni vreodată atît de aproape." Bietul om era transfigurat de o mare nădejde, încît eu mă cutremuram la gîndul că s-ar putea să fie dezamăgit în plăsmuirile sale. Din o sută de sorţi puse în cumpănă în cazul dumisale nici măcar una întreagă nu-i putea fi cu noroc. Numai dacă o minune... Dar, acum important era că pentru întreprinderea noastră cîştigasem un om de nădejde, un temerar care singur s-ar fi încumetat fără preget să-i înfrunte pe tîlhari. Pe de altă parte înflăcărarea lui ne molipsise şi pe noi, ori asta era tocmai starea de înflăcărare care prinse să mă îngrijoreze. Hotărîi că venise momentul să strîng frîul, să-mi dovedesc experienţa şi să-mi impun ascultarea fiindcă, la urma urmei, şi viaţa mea era pusă în joc şi cînd? tocmai cînd mă găseam pe urmele gemenilor lui Ortis care, năbădăioşi ca tătînele lor, cine mai ştie ce năzbîtii puneau la cale. Adevărat era că nici pe bătrînul Zebal nu îl puteam lăsa de izbelişte, la o

cumpănă ca aceea. Dacă nu o dată mi-au dat ascultare chiar nepoţii marelui rege, de ce n-ar face-o şi muntenii aceştia! mi-am zis şi am schimbat frumuşel tonul. Fireşte că Lupul cel Şchiop trebuia lăudat pentru agerimea ochiului şi hotărîrea ce îl anima. „Flăcăule, i-am zis, strîngîndu-i cu prietenie mîna, puţini sînt cei care se pot lăuda cu o ispravă ca aceasta. Ţi-o spune cel mai priceput şi mai îndărătnic căutător de urme de pe cuprinsul Daciei Mari. Nu te-ai înşelat. Copitele unora dintre caii ce au trecut pe aici adeveresc cum că avem de-a face cu niscai metanaşi ori cu verii lor marcomani. Da, aşa e, animalele acestea niciodată nu au simţit lipsa potcoavelor. O ştiu aşa cum o ştie şi Debar al meu, care nu e numai un sirep nepotcovit, ci şi unul vorbitor". Laudele mele au căzut drept la inimă ca un balsam. În atît de scurtă vreme, flăcăul care pierduse gustul vieţii, devenise alt om. Dacă i-ai fi zis că la capătul pămîntului ar putea regăsi pe aceea ce-i fusese soţie o singură noapte, ar fi fost în stare să meargă pînă acolo, în pofida oricăror piedici ce i-ar fi stat în cale.

Ne-am înapoiat la locul de popas. Am adăpostit caii într-o grotă peste intrîndul căreia se aplecau coroanele unor corni stufoşi. Ne-am reîntors cu grabă la poteca folosită de potrivnicii noştri. Bătrînii Zebal şi Bricenus, încrîncenatul Ariort, păreau atraşi înainte de un duh al speranţelor. Cînd un hăţiş ce părea de netrecut, o stîncă aidoma unui tăiş de lance, un cuibar de ape înşelător sau un covor des de muşchi ascundea şiragul urmelor, ei se opreau înciudaţi şi cereau din priviri ajutorul. Experienţa mă învăţase unde şi cum să le caut încît le-aş fi descoperit cu ochii închişi dacă nu aş fi considerat că este înţelept să le potolesc cît de cît elanul şi să le trezesc vigilenţa. Le-am făcut semn hotărît să-mi dea ascultare. „Începînd de acum, nici un pas, nici o vorbă, nici o faptă fără voia mea, domniile-voastre! Altfel mă simt nevoit să fac calea întoarsă. Oi fi numărînd eu ani destui, nimic de zis, dar încă mi-e dragă viaţa şi nu cred să-mi fi împlinit toate misiile pe această lume. Iată! hălăduim ca nişte copilandri plecaţi după afine, încît am putea fi luaţi ca din oală. Noi sîntem şapte, şi nu toţi oşteni de meserie! Ei, cam de trei, patru ori pe atîţia. Aici şi acum numai viclenia ne dă nouă sorţi de izbîndă. După cum şi-au ascuns pe ultima parte a drumului urmele şi după felul în care au folosit terenul, după graba cu care s-au făcut nevăzuţi, am încredinţarea că lotrii aceştia sînt sub ascultarea unei căpetenii cu mintea şireată, care cunoaşte şi locurile, dar şi obiceiurile trîndavilor oşteni romani. Am încredinţarea că tîlharii nu se aşteaptă să fie urmăriţi decît de către alaele şi decuriile trupelor auxiliare însărcinate cu paza drumurilor, şi ei ştiu, ca şi noi, că aici o formaţiune de cincizeci de oşteni nu preţuieşte cît zece vînători daci." „Îţi vom da în toate ascultare şi vom face întocmai precum zici, domnia-ta!" mă întîmpină cu tot respectul şi spre toată mirarea mea bătrînul Zebal. Ceran, flăcăul despre care de la început avusesem încredinţarea că l-am cucerit cu faima care însoţea numele meu,

faimă despre care Zebal nu prididise să-i vorbească sporind-o cu închipuite întîmplări, își aținti privirea sub o tufă de mălai dulce, unde se și strecură imediat. Crezînd că am fost descoperiți și că ne paște vreo primejdie, ne-am pitulat și noi cum am putut mai repede și mai bine. Numai că omul nostru se ridică imediat ținînd între degete un obiect minuscul, care luci puternic în soare. „E agrafa Saldei! șopti el cu bucurie, de parcă însăși fata i s-ar fi înfățișat privirii. O știu bine pentru că chiar eu i-am cumpărat-o mai an de la Alburnus Maior." „Acum de bună seamă nu mai încape îndoială că sîntem pe urmele furilor și că fetele noastre sînt prinsele lor. Zeii sînt cu noi, fraților!" se bucură Bitus Bricenus, care amuțise de atîtea ceasuri. „Da! am întărit eu, ne găsim aproape de capătul drumului și poate chiar sub privirea vrăjmașului nostru. Cerane, m-ai încredințat decuseară că știi bine aceste locuri. După știința dumitale, în momentul acesta cam unde ne aflăm?" „Pe chiceră, domnia-ta. Chicera, înțeleptule taraboste, e o alcătuire din grohotișuri, la poala abruptă a unui munte, avînd forma labei piciorului, de unde i se și trage numele. Așa să-și închipuie locul acesta domnia-ta. Noi venim dinspre stînga, dacă ne orientăm după cursul apei, și am ajuns între degetul cel mic și următorul. Mai sus, pe laba piciorului, de dinafară, în punctul cel mai înalt, a crescut o pădurice deasă de aluni și arini, un fel de brîu pe care l-am putea asemui cu a doua curea de la sandaua romană; dincolo de ea începe lacul celor două cascade gemene, nu mai mare decît un ocol de stînă aparținînd unui vicus înstărit; peste lac e fosta stînă, ruină acum, deasupra căreia se înclină precum o copaie răsturnată cu gura în jos stînca uriașă ce împarte apele care se prăvale din înălțimi în două loloaie spumegînde. Ca să răzbim pînă acolo ar trebui să ajungem pe o vale mică, între degetul mare și vecinul său, pe unde șuvoiul principal și-a săpat vadul, ori, ocolind mult, să căutăm vechea potecă ciobănească, pe care gîndesc că au folosit-o și tîlharii, potecă ce se întîlnește cu aceasta aproape de pădurícea pe care v-am descris-o. Socot, însă, că n-ar fi un plan prea înțelept, întrucît, temîndu-se să nu fie urmăriți, vor fi ținînd-o și ei sub pază." „Prietenul și vecinul nostru are dreptate, interveni neașteptat Lupul cel Șchiop. Numai că el nu știe că există și o a treia cale, pe care eu am descoperit-o căutînd urmele acelor furi de demult, care mi-au pricinuit răul. Vedeți pinul acela singuratic din creștetul unei stînci albe în formă de pajură? Din vîrful lui cuprinzi cu privirea ca-n palmă toată Chicera Muierii, iar pe sub el șerpuiește o potecă de capre pe care cineva, cine știe cînd, a săpat peste o sută de trepte în stînca spongioasă, care se tot încolăcește, precum o funie, și conduce direct la vechea stînă. Mă gîndesc că, dacă nu cumva și vremea o fi lucrat împotriva noastră, poteca ar mai putea fi folosită și astăzi." „Cît timp ne trebuie ca să răzbim pînă acolo?" l-am întrebat nerăbdător, prinzînd din zbor o idee. „Aproape un ceas, domnia-ta." „Unde ziceai că sfîrșește scara aceea?" „Exact în latura din dreapta a stînei." „Dar poteca amintită de dom-

nia-ta, gornice, cum sfîrșește?“ „Cam la mijlocul alunișului ce l-am asemuit cu o curea de sanda romană, lîngă niște...“ „Cum nu se poate mai bine! am exclamat, simțind că ideea pe care o pritoceam se rotunjise și se împlinise neașteptat de repede. Da, da! Cum nu se putea mai bine, dar... nu și îndeajuns. Deci... două poteci aproape impracticabile, pe care cu siguranță le cunosc și ei... apoi poteca săpată în perete de stîncă, de va mai fi... Mă gîndesc și mă tot gîndesc pe unde Zmeii Tartarului scoteau păcurarii aceia turma la păscut! Că doar n-or fi purtat oaie cu oaie în spinare!“ „Cu asta să nu își mai bată capul domnia-ta, mă liniști Ceran, căci tot păcurarii aceia, ori alții înaintea lor, au așternut potecă din trunchiuri de arini și din lespezi de piatră tocmai pe acolo pe unde, după ce locurile s-au pustiit, apa și-a săpat vadul.“ Am oftat din rărunchi, simțind cum se duce de rîpă planul meu. „Hm! Ce păcat!...“ „Păcat de ce, taraboste?“ se grăbi să mă întrebe Ariort, îngrijorat de descumpănirea mea. Am continuat să gîndesc cu glas ridicat, sporindu-le îngrijorarea: „Păcat de zăbavă și zdroabă. Ce oameni! Ce mai oameni puțini la minte mi-au fost și păcurarii aceia! Ca să duci și să aduci turma, înțeleg, dar ca să cobori pînă aici, venind din munte, și să urci înapoi, asta nu poate pricepe mintea mea de vînător obișnuit să nu facă măcar un pas nechibzuit și fără vreun folos. Chiar și poteca din peretele stîncii înseamnă irosire de timp și efort pentru cel care, coborînd creasta de munte, năzuiește să ajungă cît mai repede la stîna de sub cascadă.“ „Așa și este! îmi dădu dreptate Ariort. Stăpînii acestor locuri au judecat la fel ca domnia-ta. Urmele unei scări alcătuită din trunchiuri de brad mai pot fi văzute și acum rezimate de stînca aplecată peste fosta stînă.“ „Vezi, flăcăule! Asta e! La asta mă gîndeam și nu-i dibuiam dichisul. Sigur că da... Numai că... ei, vezi, lipsește scara. Să nu îți închipui cumva că lotrii or să ne poftească să slobozim deasupra capetelor lor ditai scara de brazi, ba să ne mai dea și o mînă de ajutor!“ „Dinspre partea asta nu te îngrija, înțelept taraboste! se simți el obligat să mă liniștească. Scară mai trainică decît una făcută din funii de curpen nici că se mai află. Iar hățișurile astea afurisite cu ce altceva or fi împletite dacă nu cu ceea ce ne face trebuință nouă?“ La asta mărturisesc că nu mă gîndisem. I-am poftit, așadar, să schimbăm vorba cu fapta. Bitus Bricenus, care înainte de a deveni hangiu se îndeletnicise cu împletitul coșurilor de nuiele și făcutul ciuberelor, ne-a fost de mare folos. Cu numai trei cîrlige de lemn prinse a răsuci o funie bună de tras buștenii, darmite de închegat o scară de vreo cincisprezece staturi de om. Între timp am rumegat și am întors pe toate fețele planul meu, o adevărată nebunie pentru oricine, dar nu și pentru noi. L-am înfățișat pe îndelete, ca să mă fac bine înțeles și nimic să nu rămînă neprevăzut. M-am adresat lor cu toată gravitatea momentului: „Prieteni, mă simt obligat să vă mai amintesc încă o dată că noi sîntem șapte, iar cei pe care trebuie să-i înfruntăm și să-i învingem sînt de cîteva ori pe atîția. În vreme ce ei se apără la loc tare ca

o cetate, noi vom fi ținte pentru săgețile și lăncile lor." Zebal, războinic vestit în tinerețe, care acum avea destule motive să înfrunte și singur dușmanii, mă întrerupse cu tot năduful slobozit în vorbe: „Nu pricep la ce bun ne amintești mereu cîți sîntem și la ce ți-o fi trebuind o scară, cînd știm potecile pe care să ajungem acolo! Timpul nu așteaptă, domnia-ta, și cînd mă gîndesc cîte se pot întîmpla acelor ființe neajutorate în tabăra tîlharilor mă cuprinde groaza. Mă tot mir cum de te lasă inima să tărăgănezi întrebînd cînd de una, cînd de alta, în vreme ce noi ne perpelim ca pe jar?!" Suferința i se citea pe chip și în vorbe. Oboseala lăsase urme și ea. Îmi era milă de vechiul prieten, dar ce puteam face! Era mai întărîtat ca un zimbru închis între ziduri. „Ești nedrept cu mine, prietene Zebal! i-am răspuns, străduindu-mă să fiu liniștit. Cum crezi că vom putea dovedi noi, o mînă de oameni, atîția ucigași înrăiți, deprinși cu mînuirea armelor și hotărîți să-și vîndă scump pielea?! Cu mintea, numai cu mintea, prietene! Iată de ce plănuiesc și tot plănuiesc cum poate să fie mai bine. Ca să știm ce avem de făcut, mai întîi trebuie să știm cu cine avem de-a face, nu? Știm noi oare cine și cîți sînt, ce arme poartă, cum s-au întărit în locul acesta blestemat, ce gînduri au? Știm sigur dacă aici și nu în altă parte sînt ținute fetele și dacă nu cumva, atacînd nechibzuit, chiar noi le primejduim viața? Nu știm mai nimica, iar domnia-ta, ca un băietan aprins la minte, îmi dai și-mi tot dai zor să ne aruncăm precum orbeții în brațele lor. Ar fi trebuit să înveți pînă la anii aceștia, zău așa, că drumurile ocolite nu sînt întotdeauna și cele mai lungi. Ei, care au mai multe motive, nu se grăbesc; de ce, mă rog, ne-am grăbi noi?! Ca să-ți astîmpăr neastîmpărul, ți-oi spune ce cred eu că este înțelept să facem încît să ne alegem cu izbînda și nu cu paguba. Ceran, împreună cu slujitorul domniei-tale, vor acoperi poteca de la pinul singuratic, unde și un singur om deprins cu mînuirea armelor ar putea dovedi o sută numai adastînd și secerînd pe rînd cîte un cap de tîlhar; domniile-voastre, Zebal și Bricenus, fiind pricepuți mînuitori de arc și de lance, va trebui să-i fulgerați din păduricea de lîngă iezer, încît nici unul să nu răzbească pe chiceră în jos; noi, adică eu și Ariort, va să-i lovim de unde nici prin gînd nu le trece și anume de sus, de pe stînca de deasupra căreia se prăvale apa. Ca să nu punem cumva în primejdie viața domnițelor, va să cutez ce prin minte nu vă trece și de aceea am mare trebuință de scară. Mă voi slobozi ca o vîlvă a văzduhului în mijlocul lor. De nu mă vor simți, bine va fi; altmintrelea va să joc un rol din acelea pe care comedianții mascați le jucau la curtea măritului Decebal. Acolo, sus, vom avea trebuință și de priceperea domniei-tale, bătrîne Alexis, pentru că în tinerețe ai fost băieș, dară te vei mai pricepe la prăvălirea bolovanilor. De va să nu avem sorți de izbîndă, ne vom strecura fiecare cum vom putea către locul unde am adăpostit caii. Zeii fie cu noi, fraților!", le-am mai zis și am pornit în rosturile mele.

Cînd am ajuns pe stînca de unde se prăvăleau apele într-o sălbatică fierbere și zgomot de furtună care calcă pădurile, se luminase de-a binelea, dar tabăra bandiților încă mai era cufundată în somnul dulce al dimineții. O singură strajă moțăia pe promontoriul acoperit de covorul lichenilor de apă dintre stînă și lac. Din pricina asta planul de a mă slobozi cu funia de liane în mijlocul taberei se ducea pe pustii. Ședeam nehotărîți toți trei într-o teșitură a stîncii, ușoară aici, dar pronunțată în dreptul celor două căderi de apă, un fel de trambulină de pe care șuvoiul era zvîrlit spre înălțimi, și-mi sfredeleam mintea, cînd Ariort îmi arătă straja, cu ochii către noi, vrăjită parcă de căderea înspumată și de cîntarea apelor, ca imediat să-mi arate arcul. Mi-a surîs ideea, însă distanța mi se părea prea mare chiar și pentru săgeata unui uriaș. Mi-am amintit ce nebănuite forțe clocotesc în acest trup ce părea nevolnic și i-am zîmbit, lui și gîndului ce-mi încolțise în minte. Gîndul avea întîietate. Le-am făcut semn să mă urmeze și m-au urmat cu nedumerire. Împreună am strîns bolovani mari și rotunzi din vadul dinspre amonte al Negrilesei și am alcătuit pe buza semilunei ce acoperea așa-zisa stînă un fel de zid, ținut să nu-și înceapă înspăimîntătoarea alunecare doar de un lanț firav de liane. Abia după aceasta m-am hotărît să mă slobod în mijlocul bandei pe scara mea improvizată, riscînd să fiu și eu strivit de bolovani. La semnul meu, Ariort a întins arcul într-atîta încît venele gîtului i se încordaseră precum cele ale unui taur înjugat. Cînd a slobozit-o s-a auzit numai un fîșîit precum tîrîșul unui gușter pe covorul uscat de frunze. Strigătul pe care îl așteptam a murit pe buzele nenorocitului sorocit cu ultima strajă. S-a prăvălit, sub forța loviturii, pe spate. Acum am slobozit scara pe scocul săpat în stîncă de o mai veche matcă a apelor și am prins a coborî, avînd în inimă nu teamă, ci numai senzația aceea pe care ți-o dă necunoscutul, un fel de mîncărime a viscerelor cauzată de graba și lăcomia de a începe ceea ce ți-ai propus să isprăvești. Scara se dovedea trainică, iar coborîtul destul de ușor, întrucît mă puteam sprijini cînd cu mîinile, cînd cu picioarele de pereții acelui burlan al apelor, pe care veacurile au săpat fel de fel de închipuiri din calcare. Prea ușor se înfăptuise tot ce plănuisem pînă acum și, deci, nu se putea ca funia norocului să fie de tot fără noduri și părți mai slabe. Tocmai mă pregăteam să mă sprijin cu mîna pe un prag al stîncii, unde băteau mănunchi primele raze ale astrului zilei, cînd inima îmi zvîcni și toată vlaga mi se scurse prin mădulare, într-o senzație de o clipă nesfîrșită, vecină cu leșinul. O viperă cu corn, dintre acelea sortite să sfîrșească de bătrînețe, își juca înșelător capul și gușa cu venin în dreptul obrazului meu. Ar fi trebuit să mai întîrzii cît durează saltul din apă al unui păstrăv ca să sfîrșească totul aici. Mi-am revenit tocmai la capătul acelei clipe și am prins a imita sîsîitul acestor lighioane din perioada clocitului, un sunet bizar pe care nimic în natură nu îl poate face, și pe care îl învățasem de la străbunicul Berian, în fața unei alte vipere cu corn, chiar pe Valea

Rea, ca să nu mă mai speriu să pasc vitele pe acolo. Observam mirat că, la momente hotărîtoare, de grea cumpănă, în ajutorul ființei mele veneau experiențele din două vieți, atît de îndepărtate și de felurite însă. Vipera și-a slăbit încordarea. De acum mă știam stăpîn pe ființa ei. Ba chiar m-am gîndit că acolo, jos, ar putea să-mi fie de trebuință. Am luat-o în mînă, nu fără o senzație de greață la întîlnirea cu pielea umedă și rece, și am așezat-o în buzunarul adînc al surtucului. Fusesem inspirat. Zeii buni mi-o scoseseră în cale, deși fără acea inspirație de moment aș fi fost sorocit unei morți cumplite, căci mușcătura la gît nu are leac ori amînare. Chiar la picioarele mele își făcea paza a doua strajă, pe care nu o putusem vedea de sus, și care, iată, deja ridicase lancea pregătit s-o azvîrle. Am făcut numai schimb, pentru el nefericit, de arme, fiindcă în vreme ce ocoleam lovitura, retrăgîndu-mă după intrîndul jgheabului din stîncă, îi și aruncam vipera în față. Pentru început nu și-a dat seama despre ce ar putea fi vorba, iar peste o clipă împietrise cu cea mai urîtă înfățișare de groază întipărită pe chip. Destul, însă, ca să-mi dea răgazul să ajung la el și să-i scurtez chinurile cu o lovitură de pumnal. Întotdeauna după ce mușcă, viperele se fac nevăzute și, credeți-mă, eu de ea mai aveam trebuință. Dispăruse, ca să moară, cum i-o fi fost dat, de bătrînețe, într-o crăpătură de stîncă. Am dispărut și eu cu straja lipsită de noroc în spatele unui tufiș, unde am făcut schimb de îmbrăcăminte, lăsîndu-i armele, dar nu și masca de războinic iazig, lucrată din aramă bătută la rece, și închipuind capul unei cîrtițe, animal prea plăcut neamului său de nomazi și principala sursă de hrană prin acele întinse stepe, în anii de secetă cumplită ori de vrăjmașe prigoniri. Întîlnirea cu vipera mă convinsese că și astăzi voi fi însoțit de noroc. Mi-am pus pe obraz masca și m-am apropiat de locul unde fusese vechea stînă. Era, de fapt, o grotă peste care se prăvăleau apele, unde puteai întoarce cu ușurință cîteva care de luptă romane, un fel de semilună a unei arene de circ. Unde și unde în peretele calcaros natura sau omul săpaseră intrînduri în forma unor chilii, unele mai mari, altele mai mici, în care, la ceasul acesta al dimineții, banda de tîlhari își făcea liniștită somnul. La mijloc mai fumega încă cenușa unui mare rug care, pesemne, fusese aprins toată noaptea. Lîngă el moțăia a treia strajă, care mi se adresă în dialectul iazigilor metanași panonici: „Atharan, dacă pe tine nu te doboară încă somnul, fii bun și ține ochii pe păsărelele căpeteniei, că, uite, adorm din picioare. Nu uita, însă, să mă trezești înaintea celorlalți!“ În aceeași limbă aspră, pe care o învățasem bine în tinerețe, l-am îndemnat să se culce liniștit, încredințîndu-l că aici nici o primejdie nu ne paște. Glumind, l-am întrebat cum au dormit „păsărelele“ șefului. A arătat cu mîna o nișă avînd la intrare o pătură și mi-a răspuns cu o oarecare părere de rău: „Or ști ele, bietele, ce le așteaptă, căci au plîns și-au oftat cît a fost noaptea de lungă. Hei! mare noroc să fii șef și să-ți cadă ție întotdeauna bucata cea mai bună. Pe fata cea măslinie și zveltă a han-

giului Zebal și-a sorocit-o Bourul Alb, și-i plîng de milă sărmanei; cealaltă, firava și bălaia neajutorată ca puiul de ciută, i se cade lui Sapran, marcomanul, care este, oricum, cu mult mai chipeș.“ „Ce să-i faci! m-am prins în tonul său, așa au hotărît Zeii, unora mierea, altora ceara, pentru unii miezul, pentru alții coaja. Tare-mi mai dă inima ghes să le privesc și eu o clipă măcar, acum, pe lumină. Numai că...“ „Să nu ai grijă, ortace. Dorm toți ca scăldați în rouă. Ferește-te numai să le sperii cu această înfățișare de războinic. Chiar mă miram și mă gîndeam ce îți veni să pui pe obraz masca tribului tău?!“ „Nu e nimic de mirare. Întotdeauna cînd fac de strajă îmi pun semnele de războinic, fiindcă îmi poartă noroc.“ Celălalt mai mormăi ceva, după care se întinse pe o blană de berbece într-un loc unde deja bătea soarele. Eu m-am strecurat ușor ca o pasăre, am dat la o parte pătura de la intrare și le-am strigat pe nume, ca să le liniștesc: „Arcia Candida și Salda Bricenus, sînt prietenul vostru. Ascultați și faceți întocmai ce vă zic eu. Curînd va să se ivească aici zarva unui atac. Nu ieșiți din adăpostul acesta pînă ce nu încetează a se prăvăli de sus bolovanii. Atunci furișați-vă între cele două șuvoaie unde, într-o nișă săpată în stîncă, găsiți o scară. Sus vă așteaptă oameni de nădejde.“ „Cine ești dumneata, zeu ori om?!“ mă întrebă Arcia Candida, nevenindu-i a crede de-i vis ori nu. Timp să-i răspund nu am avut, căci tîlharii prinseră a se întoarce de pe o parte pe alta, semn că în curînd aveau să se trezească. Inima îmi dădea ghes să-i scurtez de capete măcar pe cei doi tîlhari peste tîlhari, însă nu știam unde odihnesc și nici nu era înțelept să forțez zarul. Din cotlonul acesta trebuiau scoși în vreun fel și chitisem cum. Am mai zăbovit, dar, cît să tîrăsc la vedere, cam acolo unde aveau să se prăvălească pietrele, leșurile celor două străji nenorocoase, după care m-am cățărat zîmbitor la tovarășii mei, ca și cînd nu m-ar fi păscut nici o primejdie. Totul era pregătit. Sosise, în sfîrșit, momentul. Am scos strigătul de luptă al dacilor Sargeti, fiorosul chelălăit de lup care cheamă, însoțit de îndemnul: taie! lovește! Tîlharii, surprinși, dezorientați, cocliți de băutură și somn, și-au luat armele și au ieșit pe tăpșanul dintre iezer și cascade, unde zăceau leșurile tovarășilor lor. La strigătele mele au răspuns din trei părți Ceran, Zebal, Bitus, Lupul cel Șchiop și Alexis. Ecoul a purtat însutit acest strigăt de luptă fioros, dintr-o stîncă în alta, amplificîndu-l. Părea că o mie de războinici străjuiesc din toate părțile Chicera Muierii. S-a auzit apoi strigătul de uimire și spaimă al tîlharilor; un altul, de surpriză, cînd din văzduh s-a pornit cu vuiet de ceruri surpate pietrele lăsate de noi, care urneau în calea lor altele, într-o teribilă avalanșă, purtînd spaima și moartea. Bandiții norocoși, care au scăpat neterciuiți de bolovani, și-au cătat scăparea care încotro: parte pe poteca săpată în stîncă, unde prinse a-i secera vajnic Ceran și slujitorul uriaș al hangiului, parte pe vechea strungă, unde îi întîmpinau cei doi bătrîni cu tăria și nemila născute din ură; parte pe o potecă necunoscută nouă, pe aceștia socotindu-i cu părere de rău niște

norocoşi ocrotiţi de zei. Cîţiva, dintre cei ce au ştiut să-şi păstreze cumpătul, s-au adăpostit sub stînca pe care ne găseam noi. Fetele ajunseseră sus cu bine. Abia cînd au dat ochii cu noi şi s-au încredinţat că nu le mai paşte deocamdată primejdia, au căzut sleite de puteri, albe ca varul. Le-am lăsat în grija bătrînului Alexis iar eu m-am pregătit pentru tractate. I-am îndemnat pe Bourul cel Alb şi pe Sapran Marcomanul să se arate la vedere. Mi-au răspuns fără a îndrăzni să iasă din grotă. I-am ameninţat cu nimicirea în chinuri. Ei ne-au întrebat cine şi cîţi sîntem. I-am minţit zicînd că sîntem oşteni daci şi romani din trupele auxiliare însărcinate cu paza drumurilor. Tractatele cu romanii le veneau la socoteală, însă puneau condiţii: ne vor da tot ce au jefuit, vor slobozi şi alţi prinşi, pe deasupra cîte o pungă de denari fiecărui oştean, dacă le garanţăm cu ostateci dintre noi, cinci la număr, că se vor putea întoarce liberi la triburile lor. Nu m-am mulţumit cu atîta şi am ameninţat că vom începe atacul şi nu vom cruţa pe nimeni. Ca ultim argument au pus în preţ libertatea celor două fete. Le-a pierit o vreme piuitul cînd le-am spus şi s-au convins că păsările preţioase s-au făcut nevăzute. Au sporit oferta cu toţi lotrii proveniţi dintre răsculaţi şi dintre sclavii fugiţi din băile de aur. M-am învoit, convins că fără cei promişi vor rămîne destui de puţini. De sus vedeam totul ca în palmă şi numărasem şapte trupuri strivite de pietre, la care se adăugau cei fugiţi şi cei liniştiţi pentru totdeauna de mine şi de ortacii mei. Chiar dacă de toţi au fost mai mult de treizeci, la o socoteală sumară ar mai fi rămas cel mult zece. Ţineam neapărat să-i prind vii pe cei doi şefi de tîlhari, ca să sfîrşească sub roată ori în spînzurătoare. Pentru asta aş fi fost în stare să mă dau şi ostatec, împreună cu Ceran şi cu Lupul cel Şchiop, convins că tot va să născocesc ceva ca să pun mîna pe ei. Eram hotărît să le comunic învoiala mea cînd bătrînul Alexis îmi sugeră o cale de tot lesnicioasă, fără tărăgănări şi primejdii: să-i îngropăm de vii, ori măcar să-i ameninţăm cu aceasta. Dovada că ne-au crezut a fost strigătul lor de groază. De jos prinse a se auzi larma unei încăierări. Am bănuit că unii acceptă înţelegerea, alţii nu. Se lăsă iarăşi liniştea, după care răzbi acelaşi glas de mai înainte, însă vădit schimbat: „Sînt Bourul cel Alb, vestita căpetenie a Iazigilor rătăcitori. Cine este căpetenia în cuvîntul căreia ar trebui să mă încred?" „Tarabostele Viezure, căpetenie a dacilor sargeti, de al cărui nume vei fi auzit." Răzbi un murmur de surpriză. „Te ştiu, vînătorule, şi cred în cuvîntul tău. Niciodată nu l-ai călcat. Jură pe Zalmoxis, marele zeu al neamurilor dace, pe cer şi pe pămînt, că ne vei cruţa viaţa!" Am stat în cumpănă. Lupul cel Şchiop mă privea rău, cu sufletul la gură de teamă că mă voi învoi şi îl voi cruţa pe marele său duşman. „Atît pot să jur, Bour Alb, că vă vom cruţa viaţa şi nimic mai mult. Îţi dai şi tu seama că e mai mult decît să mori îngropat de viu." Lupul cel Şchiop nu avea de unde să-mi cunoască gîndul. Uneori e mai bine să mori decît să trăieşti. „Ai încredere în bătrînul Viezure!" i-am zis, apoi le-am poruncit

lotrilor să urce unul cîte unul poteca săpată în stîncă, la distanță de cincizeci de pași. La capătul ei m-am înfățișat și eu cît am putut de repede, de teamă ca nu cumva Ceran să le facă de petrecanie, iar eu să rămîn cu povara unui greu jurămînt. Aici, Ceran și slujitorul cel mut deja îi înfășuraseră bine în curmeie pe trei dintre tîlhari, un al patrulea, care încercase să fugă, zăcea cu trupul descăpățînat de o cumplită lovitură de paloș aplicată de credinciosul lui Zebal, om însemnat de soartă, pentru care Arcia Candida era mai mult decît o soră. De toți ieșeau la numărătoare unsprezece. I-am întrebat pe rînd de ce neam sînt, ce hram poartă și cum au apucat pe drumul fărădelegilor. Numărasem și recunoscusem doi marcomani dintr-un trib de la izvoarele Danastrului, trib amestecat cu iazigii rătăcitori, doi sclavi fugiți mai demult din minele de la Monte Rossia, pe capul cărora se pusese preț mare întrucît omorîseră și jefuiseră pe șeful colegiului aurarilor, cu toată familia acestuia; unul era dalmat înstărit, proprietarul mai multor puțuri și gropi aurifere din partea de mijloc a Crissiei, omul care pusese la cale jefuirea caravanei pentru a-și însuși unelte de băieșit, altul, sclav helvet fugit ca ucigaș de la o vila rustica din jurul Apulumului, de mai multă vreme urmărit de oamenii legiunii a XIII-a Gemina ca fioros hoț de drumuri; cinci doar erau iazigi, tîlhari de meserie, care își recunoscură, imediat ce mă văzură, și vina atacului asupra noastră la Limesul nordic, atac pus la cale de Tiberius Maximus Priscus, comandantul de la Porolissum și dușmanul de moarte al dacilor liberi. Nu recunoșteam însă glasul iazigului ce răspundea la numele de Bourul Alb, cu care dusesem tratativele, și am bănuit că fusesem tras pe sfoară, în locul acestuia prezentîndu-se căpetenie un sfrijit care, de teamă, tremura din toate mădularele. Cineva îl brobodise că în această calitate va să cîștige mai curînd iertarea romanilor, cunoscute fiind serviciile pe care le făceau oamenii de teapa căpeteniei de lotri. Între timp, chemați de noi, urcară la pinul singuratic Zebal, Bricenus, Alexis și Ariort, greșeală pentru care zadarnic ne căiam. Urmat de Ariort, care aflase de la cei prinși că Bourul Alb era tocmai omul ce-i pricinuise răul și îi răpise nevasta, am coborît cu precauție poteca de stîncă și am cercetat așa-zisa stînă cotlon cu cotlon. Tîlharul se făcuse nevăzut probabil că chiar pe poteca pe care o mai șterseseră în toiul atacului și alții. Aceștia, însă, nu fuseseră însoțiți de noroc, fiindcă din loc în loc zăceau fără suflare cu, de acum, binecunoscutul semn al răzbunării pe frunte: săgeata în cinci colțuri. Eram de-a dreptul răvășit. Flăcăii mei se jucau de-a v-ați ascunselea cu mine, arătîndu-se, e drept, cînd nu mă așteptam și cînd era necesar sprijinul lor ca și acela al Zeilor. Dacă mi-am revenit din surpriză, prinsesem să mai nutresc o speranță. Poate că dreptul destin hotărîse în locul nostru și Bourul cel Alb își primise și el meritata moarte. De aceea ne-am continuat urmărirea pînă cînd am ajuns la locul jafului. Într-adevăr, iazigul nu se bucurase prea mult de viclenia lui. L-am găsit legat de trunchiul unui copac, cu urechile tăiate și

băgate în gură sub formă de căluș. Deasupra capului era scrijelit un semn care ne înștiința că îi lăsaseră viața pentru a se răzbuna și alții, mai îndreptățiți decît ei. De-ar fi știut că iazigul era unul dintre cei ce au luat viața unchiului Dacis! Era mai bine așa. Nefericitul ieșise de sub pavăza jurămîntului meu, călcîndu-și cuvîntul, și, iată, mai era în viață ca să dea seama pentru răul făcut sărmanului Ariort. Între timp au sosit și ceilalți. Judecata Bourului Alb s-a făcut, după datină, la locul faptei. Soarta celorlalți era cunoscută. Unii, urmăriți pentru fărădelegile lor, fuseseră de mult condamnați la moartea prin răstignire, dată tîlharilor și sclavilor răzvrătiți; alții, mai puțin împovărați de păcate, aveau să ispășească în întunericul veșnic al ocnelor de sare sau la galere, pe vasele de transport care urcau și coborau Marisul. Căpeteniei marcomane i s-a lăsat, după înțelegere, viața și libertatea, însă i s-au scos ochii care au poftit și i s-a tăiat mîna cu care a înfăptuit multele nelegiuiri. Rănile i le-am oblojit însumi, ca să nu se oblintească și, deci, să nu îmi calc juruința. Bourul cel Alb a stat mai multe ceasuri în fața judecății, dîndu-ne a înțelege cu îndărătnicie și trufașă tărie de cuget că vorbim cu copacii și nu cu el. Soarta marcomanului l-a înmuiat de-a binelea și i-a descleștat limba. Astfel am aflat că Drilgisa, soața nefericitului Ariort, după ce a supraviețuit batjocurii în cortul iazigilor, numai prin mila zeilor, și adusese pe lume pruncul tatălui legiuit, a fost vîndută ca sclavă, împreună cu copilul ei, unui meșter tăbăcar din Apulum. „O, Zei, urla întruna Ariort, ca unul ce și-a pierdut mințile, Zei blestemați, ea era atît de aproape!“ După ce Iazigul a destăinuit toate fărădelegile sale, aducînd mărturii despre cîrdășia cu unele căpetenii de oaste și funcționari corupți ai Imperiului, de care mărturie în întreprinderea mea pe lîngă legatusul imperial aveam mare trebuință, l-am lăsat în grija lui Ariort, care, sub jurămînt, îmi făgăduise că, deși nu merită, îi va lăsa viața. „O viață ca o cumplită povară pînă la capăt!“ mai adăugă el cu o ură ce m-a înfiorat. Exista o lege neabrogată de piosul împărat Antoninus, prin care cel năpăstuit de un tîlhar scos în afara legii primește drept de viață și moarte asupra lui dacă singur îl prinde, îl dovedește cu doi martori, și plătește cohortelor auxiliare însărcinate cu ordinea și paza un preț de răscumpărare ca pentru oricare sclav. Atunci m-am convins cît de cumplită poate să fie ura ce cocleşte ani la rînd precum veninul în gușă de viperă. Însumi, deși văzusem grozăvii de nedescris la războiul nostru cu Roma, m-am scîrbit și m-am cutremurat. Mai întîi i-a tăiat dreapta, acolo, în casa de unde furul îi răpise în noaptea sacră a nunții nevasta, și i-a introdus-o într-un vas cu rășină clocotită, ca să se usuce și să se vindece ca un ciot urît la vedere; în cealaltă încăpere noi ne sorbeam ulcica de mied cînd i-a retezat-o la butuc și pe stînga; spre seară a urmat ochiul drept; celălalt l-a pierdut odată cu licărul primelor stele pe care Iazigul nu avea să le mai vadă vreodată. Eram scîrbit peste măsură în cea dintîi ființă a mea, de om civilizat și obișnuit cu altfel de atroci-

tăți, așa-zise morale care, puse într-o dreaptă balanță, nu ar fi cîntărit în ochii acelor oameni mai puțin. Cînd, dimineața, am pornit pe Drumul Aurului către Ampelum și Apulum, iazigul era țintuit la oblîncul șeii lui Ariort cu un lanț gros bătut în nituri pe grumaz și tîrît ca o arătare a Tartarului. Bietul, ne cerșea moartea din care pînă atuncea își făcuse tovarășă de petrecere și viață. Aveam inima amară și din pricina celor petrecute, dar și fiindcă se abătuseră asupra mea presimțiri tulburi. Pentru prima dată în noaptea aceea mă visasem acasă, la căpătîiul bunicului Todor, care răposase întru Domnul Dumnezeul Creștinilor. Amintirile din viața în care mă aflam adăstau ca o spumă străvezie la margine de suflet. Mai apoi, în coșmarul meu, trecusem mereu puntea dintr-o viață în alta și chiar anevoiosul drum prin Peștera Zeilor.

Capitolul patru

BĂTRÎNUL TOADER BERIAN, PORECLIT ȘERPELE ROȘ, OFTĂ CA la capătul unui anevoios urcuș. Urcușul era numai efortul de a se smulge din mrejele unei istorisiri pe care nu o depăna, ci o trăia cu întreaga lui ființă, și pe care ascultătorii o receptară din unghiuri și cu motivații diferite. Teofana, deși băiețoasă din fire, se arătase mai puțin interesată de acea palpitantă și sîngeroasă ciocnire dintre două grupuri de forță diferită. Nici măcar pedepsirea tîlharilor după legile nescrise ale pămîntului nu o mișcase cine știe cît. Nu era de mirare. Bunăoară, chiar la școală se arăta o ființă scurmată de curiozități aparte decît ale colegilor săi, surprinzîndu-l de multe ori și pe profesor cu întrebări neașteptate care, spre nenorocul ei, unora li se păreau niște mascate obrăznicii. Acum, ei bine, o interesară nu întîmplările dramatice prin care treceau eroii, cît motivele care au favorizat dezordinea dintr-o țară ce se numea Dacie Felix și felul în care se organizau cetele de tîlhari. Dacă urmașul lui Hadrian era un împărat pios, zicea ea, de ce nu îngăduia dacilor pribegiți să se înapoieze la vetrele lor, mai cu seamă la vremuri de cumpănă, cînd Imperiul era amenințat în Provinciile Dunărene de către neamurile sarmatice și germanice? Unirea dacilor și colonilor din Dacia Romană cu frații lor de peste limes: carpii, costobocii și Dacii Mari ar fi reprezentat o forță de temut aici, la fruntariile de miazănoapte și de răsărit ale Imperiului, ba chiar și împingerea limesului pînă la granițele naturale dintre apele Tissiei, Danastrului și ale Pyretului de nord. Multe alte lucruri de cîrmuire și organizare erau neclare pentru ea: de ce, spre pildă, fetele trebuiau să călătorească, primejduindu-și viața, pe drumuri nesigure, cînd la fel de bine puteau ședea frumușel acasă, neavînd nici

școli de urmat, nici slujbe de făcut; apoi, ce fel de legi erau acelea care îngăduiau omului să îl robească pe semenul său, ba chiar să-i hotărască fără nici o judecată viața și moartea, iară el, Toader Berian, care cunoscuse și o lume mai dreaptă și mai bună, de ce n-a cătat să le oblească cît de cît; o mai frămînta dacă pe Apa Marisului navigau cu adevărat vase de transport și cum se explică faptul că aceeași apă e numai meandre, prunduri și smîrcuri acum.

În schimb, cei doi băieți, Bogdan și Cosmin, se lăsaseră cu totul furați de întîmplările prin care trecuseră ortacii lui Viezure ca și cele pe care aveau să le mai trăiască în călătoria lor către Ampelum și Apulum, pe vestitul Drum al Aurului. Pe ei îi mai interesau caii, armele, tacticile și strategiile de luptă, ascunzișurile hoților și cîte altele de acest fel.

La toate deodată Toader Berian nu putea răspunde. Multe nici nu aveau răspuns lămuritor, fiindcă atunci, în cealaltă viață, în care ajunsese întîmplător, nici nu își pusese asemenea întrebări, totul părîndu-i-se drept și normal din moment ce, părăsit de o a doua memorie, o altă lume mai bună ca aceea nici că mai cunoscuse. O vreme tăcu. Tăcu mai mult decît o făcuse pînă acum, căutînd și răgazul să-și aprindă pipa și să-și rînduiască cît de cît gîndurile. Băieții prinseră a se îngrijora cu bănuiala că istorisirea ar putea să se încheie aici, deci nici la jumătatea drumului ei măcar, iar de asta nu putea fi vinovată decît Teofana care, orice s-ar spune, nu-i decît o fată și pune întrebări de toată mirarea. La rîndul ei își găsise vinovații, considerîndu-i pe băieți niște ușuratici preocupați numai de capcane, urmăriri și bătăi.

Era ceasul tîrziu al nopții, fiindcă se simțea cum se aspreşte aerul și cum cade roua, căreia bătrînul îi zicea Hrana Zeilor. De mirare cît de repede trecătoare se arăta noaptea aceea, care, mai știi? poate că nici nu ajungea cît să fie dusă povestea pînă la capăt.

Cel cu poreclă de mirare își mîngîie negul mișcător de pe vîrful nasului, așa cum ai răsuci o antenă în căutarea unor lungimi de undă, scutură apoi cu bătăi ușoare în podul palmei scrumul din pipa de lut și imediat le împrăștie temerile, pregătindu-se să istorisească. Ba, mai mult, lega firele în așa fel încît să-i mulțumească pe toți trei.

— Aș putea să vă fac voia, începu bătrînul, judecînd cît de cît lucrurile și cu gîndirea mea de atunci, dar și cu cea de astăzi. O să vă fie de mirare dacă vă zic că unele dintre faptele și purtările noastre de acum, demne de laudă, pe atuncea erau nepotrivite și judecate cu asprime. Bunăoară, răzbunarea lui Ariort, judecată cu mintea și experiența mea de acum, îmi pare, ca și vouă, o monstruozitate vecină cu a fiarelor sălbatice, la care s-ar fi cuvenit să mă împotrivesc; atunci, însă, mi s-a părut firesc ca un tîlhar mai crud decît o fiară să primească răsplată pentru faptă, ba încă mi s-a părut puțin, gîndind că era nu numai un tîlhar fioros, fără nimic omenesc și sfînt, ci și un iazig, deci dușmanul de moarte al neamului meu încă din acele bezne de vremi cînd soarta ni l-a așezat

ca vecin viclean, hrăpăreț și necredincios în toate. Nu uitasem, mai cu seamă, de sprijinul pe care acești mercenari l-au dat romanilor ca să îngenuncheze de-a pururi neamul meu cel vestit între neamurile lumii. Între noi și ei dospea, precum miasmele în smîrcuri, veninul unor dușmănii fără de leac. Aș minți afirmînd că tot răul venea numai de la neamul lor la acel timp de răscruce. Cetele care își făcuseră din omor și jaf fel de viață la acel limes nordic și răsăritean, tulburînd nu de puține ori și părțile dinspre soare-apune, erau alcătuite din tot felul de oameni, o scursură a răului care se adunase, se revărsase și, pe la noi, își făcuse vad: sclavi fugiți de la stăpîni fiindcă nu le mai putuseră îndura lăcomia și cruzimea, lîngă ocnașii scăpați din băile de aur, de aramă și de sare, condamnații la galere sau la necontenita învîrtire a roților de la mori, fîntîni și îmblăcie, sclavii înfometați și biciuiți de la marile cariere și cărămidării ale Legiunii XIII Gemina și XIV Macedonica, la lucrările de drumuri, castre, apeducte și forturi, feluriți alți condamnați aduși în acest infern pămîntesc, care pentru ei era Imperiul Roman, din Iudeea, Siria, Hispania, Galia, Britania, Bitinia, Armenia sau Germania, așa cum cei de pe la noi aveau să ispășească din diferite pricini pe la alte fruntarii de lume. Cei mai mulți, însă, erau iazigi și marcomani, oameni nestatornici și lacomi, nedeprinși cu munca și legile, în special dintre seminția cea mai rea, a triburilor metanașe, adică rătăcitoare, cu mult mai sălbatici și mai cruzi decît frații lor locuitori între Danastru și Thanaios, sau dincolo de Carpații Nordici. Acele blestemate cete nu duceau lipsă de pațînachi, poleaci, volgari, veneți ori sarmați, de alte felurite seminții fără căpătîi, aflate mereu în căutare de pradă, roind în jurul Daciei Felix precum viespii și trîntorii în jurul stupilor doldora de miere. Își făceau de cap lovind fără milă pagusuri, vicusuri, vile rustice și pichete de limes, cînd în partea panonică, cînd în cea scitică, încît nu mai știai unde să-i întîmpini și să oprești prăpădul, trecînd granițele prin punctele cele mai slabe sau pe la vaduri anume lăsate fără pază de către comandanții corupți, momiți cu aur și cu bunuri provenite din jaf. Se întîmpla ca în calea lor să împingă și grupuri de carpo-daci ori costoboci care profitau de dezordine ca să se poată așeza prin locuri pustiite sau greu accesibile, dar alături de frații lor, și, oricum, sub ocrotirea legiunilor. Împotriva acestora erau porniți legatul imperial, procuratorii și comandanții de legiuni, colonii cei lacomi care vedeau cum populația despuiată crește și se întărește mereu. Împotriva lor ațîța înverșunatul dușman al dacilor liberi, printre care îi știa și pe credincioșii lui Decebal, comandantul castrului de la Porolissum, Tiberius Maximus Priscus, fiul decurionului ce se mîndrise cu rușinea de a-i fi dus lui Traianus Nerva, la Ranistorum, capul marelui rege Decebal. El nu putea să uite și jurase să nu ierte crunta răzbunare ce căzuse pe însuși capul tatălui său, ispășind astfel neiertatul păcat al regicidului. Răzbunarea aceea făcuse vîlvă în Impe-

riu și mai ales la Roma, alinînd ca un balsam sufletele dacilor însetați de zeiasca dreptate, și merită să fie cunoscută. Ulpius Nerva Traian, împărat înțelept și drept, deși scîrbit de fapta decurionului Tiberius Maximus, care îi aducea într-o traistă însîngerată capul regelui dac, pe care în sinea sa îl admirase și prețuise ca pe un erou al epopeelor vechi, îl răsplătise pe făptaș ridicîndu-l în grad și mutîndu-l în Macedonia, tocmai cu scopul de a-l feri de răzbunarea dacilor. Doi ani și mai bine i-au căutat urmele prin imperiu, travestiți în meșteri olari, Ortis și Dacis, nepoții gemeni ai Marelui Rege. Cînd i-au dat de urmă, l-au răpit chiar din mijlocul familiei și l-au făcut să cunoască chinurile cumplite a mai multor feluri de a muri. Supliciul a durat cît durează drumul străbătut cu piciorul de la Atena la Roma. Aici l-au descăpățînat chiar cu sabia ce retezase grumazul regelui dac, iar capul călăului s-a fost rostogolit și el de pe treptele Gemonei. Tiberius Maximus, fiul, oștean și el în Legiunea de cavalerie a comandantului Lusius Quietus, a cerut să se reîntoarcă în Dacia pentru a împlini la rîndul său răzbunarea. Trecuseră anii, acuși, acuși urma să devină veteran, iar el nu reușise să pună mîna pe acele vlăstare de regi, trăitori printre dacii liberi, care încă mai țineau întreaga seminție dacică în cultul marelui rege și în nădejdea reînvierii Daciei Mari. Deși i se oferiseră ridicări în rang și slujbe onorifice chiar la Roma, Tiberius Maximus Priscus se încăpățîna să rămînă comandant peste cel mai nordic castru, coclind veninul răzbunării și pricinuind rău nu numai Daciei, ci și Imperiului.

De la un timp cetele de lotri prădalnici, profitînd de nestatornicia vremurilor, cum se întîmplă la orice schimbare de împărați, se obrăzniciseră într-atîta încît își înjghebaseră sălașuri prin păduri neumblate, prin văi de munți necercetate, prin rîpe și peșteri care aparținuseră pînă atunci numai fiarelor sălbatice și de unde ieșeau pe neașteptate ca din niște răsuflători ale Tartarului. Ce îi atrăgea îndeosebi era aurul scos din munții de la miazănoapte și de la soare-apune, apoi caravanele negutătorilor ce se îndreptau pe drumuri de uscat și de ape, numite drumuri ale țării, către cele imperiale care, străbătînd Dacia, Panonia, Moesia sau Iliria, toate duceau la Orașul Lumii. Aceasta era marfă aleasă, dobîndită cu preț de sînge și numai rareori. Obișnuit, puneau foc așezărilor omenești izolate, încărcau prinșii și bucatele pe cai ori în care, mînau din urmă ciopoarele de oi, cirezile de vite și hergheliile de cai, ca să se facă nevăzuți pînă la alt moment prielnic și la altă trudnică agoniseală. În ultima vreme îndrăzneala lor crescuse pînă într-atîta încît atacau pichete de limes, garnizoanele plecate în misiune sau chiar canabele unor colonii și municipii, cum s-a și întîmplat la Alburnum Maior, Potaisa, Napoca și Micia, luînd nu numai bunuri, ci și robi și roabe pe care primeau denari buni la tîrgurile de la Eractum, Tyras, Noviodunum sau Vindoboca. Obișnuit, cetele nu erau alcătuite din mai mult de douăzeci de tîlhari, ca să se poată strecura mai ușor printre patrulele de limes și pe lîngă pichetele

de drumuri, fiecare ceată avînd o căpetenie ce se impunea prin viclenie, cruzime și forță. În vederea unor lovituri cu primejdie cetele se uneau, cum s-a întîmplat și în cazul celei pe care am spulberat-o noi; adesea se loveau și se prădau între ele, cele mai tari jefuindu-le și alăturîndu-și-le pe cele mai slabe. De aici încolțise în mintea lui Ortis ideea cum ar putea fi stîrpite pînă la ultimul om cetele de tîlhari din Dacia și de dincolo de limes, idee cu care aveam să întăresc plănuitele tractate cu legatul imperial Macrinus Flavius Sirus. Nu care cumva să credeți că acest rău a prins să bîntuie odată cu domnia împăratului Antoninus Pius. Îndeletnicirea aceasta era în firea neamurilor rătăcitoare și prădalnice, care mișunau în jurul Imperiului Romei precum șobolanii în jurul hambarelor cu grîu. E drept că cetele de lotri se înmulțiseră aidoma ciupercilor după ploaie și din pricină că Hadrianus, murind, lăsase frînele în mîna unuia mai puțin energic, înclinat către filozofare și visare, încît porecla pius se potrivea ca petecul la sac. Erau cu adevărat zile grele, de veghere și înspăimîntare, cînd pagusurile, vicusurile, vilele rustice, călătorii porniți la drum, meseriașii și tîrgoveții implorau cu rugi și jertfe autoritățile și zeii să pună capăt acestui rău. Profitînd de această dezordine și mai cu seamă de refuzul dacilor de peste limes de a mai ține cu prețul liniștii lor liniștea colonilor și administrației din Dacia strămoșilor, care nu le era îngăduită, prinseră a se deda la plăcutul nărav al tîlhăriei triburi întregi de neamuri sarmatice și germanice, numărînd uneori sute de luptători, cutezînd să se înfrunte chiar și cu unitățile de elită ale armatei imperiale. Unde mai pui că ei, tîlharii, cunoscînd că cei prinși vor sfîrși agățați în copaci, țintuiți în cuie ori înmormîntați în ocne, se băteau ca turbații, rărind zi de zi rîndurile legiunilor cartiruite în Dacia Traiană, în special pe cele ale Legiunii XIII Gemina, care de la o vreme ducea tot greul. Trebuie să știți că satele pe atuncea erau așezate tare departe unele de altele, drumurile, în afara celor imperiale, erau proaste și rare, încît nu te puteai bizui pe sprijinul vecinilor dacă se întîmpla să te lovească răii. Ca nici odată pînă atunci armele avură preț și căutare. Aratul, semănatul și culesul, nunta și înmormîntarea, somnul și veghea, toate se făceau cu arma alături; copiii se jucau deprinzînd mînuirea armelor, bătrînii mureau osteni și prea rar de moarte bună, în vatra casei sau în patul suferințelor, femeile prindeau fuiorul pe lance și împleteau firul pe ghioagă. Țara Daciei era o țară de osteni dintre aceia de care se temeau autoritățile imperiale sau provinciale pornite pe jaf și îmbogățire, obligate să îndoape mereu Roma cea nesătulă.

Teofana prinse a se foi, așteptînd prilej ca bătrînul să-și mai tragă sufletul, iar ea să-și facă voia cu o întrebare care de la început îi dăduse ghes, dar din pricina băieților se jenase să i-o pună. Toader Berian, cucerit bine de interesul fetișcanei pentru lucruri mai aparte, pe care băieții nici nu le luau în seamă, o observă, se opri și o îndemnă cu un „hai?!“, spre supărarea lui Cosmin și Bogdan care, prin semne de ei știute, o

avertizară că se cam întrece cu gluma și pune la prea grea încercare răbdarea lor. Fata nu se sinchisi cîtuși de puțin, ba, dimpotrivă, se mai și alintă de parcă l-ar fi rugat pe propriul bunic:

— Moș Toader, fii bun și răspunde-mi la o întrebare pe care de la început aș fi vrut să ți-o pun, dar m-am sfiit de teama să nu o socoți nepotrivită. Iată, matale zici mereu că le-ai vorbit unora și altora, că urma să porți tratative cu împuternicitul Romei, că acolo, la stîna lui Cernegu-ras, le-ai ticluit romanilor o poveste... Mă gîndesc de unde vei fi fost învățat dumneata limba romanilor, latina adică, dacă imediat după căderea Daciei te-ai pribegit în munții de la miazănoapte?

Șerpele Roș părea vădit pus într-o mare încurcătură. Tuși sec de mai multe ori, își manevră negul-antenă, își mai făcu de lucru cu pipa, căutînd-și legănînd cuvintele:

— Adică... ghî, ghî, cum adică în ce limbă?! Ce întrebare mai e și asta, fato! Auzi... în ce limbă! Chiar că nu m-am gîndit că și asta ar putea să vă frămînte. Păi, uite, zău că nu îmi aduc aminte să fi vorbit cu ei altă limbă decît limba ce se vorbea în provincia Dacia, limba romanilor, mai stîlcită, e drept, da' ce! parcă acei coloni veniți de pretutindeni o vorbeau mai frumos!? Vei fi gîndit, poate, că limesul era ca și granițele de astăzi? Nicidecum. La început le-am vorbit limba imperialilor mai de voie, mai de nevoie. La scurtă vreme mulți dintre ai noștri prinseră a se făloși cu limba, numele și obiceiurile romanilor. Crede-mă, fată dragă, că la astea defel nu m-am gîndit pînă acuma și îmi vine cam peste mînă să ți le lămuresc ție. Atunci aveam alte griji, trăiam lacom ca un prunc, cu ochii largi deschiși către lucrările și petrecerile lumii, aveam o misie, nu? și erau vremuri cu primejdie, iar în mine, un simplu taraboste și vînător, frații de dincolo își puseseră nădejdea. Mai erau și neastîmpărații de gemeni, despre care nu știam ce plănuiesc, de ce mi se feresc din drum cînd tot îmi ies în cale, încotro și cu ce gînduri se îndreaptă. Nu prea credeam în spusele de la adunarea fruntașilor, cum că Ortis însuși i-a trimis încoace, dimpotrivă, bănuiam aici ițele Arciei, pregătită să țese cine știe ce îndrăznețe planuri. Cu aceste gînduri și cu grija drumului pe care îl aveam de făcut m-am trezit a doua zi în casele vrednicului Alexis dogarul. Aici, la munte, deși era primăvară, vremuia cu flușturi ca în zilele babelor. Miedul aspru, îndoit cu miere și ținut în răcoarea prispei, mă mai întremase cît de cît, alungînd gîndurile cernite și limpezind o inimă bătrînă, dar bucuroasă de viață.

Am dat poruncă de plecare odată cu răsăritul soarelui, însă a trebuit să o amîn încă vreun ceas, răgaz în care slujitorul lui Zebal să poată potcovi caii de povară. Întîrzierea aceasta ne-a fost cu noroc, fiindcă tocmai la capătul ei pică prietenul nostru Ceran, cu calul în spumă, aducînd vești ce aveau să ne schimbe toate planurile. Așa se explica, dar, inima grea cu care mă sculasem, visele neplăcute care îmi tulburaseră somnul. Chiar mă cuprinsese un fel de neliniște, de teamă, gîndind că darul de a

simți, de a prevedea întîmplări din viitor nu e numai o părere. Necazul era că dacă tot fusesem dăruit cu un har ca acesta, prevestirile mi se înfățișau destul de cețoase, de tulburi, alcătuindu-se mai ales din vise și din semne pe care nu prea le știam dezlega. La hanul de la Vadul Moților poposise de cu seară o ștafetă a legatului imperial către consiliul municipalității din Alburnus Maior, purtătoare de vești mai mult decît importante și secrete. Bitus Bricenus cîștigase repede încrederea sutașului, oferind fără zgîrcenie cel mai vechi vin, cea mai gustoasă pastramă și cea mai isteață sclavă; în schimb romanul își dezlegase de tot baierele gurii. Astea fiind spuse, în vreme ce își trăgea răsuflarea, Ceran trecu la depănarea știrilor ce aveau să mă îngrijoreze, dar să mă și scîrbească din pricina beteșugurilor firii omenești. Drept recunoștință că îi salvasem viața, primejduind-o pe a mea, Evrimus Elenus, negutătorul cel nemernic, mă acuzase, aruncîndu-se cu fața la pămînt și smulgîndu-și părul la intrarea în termele rezervate fruntașilor provinciei, de jefuire și rănire, trecîndu-i cu vederea pe adevărații vinovați, care lucraseră poate chiar în cîrdășie cu unii dintre aceștia. La asta chiar că nu m-am așteptat. Spumegam de furie și m-am jurat cu fața la soare că am să i-o plătesc nemernicului, aducîndu-l iarăși, cu mîna mea, în starea în care îl găsisem atunci. Parcă era făcut, parcă Zeii mă pedepsiseră ca întotdeauna binele să mi se răsplătească în moneda răului. Asta nu era tot, cum imediat aveam să aflu. Iazigul Botdecîine, dușmanul meu de moarte, dacă scăpă cu viață, tot din vina mea, nu prididi să omoare trei cai de călărie pentru a-l înștiința la Porolissum pe Tiberius Maximus Priscus cum că vicleanul vînător Viezure, pe capul căruia se pusese suma de o mie de denari, împreună cu fiii lui Ortis, potrivnicul imperiului însuși, hălăduiesc prin Dacia ca prin țara nimănui, înarmează oameni, atîtă sclavi și veterani, strîng cete, organizează tabere și pregătesc nestingheriți alungarea romanilor și reînvierea Daciei Mari. Pentru Tiberius Maximus Priscus iată că se ivise mult așteptatul prilej al răzbunării. Cum primi știrea, cum se prezentă la Apulum, unde procuratorul imperial își stabilise vremelnic reședința, pentru a fi mai aproape de evenimente, și ceru să fie numit în fruntea unor trupe regulate, promițînd că va stîrpi din rădăcină răul pînă ce nu va să se întindă și să cuprindă toată provincia nord-dunăreană. Procuratorul cunoștea ce ghimpe otrăvit ține comandantul de la Porolissum la inimă și tocmai de aceea îl preferă altora mai destoinici. Maximus se grăbi să își așeze tabăra la intrîndul în munte al văii pe care tot din motive strategice o preferaseră și dacii de peste limes, ca punct de rezistență pînă la purtarea tratativelor. În același timp, comandantul militar de la Alburnus Maior se coborîse pe drumuri ocolite în fruntea unor trupe de strînsură pentru a închide partea de sus a văii. Cam așa se prezentau lucrurile cu ai noștri și nici situația mea nu era prea roză. În drumul meu mă lăsasem abătut de prea multe întîmplări care nu prea aveau legătură cu misiunea ce mi-o încredințase Ortis, întîrziasem neîngăduit de mult

și între timp evenimentele cărora ar fi trebuit să le dau alt curs se precipitaseră și mi-a luaseră înainte. Îmi făceam reproșuri și eram cît se poate de îngrijorat. Iată-mă urmărit de dușmani ce mi-ar fi scurtat viața fără judecată, cu toate drumurile către Apulum închise, fără putința de a mai lua legătura cu Macrinus Flavius Sirus, în înțelepciunea căruia îmi pusesem toată nădejdea, fără o știre despre cei doi gemeni neascultători, care cînd mă încurcau, cînd mă scoteau de la ananghie. Hotărît! la drumul către Apulum nu puteam renunța. L-am fi putut străbate cu mai multă siguranță, era de părere Ceran, pe o vale paralelă cu cea ocupată de taberele vrăjmașe, dîndu-mă apoi drept slujitorul hangiului Zebal. Flăcăul acesta, căruia îi dădea inima ghes să stea mereu în preajma Saldei, acum nu se codea să mă însoțească și să-mi fie într-ajutor așa cum îi fusesem și eu. L-am întrebat ce știa oșteanul tras de limbă despre tabăra dacilor liberi. Știa și povestise destule. Aceștia, cîteva mii la număr, cu nevestele, copiii, bătrînii și tot avutul lor se întăriseră lîngă pagusul Bucium Poeni, mai în sus de Cheile Apei Narciselor, unde așteptau deocamdată liniștiți tratativele și pe cei meniți să le poarte, gemenii regelui Ortis. Fuseseră prădați și alungați din locurile pustii de pe văile Apelor Surori, Secaselor și Frumoasei, vechi vetre ale părinților pribegiți cîndva. Pricina din care se întăriseră tocmai aici, în coasta cetăților Craiva și Apulum el nu o cunoștea. Eu, însă, eram convins că locul acela avea o legătură cu grabnica preumblare a gemenilor și tot așa îmi explicam refuzul lor de a mi se înfățișa. Tineri năbădăioși cum îi știam, ar fi preferat de bună seamă calea armelor în locul tractatelor. Dacă așa stăteau lucrurile, fapt de care nici nu mă mai prea îndoiam, drumul gemenilor cobora direct către Valea Narciselor, și, hotărît lucru, al meu tot pe acolo trebuia să curgă, indiferent de cîte stavile ar fi stat în cale.

Întrucît acestea nu mai erau timpuri de negoațe, pe Zebal l-am sfătuit să se înapoieze la han cu cei unsprezece cai, care purtau în spinări o adevărată avere. Nici nu a zăbovit să audă. „Cum, tocmai acum, cînd și tu, prietene Viezure, te găsești la cumpănă grea!“ se revoltă el cu atîta sinceritate încît îmi muie inima. „Dimpotrivă, marfa mea le va face mare trebuință fraților noștri pribegiți și năpăstuiți, care vor fi ducînd, sărmanii, lipsă de toate, mai ales de pastramă, miere și mied. Unde mai pui caii, care nici că mai au preț, la niște oameni nevoiți să se bată pentru viața lor“! se justifică el, pînă cînd mă potrivii dorinței de a mă însoți. Pe Ariort îl îndemnasem să coboare pe Drumul Aurului, ca să o caute mai curînd la Apulum pe Drilgisa. Se împotrivi cu cerbicia hangiului, hotărît și el să-mi fie alături. Știindu-l cît de vrednic este și ce prăpăd face spada lui într-o înfruntare cu dușmanul, m-am bucurat și am mai alungat o parte din gîndurile rele. Hotărîrea odată luată am lăsat Drumul Aurului, cel pavat cu lespezi și prevăzut cu pichete de pază din miliariu în miliariu, alegînd o potecă ce fusese în vechime tocmai calea cea mai umblată de negoațe între triburile Apuli și Agatyrse.

Eram cinci. Numai cinci. Hotărîți să răzbatem cu orice preț pînă la capătul drumului nostru. Ne cunoșteam bine de acuma. Fiecare știa cît de vrednic e celălalt. Trecurăm șeaua muntelui Prigoana, lăsarăm la stînga Negrileasa și, după socoteala lui Ceran, urma să atingem curînd pîrîul Alunul, principalul afluent al Apei Narciselor, unde, dacă nu intervenea nimic neprevăzut, odată cu înserarea urma să facem popas. Bănuiam că cei doi gemeni au luat același drum, erau destule temeiuri să bănuim acest lucru și nutream chiar nădejdea că avînd cît de cît noroc îi vom ajunge din urmă. Călărisem fără popas toată ziua, încît ajunserăm înainte de asfințit la șurile de vară ale celor de la Alunu, unde, în afara unui copilandru speriat și a unui bătrîn surd, nu întîlnirăm pe nimeni. Lăsasem destule urme, încăpățînîndu-ne să-i cărăm după noi pe tîlharii prinși, gîndind să ne descotorosim de ei predîndu-i romanilor la primul prilej. Deocamdată erau pentru noi o povară destul de neplăcută, mai cu seamă Bourul Alb, legat la oblîncul șelei lui Ariort, la care nu puteam privi fără o senzație de scîrbă amestecată cu milă. Mă gîndeam chiar că, prin cine știe ce întîmplare, ar putea să ne fie folositori. Întîmplarea aceea se ivi imediat după ce descălecarăm ca să ne pregătim pe lumină cina și odihna. Ceran, care coborîse la vale după apă, se întorcea alergînd și schițînd semn să ne facem nevăzuți. Caii fuseseră priponiți în spatele șurii și tot acolo Zebal și Ariort imobilizaseră prinșii, lăsîndu-i în seama lui Rigozi, slujitorul cel mut. „Ce e?“ l-am întrebat, în vreme ce ne pitulam după gardul de spini. „O patrulă romană, cred.“ „Cîți sînt, i-ai numărat?“ „Sînt încă departe, și nu mi-am putut da seama. Cam în jur de zece, cincisprezece. Călări.“ „Din ce legiune?“ „Nu i-am putut recunoaște. Călăresc cai de-ai noștri și poartă sulițe“. „Trupe auxiliare, deci, mi-am dat cu părerea. Cam unde i-ai văzut?“ „La întretăierea celor două poteci. Cam într-un sfert de oră pot ajunge aici, dacă vin pe urmele noastre, așa cum se pare.“ „Bine. Ai ochi buni și știi să te folosești de ei. Îi voi întîmpina numai eu. Nu e prudent să le cădem toți în mînă așa, pe nepusă masă. Voi căutați ascunzișuri așa încît, la nevoie, să-i ținem sub bătaia arcurilor din trei părți. Dacă ne-au luat urma, altceva nu mai avem de făcut, decît poate s-o luăm la sănătoasa, lipsindu-ne de caii de povară și de prinși.“ „Asta știi bine că nu se poate, domnia-ta, șuieră Ariort. Mai bine îi înfrunt de unul singur.“ După ce l-am țintuit mustrător cu privirea, mi-a dat ascultare. Eu mi-am potrivit armele la îndemînă, apoi i-am făcut semn lui Rigozi să aducă prinșii la vedere. Marcomanul, care m-ar fi putut da de gol, nu mai era, iar Bourul Alb nu mai prezenta nici o primejdie. Planul meu era nu numai îndrăzneț, ci chiar riscant. Jucam aproape totul dintr-o aruncare de zar. Cînd au ajuns lîngă noi, după un galop prelungit, mă prefăceam că verific legăturile prinșilor, semn că aș fi gata de drum. Erau doisprezece oșteni iliri din trupele auxiliare ce făceau serviciile la drumuri, un fel de miliții călări. După accent, cel care îi comanda era roman din Panonia, produsul mai multor generații de vete-

rani împămînteniți. Primul semn că mă însoțea și norocul. Urau și ei, cei din Panonia de Jos, pe iazigii și marcomanii dedați jafurilor și puțini erau cei care să nu aibă pe cineva de răzbunat. Mă îndreptai liniștit din șale și îmi pusei cu nepăsare mîinile în șolduri. Cel cu gradul de decurion mă întrebă cercetîndu-i cu privirea pe prinși: „Ce faci aici și de unde vii?“ Am ales numele bun al unui dac de loc de pe la izvoarele Samusului Rece, vînător ce se bucura de multă prețuire și printre daci și printre romani, pentru că renunțase la fiarele pădurii de cînd lotrii i-au prăpădit pe toți ai săi și îi vîna pe tîlhari așa cum șoimul vînează porumbeii. „Sînt Aureliu Daizus, de felul meu vînător, iar de unde vin știi domnia-ta prea bine fiindcă, dacă nu mă înșel, îmi ții urmele tocmai de acolo.“ Tresăriră, semn că numele acesta le spunea ceva și că nu se așteptaseră să îl întîlnească tocmai aici. „Numele ar fi el singur o garanție, dacă vremurile n-ar fi așa de tulburi, iar oamenii schimbători. Un om ca dumneata de bună seamă că trebuie să aibă la el înscrisuri pentru toate drumurile Daciei. Asta ne-ar scuti de vorbe și de alergătură, poate.“ I-am arătat înscrisul prețios al netrebnicului negustor care, în loc de nume, zicea că purtătorul acestui înscris se bucură ... Oșteanul l-a cercetat cu destulă neîncredere și mi l-a înapoiat codindu-se. „Ai cui sînt prinșii aceștia și ce ai de gînd cu ei?“ „Sînt ai mei și ai prietenilor mei, cinstite oștean. Tîlhari iazigi și marcomani, ucigași fugiți de la ocnă și sclavi fugiți de la stăpîn. I-am dovedit la locul ce se cheamă Chicera Muierii, după ce jefuiseră o caravană a Colegiului Aurarilor de la Alburnus Maior și au răpit oameni dintre ai noștri. Vreo nouăsprezece au rămas să putrezească fără morminte prin cele coclauri, pe aceștia am hotărît să-i predăm autorităților sau legiunii, să fie judecați și pedepsiți după faptele lor. Rău îmi pare că acolo, la Chiceră, zace și trupul unui hiclean vînător de peste limes, Viezure pe numele său, dacă cumva numele acesta vă spune ceva.“ Decurionul păru atins de veste ca de fulger. „Asta înseamnă că vulpea pe care o căutam noi a vînat-o domnia ta. Ești un norocos, prietene. Poate știi ce preț s-a pus pe capul acelui răzvrătit și uneltitor!“ „Nu știu și nu mă interezează, oșteanule. Prețul să îl ia cel care va să-l dezgroape de sub muntele de pietre ce l-am prăvălit peste ei ca să-i scot din bîrlog. Aceia nu au crezut în amenințarea mea; el și încă vreo cîțiva au preferat mormîntul acela. Fă, domnia-ta, calea întoarsă și te poți convinge!“ I-a cercetat pe prinși de adevărul celor spuse de mine. Ei, neștiind cine e Viezure și temîndu-se mai mult de osteni decît de noi, care ne mai puteam răzgîndi, au spus aceleași lucruri ca și mine, adică ceea ce de fapt s-a întîmplat. Decurionul era mulțumit. A întocmit un fel de raport pe o tăbliță cerată și m-a pus să semnez. Au semnat și ceilalți tovarăși ai mei cînd considerasem că se pot arăta la vedere. M-a întrebat ce planuri am acum cu prinșii. „Păi, serviciu mai mare nu-mi puteți face decît ușurîndu-ne pe noi de așa povară. Prietenii mei sînt porniți în grabnice negoațe, eu îi însoțesc fiindcă drumurile mișună de lotri și de răzvrătiți. Răsplata

să vi se cuvină vouă, oștenilor, că vă cîștigați cu greu pîinea, numai două rugăminți am avea și noi. Din pricini anume, la tîlharul acesta nu putem renunța. El tot nu mai are preț; lăsați-l prietenului nostru, pe care l-a năpăstuit amarnic, vînzîndu-i ca sclavă nevasta. Drumul nostru duce la Apulum. Abia aici am aflat că la Cheile Frumoasei au așezat tabără răzvrătiții de peste limes, care vor fi aflat de la cei scăpați cu viață despre ce am isprăvit noi la Chicera Muierii. Singurul drum ce ne mai rămîne e ocupat de oștenii imperiului, care de bună seamă ne vor primi ca pe niște lotri și, pînă să se lămurească despre noi, s-ar putea să fie prea tîrziu. Cred, viteazule, că Aureliu Daizus cel plăcut romanilor nu îți cere prea mult.“ S-au învoit mai ușor și cu mai multă plăcere decît bănuiam. Răsplata în denari pentru lotrii prinși și stîrpiți era frumușică, unde mai puneai faima pe care și-o cîștigau cu o astfel de ispravă printre ai lor! Bourul Alb era un tîlhar cunoscut, care făcuse destule rele în provincie, și a cărui pedepsire publică nu ar fi fost lipsită de ecou. De numele lui se legau cîteva lovituri îndrăznețe, care la timpul lor semănaseră spaimă și oroare: el pusese la cale cu doi ani în urmă jefuirea templului preoților ctiști, prădase vila de la țară a prefectului Sarmizegetusei Ulpia Traiana, transformînd în torțe vii cei trei copii și pe bunicul lor, fostul consul la Roma, tot el jefuise convoiul cu daruri trimise la Roma pentru ungerea noului împărat. De la o faptă sîngeroasă la alta și mai sîngeroasă, prețul acestui pirat al caravanelor crescuse. Decurionul ar fi dat orice să-l poată duce la Sarmizegetusa ori măcar la Apulum legat cu funia la oblîncul șeii sale. Ariort nici că voia să audă. Am încercat să-i explic cît de greu ne va fi să-l tot purtăm după noi, așa nevolnic cum era, la aceste vremuri neprielnice, cînd nici propria piele nu ne-o puteam apăra. M-a privit aproape cu ură. „Dar dacă tîlharul acesta poate fi prețul și chezășia eliberării Drilgisei din sclavie?“ l-am întrebat. În privirea lui tristă a mijit înțelegerea și speranța. „Cine poate să garanteze pentru înțelegerea aceasta, domnia-ta?“ m-a întrebat el, ispitit de ofertă. „Eu, dacă ajungem la înțelegere! s-a oferit imediat decurionul. Tatăl meu nu e altul decît Valerius Crassus, patronul breslelor din Apulum și membru important în Consiliul de administrație al provinciei Dacia Apulensis.“ După ce l-am sfătuit încă o dată să scape de o povară care numai îi acrește sufletul, zicînd că eu nici o clipă nu aș sta pe gînduri să închei un tîrg avantajos ca acela, Ariort se învoi și primi imediat în schimbul sclavului său o tăbliță cerată care consfințea tîrgul făcut.

Ne-am înțeles să înnoptăm împreună la șurile buciumenilor și să împărțim bucuroși cina. De cîteva ori, în timpul ei, prietenii îmi pronunțară aproape pe jumătate numele condamnat, trăgînd-o, după ce își dădeau seama, pe vînătorule, în loc de Viezure. Am explicat decurionului că din oamenii ce mă însoțeau, sau, mai bine zis, pe care îi însoțeam, îmi făcusem prieteni doar cu o zi în urmă și de aceea nu știu cum să mi se adreseze. Noaptea era liniștită, înaltă și senină, focul vesel, cina plăcută.

Zebal, ca orice hangiu sau negustor care nu poate trăi liniştit cu hoţii alături, scăpat de povară, deveni darnic şi împărţi cu prisosinţă pastrama stropită cu mied. Limbile se dezlegară, orice urmă de neîncredere dispăru încît, atunci cînd ne hotărîsem să încercăm moalele fînului cu greutatea trupurilor ostenite, păream prieteni de cînd lumea. Ne înţeleserăm să facem de strajă cu schimbul, nu atît din pricina prizonierilor noştri, cît a altor tîlhari ce ne-ar fi putut lovi. Nerăbdarea îmi furnica de pe acuma prin sînge. Mi se oferea cel mai lesnicios prilej să cunosc şi să spionez tabăra de strînsură a romanilor, cum o numise decurionul. De acolo speram să găsesc şi mijlocul de a lua legătura cu acel Legatus Augusti Praetore, adică delegatul împăratului ca propretor pentru cele două Dacii, austerul şi severul roman Macrinus Flavius Sirus. Semnul puterii, despre care ştia că este păstrat de urmaşii lui Decebal la dacii din septentrion, era mijlocul de a răzbate pînă la el, numai că un semn ca acela nu putea fi arătat oricui. Ceea ce plănuiam acum trebuia să cunoască şi tovarăşii mei, căci împreună ne primejduiam, întru aceeaşi idee, vieţile. De cînd îmi izbutiseră aşa de bine planurile la Chicera Muierii, crescusem nemăsurat în ochii lor şi tot ce gîndeam, pentru ei era bine gîndit, cum se adeveri şi acum. În toiul pregătirilor pentru culcare şi în vreme ce Zebal, vicleanul, îi mai omenea pe romani cu cîte o ulcică de mied, îi promisei unui prins de-al nostru, fost sclav la galere, că îi vom da libertatea cu condiţia ca la momentul hotărît de mine să se facă nevăzut. N-a înţeles sărmanul cum de ne apucase mărinimia şi aproape că se prăbuşi sub povara celor aflate. Asta făcui imediat după miezul nopţii, cînd îmi veni şi mie rîndul la pază. I-am deşteptat pe toţi, strigînd de parcă ne-ar fi atacat tîlharii, şi am alergat pînă la liziera pădurii întunecoase unde se făcuse nevăzut cel dezlegat de mine. Aici am ales un copac cu coaja aspră şi mi-am zdrelit binişor faţa şi fruntea, ca şi cînd aş fi fost lovit cu un mai de moară, cu care proprietarii rezemau portiţa şurii. M-am înapoiat între oşteni şi oamenii noştri cu faţa toată sînge, dînd neputincios din umeri. „Mi-a scăpat, năpîrca. O fi fost dintre aceia la care nu am mai apucat să le controlez aseară legăturile, strălucite decurion. Iată cu ce m-am ales din pricina domniilor-voastre. Frumos n-am fost de cînd mă ştiu, măcar urît cu adevărat să fiu de-aci nainte.“ Stratagema, deşi cam bătătoare la ochi, îmi izbutise şi încă o dată mă convinsei că decurionul era niţel credul. Bătrînul Zebal m-a oblojit după propriile-mi sfaturi, încît nici măcar spiritul meu nu ar mai fi putut să afirme că bătrînul cu capul în feşe e vicleanul taraboste Viezure, omul cel mai temut, cel mai urît şi cel mai iubit în această provincie a Imperiului.

Zorile ne-au găsit pregătiţi pentru drum. Încrederea în steaua mea norocoasă şi voia bună mă cam părăsiră. Indiferent de necazurile pe care le-aş fi avut, în zilele însorite de primăvară, cînd întreaga fire era un roi al vieţii şi bucuriei, le ziceam „ducă-se pe pustii!“ şi se duceau, lăsîndu-mi înseninarea. În dimineaţa zilei aceleia, deşi era Ziua Soarelui,

adică duminica, sufletul meu era iarăși împovărat. Pricină era visul în care apărură iarăși gemenii, al căror rost prin Dacia Apulensis încă nu îl puteam înțelege. Se făcea că eu, înzestrat fiind de zei cu puteri olimpiene, clădeam jur-împrejurul ținuturilor locuite de neamul meu un zid uriaș pe care doar păsările cerului îl puteau trece. În urma mea, însă, veneau gemenii Arciei, niște uriești și ei, și dărîmau tot ce trudnic înălțasem eu. Mai apoi, din zidul acela nu mai rămăsese decît o poartă, din acelea pe care le cioplesc vestiții meșteri de la Uisio și Iza, de care ei, gemenii, atîrnau în funii.

După ce am trecut o culme ușoară de munte, presărată ici colo cu conace și stîni de vară, ne-am slobozit, fără popas de prînzișor, în Valea Fenesului, la ceasul acela adevărată împărăție a florilor de tei, pe care anotimpul îi grăbise cu cel puțin o jumătate de lună. Către seară, după ce mai lăsarăm în urmă un afluent al Ampelului, poposirăm la apa numită Crican, aproape de Cheile Narciselor, în tabăra pretorului de la Porolissum, Tiberius Maximus Priscus. Acesta, auzind despre isprăvile noastre, văzînd cu ochii săi tîlharii în funii și aflînd despre răpunerea acelui guşter ce se numea Viezure, nu își încăpea în piele de bucurie, drept care ne întîmpină și ne ospătă ca pe o delegație a Senatului de la Roma. De felul său era un om ce se aprindea repede, mai ales atunci cînd gusta vîrtos mied întremător și lesne ademenitor, cum era cel din burdufele hangiului Zebal. Așa că abia, abia îmi stăpînii rîsul atunci cînd chemă un rapsode al oastei, căruia îi porunci să-mi afle și să-mi slăvească faptele. De i-aș fi depănat cele adevărate, știu că mi-aș fi pierdut capul și nici cîntărețul nu ar fi scăpat mai ușor.

Prins de evenimente, aproape uitasem grijile. Era, cum spuneam, Ziua Soarelui, menită odihnei și înveselirii. Numai că pîrdalnicile de griji nu vrură să uite și ele de mine. Se înfățișară chiar în cortul ospățului, sub chipul unui comandant de cohortă venit cu o veste ce nu îngăduia amînare.

Capitolul cinci

ÎN SATUL RĂSFIRAT PE VALE CÎNTAU PENTRU A DOUA OARĂ cocoșii. Bătrînul tresări ca la un semn venit de pe altă lume. Grăunțele de nisip din clepsidra nopții se scurgeau grăbit către zi. Cercetă o vreme straiele întunericului, scutură cu același gest pipa și apoi o aprinse, puse în mișcare negul de pe nas și păru atent numai la țipătul unei păsări de noapte. Constată, mai mult pentru sine. „Pițimpărătușul. Pasărea omului. Mîine ies la drum și la cărare șerpii. Două zile mai aparte au ei în an,

cînd ies într-un noroc la întîlnirea cu omul. Asta e a doua." Momeala era ademenitoare, dar cei trei păstrau tăcerea. Teofanei tare îi mai dădea ghes inima să lămurească povestea asta cu ieșirea șerpilor la drum, însă își propusese să sfideze, prin tăcere, tăcerea băieților, gîndind că pentru chestia cu cele două zile și cu pițimpărătușul va mai fi vreme. De acum și ea se prinsese la cursele și momelile Șerpelui Roș. Bunăoară, adineaurea întrerupsese istorisirea, lăsînd ușa curiozității deschisă numai atît cît să te perpelești de nerăbdare, strecurînd, nu fără un dichis anume, vorbele „. . . grijile nu vrură să uite ele de mine". Nu cumva . . .

Toader Berian îi cercetă pe rînd, ca și cînd ar fi dorit să se convingă dacă merită să-și mai răcească gura ori ba. Ei, Teofanei, îi zîmbi cu înțeles, semn că iarăși i-a descifrat gîndurile.

— . . . așadar, grijile și necazurile se țineau scai de mine. Le uitam eu, mă căutau ele, mă părăseau ele, le găseam eu. Pretorul de la Porolissum, Tiberius Maximus, căruia îi cîntam în strună și îi zîmbeam ca unei codane, deși tare aș fi avut poftă să-l strîng de grumaz, făcu semn osteanului să spună ce era de spus, fiindcă el avea toată încrederea în noi. Noi, la ospățul acela, eram eu și hangiul Zebal, acesta din urmă o prea plăcută tovărășie la petrecerile mari. Mă mai mir și astăzi cum nu am scăpat cupa din mînă de surpriză, iar Zebal cum de nu s-a înecat cu gluma pe care tocmai o spunea privitor la firea iazigului, dacului și romanului. Cohorta pe care o comanda, și care număra aproape efectivul complet, lucru rar pentru trupele staționate în Dacia, pusese mîna, într-o ambuscadă pe valea de sus a Fenesului, pe două păsări rare, adică, dacă nu cumva se înșela, și era sigur de asta, pe odraslele acelui răzvrătit din septentrion ce se cheamă Ortis Decibalu și se socoate vlăstar regesc. Tiberius Maximus bău cupa lacom, pînă la fund, și își lovi palmele cu încîntare de parcă l-ar fi prins pe Zeus de picior. Eu avui senzația că am fost străpuns în inimă cu o țepușă, în vreme ce Zebal căscă ochii ca un cerb lovit cu securea între coarne, însă îi acoperi cu oala de mied care greși direcția și îl făcu să își piardă graiul o bună bucată de vreme. Tot acel crainic al Furiilor și al Belonei îl vestea pe Maximus că a doua zi avea să sosească în tabără strălucitul Legatus Augusti pro praetore, Macrinus Flavius, pentru a hotărî la fața locului dacă se cuvine să încline sorții către război sau către înțelegere cu dacii costoboci, septentrionali și carpi pe care, gîndea domnia-sa, numai nepriceperea și asprimea unor slujbași îngîmfați îi adunase în tabără de luptă. Iată că îmi era dat să mai aud și cuvinte bune după un puhoi de vești rele, trimise mie de un geniu neprielnic. Am mai întîrziat cît să ascult dispoziția lui Tiberius Maximus ca prinșii să fie legați de doi pomi în mijlocul taberei de corturi și păziți cu strășnicie. „De sînt cu adevărat fiii acelui lup viclean ce se cheamă Ortis, ar putea să se facă nevăzuți și prin gaură de șarpe. Grijiți să nu plătiți cu capul, tu și toți oamenii cohortei tale, comandante! îi amenință el cu maxilarele încordate de o mare tensiune nervoasă și cu ochii

împînziţi de sînge. Mîine, cel mai tîrziu, voi împlini jurămîntul şi răzbunarea pentru care am trăit în toate zilele de la moartea ruşinoasă a părintelui meu încoace!“, mai şopti el numai pentru sine, dar cu atîta ură încît m-am cutremurat.

Gemenii fură legaţi în curele de doi paltini singuratici, parcă anume pentru o treabă ca aceasta crescuţi acolo, drept în mijlocul taberei de corturi şi a umbrarelor pe care din te miri ce le ridicaseră oştenii. O mulţime dintre cei fără treabă căscau gura şi se minunau ca de nişte arătări de pe alte tărîmuri. Aşezaţi faţă în faţă, la cîţiva paşi depărtare, Dacis şi Ortis păreau a nu se sinchisi de interesul pe care îl stîrneau romanilor, fără să ştie că mulţi dintre aceştia mai aveau vie amintirea chipurilor şi faptelor celor rămaşi ca nişte eroi în beznele anilor şi ale memoriei. Mă apropiai şi eu, atît cît îmi permitea condiţia de străin care nu trebuia să caşte ochii cu prea vădită curiozitate. Mi s-a părut că unul dintre ei, cel oacheş, tresare şi mă urmăreşte cu privirea. Mi se păruse, pentru că, iată-i nepăsători şi neclintiţi ca şi cînd ar fi fost cioplıţi în lemn ori în piatră. Straja era formată de doi oşteni sprijiniţi în suliţe, fiecare aşezat în faţa cîte unuia dintre gemeni. Nici măcar în leagăn nu îi văzusem pe fiii lui Ortis şi ai Arciei. Acum le cercetam cu răbdare şi cu un fel de dor al trecutului şi timpurilor bune, chipurile, pe care nu se citea nici teama, nici îngrijorarea, nici supărarea, nici nimic. Erau leiţi celor din tinereţile mele, Dacis şi Ortis, ultimul cu ceva, ceva mai oacheş. Luaseră totul, absolut totul de la cei pe care îi repetau, nemurindu-i şi astfel, în afara ochilor care, suflaţi cu grăunţe de aur, erau ai Arciei. În apropiere, oştenii din aceeaşi cohortă, care, de fapt, îi capturase, jucau zaruri şi pălăvrăgeau despre cîte toate, dar mai ales despre apropiata confruntare cu dacii de peste limes, cărora în ultimele zile li se alăturaseră şi cei din provincie, nemulţumiţi de lăcomia colonilor, veniţi ca nişte păsări de pradă să facă neapărat avere, şi a magistraţilor însărcinaţi cu dările, care le luau bieţilor oameni şi cenuşa din vatră. Din vorbele lor se înţelegea că privesc cu simpatie pe cei nedreptăţiţi, ba unul, aproape veteran după înfăţişare, chiar prevăzuse că din pricina celor mari ar putea să se întoarcă vremurile tracului Spartacus. „Am uitat, zise unul cu o figură de dac de la Danubiu, cît bine ne-au făcut cei trăitori peste limes, care pînă mai ieri au stat neclintiţi ca un ţărm de piatră în care au izbit toate valurile.“ „Chiar aşa! întări înciudat tovarăşul de zaruri, privind cu simpatie la cei doi prinşi. Nu mai departe decît tatăl şi unchiul acestor flăcăi au ţinut, cu daca şi cu vorba înţeleaptă, liniştea, peste patruzeci de ani la răsărit şi septentrion, ca acum fiii lor să fie legaţi ca nişte hoţi de drumul mare!“ „Îi căinaţi degeaba, se zborşi un lungan cu faţa ca un uger înţărcat, da, da, degeaba, fiindcă şi-au căutat-o cu lumînarea. Cine, mă rog, i-a pus să treacă fără învoire limesul, să bată drumurile şi să samene zîzanie în loc să mai stea sub poalele mumei lor? Eu unul ştiu că nu!“ „Păi şi ţie, roxolanule, îţi plac dacii ca buboiul pe nas. Pesemne

ți-or fi scărmănat prea des frații prinși cu furtișaguri!", se grăbi să-l pună la punct un bărbat între două vîrste, care știa să și piardă la zaruri, dar să și stîrnească hazul. Roxolanul, atins la loc slab, nu se lăsă. „De unul ca tine, tracule, nu m-aș mira să aflu că i-ai făcut scăpați." „Mie, băiete, să nu-mi umbli cu d-astea, că te crestez să te cunoască maică-ta și pe aia lume! Ai fi în stare, hai, ca la o adică să dai și o vină ca asta pe mine. Mă tot mir ce geniu rău l-o fi sfătuit pe comandantul nostru să primească în cohortă un gușter ca tine. De rău ce ești aș putea să jur că nu numai ochii ți-s verzi, ci și mațele. Ptiu, soirbă!" și scuipă la picioarele lui, sporind hazul. La rîndul meu îl privii pe cel cu uger vinețiu în loc de obraz, ca să-l țin minte. Aș mai fi rămas, fiindcă începuse să-mi placă, numai că timpul alerga, iar mie încă nu îmi venise nici o idee mai de doamne-ajută. Le-am făcut semn lui Zebal, Ceran și Ariort să mă urmeze. Ne-am așezat chiar pe prundișul apei gălăgioase, care ne acoperea vorbele, ne-am prefăcut că jucăm un joc de-al nostru, cu pietricele, ca să treacă timpul, și ne-am sfătuit ce puteam face. Ariort era de părere să provocăm zarvă în toiul nopții, ca și cînd ar fi fost atacată tabăra și, în învălmășeala ce se va isca, să-i eliberăm pe gemeni. Îmi surîdea, numai că eram prea puțini pentru un plan ca acela. Zebal mă ispitea cu ideea să punem zeamă de somnoroasă, din aceea cu care linișteai caii cînd trebuiau tăiați de zîmbre, și să adormim străjile. Știau ce păzesc, ce pedeapsă i-ar fi așteptat și nu s-ar fi atins atîtica de miedul nostru. Păcat de mied, zisei, întru dezamăgirea hangiului. „Să ne strecurăm în tabăra alor noștri și împreună cu ei să eliberăm prinșii!", propuse Ceran care, din păcate, nu mînuia mintea cum mînuia armele. „Asta chiar că nu se poate, i-am zis, îndulcind oarecît glasul. S-ar vărsa mult sînge, tratativele chiar că nu ar mai fi posibile..." „Să așteptăm sosirea lui Macrinus Flavius Sirus și, cu daca la gît, să-l silim să-i elibereze!" sugeră, încîntat de idee, Zebal. „Da, e o soluție, prietene, dar ultima și nici prea sigură. Cine garantează că după ce îi sloboade din funii nu-i urmărește și îi spînzură dimpreună cu noi? Mă gîndeam la altceva." Au tresărit, așteptîndu-se la o idee pe măsura faimei ce mi-o cîștigasem cîndva, și deja se bucurau ca de un deznodămînt fericit. Marile bucurii sînt scurte. „Iată, mă gîndeam că poate un zeu prielnic va face la noapte ce nu putem face noi. Oricum, să ne căutăm culcuș pe aproape, ca să-l ajutăm de va fi nevoie. Hangiule, cîți denari de argint ai? Două pungi, zici? Hm! puțin, dar destul să jucăm și noi zaruri cu cei rînduiți pentru paza prinșilor. Nu-i frumos să-ți părăsești de tot prietenii la cumpene ca acestea!" Cunoșteam patima oștenilor pentru jocurile de noroc și mai ales pentru jocurile cu zaruri și arșice. Deși jocul de zaruri era interzis oficial, nu de puține ori îl practicau mascat ori fățiș chiar și gradele superioare, începînd cu centurionii și ajungînd pînă la paraepósiți și la legati augusti. În apropierea copacilor de care fuseseră legați gemenii creșteau cîteva tufișuri de merișor. Lîngă unul dintre acestea cîțiva oșteni

omorau timpul, cu așa zisul joc al soldaților mercenari, un joc cu tăbliță în patrate și cu piese colorate, avînd diferite valori, pe care le mișcau înainte și înapoi, pe anumite direcții, după cum cădea zarul, urmărind să ajungă mai repede la celălalt capăt, să facă prinși ori să-l blocheze la colțuri. Jocul închipuia un fel de război. Stîrnea interesul, dar nu și patima, de aceea îmi închipuiam că soldații rînduiți pentru pază l-ar schimba repede cu jocuri de arșice sau de zaruri de li s-ar fi dat prilejul și li s-ar fi oferit momeala cu chipul unui ageamiu ca mine, lipsit de abilitate, dar doldora de sesterți și denari. Am ales ca din întîmplare una din tufele ce împînzeau locul, nu prea aproape încît să dăm de bănuit, dar nici prea departe ca să nu atragem atenția, am întins binișor pătura cu care mă acopeream noaptea și am pus la vedere și îndemînă două purcoaie de sesterți. Miza am stabilit-o cu voce tare, încît romanul cu gradul de sutaș, sub porunca căruia se aflau ceilalți zece, ciuli imediat urechile. Eram un jucător dibaci și norocos. Zebal nu era cu nimic mai prejos. În tinerețe, la hanul de la Subcetate, am petrecut multe seri împreună jucînd pe sume mici pînă la ceasul hotărît să ieșim în calea vînatului. Nu trebuia să-mi destăinuiesc gîndurile. Pricepuse cam ce urmăresc și se antrenă în joc cu atîta patimă încît oferea plăcerea unui adevărat spectacol. Se căina, blestema, descînta zarul, afurisea paharul cu care arunca, amenința cifrele care nu voiau să se arate, făcea un tărăboi încît atrase pînă și atenția gemenilor, care, recunoscîndu-l, îl onorară cu o privire încărcată de dispreț. Realizasem de trei ori la rînd cîte un senio, adică cifra șase la toate trei zarurile, înjumătățindu-i grămăjoara de arginți puși la vedere. După un ceas jucam cu atîta patimă încît detașamentul de pază, în frunte cu căpetenia, se așeză lîngă pătura noastră, prinși într-atîta încît se putea crede că fiecare a mizat și fiecare își așteaptă norocul. Jocul devenea palpitant. La dreapta mea se strînseseră trei pungi rotofeie de sesterți. Zebal, sărăcit, cu o privire care ar fi putut să mă ardă ori să mă sfîșie, puse pe pătură zece denari strălucitori, deodată cu un torent de înjurături și blesteme. Parcă eram înțeleși. Norocul se îndepărtă, ca speriat, de la mine. Deși era lună și senin, întunericul nu-mi mai îngăduia să urmăresc zarurile. Cele trei grămezi ademenitoare trecuseră pe nesimțite în cealaltă parte. Zebal jubila, nemaiprididing să aducă laude Zeilor și să-și fericească Parcele, într-un spectacol de pantomimă demn de cel mai cunoscut mim la Roma. L-am acuzat că trișează. El s-a jurat, amenințînd că, după încă o jignire ca aceea, îmi scoate mațele. Am refuzat să mai joc, dînd vina pe lumina puțină și pe ghinion. Zebal mă făcu laș, oferindu-mi un sfert din grămada de arginți, cu condiția să continui și să-mi pun calul drept miză. Nu și nu, fiindcă vrăjile lui îmi speriaseră norocul! Apoi, lumina, lumina aceea! Gradatul se oferi să facă lumină, cu condiția ca Zebal, pe care îl urmărise și care juca mai mult decît prost, să se joace, la aceeași miză, cu el. Un soldat

aduse, la poruncă, cele două torțe care luminau locul unde fuseseră legați gemenii și jocul reîncepu cu patimă. Norocul îmi surîdea. Totul părea să iasă după planurile mele. Zebal devenise parcă alt jucător. Făcea mai puțină gălăgie și cîștiga miză după miză. Peste un ceas îngîmfatul sutaș pierdea solda, calul cu harnașamentul, un pumnal de Siria, paharul de aruncat zaruri, făcut din argint și bătut cu pietre rare. Asfințise luna. Se înstăpîni întunericul. Venise momentul ca Zebal să piardă. Soldații suferiseră alături de gradatul lor, iar acum se bucurau pentru norocul întors pe neașteptate. Zebal tuna și fulgera, încropind din cuvinte un mesaj pentru gemeni, dintr-un fel de joc pe care noi îl scornisem în tinerețe. Dacă Ortis l-a transmis cumva fiilor săi, aveam noroc. Presărat din sudalme, blesteme, ziceri și invocații, cuvintele se rostuiau în înțelès, repetîndu-se de cîteva ori, alcătuind mesajul: „Zebal și Viezure sînt norocul vostru; dezlegați, stați așa, pînă ce el se întoarce printre noi; cînd dau de trei ori senio, vă faceți nevăzuți.“ Trebuia să acționez repede și exact. Cea mai mică greșeală ne-ar fi primejduit la toți viața. A doua zi am fi atîrnat și noi în ștreang alături de gemeni, poate chiar într-o cracă a pomilor de care sînt legați ei acuma. Planul mi se părea atît de bun încît în înfăptuirea lui puneam și oarecare trufie. De mic deprinsesem arta furișării, încît puteam surprinde prepelița în cuib și iepurele în culcușul său. A fost primul lucru învățat temeinic de la tatăl meu și puteam să-i fiu, chiar și numai pentru atîta, recunoscător. Furați cu toții de joc, soldații nu sesizară defel dispariția mea. E drept că și Zebal se întrecea pe sine, oferind un spectacol demn de marii actori greci. În vremea aceasta eu mă tîram pe burtă către copacii unde fuseseră legați gemenii, atingînd pămîntul numai cu degetele de la mîini și cu vîrfurile moi ale toloboților. Nu îmi pierdusem deprinderea, căci, iată, nici o frunză nu foșnea, nici un vreasc nu mă da de gol, numai că nu știam cît o să mă țină puterile, un tîrîș ca acela nefiind la îndemîna unui flăcău tînăr, darmite la a unuia de anii mei. Dam iarba la o parte, înlăturam uscăturile, căutam șerpește întunecimea tufișurilor. Înaintam ca un melc și îmi luasem chiar nădejdea că voi mai ajunge la acel capăt de drum. Gemenii erau legați la mică distanță unul de celălalt. Privind dinspre locul unde se juca zaruri, copacii se găseau spre dreapta, iar lumina făcliilor ajungea puțină pînă aici. În preajma lor se mai găsea un singur străjer; celălalt, atras de joc, își părăsise pas cu pas locul. Cel rămas privea cînd către locul de unde se auzea un prea frumos spectacol de cuvinte, lămuritoare pentru cursul jocului, cînd la prizonieri. Ajunsei chiar în spatele copacului de care fusese legat geamănul mai măsliniu, dar nu puteam acționa. Păru că Zebal îmi cunoaște încurcătura, fiindcă își blestemă împuțitul de noroc și aruncă în joc o miză atît de mare încît împietri exclamațiile celorlalți pe buze: „Zece monede de aur! strigă el, contra armelor și insignelor tale, romanule!“ Paznicul uită de

orice prudență și făcu vreo zece pași către locul acela, nevenindu-i a crede cele auzite, destul însă ca eu să mă ridic precum o pisică sălbatică și să tai legăturile. Inima îmi bătea mai, mai să spargă coșul pieptului. Dacă cei doi ar fi încercat să fugă, cum ar fi și fost normal, eu eram pierdut fără nici o nădejde. Avusei noroc. Jocul de cuvinte fusese bine înțeles, fiindcă gemenii, deși liberi, nu se clintiră. Am mai avut timp să mă fac iarăși una cu pămîntul în întunericul sporit de pîlpîitul intermitent și din ce în ce mai palid al celor două torțe. Cu aceeași grijă mă furișai lîngă pătura mea, pe care norocul se plimba cînd la un capăt, cînd la altul. Prinse iarăși a cîștiga hangiul și, ca să-mi fac simțită prezența, îi oferii romanului paharul meu de aruncat, asigurîndu-l că mie mi-a adus întotdeauna noroc. Darul i se păru ademenitor, căci îl acceptă imediat și tot imediat prinse a cîștiga din nou. Abia cînd îl ușură pe Zebal de două pungi și pe mine de una, tocmai la ceasul cînd urmau să fie schimbate străjile, descoperiră cu uimire că prinșii se făcură nevăzuți de parcă înșiși Zeii i-au înălțat la cer. S-a dat alarma, s-au făcut cercetări. Noi eram în afară de orice bănuială. Cu toții ne-am petrecut timpul lîngă ei fără să ne depărtăm o clipă măcar. Ne-am învelit în pături și am adormit ca scăldați, chiar pe locul acela. Tabăra fierbea din două pricini: dispariția prinșilor și apropierea suitei lui Macrinus Flavius Sirus, legatus imperial pentru toată Dacia, însoțit de Marcius Statius Priscus, comandantul Legiunii XIII Gemina, și de alți înalți magistrați ai provinciei. Aveam sufletul ușor și inima veselă, deși greul pentru mine abia acum începea. Pe gemenii lui Ortis îi știam liberi, iar asta îmi era de ajuns ca să zic: viața e întotdeauna frumoasă și oricum trebuie trăită, și să-i cer lui Zebal plosca plină cu mied.

Capitolul șase

TOVARĂȘII MEI DE DRUM CĂZURĂ IMEDIAT ÎN BRAȚELE SOMNului. Erau doborîți de oboseală și de emoții. Aceasta era a patra noapte în care, chiar dacă au mai lipit geană de geană, simțurile lor au fost mereu treze. Pe mine deloc nu mă căutase somnul și m-am cutremurat la gîndul că nu va să mă mai caute vreodată. Așa a și fost. Plăcerea lui eu nu am mai simțit-o, nici în viața aceea, nici în aceasta. Voi, desigur, vă mirați cum de se poate trăi așa. Uite că se poate. Ba chiar am aflat că și prin alte țări mai sînt oameni, care dintr-o pricină ce nimeni nu o știe, nu cunosc plăcerile ascunse ale furului de viață, somnul. Somnul, credeți-mă, nu e un dar al cerului, ci un blestem al iadului, care numai ne înceluie și ne scurtează mult prea trecătoarea

viață. Dar ce fac eu atunci cînd ar trebui să dorm? Trăiesc, dragii mei, abia atunci trăiesc cu adevărat, gîndind la toate cîte au fost, cunoscînd tainica față a lumii furată de somn, citind și închipuind lumi și vieți ce niciodată nu au să fie. Atunci, în noaptea aceea, mi-am dat seama, cu spaimă, cum ziceam, că eu am pierdut una din plăcerile lumii. Privind tovarășii mei prăbușiți cu nevolnicie în somn, m-a cuprins mila și disprețul față de fragilitatea acestei făpturi a noastre. Păreau neajutorați, neputincioși, firavi ca niște prunci nedesprinși de la sînul mamei. Era ceasul al treilea, după numărătoarea romanilor, cînd în apropierea noastră, pe un gurgui rămas în urma unui puhoi de ape, o grupă de auxiliari cu lopeți și tîrnăcoape își găsiseră de lucru. M-am tîrît mai aproape, le-am ascultat vorbele și m-am dumirit imediat. Pregăteau locul unde urma să se înalțe cortul lui Macrinus Flavius Sirus. Ostașii trebăluiră cam o jumătate de ceas, după care, cel ce părea că îi comandă le spuse că ajunge și că pot merge să își completeze somnul. A trebuit să-i pișc, să-i înghiontesc și să-i zgîlțîi zdravăn pe ai mei, risipind și din bunătatea de mied, ca să-i pot trezi. Găsisem mijlocul de a ajunge neîmpiedicat la legatul imperial, ca să stăm de vorbă între patru ochi. Ne lipseau lopețile și tîrnăcoapele, dar nici paloșele tovarășilor mei, făcute din fier bun în atelierele de la Monte Rossia nu erau de disprețuit. Movila destinată cortului era alcătuită din lespezi de piatră desprinse de pe stînci, din bolovani de rîu și din grohotișuri peste care anii și vegetația așternuseră un covoraș de nisip și de licheni numai bun pentru odihna trupului ostenit. Cam în timpul cît ai fierbe un ceai din muguri de pin, noi săparăm o groapă în care să poată sta ghemuit un deșirat ca mine destulă vreme. Deasupra am potrivit bușteni, peste bușteni lespezi ușoare și peste ele, glii cu iarbă. Era tocmai ceasul cînd începea să cadă roua, care, la rîndul ei avea să îndrepte iarba și să șteargă urmele lucrării noastre. Pentru că nu știam cum se va isprăvi o încercare temerară ca aceasta, i-am sfătuit pe ortacii mei să-și facă de acuma somnul aproape de ieșirea din tabăra romanilor, către partea de sus a Văii Cerbului, la locul unde ea se vărsa în Apa Fenesului. Liniștit dinspre partea lor, am prins a aștepta importantul oaspete, care îmi era cunoscut de cînd luptasem în arena de la Sarmizegetusa Ulpia Traiana și însuși împăratul m-a încununat cu lauri și m-a învrednicit cu laude. Pe tînărul oștean Macrinus Flavius îl însoțisem apoi de cîteva ori la vînătoare de bouri și urși în Muntele Retezat, fiind de aceeași fire și vîrstă, și m-am numit prietenul său pînă cînd din pîri și uneltiri s-a dezlănțuit prigoana împotriva tuturor celor care slujiseră cu armele și credința regelui Decebal. Mă îndoiam că mă va recunoaște și că vorbele mele, pe care tocmai le alcătuiam meșteșugit într-un cuvînt al bunei înțelegeri, vor mai răzbate pînă la inima lui. Oricum, ce pusesem la cale era mai mult decît o nebunie. Viața mea atîrna de un fir de ață. De unde puteam ști că generalul lui Antoninus Pius va rămîne singur, că oștenii de gardă nu vor sluji chiar înăuntrul cortului,

că nu va avea timp să cheme gărzile și, odată cu ele, pe acel fioros carnifex* care de cu seară fusese văzut pregătindu-și uneltele de călău pentru Ortis și Dacis! Nu mă temeam de moarte. Mi se părea firesc să vină odată și odată. Gustasem cîte ceva din învățăturile stoicilor greci în casa profesorului de latină din Orăștie, dar și la templele preoților ctiști, și nu credeam în cealaltă viață, promisă cîndva de Zalmoxis, dacilor ce se bucură de o moarte demnă. Îmi făcusem un ideal al meu despre sufletul călător dornic de reîntrupare, visînd să fiu o albină, o acvilă de înălțimi, cerb semeț ori cocoș de munte. Mă temeam de un singur fel de moarte, care venea din mîna călăului, pe care romanii îl numeau frumos: rerum capitalium vindex. Cu aceste gînduri și altele gemene cu ele, timpul curgea repede. Am știut cînd s-a făcut ziuă după forfota din tabără. M-am gîndit nu la mine, ci la ceea ce vor fi simțit în clipele acelea Zebal, Ceran și Ariort. Înaltul oaspete a fost întîmpinat cu onoruri ostășești, cu sunete de trîmbițe și lovituri de alămuri. A urmat înfricoșata bătaie de scuturi, într-un ritm diavolesc, care de atîta vreme înfricoșa Apusul și Răsăritul, Africa de la miazăzi și Barbaria de la miazănoapte. Apoi forfota se mută chiar în jurul meu, sandalele oștenilor călcau gliile de deasupra mea. Deodată totul se liniști, ceea ce însemna că au terminat cu instalarea cortului. Mai bine de un ceas, în locul unde adăstam s-a încetățenit liniștea. Auzeam pierdut, îndepărtat cîntecul apei, care putea fi al unui izvor subteran. Mă scurma setea și, iată, la asta nu mă gîndisem. Emoțiile prin care trecusem în timpul nopții, cele de acuma, lespezile înfierbîntate de soare mă făceau să sufăr acum de o sete cumplită. Cîndva, la anii tinereții, în munții Greciei, cu Ortis și Dacis în căutarea călăului de rege, Tiberius Maximus, mai cunoscusem o stare ca aceea. Cîntecul acela de ape reci și curate ca lacrima, care era al Fenesului ori al unui pîrîu subteran, avea să mă scoată din minți dacă așteptarea se prelungea. Așa se mai scurse un ceas. Eram complet sleit de puteri. Oricum, planul meu nebunesc nu mai era de înfăptuit. Și cîntecul acela monoton, egal, fără sfîrșit al apei! al apei care curgea rece și limpede la cîțiva pași! „Viezure, ți-ai pierdut mințile, am prins a mă certa, scîrbit de atîta slăbiciune. Nu te mai gîndi la apă și o să te slăbească setea! Un duh al răului te ispitește. Nu te lăsa înceluit. O să bei, pe urmă, o să te așezi pe burtă la malul apei și o să bei pe săturate. Acesta nu e cîntec de ape, ci numai ademenire!“ Parcă setea nu mă mai scurma cu atîta îndîrjire. Așa au mai trecut două ceasuri. Lespezile de deasupra prinseseră a arde. Eram leoarcă de sudoare. Începuse a se auzi mai ispititor cîntecul acela de ape. Simțeam că de va mai dura îmi voi pierde mințile. Am uitat de orice precauție și am prins a săpa sub mine cu pumnalul de Siria, pe care pînă atunci mă ferisem să îl ating măcar de lemn. Pietrele și nisipul tot mai umed se adunau morman peste picioarele mele. Cînte-

* — călău

cul ademenitor părea așa de aproape! O lespede, alta și alta. Tot mai umede. Tot mai reci. Ori mi se părea numai!? Iată, riscam să mă îngrop cu mîinile mele, îmi săpam însumi mormîntul. Mă mir cum de nu am răcnit ca leul înşfăcîndu-şi prada. Apă! Cu adevărat apă și nu un miraj, o iluzie. Într-adevăr, pe sub mine curgea un pîrîu subteran și cîntecul lui mă înnebunise şi mă ademenise. Am băut cu nesaţiu și cred că mai sorbeam din palmele făcute căuș cînd așternutul de deasupra mea a fost călcat de pași grei. Am riscat și am dat piatra din colţ la o parte. Macrinus Flavius Sirus tocmai cerea slujitorilor să îl lase singur. Ticluisem bine locul pentru ascunzişul meu, tocmai într-un colţ dinspre ușă al cortului din aba, pînză de in îmbibată în ulei, și din purpură. Nu îmi era îngăduit să mai pierd măcar o clipă. Oricînd generalul se putea hotărî să plece, sau să-i cheme pe unii dintre sfetnicii ce îl însoţeau. Îmi recîștigasem, o dată ce mi-am potolit setea, calmul care nu mă părăsise niciodată în clipele grele. Cu răbdarea cîrtiței ce se pregătește să iasă din mușuroi, am dat lemnele și pietrele la o parte. Locțiitorul împăratului pentru Provincia Dacia se odihnea pe un pat ușor, împletit din răchite. Armele și le atîrnase de o centură prinsă de stîlpii de susţinere. Medita. Închidea ochii cîteva clipe, îi deschidea iarăși, ducea des mîna la frunte. Îl știam înțelept și cu măsură în toate. Lipsit de rele patimi, cu excepţia vînătorii, de care în tinereţe eu îl îmbolnăvisem, doritor să clintesc cît de cît un echilibru sufletesc pe care nu îl puteam suferi la un roman. Iată că tocmai de ce nu îmi plăcuse mă bucuram acum. Avea obiceiul de a medita cu glas tare, punînd întrebări la care singur își răspundea. Nu renunțase la el. Între timp eu îmi dezvelisem obrazul. Nu intenționam să îi apar ca o stafie a vînătorului Viezure, sfetnic și prieten de tinereţe. Am mai adăstat în ascunzișul meu ca să-l aud ce spune. Da, era tot cel de demult. Numai dacă nu s-a strecurat și în sufletul lui veninul zavistiilor și răzbunărilor. „O, Zei, oare cu ce am greșit eu, Macrinus Flavius Sirus, de mă puneţi la așa grea încercare?! Ofiţerii sînt însetaţi de sînge, magistrații lacomi de bunurile altora, tribunii militari și-au pierdut și ei cumpătul. Cine, cine oare mă va sfătui de bine?“ Atunci am răsărit din pămînt, iară el, deși cuget tare, a rămas înlemnit. „Eu, vînătorul Viezure, prietenul din tinereţe, aduc sfatul cel înţelept!“ i-am șoptit, șuierînd cuvintele și făcînd semnul tăcerii. Își revenise din surpriză mai repede decît socotisem. A privit armele, dar nu s-a ridicat să le ia de la locul lor. Ar fi fost lipsit de prudență, fiindcă eu ţineam deja daca lîngă grumazul său. „Nu mă mir că mi te arăţi răsărind din pămînt. Tocmai aflasem că zaci fără suflare la locul ce se cheamă Chicera Muierii. M-a întristat sfîrșitul tău.“ Am încercat să-i răspund, dar mi-a luat-o înainte, zîmbind. „Pe mine mă miră mai mult naivitatea supușilor mei. Oare nu știau ei cu cine au de-a face, nu cunoșteau poveştile pe care muierile le deapănă pruncilor despre vînătorul cel cu mai multe vieţi? Da, da, iscusită ascunzătoare! Asta îmi amintește de tinereţe și de anii cînd împreună vînam

cerbul, capra neagră și cocoșul de munte. Să lăsăm însă amintirile. Într-un moment în altul urmează să se adune la sfat oamenii mei. Eu, într-adevăr, de un sfat ca al tău aveam nevoie, ceea ce nu înseamnă că ești iertat. De unde și cu ce gînduri vii, cine sînt prinșii pe care, după cîte îmi dau seama, tu i-ai făcut scăpați astă-noapte și ce uneltiți?" „Prea multe întrebări, luminatule, și prea cu neîncredere puse. Cunoști semnul acesta? Da, ai dreptate! E sceptrul lui Decebal, păstrat de urmașii săi, regi ai dacilor ce nu au primit stăpînirea voastră. În numele lor vorbesc și, iată, mă jur pe Zalmoxis, pe apă, pe cer și pe pămînt, că gînduri de înțelegere și pace m-au adus la voi. Știți prea bine că altfel eu, proscrisul, dacul pe capul căruia ați pus preț de mirare, nu puteam răzbi pînă la ocrotirea ta. Oprește vărsarea de sînge, înțeleptule, pune capăt urilor și neascultării la acest ceas de cumpănă, pentru noi și voi deopotrivă. Barbaria cea fără fund revarsă în puhoaie răul asupra noastră, noi cătăm liniște și apărare la voi, voi cată să apărați aici Imperiul amenințat de neamuri sîngeroase și lacome. Îngăduie dacilor mari, carpilor și dacilor costoboci, ca și celor ce și-au părăsit aici vetrele, să se așeze nestingheriți, primind ce li se cuvine din mila voastră, iar eu cu acești urmași ai regilor, pe care i-am slobozit din funii astă-noapte, aducem garanția înțelegerii și păcii." „Te-ai schimbat, prietene, îmi zise, iar eu tresării la auzul plăcutului cuvînt. Cu ani în urmă vorbeai puțin. E drept că vorbele tale aveau preț. Recunosc semnul și te cred, cum cred că după ziua aceasta va fi noapte. Dar ceilalți te vor crede? Nu e oare prea tîrziu?! De ce au trecut limesul nepoftiți și de ce au ridicat arma, dacă nu au rîvnit decît la apărare și adăpost?! În urma lor au lăsat deschis vadul. Oștile sarmatice și marcomane, cărora li s-au alăturat și carpii trăitori între Hierasus și Danastru, au pătruns deja în Dacia Romană pe la Limesul din septentrion. Cu voi, strînși în tabere lîngă Apulum, Potaissa și Germisara, cum și cu cine voi îndrepta răul?!" „Cei ce l-au făcut va să-l și îndrepte, mărite generale. Acceptă păsurile noastre, care nu vă costă nimic decît renunțare la uri vechi și la mîndria deșartă, ca toți cei despre care zici că s-au ridicat cu armele să le îndrepte împotriva dușmanilor noștri din totdeauna. Eu, împreună cu odraslele regelui Ortis, mă voi pune în fruntea unei oștiri menită de mîine să slujească Dacia." Am vorbit cu patimă. Cu lacrimi în ochii pe care nimenea nu i-a văzut încă lăcrimînd. Părea mișcat, încredințat de adevărul spuselor mele. Se mai îndoia totuși. „O minte ca a ta, vînătorule, poate iscodi ce nici Zeii nu pot pătrunde. Și dacă, în fruntea acelei oști tari, uniți cu dușmanii, te vei întoarce împotriva noastră?!" „Dar cuvîntul pe care nu l-am călcat nicicînd?! Dar juruințele grele ce le-am rostit aici?!" „De unde pot să știu că în toți anii care au trecut, grei pentru tine, ușori pentru mine, nu te-ai schimbat? Nu cunosc izvor de ură mai tare și mai nesecat decît cel ce se pornește din împilare de neam." „E drept, dar are și leac, domnia-ta. Înțelepciunea, hotărîrea de a exista peste vremuri ca neam. Che-

zășie pentru bună-credința noastră va fi unul dintre cei doi fii ai regelui Ortis, pe care chiar mîine îl voi aduce aici ca ostatec. Cer și eu o garanție a înțelegerilor: îndepărtează, chiar astăzi, din Dacia pe semănătorul de ură împotriva neamului meu, Tiberius Maximus Priscus. El, generale, îi întărîtă pe coloni, el îi ațîță în fiecare ceas al vieții sale pe veterani, el provoacă încălcările și încăierările sîngeroase de la limes, el te îndeamnă acum să verși sîngele fraților mei strînși de nevoie în lagăre la Apa Narciselor, la Potaissa și la Germisara. De ți-oi spune pricina, multe se vor limpezi în gîndurile voastre și mă veți crede. Tatăl acestui oștean a tăiat capul regelui Decebal, ca să se rostogolească pe treptele de la templul Gemonei; Ortis și Dacis au înfăptuit răzbunarea, retezînd capul vinovatului. Tiberius Maximus Priscus, în neostoita sa ură, ar tăia capul tuturor dacilor de peste limes, care i-au adăpostit pe cei prigoniți."

Macrinus Flavius Sirus a bătut din palme. S-a înfățișat slujitorul căruia îi era adresată chemarea. A făcut ochi cît cepele de mirare. Guvernatorul a poruncit vin. A mai bătut o dată. Cu tăblițele cerate și bețișoarele pregătite de scris s-a arătat un magistrat dintre tribunii militari. A dat poruncă pentru sfat de oștire fără participarea comandantului castrului și garnizoanei de la Porolissum, ceea ce era tot una cu dizgrațierea oficială. A mai chemat un sfetnic, căruia i-a poruncit să fiu însoțit cu suită și insemnele tratativelor în tabăra dacilor prigoniți. Pînă la avecerne urma să mă înapoiez însoțit măcar de unul dintre cei doi urmași ai regilor daci. Nu mi-a fost ușor să duc la capăt această neașteptată misiune. Greu și numai cu sprijinul gemenilor am potolit neîncrederea. Înainte de a pleca am rînduit căpetenii și am poruncit să fie pregătiți pentru drum. Tot atunci am slobozit solii grabnice la celelalte castre și la Arcia, peste limes. Timpul nu mai îngăduia să cumpănim cu răbdare ce și cum. Mă încredeam în onoarea de militar a celui care de ani mulți îl reprezenta pe împăratul Romei în Dacia. Amîndoi știam că ceea ce hotăram pentru asigurarea liniștii în Dacia era pe placul piosului împărat Antoninus. Tot așa știam că mulți vor fi colonii și ofițerii ce vor cîrti. Acestora li se opuneau cei mulți, dornici să trăiască într-o țară pacificată, negustorii și meseriașii, reprezentanții colegiilor, magistrații de tot felul. Trebuia acționat fără răgaz. Fierul cald aștepta pe nicovală. În tabăra romanilor am ajuns imediat după primul ceas al amiezii. Numai cu Ortis. Dacis, cu un pîlc tare de călăreți dintre fruntașii triburilor, se oprise într-o văioagă, mai în sus, pe Apa Cerbului. Chiar toți în gura lupului nu puteam intra. Parcele ne erau favorabile. Tribunii legiunii și ai cohortelor nu îl iubeau pe Tiberius Maximus Priscus, comandantul de la Porolissum. Nici printre magistrați nu prea avea prieteni, din pricina aroganței și lăcomiei. Venise momentul ca el, un intrigant fără pereche, să cadă victimă intrigilor. La înapoierea noastră în tabără era hotărîtă trimiterea sa ca simplu decurion al unei cohorte auxiliare de pe lîngă Legiunea V Macedonica. Condițiile pe care ni le puneau romanii mă îngrijorau. Dacă ar fi

fost după Ortis și alți cîțiva tineri, căpetenii războinice de peste limes, nu numai că nu ar fi trebuit să le acceptăm, ci să trimitem ștafete la ai noștri, care așteptau doar un semn, și să punem mîna pe arme. Mă încredeam în cuvîntul lui Macrinus Flavius Sirus, convins fiind că nici lor nu le era la îndemînă altă soluție. Cu războinicii sarmați la granițe și cu dacii răsculați înăuntrul lor, nu prea le era la îndemînă obișnuita soluție romană: forța, mai cu seamă acum, cînd și legiunea a XIII-a Gemina și a V-a Macedonica erau cu efectivele descompletate, cu solda cam de multișor neplătită și total nepregătite pentru un astfel de război. Pînă la urmă, grăbiți fiind de evenimente, și unii și alții ne-am văzut siliți să facem concesii: noi am dat cîte un ostatec din fiecare familie mare aflată în cele trei tabere și pe toți cei ce se aflau în fruntea sfaturilor bătrînilor; ei ne-au deschis arsenalele de la Apulum și Ampelum, fiindcă războinicii noștri erau slab înarmați, așa încît puteam echipa o cohortă auxiliară și două alae cu toate cele necesare întreținerii oștenilor noștri într-o astfel de campanie. Ne-au făgăduit pămînturile din obișnuita rezervă a veteranilor, pe care să se așeze ulterior dacii liberi, aceasta, deocamdată, rămînînd o promisiune. Plecam către unghiul de limes dintre răsăritul și septentrionul Daciei cu destulă îndoială și teamă. Știam care va fi reacția colonilor, în special a celor veniți sub Traian și Hadrian, care au tot împărțit între ei, făcîndu-și înzecite părți din pămînturi de arătură, pășune, pădure și izlazuri. Revenirea dacilor prigoniți, chiar dacă nu la vechile vetre, împreună cu alții din neamul lor, ar fi sporit într-un mod nedorit numărul băștinașilor, și așa prea mîndri și bătăioși. Fată cu acest argument, rostit de primul tribunus militum, mi-am stăpînit satisfacția sub masca nevinovăției și am mai făcut o concesie, care pe Ortis l-a surprins mai întîi, iar mai apoi a înțeles: mă obligam, iată, să-i organizez pe tinerii de peste limes, îngăduiți în Dacia Romană într-o alae și o cohortă de oșteni auxiliari ai Imperiului, cu condiția că vor fi cartiruiți în această provincie și vor avea comandanții lor. Mă gîndisem, desigur, la Ortis și Dacis, iar geamănul și-a dat seama imediat unde bat și ce anume urmăresc.

Tratativele s-au prelungit pînă seara tîrziu. Deși dinspre muntele Detunata cerul se întuneca văzînd cu ochii, pregătind o straşnică furtună, nu am prididit să trimit ștafete cu poruncă de adunare pe o luncă de lîngă Potaissa. Noi eram prea osteniți ca să mai putem pleca în acea zi la Ampelum și, de aici, la Apulum. Zebal a întins un cort trainic chiar pe locul unde fuseseră țintuiți cu o noapte înainte gemenii. Era, zicea el glumind, taman cortul cu care străbătuse o parte de lume în căutarea unui vraci egipțian, cumpărat mai pe nimica de la un sarazin din Cezareea. Cu toate laudele, abia ne încăpea, căci în afara celor care fuseserăm părtași nevinovați la înfocata partidă de zaruri, urma să dormim laolaltă și să isprăvim de acum înainte multe dimpreună cu încă patru ortaci

destoinici: Ortis, Maros Cotiso, Dius Bituva și Mucatru Zoltes, oșteni vestiți și comandanți ascultați de semințiile de peste munți.

Furtuna s-a dezlănțuit tîrziu și cu furie. Eu unul am auzit toate gemetele și tunetele ei. Ceilalți căzuseră într-un somn adînc și fără vise.

Capitolul șapte

RĂSĂRISE ȘI SE ÎNĂLȚASE BINIȘOR PE BOLTĂ SOARELE CÎND ne-au trezit sunetele de trîmbițe și răpăitul tobelor. Macrinus Flavius Sirus, legatus imperial pentru Dacia, cu întreaga sa suită, se pregătea de drum. Un emisar al său, cu ochii cîrpiți de somn, mă înștiința că generalul dorea să-mi vorbească. Mi-am limpezit ochii cu doi pumni de apă din pîrîul ce se revărsa acum tumultuos și mîlos peste maluri și am grăbit către cortul împodobit cu aquile și insigne. Mă abătea gîndul că locțiitorul împăratului ar fi putut să-și schimbe peste noapte planurile, în urma intrigilor unor sfetnici vînduți sau de rea credință. Din atitudinea lui Macrinus Flavius nimic nu se schimbase. Același obraz senin, aceeași privire deschisă și lipsită de ascunzișuri, același glas ca o garanție a cinstei și sincerității. Se grăbea să ajungă la altarele de la Craiva unde, în aceeași zi, se celebrau jocuri și sacrificii pentru încercarea noastră și pentru sănătatea împăratului, ținut la pat de mai multă vreme din pricina unor friguri. Mă sfătuia să fiu prudent, măcar atîta vreme cît Tiberius Maximus Priscus se găsește pe aproape, întrucît acesta nu se sfiise să își jure răzbunarea chiar în prezența sa. M-aș fi putut alătura suitei sale, însă cunoștea intenția mea de a merge direct la Apulum, iar de aici, și cît mai repede, la locul de întîlnire cu ai mei. N-ar fi dorit, zicea el, să ni se întîmple cine știe ce, tocmai acum cînd lucrurile se pregăteau să intre pe un făgaș normal și dorit atît aici, cît și la Roma. Un pîlc de oșteni însoțitori, zicea el, poate să-mi dea, numai că o însoțire de felul acesta semăna mai mult a escortă, ceea ce, desigur, nu ne convenea. Lucru cel mai bun era prudența. I-am mulțumit pentru prietenie, încredere și sfaturi. L-am asigurat încă o dată de buna noastră credință și de foloasele pe care și provincia Dacia și Imperiul le va trage din înțelegerile noastre. Ne-am despărțit avînd senzația că ne strîngem mîinile pentru ultima oară. Număram fiecare destui ani și culesesem din roadele lor destule învățăminte ca să ne putem da seama că în vremi ca acelea la preț era cuvîntul *azi,* fiindcă *mîine* putea să nu mai fie.

Întotdeauna cînd m-am sculat cu sufletul revărsat de bucurie mi s-a întîmplat să am parte de neplăceri, aidoma norilor ce apar dintr-o dată, ca să întunece cerul, în zilele nefiresc de senine. În dimineața aceea și

sufletul meu și cerul se revărsau de atîta frumusețe și alint. Eu isprăvisem ceea ce nu mai nădăjduiam, cerul se limpezise ca lumina ochilor după furtuna ale cărei urme se vedeau pretutindeni. Am ales nu drumul cel mai scurt, ci pe acela mai sigur. Purtam cu noi înscrisuri de ocrotire împărătească, eram, cum zicea acel înțelept legatus al lui Antoninus Pius, persoană grata, beneficiind de toate înlesnirile de călătorie pe drumurile imperiale, la hanuri, canabe și garnizoane. Ca să ajungem la Apulum și să isprăvim cu bine promisiunea noastră către Ariort, aveam de ales între două drumuri: unul, neamenajat și fără pichete de pază, pe Valea Cerbului, la Ampelum, iar de aici la Apulum; celălalt, mai lung, dar mai sigur, pe Valea Alburnelului, trecînd prin Bucium vicus, Bucium Isbita, Bucium Poieni și Cheile Narciselor, prevăzut cu trei hanuri și aproape douăzeci de pichete permanente la milliarii. Înțelepciunea mă îndemna să-l aleg pe acesta, graba tovarășilor mei hotăra pentru întîiul. Mi se părea o prea necugetată cutezanță din partea lui Tiberius Maximus Priscus să pună la cale planuri mîrșave, acum și nu prea departe de tabăra celui ce l-a trimis anume cu slujbe ostășești tocmai la Danubiu. Eram opt, cu slujitorul hangiului nouă; Tiberius Maximus plecase încă de la mijitul zorilor însoțit numai de doi dintre oștenii săi. Mă gîndeam că chiar dacă ar fi vrut să pună ceva la cale nu ar fi avut nici timpul necesar pregătirilor și nici oamenii la îndemînă. De Dacis ne-am despărțit cu părere de rău. Pentru prima oară cei doi gemeni se îmbrățișau abia împiedecînd lacrimile. În lucrarea noastră ne-ar fi fost și el de mare folos. Îl lăsam însă cu inima ușoară în preajma unui om de bună credință, împreună cu alți tineri fruntași ai neamurilor noastre de peste limes, convins că și de aici se va ști face folositor alor săi.

Cînd am dat pinteni cailor soarele se înălțase de două sulițe pe cer. Intenționat am pornit din tabără cu destulă zarvă, pe o potecă ce da în drumul de pe Valea Alburnelului. În prima poieniță am stat la sfat cu Ceran și am făcut calea-ntoarsă, ocolind pe la apus tabăra romanilor. La ceasul amiezii ne potoleam foamea în Valea Fenesului cu bunătățile ascunse prin desagii lui Zebal. Aleserăm un loc deschis, de unde puteam cerceta pînă departe împrejurimile golașe, scurte văi și coame line de dealuri, împădurite cîndva, dar acum folosite pentru pășunat. Pace și liniște ca pe un alt tărîm. Doar trei vulturi roteau către ceruri, exact deasupra capetelor noastre, iar în clinul unei văi păștea un ciopor de unsprezece zimbri. Mi-a dat de gîndit totuși faptul că, în vremea cînd noi coboram poteca ce șerpuia pe versantul nordic, aceiași vulturi hoitari făceau cercuri exacte cam la trei, patru stadii mai în jos, tot deasupra văii, și numai la venirea noastră și-au schimbat pe nesimțite locul. Le știam obiceiurile și le-am destăinuit însoțitorilor mei părerea că s-ar putea să nu fim singurii călători pe valea aceea puțin umblată. Un boncănit de cerb, menit să alarmeze ciutele, mi-a întărit convingerea. Am făcut semn slujitorului mut să ducă repede caii la adăpostul unei insulițe de arini, iar

noi ne-am continuat prînzul mai sub buza malului. Ortis, fără să scoată vreo vorbă, mă cerceta cu interes, ca pe o arătanie din altă lume. Bănuiam de ce o face. Arcia le vorbise, de bună seamă, gemenilor, despre toate cele bune și rele ale preavestitului vînător și vraci Viezure, deci și despre darul de a cunoaște semnele și de a presimți primejdia. Îngrijorarea se transmite cu ușurință de la unul la altul; ea obosește simțurile și vlăguiește omul, de aceea am încercat să le abat atenția, vorbind despre ce aveam de isprăvit la Apulum și despre marile încercări ce ne așteaptă după aceea. Ortis mi-a zîmbit dintr-o parte, părînd a zice: am priceput intențiile domniei-tale și nu îți mai da degeaba osteneala. Nu numai zîmbetul șugubăț, ci și glasul era al tătînelui. La auzul lui chiar am tresărit ca de o veche aducere aminte, fiind încredințat că mi se adresează Ortis cel de demult: „Domnia-ta să nu creadă cumva că părintele nostru ne-a pregătit să slujim la altarele zeilor. I-ai fost dascăl bun și tot ce a deprins de la acest înțelept, ce încă te afli, știm și noi. Mai în jos, pe vale, la depărtare de trei, patru stadii, a fost răpus un cerb, un vițeluș de zimbru ori o căprioară. Nici lupul, nici rîsul, nici ursul, nici vreun alt animal dedat la carne nu a făcut-o. Dacă ar fi fost așa, vulturii s-ar fi așezat pe stînci ori în copacii din apropiere, așteptîndu-și partea. Acolo au vînat oamenii, cărora pînă și păsările cerului le știu frica." „Așa gîndesc și eu, dar nu se cuvine să ne facem deocamdată griji, pînă ce nu știm de-i vorba despre prieteni ori neprieteni. Oricum, acesta e ceasul la care nici cei mai înrăiți tîlhari nu dau buzna la drumul mare. Acum e important să ne odihnim și să ne refacem forțele. Din drumurile noastre nu vor lipsi încercările."

Așezați umăr lîngă umăr, Ariort și Ceran mestecau rar, în deplină tăcere, îndestulîndu-se cu cumpătarea specifică omului de la munte. Erau firi apropiate și se legaseră sufletește, fără vorbe și dovezi de afecțiune, datorită încercărilor din ultimele zile. Pînă acum trăiseră ca vecini, dacă vecin poate fi numit omul ce locuiește peste două văi și-un munte, fără să se știe, să se caute, să se cunoască cît de cît. Fiind cam de aceiași ani, se întîmpla să iubească amîndoi fără nădejdea împlinirii: Ariort pierduse soția, Ceran nu cuteza să ceară bătrînului Zebal ceea ce acesta avea mai scump decît lumina ochilor, pe Arcia Candida, cu care îl dăruise nu o femeie oarecare, ci înșiși Zeii. Iată, mi-am zis, încă o treabă gingașă, pe care tot eu trebuie să o urnesc și să o duc la bun sfîrșit. Soț pentru o fată ca Arcia, la un han aflat în calea lotrilor, altul decît stejarul de om ce se potrivea numelui Ceran, nici că se putea mai nimerit. Auzisem că sînt tați care nu pot înțelege că într-o bună zi trebuie să se despartă de fiicele lor, la fel cum sînt și mame care își urăsc pînă la moarte nurorile pe motivul că le-ar fi răpit fiii. Cum nu m-au învrednicit Zeii cu bucuria cea mai deplină, copiii, îmi este de ajuns să mă împac și să cred în ce se zice, gîndind la soțiile prietenilor mei din tinerețe, Arcia și Orolea,

pe care, deşi le iubeam ca un frate, nu le puteam şti ale altora, le-aş fi dorit toată viaţa nemăritate, statornicind în cel dintîi cuib al lor.

Mestecam şi eu mai mult în silă, preumblînd privirea peste mica noastră trupă, ce părea mai curînd o tabără de negustori oprită pentru mas. Ortis, copleşit, se vede, de toate cele spuse despre mine şi ruşinat de neînţelegerea pe care, fără să vrea, o pricinuise Arcia, mama lui, părea destul de stingherit. Zebal purta, probabil, grija casei, ceea ce era firesc la aşa vremi nestatornice, fiindcă tăcea îngîndurat, lucru care i se întîmpla destul de rar. Cele trei căpetenii ale dacilor liberi tăceau pur şi simplu, mestecînd cu nădejde şi cu pofta unor lupi tineri, care învăţaseră că răgazul pentru îndestularea trupului trebuie folosit, căci nu se ştie cînd îl mai poţi avea. Slujitorul cel mut, neobişnuit să stea la masă cu stăpînii, părea că abia acum învaţă să mănînce. Le cercetam chipurile şi nu descopeream pe nici unul teama ori îngrijorarea. Vulturii pluteau acum în cercuri din ce în ce mai joase, presimţind că în curînd va să plecăm, lăsînd în urma noastră resturi de mîncare. Deşi aş fi avut poftă să mă întind oleacă, atît cît să pot fura o clipă de odihnă, m-am ridicat primul. Slujitorul mai adăpă o dată caii, cu toate că aceştia păscuseră pe lîngă apă, în vreme ce Zebal, ajutat de Ceran, le cerceta chingile şi poverile. Ortis strînse cu minuţie resturile şi le acoperi cu lespezi de piatră. Se vedea cu uşurinţă că toţi îşi dădeau seama de primejdiile ce ne puteau paşte. Vulturii roteau acum către miazăzi, acolo unde povîrnişurile se strîngeau închipuind un fel de burduf. Ne-am slobozit la vale, cu liniştea unor încercaţi vînători, ţinînd malul stîng al apei pe sub streaşina de pădure ce cobora de pe clinul de munte într-o urzeală felurită de culori. Ortis trecu de cîteva ori apa prin vaduri, pînă ce descoperi ceea ce cu stăruinţă căuta. Îmi făcu semn să mă apropii. Trei urme proaspete apăreau în locurile unde terenul era moale, pe prundişuri ori pe covorul catifelat al ierbii. Le-am stabilit direcţia şi nu mi-a fost greu să descopăr panglica întunecată a unei poteci de plai care se pierdea în pădure. Deci, stăpînii urmelor veneau cam din aceeaşi direcţie din care veneam şi noi. Călăreau şi ei cai mocăneşti nepotcoviţi, cu copita lată. Puteau fi lotri, cum tot atît de bine puteau fi vînători ori ţărani munteni care, la fel ca noi, scurtau drumul către Ampelum. Ortis tuşi prevenitor, ca pentru a-şi cere iertare, şi mă contrazise. Vînătorii ori negustorii nu ar fi avut nici un interes să-şi ascundă urmele, ori era vădit pentru oricine că oamenii care coborîseră valea înaintea noastră depuseseră chiar eforturi şi pricepere în treaba aceasta. I-am dat dreptate bucuros şi l-am rugat să-şi sporească atenţia. Valea era foarte îngustă, apa năvalnică şi zgomotoasă, încît în orice moment ne puteam trezi cu o duzină de săgeţi între umeri. Am trecut în faţă şi ne-am înşiruit cîte unul la o depărtare de zece-douăzeci de paşi, Ceran fiind cel care încheia coloana. În pădure, în pădurea de munte mai cu seamă, cel mai destoinic oştean nu valorează cît un vînător de duzină atunci cînd este vorba să urmărească un duşman ori să

fie urmărit. În loc să se lărgească, așa cum ar fi fost firesc, valea se strîmta mereu, iar poteca trecea atît de des apa dintr-o parte în alta de parcă ar fi fost o ființă vie în căutarea celui mai lesnicios drum către șesuri. După cum se ondulau coamele împădurite, ne-am dat seama că ea avea să se îndrepte dintr-o dată către miazăzi. Trecînd de o mare cotitură a văii, de unde locul pădurii de fag îl lua cea de goruni și carpeni, am dat de un luminiș cam cît ograda împrejmuită a unui colon înstărit, o fostă jariște cu trei laturi egale sprijinite de pădure și cu a patra buclată către rîu. Poiana, făcută anume de mîna omului, fusese cîndva locuită, căci încă se mai vedeau pietrele care au sprijinit stîlpii unei case cu pridvor și rămășițele asaltate de bălării. Sus, în colțul din dreapta, sub un adăpost rudimentar de bîrne nefățuite și acoperiș de scoarță, fostul stăpîn, ori un prisecar nomad, amenajase o stupină din bușteni și coșnițe împletite, date cu lut, ștubeie cît se poate de primitive așezate pe trunchiurile unor copaci doborîți din pădurea bătrînă care străjuia în apropiere. Erau vreo cincizeci de stupi, la urdinișurile cărora albinele făceau ciorchini, prevestind apropiatul sezon al roirii. În spatele stupinei am descoperit și coliba prisecarului. Dacă nu am fi găsit în ea cîteva unelte trebuitoare stupăritului, am fi putut crede că prisaca a rămas de multă vreme a nimănui. Nici un alt semn care să adeverească prezența omului aici, de mai multă vreme. Ca un bun cunoscător, Zebal nu și-a înfrînat curiozitatea de a cerceta stupii, mulțumindu-se să vorbească doar cu propria persoană, singura avizată, e drept. „Buni stupi! Familii vechi și tari, ce nu se tem de viespi ori de albinele jefuitoare, nici de șoareci, nici de fluturele cap de mort. Păcat că peste cîteva zile ăști doi, din margine, alt soi și alt rost, va să înceapă bătaia încît să se aleagă praful! Hîm... Ar trebui mutați, constată el, de data aceasta ca să aud și eu, și ca un om de omenie va să fac acest pustiu de bine." Mă pregăteam să-i răspund că numai de îngrijirea stupilor nu ne arde nouă, însă mi-o luă înainte un om păros, îmbrăcat în piei de sălbăticiuni, părînd a fi răsărit dintr-un cuptor de făcut manganul. Ieșise din scorbura unui copac, exact în spatele nostru, fără cuvînt de binețe ori de întîmpinare, zicînd: „Ai dreptate, omule. Sînt doi stupi răi, pe care bucuros i-aș îneca în vale dacă nu mi-ar ști gîndurile și nu m-ar întîmpina gata, gata să se repeadă. Păcatele mele m-au pus să-i culeg mai an din scorburile pădurii Păroasa. Știam eu bine ce năravuri au albinele sălbăticite în pădurea aceea, unde roiesc cu sutele și cu miile, locul fiind din vechime sub vrajă și blestem, dar mi-am încercat norocul. Acum, că te văd priceput și mai umblat ca mine, eu zic așa: de i-i putea urni, ai dumitale să fie!" În vreme ce Zebal sta pe gînduri nehotărît, l-am întrebat pe cel cu chip de fîrtate pustiit în codri: „Am putea ști care îți este numele, din ce neam te tragi și cum trăiești?" „Sînt Dapix prisecarul, din neamul cel mare al Dapixilor, de vei fi auzit prin vreme de el, căci acum e împrăștiat cît îi lumea și țara. Bunicul meu, Dapix Reburus, a avut în grijă prisecile regelui De-

cebal de pe Valea Marisului, a Germisarei și Ampelului, a Sargeției, Apei Frumoase și Apelor Surori, atîtea, omule, încît mierea și ceara lor era purtată către tîrgurile din Panonia, Moesia și Iliria cu o sută de plute cîrmite pe Maris, Tisia și Donaris; iară eu, cum bine vezi domnia-ta, trăiesc așa cum au trăit toți ai mei, lăsîndu-i și pe alții să trăiască. Albinele sînt muștele cele plăcute Zeilor și ele aparțin tuturor. Zeii mi-au dat harul să le găsesc cu ușurință, să le adun în familii și în bune știubeie și să fac prisăci la locuri potrivite, în calea și îndestularea oamenilor. Bunăoară, la vremea roitului, colind pădurile după semne din bătrîni știute, le strîng din scorburi și de pe crăci, le pun în coșnițe frecate zdravăn cu frunză de izmă creață, caut ori croiesc eu poiană potrivită pentru prisacă. Ici una, colo alta. Cînd va să vină culesul, de s-o nimeri să fiu primul, culeg, de nu, înseamnă că s-a dedulcit altul mai harnic decît mine și nu-mi pare rău. De n-o fi omul cinstit și înfometat, o fi ursul, tîlharul ori un biet pribeag prin codri, dar rău nici că-mi pare. Din asta trăiesc, de aici culeg bucurii și așa îmi petrec cu folos anii.“ Se vedea bine că viețuia în singurătate și că arare se ivea norocul să mai schimbe o vorbă cu un semen de-al său. I-am lăudat faptele și strămoșul, de al cărui bun renume cine nu auzise în Dacia Regilor? Vorbele mele l-au uns la inimă și i-au căzut pe plac mai dulci decît mierea. „Măcar de ar fi toți cei ce se abat pe la prisăcile mele ca domniile-voastre, și-a deschis el inima ca să aline păsul. Chiar astăzi, în zori, s-au abătut pe-acilea niscai tîlhari din cei prăsiți ca iarba rea în ultima vreme. Ți-e mai mare scîrba, zău așa, atunci cînd vezi pe osteanul împăratului întovărășit întru rău cu tîlharul de drumul mare!“ L-am rugat să se facă mai lesne înțeles, căci noi înșine am pătimit din pricina unor astfel de oameni, și de bună seamă că vorbele domniei-sale ne vor fi de folos. „La asta m-am gîndit și eu, prieteni, cînd am văzut caii de povară, și cu gînd bun am abătut într-acilea vorba. Cîți au fost, nu pot să știu, fiindcă mă pitulasem în scorbură, dacă chitii cu cine am de-a face. Mulți au fost, de bună seamă. Pe osteni i-am osebit după vorbe, pe tîlhari după planuri. Cinci stupi mi-au prăpădit cufundîndu-i în apă, cînd le-ar fi fost de ajuns unul sau doi. Cei mai harnici și mai blînzi. Cinci, domniile voastre! Încă nu se alesese bine ziua de noapte cînd au picat, au jefuit și-au plecat, dar nici prea departe nu pot să fie, fiindcă erau în așteptarea altora, pentru care pregăteau capcană. Iată că eu vă sfătuiesc de bine să faceți calea-ntoarsă ori să părăsiți valea, trecînd dincolo muntele pe o potecă numai de mine umblată, mai anevoioasă, e drept, dar sigură.“ „Cum ne va fi norocul, om bun, i-am zis, mai păstrînd o fărîmă de neîncredere față de el. Noi cată să mergem în drumul nostru. Poate că oaspeții cei nepoftiți au fost cu toții osteni din taberele Legiunii Gemina, aflați și ei pe drum mai scurt către Ampelum. Dacă îi vom întîlni și va să se arate cu gînduri rele, vom ști și noi să ne apărăm pielea.“ „Stupii cei răi tot îi vom lua, că nouă ne fac trebuință, pentru niscaiva leacuri,

și îi vom plăti, prisecarule“, interveni hangiul Zebal, spre mirarea noastră, desfăcînd baierele pungii. Stuparul cel cu înfățișare de sălbatic prinse a rîde, făcînd gestul refuzului. „De-i putea și ți-or fi de folos ia-i, și fii sănătos domnia-ta! Numai că te-aș sfătui să te apropii cu grijă! Mai încercat-au și alții care...“ Zebal îi întoarse numai zîmbetul, după care începu pregătirile. Apucă ușor, cu două degete, nasul, strînse gura ca un fel de pungă într-o parte, lăsînd un orificiu cît o nară și prinse a scoate niște sunete ca și cînd miriade de bărzăuni și fluturi de stup au inundat poiana. Albinele au prins a se vînzoli precum fulgii în viscol și mai apoi au dat buluc la intrarea în ștubeie, cu excepția celor războinice, rînduite strajă la urdiniș. Ast-timp slujitorul hangiului desfășură rogojina pe care obișnuia să se culce stăpînul, o trase repede pe sub cele două coșnițe ridicate de Zebal, le înveli, împărțindu-le sub formă de desagă și le săltă pe spinarea unui armăsar puternic, înșeuat anume pentru o așa povarnă de om. S-a petrecut totul atît de repede și în atîta mirare, încît nu m-am putut opune. În definitiv era destul de bătrîn ca să știe singur ce face, iar calul era fără îndoială al său, dară putea să-l împovăreze și cu pietroaie. Mai tîrziu aveam să recunosc că prietenul meu nu colindase fără folos lumea și nu de neisprăvit ce-ar fi fost se încumetase să ajungă taman la vracii din Țara Egipetului. Se vede treaba că numai simplitatea purtărilor și marea sa modestie mă determinaseră să nu îl prețuiesc la dreaptă măsură. Curios! Odată cu stupii cei răi, agonisiți pe nici mulțam, îi revenise ca prin farmec vechea bună dispoziție. Nu, de departe nu mai era taciturnul Zebal, ci mai degrabă un hîtru sadea.

Nu ne-am depărtat binișor de prisacă, ținînd înainte firul apei, cînd am descoperit alte urme. Am sărit din spinarea murgului și am început a le cerceta, comunicînd părerile, după mai vechiul obicei, căluțului Debar: „Prietene, iată niște urme care nu îmi plac defel!“ „În schimb îmi plac mie“, auzii glasul lui Zebal, care se apropiase pe nesimțite, făcîndu-mă să cred că armăsarul meu vorbește cu glasul hangiului. „Cred și eu, i-am răspuns iritat. După toate cîte faci nu mă miră să aflu că ai avea oarece bucurie dacă tîlharii te-ar scuti să-ți mai porți marfa pînă la Apulum. Ascultă, amice, cînd întîlnești cam aceleași urme și de o parte și de cealaltă a apei sau a drumului, cînd cai potcoviți merg alăturea de cei ce nu au simțit vreodată mirosul copitei arse, cînd cei care călătoresc înaintea ta știu că tu îi urmezi și ei caută cu tot dinadinsul să își ascundă urmele, ba chiar să se arate grăbiți de parcă ar fi urmăriți, cînd toate astea și altele sînt bătătoare la ochi chiar și pentru un hangiu, atunci mie unuia mi se pare lucru necurat și, cu licoare de beladonă să mă îndopi, nu pot găsi motive de bucurie. Presimt că ni se întinde o cursă și încă una a naibii de bine ticluită.“ „Hai, că prea le iei pe toate în negru, zău așa! În definitiv cine ar putea să ne întindă tocmai aici o cursă, așa, de speriat, cum zici domnia-ta?!“ „Cine? Dar pe ce lume trăiești, omule! Ar fi ei prea destui. Bourul Alb, înviat de sub mormanul de pietre, Botde-

ciine, care știi prea bine că chiar în ograda domniei-tale s-a prefăcut în spiriduș, Tiberius Maximus Priscus, ba chiar și acel legat imperial pentru Dacia, care ne-a prevenit atît de îndatoritor încît mi-a fost de mirare; camarazii decurionului trimis la Danubiu, colonii și..." „Încetează, omule, că mă apucă groaza! Nici chiar așa! Auzi! Toată provincia Dacia împotriva noastră. Drept cine te crezi?! Hai să zicem că nu te înșeli. De-o fi așa, unde socoți că ni se poate întinde o cursă?" „Oriunde în locurile acestea împădurite și strîmte. Poate ar fi fost mai bine de ne potriveam sfaturilor prisecarului. Mai anevoie, dar tot la Apulum am fi ajuns. Mă cunoști prea bine. Crede-mă, bătrîne, am presimțirea că stăpînii acestor urme pe noi ne așteaptă, nu se cade să-i dezamăgim. De nu îi vom întîlni noi aici, ne vor întîlni ei în altă parte. Ca să scapi de răul ce te urmărește, înfruntă-l, nu îl ocoli!"

Am răzbit într-un loc larg, unde pădurea mai cedase o dată locul pășunii alpine. Știam că aici nu ne putea paște nici o primejdie. Pentru noi era important să nu ne prindă noaptea înainte de a răzbi la drumul mare. Goneam la galop, grupați, lăsînd binișor în urmă slujitorul hangiului cu cei unsprezece cai de povară. Mi-am dat seama că tot în galop străbătuseră această porțiune de teren și cei care mergeau înaintea noastră. Urmele lor, așternute acum pe trei șiruri, erau bine întipărite în pămîntul reavăn. Curînd am încetinit cavalcada, la rugămintea hangiului, ca să ne ajungă din urmă omul său, care înainta fără să cruțe caii. Nu trecuse jumătatea de oră cînd la orizont se înfățișă iarăși pădurea, a cărei lizieră o și atinserăm la prima mare cotitură a apei. Era o pădure bătrînă, de stejari atît de rari încît printre ei ar fi putut galopa chiar și o legiune romană. Aici, cele trei urme se despărțeau: una ținea drumul drept înainte, pe firul apei, celelalte două o luau oblic, ca și spițele gemene ale unei roți. Îmi era clar ca bună ziua că nu s-au despărțit decît ca să se întîlnească iarăși, în urma unei manevre ce se dorea bine ticluită. Așadar, locul capcanei nu era prea departe, ba chiar îl puteam deduce amintindu-mi de atîtea altele pe care le-am ocolit ori le-am făcut să devină capcană în capcană. Icul de pășune pe care înaintam se îngusta mereu, cucerit de pădurea devenită mai tînără și mai deasă. Am făcut semn alor mei să se oprească. I-am îndemnat să se apropie. Ne-am prefăcut că ne așezăm roată, cu caii alături, pentru o scurtă odihnă, și le-am destăinuit planurile mele cam așa: „Prieteni, după felul cum se orînduiesc și se înclină aceste povîrnișuri, cred că urmează să trecem printr-un loc îngust sau chiar prin niște chei de munte. Dacă cineva ne-a pus cu adevărat gînd rău, atunci loc mai potrivit ca să îl și înfăptuiască nici că se poate. De acum înainte nu vom mai putea răzbate decît în șir cîte unul. În felul acesta un arcaș bun, cu numai nouă săgeți, ar putea să ne curețe pe toți. Dușmanul acesta, oricine ar fi el, are o părere prea proastă despre noi, sau e convins că nu i-am priceput vicleșugurile. Eu zic să-i fie de bine! Spune, rogu-te, Ortis, după urmele lăsate, cam cîți

ar putea să fie? Peste douăzeci? Cam mulți! Ori, destui încît măcar cîțiva dintre noi să-și lase la albit oasele pe această pustie vale. Încalte de acum știm cum urmează să fim întîmpinați: unii, cei mai numeroși, va să ne aștepte la ieșirea din chei, alții vor rămîne în urmă ca să ne închidă drumul; cîțiva, pitulați printre copaci, de o parte și de cealaltă a văii, va să ne ia în ținta arcurilor ca pe niște puișori golași. Știind acum că vom fi atacați, mai înțelept ar fi să atacăm noi. Un galop strașnic, aplecați pe grumazurile cailor, năvală peste cei ce se încumetă să ne întîmpine, țipete pînă în tăriile cerului de: taie, ucide, lovește... Naiba știe ce altceva am mai putea face! Înapoi e prea tîrziu să ne mai întoarcem. Doar ... dacă domniile-voastre nu aveți cumva vreo idee mai acătării." „Dacă se cumpără, zic asta fiindcă de la o vreme domnia-ta numai vinzi, o idee bunișoară aș avea eu, zise Zebal, zîmbind mucalit, numai că nu știu de nu veți rîde de mine. Într-un loc mai ferit, poate că chiar între tufele acelea, descărcăm poverile de pe cai, le punem la toți iască aprinsă sub cozi și îi slobozim la vale. La așa ceva tîlharii, ori oștenii, ori neprietenii, ori zmeii, ori mai știu eu cum s-or fi numind ei, nu se așteaptă. Pînă să se limpezească din cețurile mirării, apărem și noi cu: taie, ucide, lovește, apoi, hîm, apoi..." „Pînă la hîm ideea dumitale nu e rea. Nu e rea chiar deloc, dacă judecăm că ea nu vine de la un războinic și nici măcar de la un vînător." „Păi... păi, tocmai la *hîm* e surpriza, numai că domnia-ta nu prea ai răbdare să isprăvească omul ce are pe limbă. Eu, chiar de nu sînt războinic și nici măcar vînător, ca domnia-ta, va să rămîn la urmă, încît să le tai drumul și nădejdea." Cît mă consideram de isteț, să mă fi tăiat și nu pricepeam ce anume pune la cale. Aș fi vrut să-i răspund că ne pierdem vremea cu lucruri de șagă, iar înserarea grăbește fără contenire, cînd Ortis mi-o luă înainte. Auzindu-i glasul regesc, mereu aveam impresia că e tătînele său, încît fără să vreau îi acordam respectul și întîietatea. „Eu unul bănuiesc la ce anume se gîndește uncheșul Zebal. Planul dumisale nu e deloc rău. Dar, cu o condiție: să trecem de cei ce ne pot lovi din pădure. De bună seamă că lor nici prin gînd nu le dă că vor fi atacați. Noi sîntem patru dintre cei tineri care ne putem cățăra pe stînci ca să ne strecurăm în spatele lor pe nesimțite: Dadas, Bituva, Zoltes și cu mine. Nu clipi, domnia-ta, vînătorule Viezure, a neîncredere. Om fi noi cruzi de ani, dar agățați de poalele mumelor noastre nu am crescut. Prietenii mei, deși cîteșitrei adună abia cincizeci de ani, sînt căpetenii războinice în triburile lor și au trecut prin toate treptele Confreriei Tinerilor Lupi. Săgețile noastre niciodată nu și-au greșit ținta. După ce vom isprăvi cu tîlharii ce ne pîndesc din laturi, ne va fi ușor să înfăptuim planul domniilor-voastre." Vorbise cu înțelepciune. Avea multă dreptate. Noi nu cunoșteam defel terenul și puteam merge ca orbeții la moarte sigură. I-am sfătuit să încerce, dar în cea mai deplină tăcere, ca nu cumva să stricăm totul. Mă scurma dorința să aflu cît mai curînd cine sînt cei ce ne urmăresc cu atîta cerbicie. Era

peste putință ca Botdecîine să se întremeze așa curînd; faptă zeiască ar fi fost ca Bourul Alb să apară teafăr și însoțit de tîlharii răpuși la Chicera Muierii; cît despre Tiberius Maximus, care încă avea toate motivele să ne dea morții, nu credeam că ar fi dăruit și cu curajul să calce poruncile celui ce era locțiitorul împăratului pentru Dacia, socotit, după toate dovezile, om de bună-credință și prieten al păcii. Atunci, cine?! Și de ce?! Pînă la întoarcerea celor patru feciori am căutat o înfundătură de rîpă unde am descărcat poverile cailor. Zebal a strîns toate rezervele noastre de iască. Pentru toți caii, adică și pentru cei de călărie, nu ajungea. Din încurcătură ne-a scos Ceran, care a ochit o scorbură de plop alb, al cărui putregai ardea, e drept că mai încet decît iasca, dar ardea. Aproape că nici nu am băgat de seamă cînd și cum s-au făcut nevăzuți, strecurîndu-se șerpește, Ortis, Dadas, Bituva și Zoltes. Acum timpul trecea mai greu. Așteptam într-o încordare cumplită. Nici măcar nu ne priveam. Se auzeau numai bătăile inimii. Cînd încordarea noastră amenința să devină îngrijorare, liniștea văzduhului fu spintecată de țipătul uliului păsărar. Era semnalul stabilit de Ortis pentru atac. De cealaltă parte a văii îi răspunse imediat perechea. Pe toți Zeii! Băiatul acesta era leit tătînele său. Singur eu mi-am dat seama că om, nu pasăre, a țipat. Apoi iarăși liniștea aceea nefirească, de sfîrșit de lume parcă. După nici o jumătate de ceas au răsărit lîngă noi ca din pămînt. „Cu oșteni ca aceștia Dacia se află în mîini bune“, mi-am zis. Ortis a dat seama de cele ce au fost isprăvit și văzut. „Erau opt, patru și patru, tupilați pe după tufișuri și stînci, chiar la marginea drumului. Acolo și așa au și rămas. Mi-am dat seama că locul e tare și chibzuit ales pentru o împresurare. Muntele coboară în stînci de calcare pînă aproape de apă și închipuie un fel de cîrlig la ale cărui capete pîndesc ceilalți. Cai nu se văd. Probabil că pasc mai în jos, la ieșirea din înfundătura aceasta. Ideea lui moș Zebal mi se pare bună, măcar în parte. Eu unul m-aș încumeta să înfăptuiesc viclenia ticluită de domnia-sa, aruncînd stupii cei răi după ce am trecut de prima ambuscadă“. „Buuun! Și pe urmă? l-am contrat eu, temător de viața lui. Pe urmă rămîi tu victimă. Ori crezi cumva că albinele înfuriate vor alege prietenii de neprieteni?“ „Dar nici nu e de lipsă, fraților, să arunce oarecine coșnițele cu albinele astea îndrăcite de ți-e mai mare groaza! se stropși la noi hangiul. Un cal, da, un cal va fi sacrificat, dar la o ananghie ca a noastră ce mai contează! Am pierdut eu hanuri și averi ca acele, nu un cal, e drept, bun, dar un cal, nu?! Cum voi nu vă pricepeți atîtica la albine, veți ocoli frumușel locul acesta periculos și așteptați caii hăăăt, colea, pe vale, dacă nu va să le plesnească splinele de atîta alergat. Eu rămîn aici să isprăvesc ce însumi am pus la cale. Cu acest credincios al meu vom da pe rînd drumul cailor, după ce le-am pus foc sub coadă. Cu cîteva căpestre puse cap la cap legăm stupii de chingile celui mai puternic și mai nărăvaș. Vă închipuiți ce o să iasă din astea două coșnițe tîrîte și lovite de pietre! Între timp noi doi vom și fi

cufundați în apă, cu două donițe pe capete, ca nu cumva să le ispitim și să facă roi prin chicile noastre. Ascultați, domniile-voastre, ce vă zic, fiindcă nu e de șagă. Grăbiți cît și cum puteți ca să ajungeți măcar la două stadii depărtare de aici, faceți ce fac și eu, căci paza bună trece primejdia rea, și nu vă arătați între-acilea pînă după asfințitul soarelui, ceasul la care albinele se vor astîmpăra. De tîlharii ce vor avea norocul să scape o să avem mai pe urmă grijă. Bine ar fi ca măcar unul să rămînă în viață, încît să aibă cine istorisi pățania."

Planul bătrînului Zebal mi se părea o născocire din cale-afară de năstrușnică și, ca să fiu sincer, nu îmi puneam prea multă nădejde în el. Dar nu aveam altul mai bun și mi se părea destul că am găsit, totuși, un mijloc de a ocoli cursa care ni se întinsese. Am urcat pieptiș o vale cu muri, tîrșuri și grohotișuri, pe unde chiar și mistreții ar fi răzbit cu greu. În jurul nostru, pe calcarele încălzite, colcăiau vipere, șerpi negri și veninoși, gușteri verzi cu gușile umflate și alte spurcate lighioane tîrîtoare, încît numai văzîndu-le te apuca greața. Norocul nostru se numea Ariort și Ceran, care îmbrăcaseră nădragi din piele de vițel, bine strînși pe pulpă, și încălțări groase din ceafă de zimbru, elastice, dar mai rezistente ca bronzul. Ei mergeau în capătul șirului, alături, deschizînd pentru noi ceilalți drumul. Urcam aproape pieptiș. Simțeam că de mai durează mult va să ne dăm sufletul. Pierdusem mai multă vreme decît ne închipuisem noi că ne-ar trebui ca să ajungem jos, în vale, și să putem opri caii. Am făcut un ocol larg, pînă aproape de creastă, apoi am prins a coborî pe o vale împădurită cu mesteceni și plopi, fără a ne îngădui măcar un scurt răgaz pentru odihnă. Abia atinserăm din nou Valea Fenesului și tocmai isprăvisem de închis drumul îngust cu cîțiva copaci aduși de viitură, cînd liniștea muntelui fu sfîșiată de ropote, nechezuri și fornăituri de cai înspăimîntați. Înțeleptul Zebal se dovedise iarăși inspirat, căci îl slobozise mai întîi pe Debar. Altfel, așa înspăimîntați cum erau, nimenea nu le-ar mai fi putut sta în cale. L-am strigat din vreme și a avut răgazul să se oprească, înainte de a se zdrobi de trunchiurile ce barau drumul. Ceilalți, urmîndu-i exemplul, ori presimțind o altă primejdie, s-au oprit și ei. Nu se potoli bine cavalcada nebună cînd tăriile cerului se cutremurară de țipete omenești. Am făcut piele de găină. Un fior rece mi se prelinse pe șira spinării. Îmi închipuiam ce se petrecea acolo. Bănuiala îmi fu confirmată mai tîrziu. Dușmanii noștri, socotind că după trecerea cailor o să urmăm și noi, au dat buzna, încercuind, de fapt, coșnițele tîrîte și hurducate pe drumul bolovănos. Mai avusesem cîndva prilejul să mă conving că nimic pe lume nu poate fi mai periculos decît un stup de albine întărîtate. Victime fuseseră cîțiva copii care la vremea roitului, din joacă, au răscolit cu bețele un roi. Pînă în două ceasuri au sfîrșit în chinuri de nedescris, umflați și sufocați de atîtea înțepături. Despre Zebal și slujitorul său nu știam nimic și eram îngrijorat. Avuseseră ori ba răgazul să-și caute adăpost cum au plănuit, reuși-vor

ori nu să reziste atîtea ceasuri în apa rece ca gheața? Timpul curgea vîscos, anevoios. Soarele scăpătase încet, încet dincolo de munte. Convinși că de acuma nu ne mai paşte nici un pericol, am aprins foc și am început să ne pregătim cina: cinci păstrăvi cît suveicile de țesut cînepa, prinși cu mîna de Ceran sub o buză de mal, fiindcă proviziile noastre se găseau dincolo de cheile văii, cu toate poverile cailor. Între timp se liniştiseră şi caii, dar încă nu ne puteam apropia de ei. Pînă și Debar mă privea nu ştiu cum, cu niște ochi triști și mustrători, ca pe un presupus vinovat de spaima și durerea pricinuite. Păcat că nu puteam să-i spun că acela a fost prețul cu care a salvat viața stăpînului său. Nu îmi găseam stare cu gîndul la Zebal. Cînd soarele a asfințit de-a binelea am oftat ca uşurat de o mare povară. Am reuşit să legăm iarăşi şir caii de povară, am încălecat cu destulă teamă și am urcat la trap uşor valea ademenită de umbrele nopții. În drumul nostru i-am găsit presărați pe aceia ce încercaseră să scape cu fuga. Unii își dăduseră ultima suflare, alții se mai chinuiau încă. Pe Zebal l-am găsit teafăr și surîzător la malul apei, la căpătîiul unui oştean în care cu greu l-am putut recunoaşte pe Tiberius Maximus Priscus, omul care ne prigonise cu veninul urei sale coclite. Își salvase fața și grumazul aruncîndu-se pe burtă, însă ceafa, pe care s-au fost așezat, după părerea lui Zebal, cel puțin un ciorchine de albine, era umflată și roşie ca a unui taur bolnav de dalac. Ne-a recunoscut. În privirile lui nu mai era ura, ci numai teama de moarte și o sfîșietoare implorare. În apropiere, slujitorul hangiului îngrijea pe un altul, care avusese norocul să mai trăiască pînă la ceasul acela. Semnul întipărit adînc pe fruntea suferindului m-a îndemnat să-i cercetez de aproape chipul. Un fior rece mă străbătu pînă în călcîie. Îl recunoscusem. Mă recunoscuse și el, fiindcă mă privi cu o ură menită să mă prefacă în scrum, încercînd cu eforturi zadarnice să se ridice. Era vechiul și neiertătorul meu duşman, Botdecîine. Acum ştiam cu cine se însoțise Tiberius Maximus pentru a-şi împlini, după juruință, răzbunarea. „Şarpele înveninat de-ți iese în cale, striveşte-i capul“, așa suna o poruncă din tabla de legi a neamului meu. Iată că șarpele acesta îmi ieșise în drum pentru a treia oară, rîvnindu-mi viața. Nu, nu îmi era îngăduit să îl mai iert. Am apucat daca încovoiată, hotărît să-i scurtez chinurile. Zebal m-a oprit. „La ceasul la care asfinte sfîntul astru nu se cade să mînjești fierul cu sînge de om nemernic. Și așa pînă la miezul nopții o să-și dea ultima suflare. Lasă-l să simtă cît de bun și de prețios este aerul, cît de înaltă e noaptea, cît de curate stelele, cît de tainică pădurea, cît de bune sînt toate cele pe care nu le-a meritat și nici nu va să le mai aibă“. „El, oşteanul, va trăi?“ întrebă Ortis, arătînd către locul unde zăcea Tiberius Maximus Priscus. „Dacă are inima tare și dacă noi îi mai îngăduim să trăiască, va mai număra zile. A avut mai mult noroc decît ceilalți“, îi răspunse, ca un cunoscător, Zebal. „Norocul acela să îl aibă și din partea noastră, ca să înceteze răzbunarea. Dar, pentru

ultima dată!“ „O, Zei, cîtă demnitate, cîtă noblețe, ce suflet! Iată omul născut să fie rege! Un pribeag printre ai săi. Îngăduitor cu prigonitorul. Leit Ortis cel de demult!“ mi-am zis și i-am aprobat hotărîrea.

Cu Maximus Priscus așezat pe o targă de nuiele, pe o tîrsă improvizată cu îndemînare de Ariort, trasă de un cal de povară, ne-am continuat drumul, după ce am îngropat sub morman de pietre și glii trupurile celor morți. Imediat după lăsarea întunericului a răsărit luna. Știam că pînă după miezul nopții avea să fie plină. La locuri neumbrite se vedea aproape ca ziua. Copacii și tufișurile închipuiau umbre de pe alte tărîmuri. Dacă nimic neprevăzut nu avea să se mai întîmple, și dacă tot călăream fără popas, odată cu zorii aveam să intrăm pe porțile coloniei Ampelum, ca să căutăm han bun și meritata odihnă în brațele somnului.

Într-adevăr, se împurpura cerul la orizont cînd noi băteam în toaca de la poarta de miazănoapte a cetății, cu ochii cîrpiți de nesomn, înmînînd străjilor, toropite și ele, înscrisurile noastre de liberă trecere și îndatorată ocrotire.

Capitolul opt

MIJEAU ȘI AICI, LA GURA VĂII RELE, ZORILE. ÎNCETUL CU încetul întreaga fire prindea viață. O privighetoare, aceeași care își arătase măiestria de cu seara, își potrivea trilul, mai aproape, tot mai aproape. Sturzul îi răspundea ursuz de peste vale; în alunișul întunecat, de alături, cintezoii porniseră zarva grăbiți nevoie mare; un gîngurit pe cel mai larg registru de tonuri răzbătea din direcția de unde susura neostenit izvorul; deodată, zgomot de crengi rupte și tropot de animal speriat; o clipă, numai o clipă, liniște; apoi, ca la o tainică poruncă, sute de glasuri, ciripituri, gînguiri, triluiri, zumzumuri, zgomote prevestind o lume care acum se năștea pentru întîia dată, un univers de sunete în văzduh, în pădure, în iarbă. Soarele, taler de foc rotit de o nevăzută mînă, ca în desenele copiilor. Bătrînul, altul, parcă, acum, mai înseninat, mai întinerit, mai reavăn la făptură și glas. „E și normal, decretă Teofana. Dacă nu doarme niciodată!“ Ei i se lipeau ochii de somn, dar nu lăsa să se vadă. Făcuse prima noapte albă. Trecea palma furișată peste iarba umedă de rouă și își împrospăta ochii și fața. Băieții, ori că se țineau bine, ori că recurseseră și ei la același vicleșug. Pînă să fie ziua zi, cînd vacile trebuiau neapărat mulse, dacă mai erau două ceasuri. La îngrijorarea celor de acasă deocamdată nu se gîndeau. Știau însă că prilejul acesta nu li se va mai ivi. Toader Berian era bătrîn, chiar foarte bătrîn, la anii lui oamenii se duc așa, una două, și chiar de nu, cînd și

cum îl vor mai îndupleca să continue istorisirea? Hai să zicem că și asta s-ar fi rezolvat, numai că povestirea aceea nu ar mai fi fost cea de acum. Citise Bogdan undeva că timpul și cadrul povestirii contează mai mult decît se crede, că și ea, povestirea, are o viață a ei din care nu o poți scoate, ori dacă reușești totuși, atunci nu mai e ce trebuia să fie. Să zicem și că toate astea nu ar fi avut importanță. Să zicem! Nici că aveau, dacă se gîndeau bine la ceea ce de la început le destăinuise bătrînul și anume că, era pentru întîia oară cînd el își amintea tot, tot, ca și cînd ar fi trăit iarăși întîmplările acelea, și anii aceia, și viața aceea. Dacă nici mîine seară, nici poimîine, și niciodată Toader Berian nu își va mai aminti?! Dumnezeule mare, cît aveau de pierdut! Mai bine să nu se gîndească la eventualitatea aceasta. Bunăoară, Teofana ar fi vrut să știe, nu din lecturi, ci de la un om care a trăit aevea, cum erau hanurile și termele în Dacia Romană, fiindcă tare îi mai plăceau ei hotelurile de lux și băile cu căzi și pardosele de gresie, și să mai știe, dacă moș Berian va fi știind, cam ce făceau pe atunci fetele aflate la anii ei, cum și pe ce scriau oamenii, ce..., dar, în fine, de față cu băieții, și așa puși pe ironii, chiar atîta curiozitate nu se recomanda să arate.

În Ampelum, orașul prin care trecea marele drum al aurului, în care își aveau garnizoana și canabele o ala și două cohorte de auxiliari, erau mai multe localuri care ofereau popas peste noapte; unele primeau numai călători și se numeau cauponae, hospitium sau deversorium, altele primeau, cu hrană și adăpost, atît călătorii cît și vitele, în special caii, catîrii grecești și dalmațieni, rareori boii mocănești cu coarnele lungi și mersul ușor, iar acestea se chemau stabula. Cum denumirile erau prea pretențioase pentru lipsa de confort ce le caracteriza, eu le ziceam simplu: hanuri și hanuri cu grajd. Erau în provincia Dacia și localuri în care nu pregetai să petreci mai multe zile, însă puține și numai în localitățile mai apropiate ca grad de civilizație de cele ce înfloreau în provincia Italia sau chiar de Iliria, adică în centre mai căutate pentru importanța lor economică sau balneară, care ofereau localuri de jocuri, cură și distracții, precum Sarmizegetusa Ulpia Traiana, Aquae, Germisara, Mehadia, Salinae, Drobeta sau Apulum. Cele mai multe, însă, ofereau călătorului ostenit un adăpost, un culcuș și o ciozvîrtă de berbec ori de vită, friptă pe jarul ce se stingea rareori, sau fiartă la ceaun. Ele erau așezate pe căi de comunicație intensă, străbătute de tot felul de călători, căi care legau între ele localitățile mai importante sau chiar provinciile. La populația de atunci, mie mi se păreau multe și mai toate rentabile. Existau, e drept, călători care, așa cum făcusem și noi, continuau călătoria și pe timpul nopții; cei mai mulți o întrerupeau, de teama atacurilor banditești, chiar dacă erau grăbiți.

La Ampelum existau trei hanuri unde călătorul avea asigurate și adăpostul și hrana la un preț foarte redus. Unul era ținut de către un libert, care se îmbogățise nimerind peste o vînă de aur în cariera unde

săpa ca sclav; altul aparţinea unui dac, crescător de vite, căsătorit cu fiica unui important membru din consiliul coloniei, sicilian de neam; cel de al treilea era proprietatea şefului Colegiului aurarilor, care locuia la Apulum şi îl administra printr-un sclav al său, întreprinzător şi priceput. Cam la jumătatea drumului dintre Ampelum şi Apulum oferea găzduire garantată un han vestit pentru vinurile şi serviciile sale, aparţinînd unui latifundiar de neam ilir, loc de refugiu pentru petrecăreţii din cele două oraşe învecinate. Numele lui era „La trei poloboace", unitatea de măsură cu care se bea aici vestitul vin de Sard, dintr-un soi de vie adusă tocmai din Sardinia. Hanul la care ne hotărîsem noi să poposim, la sfatul străjilor porţii de miazănoapte, încîntate să facă servicii unor persoane ce călătoreau cu înscrisuri avînd pecete împărătească, se numea „La două turturele", aluzie la fetele hangiului, care nu aveau pereche prin împrejurimi de frumoase ce erau. Ilirul venise de curînd în provincia Dacia, cu gîndul să facă avere, şi, la prima întîlnire cu hanul său, erai convins că va face. Clădirea, pe două nivele, după modelul vilelor rustice de pe Valea Padului, unul din piatră spongioasă, celălalt din lemn prins de flacără, acareturile şi cartea — avînd fîntînă, potcovărie şi rotărie — erau înconjurate de un zid înalt din piatră de rîu, pe culmea căruia era prinsă de jur-împrejur o zgardă cu capete de lance, peste care, zmeu să fi fost, nu puteai trece. Pe poarta înaltă, durată trainic din lobde de stejar, prinse în cuie de aramă, era prinsă o tablă de ceramică roşie în care un maistru olar priceput modelase două fete nurlii, desprinse parcă din alaiul lui Dionisos grecul, avînd pe creştete ghirlande de struguri, iar pe umeri poloboace dolofane de vin. Sub placă, o inscripţie de tablă de aramă invita călătorul să intre, promiţînd serviciu ireproşabil, confort „după obiceiul de la Roma", sub protecţia Zeului Apolo. Chiar proprietarii, adică ilirul şi cele două fete, ne-au ieşit în cale, cu laude, zîmbete şi vestitul vin din podgoriile Craivei, încît preoţi ctişti să fi fost şi tot nu am fi rezistat ispitei. Locul unde hangiul îşi înălţase clădirea şi acareturile era bine ales, nu departe de poarta dinspre Alburnum Maior şi chiar lîngă arena de jocuri. De obicei hanurile aveau cîteva camere, de mărimi diferite, slab luminate; fiecare cameră avea fie o uşă care se încuia cu un zăvor de lemn, fie o simplă perdea de pînză sau de rogojină, încît oricine te putea vizita. Într-o astfel de cameră existau obişnuit trei lucruri: un pat de bîrne cu picioarele înfipte în pardoseală, un opaiţ şi o matella, adică vasul de noapte. Salteaua era umplută cu paie, cu frunze de trestie şi rareori cu pene; de pernă, nici vorbă, iar cu ce să te acoperi, asta te privea. Puţine erau hanurile în care să nu mişune, în amestec, paraziţii de toate soiurile şi neamurile, uitaţi la plecare de feluriţi călători. La acestea se adăugau inconveniente pricinuite de ambianţa hanurilor: necontenitul du-te-vino al călătorilor la orice oră din zi şi din noapte, scîrţîitul roţilor, mirosurile de la grajduri şi bucătării, fumul şi miasmele mîncărurilor pe care mulţi

călători și le pregăteau în camere. Dacă mai aveai și nenorocul să nimerești la un local unde hangiul era hoț sau tăinuitor de hoți, care nu pridideau să te jefuiască ori să te ucidă, dacă nu cumva la unul transformat peste noapte în lupanar ori în casă de jocuri de noroc, atunci celelalte neajunsuri ți se păreau floare la ureche. Sălile de mese, la hanurile care ofereau și aceste servicii, erau austere: o încăpere mai mare, în prelungirea bucătăriei, cu tejghea pentru băuturi, cuptor și cazan pentru apă caldă ce se turna în vinuri, lavițe și, uneori, paturi pe care călătorii respectabili mîncau culcați, ca în tricliniul caselor romane. Obișnuit se servea pîine, vin și o mîncare de carne friptă ori fiartă. Hanul „La două turturele", cel mai scump din împrejurimi, nu semăna în nici o privință cu cele descrise mai sus. Avea optsprezece camere, șapte la parter și unsprezece la etaj, ultimele fiind ținute numai pentru călătorii de vază: ofițeri, negustori cu stare, magistrați, căpetenii băștinașe, coloni, conducători de colegii, judecători și alții de soiul acesta. Jos erau încartiruiți cei cu înfățișarea și punga mai sărăcăcioase, însă la preț dublu față de alte localuri. Hanul ilirului avea două săli în care se servea masa și o sală rezervată numai pentru băuturi și jocuri; avea, de asemenea, propriile terme, cu nimic mai prejos decît cele de la Apulum, Germisara ori Sarmizegetuza Ulpia Traiana. Zilnic, uneori chiar și în toiul nopții, se serveau mîncăruri de tot felul și pe gustul tuturor neamurilor ce se abăteau pe aici: mațe la frigare, măruntaie la cuptor, hălci de carne de vită ori de vînat fripte la jar, plăcinte umplute, mîncăruri de legume, ouă, brînză, caltaboși, cîrnați și sîngereți, varză și salată în grăsime și mai tot ce poftea inima și îngăduia punga.

De mirare că în dimineața aceea „La două turturele" nu prea avea clientelă. Pe paturile orînduite ca niște lavițe pe lîngă pereți se ospătau cîțiva oșteni, grade inferioare, și doi magistrați, mîndri de însemnele breslei lor, brodate țipător pe tunicile albastre. Ne-am ospătat cu mîncăruri calde, stropite cu vin acrișor și neîndoit cu apă. Bunele servicii erau făcute de cele două surori oacheșe, rîzărețe și cu adevărat frumoase: fața smeadă, ochi migdalați, gene prelungi, gura cu buzele pline și măiestrit croite. Dacă ceva anume, un fel de moleșeală a mișcărilor ca al lanului de trestie mișcat de zefir, nu ar fi atras atenția spre cea care răspundea la numele de Cornelia, în sensul că arăta cît de cît mai matură, le-ai fi putut crede gemene. Era lesne de văzut că la sporirea averii hangiului ele contribuiseră substanțial, intuind chiar și după cum te mișcai, comandai și mîncai, ce și cît ai în pungă. „Să nu le judeci greșit, mă povățui, ca un bun cunoscător, Zebal. Dacă peste cîțiva ani se vor întoarce în țara lor bogate, nimenea n-o să le întrebe cum au agonisit aurul, dimpotrivă, vor fi partide rîvnite de cele mai bune familii. Adevărul este că se pricep să țină un han ca la Ostia, Roma, Vindoboca sau Cezarea." În vreme ce noi schimbam aceste vorbe, ochii codanei, pe nume Flavia, cătau la Ortis, iar acesta nu îi rămînea cu nimic dator. Era

frumos Ortis din cale-afară, ce-i drept e drept, dar în ochii turturelei cîntărea mai mult încredințarea că el e feciorul meu, adică a personajului important, cu înscrisuri împărătești și cu pungă de senator. Interesul ce i-l purta fata avea să ne fie chiar în ziua aceea de mare folos.

Pentru odihnă, îndatoritorul hangiu ne-a pus la dispoziție trei camere, la etaj, avînd uși ce se închideau cu zăvoare de bronz și ferestre cu sticlă persiană. Prima am ocupat-o eu cu Zebal, a doua, Ortis și cele trei tinere căpetenii, în a treia, aflată la capătul coridorului, și-au întins trupurile ostenite Ceran și Ariort. M-am întins pe patul tare, convins că una, două voi cădea, nu în somn, ci în uitare, dar nu aveam noroc nici de atît. Tensiunea ultimelor zile încă îmi ținea nervii încordați și simțurile treze. Liniștea hanului, în plină zi, era nefirească, copleșitoare. Era ceva asemănător cu liniștea văzduhului înainte de furtună. La un moment dat, tocmai cînd eram pe cale să mă liniștesc, mi s-a părut că aud zgomot înfundat, de copite înfășurate în papură, și țipătul nefiresc al unei păsări de pradă.

Am sărit de-a dreptul în picioare. Se întîmplase ceva ori numai organismul meu, deprins să răspundă semnelor de primejdie, mă punea în gardă?! Cînd mă pregăteam să mă întind iarăși, o pietricică izbi geamul. M-am apropiat tiptil și l-am dat la o parte. Lumina mă izbi cu putere. Am închis ochii ca să-i obișnuiesc cu ea încetul cu încetul. M-am aplecat și am prins a cerceta locul dintre perete și zid. Din spatele unei tufe de soc înflorit, Flavia, turtureaua cea mică, îmi făcea semne, după o știință a semnelor pe care eu nu o deprinsesem. Am înțeles, mai mult din îngrijorarea vădită pe fața ei, că ne paște o primejdie. Mai tîrziu aveam să înțeleg că semnele fetei erau destul de clare, chiar și pentru un nepriceput, și că numai convingerea cu care mă culcasem, și anume aceea că într-un han cu bun nume, cu uși de stejar și belciuge de bronz, nu va să ni se poată întîmpla nimic, mă făcuse să le dezleg rostul cu întîrziere. Dastul că fata mă alertase, că voise să mă pună în gardă despre un anumit pericol. În vreme ce încercam să mă dumiresc, un miros greu, înțepător, de jivină tîrîtoare ori de mușuroi răscolit prinse a se prelinge pe sub ușă. O senzație de spaimă făcu să mă simt cîteva momente golit de vlagă, după care îmi revenii, cu simțurile încordate ca un animal încolțit. Asociind mirosul cu jivina de la care emana, mi-am închipuit că nu poate fi una, ci zeci. Broboane de transpirație rece îmi răsăriră pe față, pe grumaz, pe șira spinării. Pe Zebal, singurul care putea înfrunta un pericol ca acela ce ne pîndea pe toți, l-am trezit numai după ce i-am aruncat în obraz cofa cu apă. Mirosul l-a lovit și pe el ca o măciucă. Se scutură ca după un coșmar, înșfăcă pătura și cu pași ușori se apropie de ușă. Aici, se lăți la podea și prinse a fluiera, imitînd fluierul de trestie, o melodie lină, molcomă, moleșitoare, scăpărînd cînd și cînd în tonalități a căror stridență te izbea dureros în timpane. Îmi făcu semn să apuc eu pătura și continuă să scoată sunetele ca un ghiers venit de pe altă lume. Pe gaura cît un fund de căciulă, scobită în partea de jos

a uşii, pentru scurgerea apei cu care se spăla duşumeaua, îşi făcură apariţia, tîrîndu-se insesizabil de încet, cu capetele uşor rotate, ca ale gîştelor sălbatice, mai multe vipere negre, dintre acelea a căror muşcătură nu avea leac, soi blestemat despre care nu ştiu să mai trăiască astăzi. Pe măsură ce ele înaintau sincronizîndu-şi unduirile ca într-un dans al spiriduşilor, de parcă toate ar fi fost cioplite în piatră şi mişcate de o nevăzută mînă, Zebal se trăgea către fereastră.

Zebal îmi făcu la timp semn, iar eu mă prăbuşii cu pătura şi cu toată greutatea peste încolăcirea aceea greţoasă. Hangiul mă împinse la o parte, se ridică ţîşnind ca un arc slobozit şi prinse a călca în picioare pătura pe locurile unde viperele încercau să se strecoare. Am prins şi eu a sălta cu picioarele, ca apucat de nebunie. Cînd sub pătură nu mai rămăsese decît o masă de zgîrciuri, piele, sînge şi gelatină, ne-am aşezat pe paturi toropiţi de o covîrşitoare oboseală. „Ocrotească-te Zeii, fetiţă, am şoptit, căci fără tine acum eram cu toţii ţepeni. Ceilalţi?“ l-am întrebat pe Zebal, şoptind cuvintele. „În afară de primejdie. Nici una dintre lighioanele acestea nu rezistă ispitei cînd aude melodia încolăcirii. Vezi bine, prietene, cu ceva tot m-am ales din lunga-mi pribegie prin cele străinătăţi ale Aziei. Acum, nu-i vorbă, au fost destui şi din aceia ce s-au călătorit printre neamurile lumii bogaţi cu punga, ca să se întoarcă săraci şi cu duhul. Eu, harul acesta, de a da zvon şi de a glăsui pe limba tuturor vieţuitoarelor pămîntului, de la muma mea l-am moştenit. De unde vorba că acolo unde Zeii nu pun nimica, nice voia omului nu poate să adauge.“

Liniştea mă părăsise iarăşi pentru multă vreme. Duşmani nevăzuţi şi nebănuiţi ne aţineau mereu drumurile ca şi cînd am fi avut de ispăşit un blestem. Răzbunarea pusă la cale de data aceasta fusese cumplită şi nu putea fi născocită decît de mintea unui înţelept ori a unui nebun. Fiindcă eu nu mă încumetam, din pricină de scîrbă, acum, şi nu de teamă, l-am rugat pe Zebal să ridice pătura. Şi în mintea mea încolţise un plan diabolic. Convins că la ceasul acesta noi toţi ne odihnim veşnic întru Zalmoxis, duşmanul nostru nu poate să fie departe. Dimpotrivă, aveam încredinţarea că petrece, sărbătorind izbînda, chiar în hanul ilirului. Nici pe proprietar nu îl credeam străin de cele puse la cale şi îi rezervasem şi lui o felie de răzbunare în planurile mele. Sub pătură se mai chinuiau să se tîrască trei şerpi negri, cu guşile doldura de venin, destul cît să răpună zeci şi zeci de oameni. La rugămintea mea, Zebal i-a vîrît în traista de piele, în care îşi purta bucata de humă pentru spălat, buruienile pentru baie şi cîteva ustensile de bărbier. Nu îi destăinuisem ce aveam de gînd. Coclind în venin răzbunarea, nu la mine şi la al meu sfîrşit bicisnic mă gîndeam, ci la Ortis, care abia începuse să bătătorească drumul vieţii. Am deschis iarăşi geamul. Îngrijorată, mezina hangiului se găsea tot în tufa de soc. Prin semne i-am făcut cunoscut că totul e bine şi i-am cerut să-mi aducă cheile de la uşile ortacilor mei. Nu se reco-

manda să fac gălăgie încercînd, poate zadarnic, să-i trezesc din somnul lor adînc. Mă înșelasem. La prima înșurubare a cheii în mecanismul zăvorului au fost în picioare, cu mîinile pe arme. Am coborît în sala de mese cu pașii ușori ai unor duhuri. Nimeni nu se aștepta să mai fim în viață. Dușmanii noștri benchetuiau. Hangiul și fata cea mare, Cornelia, se aflau înfășurați în frînghii lîngă stîlpul de susținere al tavanului. Tocmai cînd ne apropiam noi, banditul ce părea a fi șeful celorlalți îl întreba pentru ultima dată despre locul în care și-a ascuns agoniseala. Erau puțini, o ceată de cinci oameni îngrozitori la înfățișare, scoși, probabil, din adîncul ocnelor de sare, după chipurile alburiu-gălbejite și glasurile hîrșîite, ca ale corbilor. Cu toate că anii și viața bicisnică îi schimonosiseră fața, pe cel din capătul mesei îl recunoșteam. Era un fost colon, ajuns tîlhar de drumul mare, la numele căruia, Crestatul, lumea se îngrozea. N-aș fi crezut că după atîția ani de cînd nu se mai știa nimic despre el va să-mi iasă tocmai mie în cale. Pe cînd se găsea în floarea vîrstei și în spăimoșenia faptelor, vărsînd pîraie de sînge nevinovat, eu i-am dibuit bîrlogul, l-am prins și l-am dat pe mîna legiunii a XIII-a Gemina, ca să ispășească la galere ori în ocnă. Puține lucruri m-ar fi putut mira la anii aceștia cît întîlnirea cu tîlharul care îmi jurase o cruntă răzbunare. Totuși, cel mai mirat de reîntîlnirea noastră era el. De asta eram sigur, fiindcă nu schițase nici un gest din care să trag concluzia că ar fi vrut să se apere. Adevărul s-ar fi putut să fie altul. Erau atît de petrecuți cu băutura încît nici nu realizau că noi sîntem cei sortiți morții, nici nu se puteau ridica de pe scaune cu ușurință. Numai atunci cînd am început să-i vorbesc a prins și el a se trezi, vădit înspăimîntat. „Urîtă moarte ne-ai sorocit, Crestatule. Zeii veghează însă și nu îngăduie să pui la cale a doua mîrșăvie împotriva aceluiași om. Văd, după frica mare ce te cuprinde, că mă recunoști și îți mai amintești. Cu treizeci de ani în urmă i-ai omorît pe toți cei din casa soției mele: bătrîni, copii, femei, pentru cîțiva galbeni ascunși sub vatră; acum ai rîvnit chiar la viața mea și n-am să te mai iert. Vei muri așa cum ne-ați sorocit nouă. Prietene Zebal, pregătește șerpii!“ Armele lor erau agățate în panoplia de lîngă ușă. A căzut în genunchi. Ceilalți, mai mult bezmeticiți de mied, au făcut la fel. „Iertare! Iertare, vînătorule, și n-am să mai fac vreun rău vreodată!“ „Cuvîntul tău, jigodie, este ecoul urletului de lup turbat și aș păcătui față de Zei și de oameni lăsîndu-te în viață. Cine te-a pus pe urmele mele și de ce?! Vorbește ca să îți prelungești cu cîteva clipe viața!“ Nu mă așteptam să-i smulg mărturia prea ușor. Știa, deci, în ce chinuri se moare mușcat de șerpele negru, fiindcă nu a prididit să mărturisească. „Nu pe capul tău s-a pus prețul, ci pe al tinerilor însoțitori, căpeteniile de peste limes. Olimpius Bassus, șeful Colegiului colonilor de la Porolissum, Napoca și Potaissa ne-a slobozit din ocnele de la Salinae, ne-a pus în mînă coșul cu Șarpele de Dudău și ne-a condiționat libertatea, însoțită cu cîte o pungă de bani de aur dacă îi dăm morții pe fruntașii Dacilor Mari ve-

niți în provincie să semene zavistie. Așa ni s-a spus și acesta e prețul faptei noastre. Iertare, vînătorule!" Oricît aș fi fost de îngăduitor și chiar zeii de mi-ar fi cerut-o, nu îi puteam ierta. Numai la auzul relelor făcute de oameni ca acesta te-ai fi cutremurat de scîrbă. L-am întrebat pe hangiu dacă are o încăpere ce poate fi închisă pe dinafară. A spus că da și s-a oferit chiar el să ne-o arate. Slujitorul cel mut i-a dezbrăcat de veșminte. Așa, goi, fără nici un mijloc de apărare, i-am băgat înăuntru, apoi Zebal a deșertat traista cu șerpii răniți. „Acum, că sînteți voi între voi, Zeii să hotărască!" le-am zis și am pus zăvorul. Nu ne-am îndepărtat bine cînd dinspre încăperea aceea au răzbit țipete cu adevărat ca din gură de șarpe. Zeii, cu ajutorul nostru, firește, au hotărît. Bicisnicii aceia, care omorau omul cu inima ușoară, nu au catadicsit ori nu au știut să se apere. Scăpasem pămîntul de niște stîrpituri ale sale și aveam totuși inima grea. Am mulțumit cum m-am priceput mai bine Flaviei, mezina hangiului, care ne salvase viețile. Deși era lacomă ca toți ai săi după sclipirea aurului, nu a vrut să-l primească. A primit însă cu dragă inimă vorbele plăcut meșteșugite ale chipeșului Ortis. Hangiul s-a mulțumit cu o parte din pungile tîlharilor, promițînd că în viitor va să fie mai vigilent și va să astupe găurile de sub ușile camerelor rezervate pentru oaspeți ca noi. Numele acelui Olimpius Bassus hotărîsem să îl țin bine minte, cum ar fi trebuit notate toate cele pe care le purtau dușmanii Dacilor Mari, ai Costobocilor, Carpilor și dacilor pribegiți peste limes. Lăcomia, teama bietei făpturi omenești care strînge și tot strînge și nu duce cu sine nimic, iar aici nu lasă decît un pumn de oase! Ațîțarea oarbă a unui neam împotriva altuia, care pare a se naște odată cu noi, sămînța răului suprem, încolțită în anume exemplare făcute după chipul nostru și revărsată în patima de sînge, astea toate și altele care coboară printre patrupede și tîrîtoare, creația Zeilor, după modelul chipurilor lor, de unde ne vin și cît ne vor mai însoți în mersul nostru prin lume?! Da, eram amărît și abătut iarăși. În ultima vreme nici o bucurie nu mi se îngăduia deplină. Deși uitasem cu desăvîrșire de cealaltă existență a mea, aveam totuși senzația vagă că port cu mine și păcatele altuia, povara a două vieți, ca două șuvoaie împotriva cărora înotam ca să răzbesc, unde!?

Peste noapte am făcut de strajă cu rîndul. Hangiul, bucuros că scăpase atît de ieftin, ba se mai și alesese cu nesperată agoniseală, s-a întrecut pe sine, făcînd însuși de strajă la porțile hanului. În noaptea aceea, prima dintr-un șir despre care nu voiam să-mi amintesc, am avut parte de liniște. Ne-am sculat devreme și ne-am pregătit de drum. Înainte de a pleca ne-am convins, mai mult la rugămintea ilirului, că în camera închisă ermetic oameni și șerpi se omorîseră într-o încleștare a groazei. Un singur tîlhar avusese norocul să supraviețuiască, însă acesta nu mai prezenta pentru semenii săi nici un pericol. Își pierduse mințile. De bucurie, de groază? Nu puteam ști.

La al șaselea ceas al zilei poposeam la vestitul han de la Sard. Cu toată faima ospitalității sale am preferat să nu îi călcăm pragul. Ne lecuisem de pomul lăudat. Am cerut hangiului merinde proaspete, mied, cîteva făclii și am mas peste noapte în jurul unui foc străjuit cu rîndul pînă în zori. În afara adierii vîntului dinspre munte și de susurul apei pe malul căreia am întins corturi ușoare, nimic nu ne-a tulburat liniștea unei nopți luminoase, cu cer înstelat.

Capitolul nouă

ZIUA ERA SENINĂ ȘI CERUL ÎNALT. NICI O PĂRERE DE NOR NU umbrea beteala lui sinilie. Cu toate că nu intrasem încă în vară, se anunța de la ceasul dimineții vipia amiezii. Bătea întărîtată musca și pișca îndrăcită strechea, încît abia, abia mai reușeam să potolim caii. Era semn neîndoielnic că ziua va să sfîrșească în ploaie torențială și furtună. Dumnezeule, ce mai ploi se dezlănțuiau în vremea aceea! Ca din senin se nășteau și se vălătuceau norii, se revărsa cerul în fuioare despletite, se umflau și se revărsau peste maluri apele și tot așa cerul își arăta fața zîmbitoare și bună. Văzduhul era tot un zumzet de albine și o smălțuire multicoloră de fluturi. Șesul pe care călăream la trap ușor se desfășura ca un nesfîrșit covor țesut numai și numai din floare. Cît cuprindeai cu ochii, jur-împrejur, pace, singurătate și liniște. Mai apoi peisajul prinse a ieși din desăvîrșita sa frumusețe și monotonie. Pășunea se schimba cu pădurea, aceasta cu arătura ori cu pîrloaga; unde și unde jariști fumegînde încă din primele zile ale primăverii. Peste trei ani, în locul lor vor văluri aidoma Mării Pontice lanuri de grîu, lanuri de mei, felurite semănături. Cu toate astea, chiar și în preajma Apulumului, ogoarele nelucrate și nestăpînite cu înscrisuri împărătești erau destule. Iată că nici măcar aici, la adăpostul puternicei legiuni Gemina, pămîntul nu putea fi motiv de ură și prigoană. La asemenea lucruri îmi era gîndul cînd am întîlnit primele convoaie de oameni, care încărcate și turme de vite ce zoreau către oraș cu graba celor ce se feresc din calea năvălirilor barbare. De la primul om întrebat am aflat pricina: se zvonise că neamurile de la Limesul Nordic au frînt rezistența firavă a alelor și cohortelor și acum se revarsă puhoi către inima provinciei, aducînd jaful și pieirea. Nu eram înclinat să le dau crezare. Înclinam să cred că pricina neliniștii era tocmai nechibzuita mișcare de trupe, pricinuită de așezarea Costobocilor și a Dacilor Mari în interiorul provinciei. Oricum, pentru noi timpul se precipita, poate că nu mai aveam nici răgazul să-i strîngem într-o singură tabără pe aceia dintre luptătorii noștri cu care năzuiam să-i zdrobim pe

Iazigii și Marcomanii năvălitori înainte de a se revărsa în Dacia. Îngrijorarea mi-am făcut-o cunoscută și celorlalți. Căpeteniile erau de aceeași părere cu mine. Nu trebuia să-i grăbesc la drum. Era de ajuns să ne ținem pe urmele lui Ariort, care nu mai avea pic de astîmpăr. Era firesc și nici măcar nu m-aș fi putut închipui în situația lui. După atîția ani, în care nici nu mai nădăjduise, avea să-și vadă femeia și copilul. De pe fața lui și din muțenia în care căzuse încă de cu seara se putea vedea că îl încearcă mai ades neîncrederea decît speranța. O bună bucată de drum am galopat fără să cruțăm caii, care prinseseră a da semne de moleșeală după atîta odihnă. Cu cît ne apropiam de oraș, cu atît creștea numărul celor care nu pridideau să se vadă cît mai curînd ascunși după zidurile sale: coloni, negustori, meseriași de tot felul, toți oameni cu stare, care aveau ce încărca și ascunde din calea cetelor prădalnice. Mă îndoiam că neamurile de peste limes s-ar fi încumetat să pătrundă atît de adînc în inima provinciei, și chiar dacă, mi se părea de mirare să fi putut răzbate așa de repede pînă aici, știut fiind că nici o localitate mai răsărită nu era lipsită de apărare. Ortis avea și el aceeași părere. Ba, mai mult, credea că înadins cineva tulbură liniștea oamenilor cu asemenea zvonuri, urmărind să sporească zîzania între locuitorii provinciei și dacii rămași ori pribegiți în afara ei. Se pare că tocmai așa stăteau lucrurile, care, odată bine intrate pe acest făgaș, în nici un chip nu mai puteau fi oprite, în afară de intervenția Senatului cu legiunile din Panonia, Moesia și Iliria chiar. Ceea ce ar fi însemnat mai mult decît prigoana băștinașilor, care sub Traian și Hadrianus se întemeiaseră bine în drepturi. Pustiirea însemna proprietăți bine întemeiate, după modelul roman, delnițe, arături, păduri și ape rămase la bunul plac al celor veniți să se îmbogățească în Dacia. Zebal, care cunoștea toate zvonurile ce se vînturau prin hanurile provinciei, avea părerea că ceea ce se petrecea acum era o lucrătură hicleană iscodită de mintea lui Vinicius Lizinius Procus, șeful partidei colonilor hispani și italici, dornic să mai vîndă o dată pe aur curat pămînturile și apele pe care cîndva, ca împuternicit al senatului cu această sursă de venituri, le vînduse tatăl său, devenit peste noapte, din patrician scăpătat, unul dintre cei mai bogați oameni din Roma. Oricum ar fi stat lucrurile și oricare ar fi fost temeiul mișcării de oameni, noi aveam interesul să ne grăbim, să isprăvim cît mai curînd cu putință ce aveam de isprăvit la Apulum și să pornim împotriva dușmanilor reali ai Romei și ai provinciei Dacia la acele zile de cumpănă. Cineva, poate chiar în Cetatea Eternă, încerca să profite de lipsa de pricepere sau numai de hotărîre a noului împărat și să întroneze o altfel de ordine decît cea instaurată de înțeleptul Ulpius Traianus Nerva, apoi consolidată de întreprinzătorul Hadrianus. Măreția misiei care, prin jocul sorților, îmi revenea tocmai mie, îmi făcea mintea limpede, brațul puternic, inima tînără. Cîndva, cu mulți ani în urmă, aș fi semănat chiar eu sămînța neascultării și a răzvrătirii, ca să aduc în făgaș rosturile cele vechi ale Da-

ciei. Acum, după ce însumi cunoscusem cît de cît viața romană, convins că mai curînd puteam întoarce cursul Marisului către izvoare decît pe cel al fraților mei către un nou fel de a trăi, într-o pace statornică și garantată cu tăria legiunilor, mă rușinam de gîndurile mele din acei primi ani ai pribegiei. De tăria de acuma a provinciei Dacia, de prisosul ei de bunuri, de arme, de pricepere în meșteșuguri și de atîtea altele profitam și noi, cei de peste limes, un hotar aproape inexistent pentru Costoboci, Carpo-daci și Dacii Mari mai bine de treizeci și cinci de ani. Bunele înțelegeri se făceau peste capetele celor mari, care le știau pe ale lor, pe cînd noi, aici, la marginile barbariei, le știam pe ale noastre. Atacau iazigii, ori marcomanii, ori roxolanii, ori alte seminții nestatornice și prădalnice un vicus, o vale ori un ținut stăpînit de dacii de peste limes, săreau într-ajutor alele, cohortele ori pichetele de pază din castrele și burgurile hotarnice; era atacat prin surprindere un pichet de miliarium, ori un alt punct întărit, nici noi nu pregetam să-i lovim pe năvălitori din spate. Dacă s-a ajuns la această cumpănă, undeva și noi eram vinovați, deci cu atît mai mult datori să nu zăbovim în fața pericolului comun.

Drumul devenise atît de aglomerat încît ne era peste poate să mai înaintăm altfel decît în ritmul carelor de povară. M-am sfătuit cu Ortis și am hotărît să ne despărțim în două cete, ca să răzbim cum vom ști și putea mai curînd și să isprăvim și unii și alții treburile la Apulum. Oricum, drumurile noastre tot trebuiau să se despartă, pentru că între timp aflasem de la un consilier informat că fruntașii provinciei, împreună cu Macrinus Flavius Sirus se găseau în orașul cel nou, înălțat de curînd nu departe de apa Marisului și în imediata apropiere a canabelor Legiunii a XIII-a Gemina; sediile breslelor, în schimb, preferaseră orașul cel vechi, de sub Piscul Craivei și, deci, acolo trebuia căutată Drilgisa. Eu și Ortis, însoțiți de cele trei căpetenii, urma să ne îndreptăm spre orașul de jos, Zebal, însoțit de Ceran și Ariort, către vechiul oraș. Ariort credea că dinadins îl las de izbeliște și nu se sfii să-mi amintească faptul că prietenul la nevoie se cunoaște. Niciodată nu coborîse din muntele său, iar pentru el tot ce se întîmpla acuma și mai ales ceea ce avea să se întîmple avea loc într-o altă lume. Poate că și de aceea tăcuse de cînd ieșisem din munte, iar la hanul ilirului se manifestase pur și simplu ca un animal mîndru și feroce pus în cușcă. Îl înțelegeam, vai, cît îl înțelegeam! Așa fusesem și eu cîndva, la lujer de tinerețe, cînd, însoțit de nepoții regelui Decebal, Dacis și Ortis, de zvăpăiata și bărbătoasa Arcia, am intrat în orașul lui Ulpius Traianus, noua capitală a Daciei, și mai ales în marea arenă de jocuri. Timpurile acelea rămăseseră așa de departe în urmă de parcă nici n-ar fi fost decît fum de visare și mirozna de plăsmuire. De atunci colindasem lumea, călcasem cu opincile străbunilor pardoseala de lespezi și mozaicuri a Cetății Eterne, drumurile ce duc la cetățile sacre ale elinilor, cuprinsesem cu privirile flămînde și

lacome de necunoscut și frumos apele Pontului sau ale Bosphorului, stepele nesfîrșite ale Colchidei. Avea, bietul om, atîta încredere în mine, încît se arătase dispus să își amîne căutările pînă ce vom isprăvi noi ce aveam de isprăvit, ca să îl putem însoți. Zebal, înțelegînd cît de prețios era pentru noi timpul, mi-a venit într-ajutor, lăudîndu-se, obicei care nu îi era în fire, cu relațiile pe care le avea printre conducătorii breslelor, ba chiar promițîndu-i că se va lipsi de toate mărfurile aduse pentru negoț ca să răscumpere cu prețul lor nevasta și copilul căzuți în sclavie. Am hotărît ca, indiferent de tot ce se poate întîmpla, să ne întîlnim a doua zi la taberna canabelor legiunii, în orașul de jos, nu mai tîrziu de ceasul al treilea din zi. Dacă noi, ori ei, nu ne vom fi terminat treburile pînă atunci, urma să vedem împreună ce aveam de făcut. Înainte de a ne despărți l-am luat deoparte pe bătrînul Zebal și l-am sfătuit să se poarte cu prudență și înțelepciune. Celorlalți le-am poruncit să-i dea în toate ascultare. Știam din proprie experiență la ce te poate îndemna dorul și iubirea. Pentru orice eventualitate i-am sfătuit să se ducă mai întîi la casa unui cumnat de-al meu, Cornelius Babus pe nume, proprietarul unui atelier de cărămidărie pentru pavarea edificiilor, la care lucrau peste cincizeci de sclavi, unii de neam dac, proveniți din rîndul datornicilor, motiv pentru care nici de voie, nici de nevoie eu nu îi călcam pragul casei. Altfel era un om săritor, dispus să facă mici servicii rudelor după mumă, nădăjduind ca astfel să și le apropie. Sora mea vitregă, Meda, suferea din această pricină, și nu scăpa nici un prilej să-i ajute pe cei din neamul nostru, ba cu o măsură de grîu, ba cu pînză pentru haine, la sărbători, și chiar cu bani cînd se găseau la ananghie și, călcîndu-și pe mîndrie, i se rugau de una și de alta. Noi am părăsit drumul pavat, pe care convoaiele se tîrau sub zăpușeală ca o rîmă uriașă, preferînd șleahul cel vechi, care mai avea și avantajul că scurta mult distanța. Toate semnele, încă de dimineață, prevesteau furtună, și aveam motive întemeiate să ajungem în oraș înainte ca baierele cerului să se rupă și puhoaiele să se reverse. Fără caii de povară am străbătut drumul pînă la poarta de nord într-un galop întins, încît, atunci cînd am descălecat pentru a prezenta străjilor înscrisul de liberă trecere, Debar devenise alb de spumă. Nu trecusem bine pe sub poarta înaltă, zidită din piatră de tuf, cînd un fulger brăzdă bolta pe care norii se înghesuiau ca niște turme de bivoli asiatici, cerul se revărsă, fără stropi, ci așa, cum ai turna cu găleata, și puhoaiele prinseră a-și căuta făgașe. La rîndul nostru ne-am căutat adăpost într-o tabernă amenajată într-o veche magazie de cereale, adăpostind caii sub șopronul unei potcovării de peste drum, cu calfe harnice, mereu în așteptare de mușterii, care, fără să ne afle voia, ni-i și luară în primire. Abia golirăm ulcelele pîntecoase, pline cu mied uleios și rece, ca de la gheață, cînd se potoli vremea, îngăduindu-ne să mergem în treburile noastre. Orașul cel nou, răsărit nu prea de multă vreme în jurul canabelor Legiunii a XIII-a Gemina, pe un platou larg cît una din

cele şapte coline ale Romei, arăta cam răzleţit şi anapoda. Ici o vila rustica, ridicată de vreun colon cu întreaga avere în valea mănoasă a Marisului, ce se lărgea aici mai mult decît puteai să cuprinzi cu privirea, colo o vila urbana, acoperită cu ţiglă colorată şi făţuită în plăci de ceramică ori de gresie, între ele o baracă nenorocită ori un atelier-şopron în curs de organizare; unde și unde prăvălii, stabilimente, case de jocuri, bordeie pe jumătate ieşite din pămînt, casele de bîrne ale localnicilor băştinaşi mai înstăriţi, hat în hat cu acelea din piatră de tuf ori din cărămidă ale negustorilor de tot felul. O singură uliţă, care străbătea oraşul-cetate de la est la vest, locuită de ofiţerii şi administratorii legiunii, de fruntaşii municipalităţii civile era mai acătării. Aici lipseau locurile virane, pe care vînzătorii ambulanţi încropeau comerţuri de tot felul, și se simţea intervenţia unui ochi şi a unei gîndiri de arhitect. Clădirile, marea majoritate cu două sau chiar trei caturi, se înălţau pe fundaţii trainice de cărămidă cimentată și piatră. Strada, largă de șase staturi de om, era pavată cu dale de gresie și de cărămidă pe strat trainic de nisip și pietriș. Un apeduct nou-nouţ aducea în casele cochete o apă cristalină și rece de la o depărtare de cîteva stadii. Unde şi unde se observau gurile reţelei de canalizare şi alte semne ale unei avansate trepte de civilizaţie romană. Alături de uliţa aceasta, numită, pompos deocamdată, Via Antonina, se năşteau altele, croite în paralel, două, şi în forma spiţelor unei roţi, celelalte. Acesta era semnul clar că vechiul oraş, născut din vicusul dacic al apulensilor, și-a trăit traiul și și-a mîncat mălaiul. Doar două, însă suficiente, au fost motivele care i-au hotărît soarta: canabele legiunii și negoţul cu plutele, mai mult decît intens, care se practica pe Apa Marisului. La capătul străzii, în semicercul unui parc, croit cu destulă fantezie chiar în perimetrul unei păduri, se înălţa clădirea consiliului municipal, căreia localnicii îi ziceau, impropriu după părerea mea, forum. Înaintînd către ea, lăsai la dreapta un şir de clădiri cu un singur cat, dar cu coridoare largi şi luminoase, imitînd prispele dacice, înconjurate de zid de piatră, pe poarta căruia atîrna, ţipător colorată, o firmă cum în Dacia nu mai întîlnisem alta pînă atunci. Pe firmă era desenat un copilaş ţinînd o tăbliţă cerată pe genunchi şi un cetăţean cu bărbuţă îndreptîndu-i cu grijă şi importanţă beţişorul de scrijelit. Era o şcoală de stat, întreţinută de municipalitate, unde se învăţa scrisul, cititul, elocinţa, comerţul şi meseriile, matematicile şi astronomia. După ce am descifrat conţinutul imensei table de ceramică atîrnată de frontispiciul clădirii, sub care se deschidea şi poarta, mi-a trebuit timp să-i pot urni din loc pe Ortis, Dadas, Bituva şi Zoltes, uimiţi şi curioşi de parcă s-ar fi găsit chiar în faţa calului de lemn cu care aheii au pătruns în cetatea Troei. Înclinaţi să vadă doar feţele umbrite a tot ceea ce era roman, i-au compătimit pe sărmanii copii, care în loc să se joace, să înveţe meşteşugul armelor şi să vîneze, erau obligaţi la suplicii ca acelea. M-a bufnit rîsul şi mi-a trebuit talent oratoric, nu glumă, ca să îi fac a înțelege binefacе-

rile unor asemenea instituții în această provincie de la marginea Imperiului.

Îmbrăcămintea noastră, destul de uzată și de ponosită, caii prăfuiți, ținuta războinică a însoțitorilor mei, în special, au atras repede atenția gărzilor călări care supravegheau buna ordine a orașului, drept care de cîteva ori a trebuit să scot înscrisurile și să le înmînez unor oșteni avînd misiuni de pază și aprovizionare. Unul dintre aceștia, pe numele său Sarula Dacul, a manifestat mai multă bunăvoință și, în loc să ne tot întrebe despre rosturile noastre, ne-a prezentat unui oștean-funcționar, căruia i se spunea *immunes legionis,* scrib din birourile Legiunii a XIII-a Gemina, detașat pe lîngă sediul provizoriu al Legatusului Imperial pentru Dacia, buna noastră cunoștință Macrinus Flavius Sirus. Urmîndu-l, pe un coridor lung și răcoros, acesta ne-a condus în biroul unui centurion, pe care l-am găsit moțăind din pricină de vin ori de oboseală. Acesta ne-a primit nițel cam acru, cum probabil fusese și vinul, însă cum eu știam pînă la ce grad merge corupția m-am gîndit că nici comandantul peste o sută nu poate fi imun la strălucirea aurului. A fost de ajuns să-i audă, ca un bun cunoscător, zornăitul plăcut, ca să schimbe încruntarea cu cel mai plăcut zîmbet și mormăiturile cu relații și sfaturi mai mult decît amicale. Așa am aflat că însărcinatul împăratului pentru provincia Dacia se află la termele municipale, însoțit de M. Statius Priscus, Legati Augusti legionis, adică delegatul împăratului pentru legiune, de M. Sedatius Severianus, guvernatorul Daciei Superior, de Aurelius Redux, praefectus, vicecomandant de legiune, de alte grade superioare, de magistrați și de fruntașii coloniei. La terme se ajungea pe o alee presărată cu pietriș colorat, care cobora cîteva terase cu scări din marmoră, terase pe care fuseseră amenajate terenuri pentru jocuri și antrenament. Acest al doilea platou, de întinderea a cel puțin două arene, mai cuprindea o amenajare, rudimentară încă, pentru cursele de care și cai, cîteva prăvălii și stabilimente cu cele necesare pentru jocuri și terme, ce se împrumutau pe sume destul de convenabile, și un fel de han al ofițerilor, destul de arătos pe dinafară ca să nu te îndoiești de ambianța dinăuntru. De la îndatoritorul centurion, care nu se sfia să ceară plată pentru sfaturi în plus, aflasem că Macrinus Flavius Sirus avea plăcerea să petreacă la terme toate ceasurile după-amiezii, mai degustînd un vinișor vechi, mai înfulecînd cîte o ciosvîrtă de cerb tînăr și încercîndu-și norocul la zaruri, cu unul dintre aceia ce se încumetau să se prindă, știut fiind norocul care rareori îl părăsea și măiestria cu care arunca.

Cunoșteam obiceiurile de la Roma, care mai abitir erau cultivate în provincii. Cunoșteam și lăcomia acestor slujbași ai împăratului ori ai senatului, grăbiți să agonisească, fiindcă nu se știa cînd va să le apună steaua norocului și să vină dizgrațierea. Mai știam că îngropasem lîngă hanul de la limesul de Miazănoapte o avere pe care în zece vieți nu aș

fi putut-o toca, chiar ofițer roman de-aș fi fost; aveam chiar la mine, bine ascunși prin șerpar și toharturi, bani buni, de aur, mai tăioși decît cea mai tăioasă spadă, mai cu bătaie decît orice catapultă sau săgeată, mai eficienți decît un berbec de bătut zidurile. Pe același centurion, care mi se lipise de pungă ca lipitoarea de varice, l-am întrebat despre cel mai bun negustor de vinuri și despre cel mai priceput bucătar. Informația m-a costat mai puțin decît efortul de a le căuta singur după miros ori după numărul celor adormiți prin fața tabernelor. Și fără bunele sale servicii m-aș fi descurcat de minune, fiindcă pașii ne-au dus drept în fața unui conac, dintre cele vechi, ridicate înainte de stabilirea Legiunii aici, transformat acum în ospătărie. Numele grecului oferea singur chezășia că altceva mai bun nu aș fi găsit nici la Ulpia Traiana Sarmizegetusa. Firma de la intrare oferea servicii ca la Roma, servicii pentru care garanta proprietarul Caius Sabinus Elenul, cu vînat proaspăt și vin de Chios, vechi de cincizeci de ani, din care băuseră însuși Nerva Traianus și urmașul acestuia, Hadrianus. Pentru mine era îndeajuns numele negustorului, ca să nu mă mai îndoiesc de marfă. Nu mi-a trebuit mult ca să-mi amintesc cînd și unde îl mai întîlnisem. Dacă nu era acel Caius Sabinus Elenul, eu nu ajungeam sclavul lanistului Aulus Maecus și nu luptam în arena de la Ulpia Traiana, ca să mă acopăr de glorie și să cîștig bunăvoința împăratului în furtunoasa vară a anului o sută șapte. Oare mai trăiește bătrînul negustor? De bună seamă că nu. În cazul acesta fiul i-a luat locul, care trebuie să fie mai tînăr decît mine și nu are de unde să mă știe. Cred că am rămas așa, tăcut și călătorit în amintire, o bună bucată de vreme. Chipuri dragi, venite parcă dintr-o altă lume, ca într-un joc de-a întoarcerea în timp, mi se perindau prin fața ochilor împăienjeniți de pîclele amintirii: moș Troes, Dacis, Orolea, Arcia, Ortis, Helena Evrimos, iubirea mea cea dintîi și cea de pe urmă... Eram vădit tulburat. Ortis mi-a citit sufletul și m-a întrebat, mai mult cu intenția de a mă smulge din șuvoiul amintirilor: „Mă înșel ori domnia-ta, vînătorule, cunoști firma și omul pe care îl reprezintă? Te sfiești să intrăm, ori numai mi se pare?“ „Cunosc și firma și omul, de nu cumva cel la care mă refer e oale și ulcele. Arcia, buna ta mumă, ți-a fi povestit cîndva despre întîmplările noastre la Ulpia Traiana, în acel an de după război, cînd împăratul a zăbovit în Dacia. În ospătăria acestui negustor l-a așteptat ea pe tatăl tău, Ortis, și tot aici am fost prins eu atunci cînd Aulus Maecus m-a rîvnit să-i fiu gladiator. Că negustorul o fi același ori altul, acum nu mai are nici o importanță; important este că vinul de Chios nu are pereche, iar bucătăria grecului, nici atît.“

Avusesem dreptate. Bătrînul nu mai trăia de mulți ani. Fiul îi luase locul. Chiar el trecuse pe cealaltă pantă a vieții. Cînd i-am destăinuit că l-am cunoscut pe tatăl său și vestita ospătărie de la Ulpia Traiana s-a bucurat și a făcut totul ca să ne fie pe voie. Da, a recunoscut zîmbind, vinul de Sard ori de Ighiu poate fi vîndut fără teamă ca vin de Chios,

după ce trece prin cei zece ani de învechire, însă pentru noi mai erau destule amfore colbuite prin adîncate beciuri, cu vinul cel veritabil, a cărui vîrstă se îndreaptă către sută. Îl păstrează pentru ziua cea mare, rîvnita vizită a unui împărat, pentru ca şi el, la fel ca şi tătînele său, să se poată lăuda că l-a ospătat pe Cezarul Romei. Nu se cade să refuze tocmai un om rar ca mine, care cu atîţia ani în urmă a gustat vinul negustorului Caius Sabinus. Datorită purtărilor fiului am uitat de ranchiuna ce i-o purtam bătrînului. Am cerut să fie puse pe jar potolit şi date cu rare mirodenii părţile cele mai fragede din cîţiva cerbi atîrnaţi de grinzile gheţăriei; am mai poftit o amforă pîntecoasă cu vinul de Chios şi cîţiva sclavi pentru bunele servicii. De la frizeria de peste drum am închiriat tot ce ne făcea trebuinţă pentru petrecerea unor clipe plăcute la terme, în societatea notabilităţilor provinciei: un sclav care să ne asiste în timpul băii, căruia i se zicea balneator, unul care să ne facă masajul, unctor, altul însărcinat cu depilarea, zis alipilus, şi încă unul care să ne păzească bunurile şi veşmintele; se adăugau: o sclavă care să ne aducă cele necesare pentru baie — flacoane cu untdelemn, esenţe, prosoape — şi încă două pentru servitul vinului şi a mîncărilor reci, încărcate de Caius Sabinus cel tînăr pe un fel de platou ca o lectică. De la o altă prăvălie, perete în perete cu termele imperiale, am cumpărat fără a ne tîrgui cîtuşi de puţin, îmbrăcăminte pe măsura rangului la care ne prezentam şi albituri de schimb. Îmi era bine cunoscut că niciunde nu poţi pune cu mai mare uşurinţă pe roate o afacere dificilă ca la terme, mai cu seamă atunci cînd aveai cu ce îmbunătăţi obişnuitul program. În fruntea alaiului nostru, un ucenic de zaraf, despre care aflasem încă din tabără că servea cauza dacilor prigoniţi, neamurile lui numărîndu-se printre aceştia, ducea cuvenitele daruri: patru colanuri de argint, pescuite din sacii negustorului Evrimos, tot atîtea pungi cu grăunţe de aur, la care, pentru împuternicitul împăratului adăugasem o pungă doldora cu monezi avînd proaspăt încrustate însemnele provinciei Dacia şi chipul augustului Antoninus Pius. În spatele acestuia, alţi doi sclavi purtau pentru cei Patru Mari, cum li se mai zicea, cîte o togă de purpură şi cîte o blană după rang: de sobol, de nurcă, de nevăstuică şi de vulpe. După ei, urmam noi şi ceilalţi, orînduiţi într-un cortegiu de ambasadă asiatică. Anunţaţi din vreme, prin mijlocirea unui administrator împuternicit al termelor proprietate imperială, sensibil şi el din cale-afară la strălucirea aurului, am fost întîmpinaţi în sala rezervată oficialităţilor şi protocoalelor, care se oficiau destul de rar. Acum, nu cumva să se creadă că toţi cetăţenii urbei mergeau la terme însoţiţi ca noi. Cei săraci se mulţumeau să îşi poată plăti intrarea. Pentru a nu risca să le fure cineva veşmintele, căci existau hoţi specializaţi pentru băile publice, le lăsau în grija băieşului, plătind şi pentru aceasta o mică sumă de bani, cum şi pentru celelalte servicii recurgeau la personalul specializat al băilor. Orice baie publică respectabilă se alcătuia din trei încăperi: una cu apă rece, de obicei de dimen-

siuni mai mici şi avînd deasupra o cupolă deschisă; o încăpere de trecere, cu bănci de marmoră şi cu apă la temperatura călduţă; o a treia cu apă caldă, cu bazine şi căzi şi chiar cu piscine pentru înot. Acestor trei încăperi li se adăugau anexele: o cameră de aburi prevăzută la extremitatea cupolei cu un disc mobil pentru reglarea temperaturii, încăperi pentru exerciţii de gimnastică, pentru ungerea corpului cu diferite alifii, localuri cu alimente şi chiar o sală pentru ospeţe, ca aceea în care fuserăm întîmpinaţi noi. Numai bazinele de înot erau comune pentru bărbaţi şi femei. În ce mă priveşte mai fusesem de cîteva ori la baie cu obraze alese, dar nu la rangul celor ce ne întîmpinau acum cu atîta suspectă bunăvoinţă. De aceea nu prea ştiam procedura şi, ca întotdeauna cînd mi se întîmpla aşa, m-am lăsat în voia întîmplării ori a inspiraţiei. Gazdele noastre ne-au întîmpinat, întrerupîndu-şi baia, într-un fel de cămăşi albe de in, lungi pînă mai sus de genunchi. Simţind încurcătura în care mă găseam, Macrinus Flavius Sirus mi-a venit discret în ajutor, poruncind acelui funcţionar îndatoritor să ne însoţească în anexele pregătitoare. Pregătirile au durat mai mult decît ar fi fost necesar ca să mi se pună răbdarea la încercare, dar, ca nişte obraze alese ce ne aflam, am suferit cu zîmbetul pe buze, precum preoţii templelor puşi la post prelungit. Am făcut cuvenitele exerciţii de gimnastică, am intrat în camera de aburi unde ne-am perpelit ca nişte claponi puşi la fiert, iarăşi exerciţii de gimnastică, făcute după comanda şi exemplul unui fost gladiator; am trecut cam repejor prin apa rece, spre uimirea celor prezenţi am străbătut de cîteva ori bazinul mare înotînd mai dihai decît peştii, ne-am lăsat masaţi, dreşi şi unşi de miroseam ca nişte faguri proaspeţi, am îmbrăcat cămeşoaiele aspre, le-am încins cu nişte curmeie şi iată-ne de unde am plecat, uşori ca fulgii, cu inimile voioase şi cu foame de lupi. Mesuţele joase, din lemn de paltin, acoperite cu pînză de cînepă, de pe lîngă laviţele-pat, erau aşternute cu bucatele aduse de noi, la care, pentru a nu se lăsa mai prejos, buna gazdă adăugase altele: plăcinte umplute cu verdeţuri şi carne, pînişoare de mei tăvălite în tocană de măruntaie, potîrnichi crocante, îndelung fierte în ulei de măsline, şi altele care nu îmi mai vin în minte. Vinul, plătit la preţul lui înzecit, deja îl degustaseră, căci de ce şi de unde acea nouă sclipire a ochilor, buni şi migdalaţi ca ai femeilor?! După ce am gustat, cu înghiţituri mici, dar pînă la fund, ulcelele cu vin uleios, o ambră a Zeilor, dacă nu mai mult, ne-am aşezat să ospătăm temeinic. Îmi era cunoscut că treburile politiceşti nu se cădeau discutate cu stomacul gol şi cu sufletul lipsit de bucurie. Eram nouă; bucatele, cît pentru o trupă înfometată după ce a urcat şi a coborît un munte, a trecut o mlaştină şi a străbătut un deşert. Lupii mei mîncau lupeşte, însă cu atîta grijă pentru bunele purtări încît ei păreau veniţi din Cetatea Eternă şi adevăraţii romani, nu coborîtorii din Ţinutul Codrului, de la Iza şi Uissio. Eu ciuguleam cu măsură, gustam cu întreită cumpătare înşelătorul vin de Chios şi puneam în rosturi cuvintele

pentru tractatele ce le aveam de purtat. Am văzut la locțiitorul împăratului pentru Dacia aceeași ascunsă precauție, cu deosebirea că ulcica opacă îl ispitea mai des decît pe mine. Cunoșteam din tinerețe efectul acestei miraculoase băuturi. Mai întîi limpezea gîndurile, încet, încet exalta sufletul și îmboldea inima, aducea pe nesimțite uitarea acelor gînduri ce nu țineau de conul bucuriilor, naștea lin, lin, bunătatea și dragostea de semeni; veneau apoi generozitatea neînfrînată, dăruirea și simțul sacrificiului pentru bine și frumos. Cu toată povara anilor îmi păstram mintea limpede, judecata ascuțită, gîndul curat. Mă rugam Zeilor părinților mei să se treacă peste obiceiul spectacolului cu mimi și sclave, care dansează și cîntă, mîngîie și ațîță, trezesc și adorm, fac tot ce eu nu doream să se întîmple. Privindu-i pe tinerii ce mă însoțeau, dar al căror rang de mari căpetenii îi așezau alături de toți cei de față, faptele și nu anii cîntărind precumpănitor în balanțele acelor vremi, l-am rugat pe legatusul imperial să nu îi ispitească acum cu astfel de distracții, care tulbură mintea și sucesc judecata. În schimb, i-am propus șapte partide de zaruri, fiindcă, ziceam eu, și bătrînețele au plăceri, numite de unii vicii, iar pentru mine jocul cu zaruri era singura dintre cele mari care mi-au mai rămas. Tot atunci am făcut semn să intre purtători de daruri. Un spectacol demn de admirat. Pe care cei patru răspunzători de destinele provinciei l-au gustat chiar peste așteptările mele, cu pupilele dilatate de plăcere ca și cînd ar fi băut beladonă. La invitația mea, care nu eram prostul să-i lase să își revină, au golit cupele pînă la fund. I-am poftit să se așeze, ca unul mai vîrstnic ce eram, și am început astfel: „Domniile-voastre, înțelepți cetățeni ai Romei și alese obraze împărătești! Cine sîntem și ce rosturi purtăm cunoașteți, și am pierde vreme prea plăcută și de mare preț arătînd cu vorbe și dovezi rangurile și meritele noastre. Cunoașteți prea bine ai cui trimiși sîntem și ce năzuim să împlinim împreună. Au trecut mai bine de treizeci de ani de cînd în această parte de lume s-a statornicit viața romană și pacea romană. Este nedrept ca de aceste binefaceri să nu aibă parte și frații noștri lăsați, din considerente strategice, dincolo de limesul provinciei. De-ar fi să se ridice zid pînă la cer și pe lîngă zidul acesta să curgă jur-împrejur o Dunăre, frații de frați tot nu vor putea fi despărțiți. Domniile-voastre, iscusiți militari și înțelepți magistrați, știți că în provincia Dacia este îndestul loc pentru noi toți. De ce dați ascultare unora dintre aceia puși pe căpătuială, care ăst an cultivă ici un ogor, în alt an colo altul, uitînd de unde a început și neștiind unde are să ajungă. Frații mei, dacii pribegiți de pe aceste locuri la vremi grele, Costobocii și Dacii Mari, trăitori harnici și cumpătați prin văile cele pietroase și prin munții cei friguroși din septentrion, privesc cu uimire la înflorirea țării acesteia și rîvnesc la noul fel de viață; zi și noapte veghează cu arma în mînă liniștea bordeiului, viața alor lor și bruma de avuție. Cînd le este lumea mai dragă, neamurile cele prădalnice ale sarmaților se abat ca stolurile de lăcuste, taie, jefuiesc și risipesc.

Frații mei sînt luptători cum puțini alții mai întîlnești ca ei, dar, de la o vreme, sîngele lor curge și tot curge, la aceste fruntarii de Imperiu, viteji se răresc și se tot răresc, iar domniile-voastre, în loc să le prețuiți și să le răsplătiți jertfa zilnică de sudoare și sînge, îi loviți și din astă frățească parte, organizînd armate și expediții împotriva lor. Uitat-ați oare că sîngele de frate apă nu se face!? O provincie mărginașă ca aceasta, tare pe dinlăuntru, va fi temută în afară. E de mirare că domniile-voastre și un împărat înțelept cum este cel cu care v-au răsplătit Zeii, nu cunoașteți și nu înțelegeți foloasele ce decurg din statornicirea unora dintre frații noștri aici. Neamurile prădalnice, fără vetre și adăposturi, se strîng la fruntarii de țară ca viespile hoațe la urdinișul stupilor buni, valurile lor, tot mai numeroase, se sparg de piepturile fraților noștri lăsați fără ocrotire, ca valurile mării de țărmuri, înaintînd cînd ici, cînd colo. Jocul acesta îl asemuiesc cu cel al bilei trimise spre popic: dacă unul cade, doboară cu sine doi, trei sau mai mulți. Deocamdată nu toți ai noștri voiesc strămutarea, ci numai aceia de tot expuși, trăitori la locuri descoperite, dincolo de Tissia și Uissio, între Pyretus și Danastru, amenințați zi și noapte cu năvala și jaful. Cît prețuiesc ei în luptă, cu arme bune și pentru o cauză bună, de veți voi, veți vedea curînd. Aflu că Iazigii metanași și marcomanii, cărora li s-au alăturat și alte triburi prădalnice, au pătruns adînc în trupul provinciei, ard și pradă fără opreliște, în vreme ce detașamentele Legiunii țin Limesul către Ținutul Codrului și al Biharei, de teama Dacilor Mari și a dacilor pribegiți. Iar noi, generale, stăm de vorbă în loc să lovim barbarii acum, cînd nici nu se așteaptă. Iată, mă jur pe numele lui Zalmoxis, pe Cer și Pămînt, că am venit cu gînduri curate, că dorim viața și pacea romană, că vom sluji provincia Dacia și Imperiul ca niște buni cetățeni ce vom fi, că nici o tulburare nu va să se iște din pricina noastră, obligîndu-ne ca noi înșine să-i dăruim morții rușinoase pe cei dovediți cu neascultarea. Așa să-mi ajute Marele Zeu!" Sedatius Severianus a ridicat cupa, a înghițit ceremonios și a vorbit puțin, vădit tulburat: „Despre acest venerabil taraboste am auzit multe, și bune și rele. Nimenea, însă, nu a îndrăznit să afirme că și-ar fi călcat vreodată juruințele. Trăiesc cînd la Rurpeia, cînd la Porolissum, cînd la Potaissa. Sînt zece ani de cînd străjuiesc la Limesul de Miazănoapte și spre Carpatul de la soare-răsare. Așa stau lucrurile acolo, în Septentrionul zilnic tulburat, cum le-a înfățișat domnia-sa." Statius Priscus, rudă îndepărtată a comandantului de castru Tiberius Maximus, mai păstra destule rezerve. Din vorbele sale puține am înțeles că nu era un oștean pripit și nici nu purta vreun gînd rău, dintr-o pricină anume, pentru noi, cei care viețuiam dincolo. În schimb, Aurelius Redux părea cîștigat pe deplin la cauza noastră. Macrinus Flavius Sirus devenise oarecum misterios și tare mă temeam că o va porni pe panta amînărilor și a tractatelor. Ridică cupa, făcu semn sclavului să-i toarne, ne îndemnă și pe noi și propuse zîmbind să o golim pînă la fund, așa cum se cade atunci cînd ai isprăvit un lucru

bun ori ai încheiat o afacere cu folos. Păru nemulțumit că tinerele căpetenii s-au înclinat doar, muindu-și buzele în licoarea înșelătoare. „Nu sîntem obișnuiți, domnia-ta, i-a explicat Ortis. Vinul pe care îl pritocim noi printre răcoroase văi de dealuri și munți, e mai acrișor și mai puțin înceluitor decît acesta. Ar fi și necuviință și nesocotință să bem mai mult decît putem purta. Nu ne-o lua în nume de rău. Așa cum v-am deprins limba și unele bune obiceiuri, cu timpul s-ar putea să ne obișnuim și cu vinul greu și dulce adus din țările elinilor". Macrinus l-a înțeles și i-a strîns cu prietenie umărul. „Tinere prieten, vorbirea dumitale nu ți-ar trăda locul de baștină nici în casele bune ale Romei, iar purtările sînt de departe ale unui prinț. Și iată, ca unui prinț necunoscut și ca unui prieten al Romei i se adresează Augustul Antoninus Pius, ocrotească-l Zeii, tatălui domniei-tale, în această epistolă, primită chiar astăzi. Cum despre tatăl dumitale nu se știe dacă mai trăiește ori nu și cum vii în numele și cu însemnul regilor daci, socotesc că ea ți se adresează domniei-tale. Împăratul vede liniștirea tulburărilor de aici așa cum gîndește înțeleptul taraboste Viezure, se bizuie pe prietenia și bună-credința voastră și dă iertarea lui și a Senatului pentru toți cei urmăriți și pribegiți după războaiele cu Dacia. Ba chiar mă îndeamnă cu poruncă și trupă tare să vă fim în ajutor. Cineva, și știu că eu nu am fost acela, i-a înfățișat Cezarului cu amănunt și chibzuință tot ce se petrece aici." Chipul mereu întristat al tînărului Ortis s-a luminat dintr-o dată. Ochii mari, străjuiți de gene fecioreşti s-au umplut de lacrimi. A șoptit cu intensitatea unui țipăt de bucurie: „Înseamnă că tatăl meu trăiește și solia sa, străbătînd în grabă Panonia și Iliria, a ajuns la Roma. Zeii fie binecuvîntați!" De data asta am cerut eu îngăduința să ni se umple cupele. Uitînd de prudență, chiar și tinerele căpetenii le-au dat peste cap. După ce s-a hotărît că vom porni împreună spre Potaissa și Rurpeia chiar a doua zi, s-a încins cu adevărat ospățul. Între noi, viclean mai rămăsese doar vinul de Chios. Altfel de ce ar fi dormit cu toții ca niște scăldați, fiindcă scăldați și eram, chiar la termele municipiului Apulum!

*

A doua zi, la ora stabilită, ne întîlneam cu prietenii noștri în taberna „Leul și acvila" de lîngă canabele Legiunii. Ne așteptau pe lavițele de piatră, picotind de somn, deși ceasul zilei era destul de înaintat. Se vedea cu ușurință că și ei au scurtat noaptea din cine știe ce motiv. Aveam să mă conving repede că prietenul meu Zebal îmbătrînise, dar nu își schimbase firea. Oricînd era în stare s-o facă de oaie, apoi să dea din umeri cu nevinovăție ca un băietan. Am simțit asta după mutra spășită și glasul de mieluşel la întîlnirea cu unchiul lup. „Să nu îmi spui, bătrîne, că v-ați purtat cum ne-a fost înțelesul și că nu ați făcut nici o boroboață! Arătați de parcă v-ar fi mursecat un lapidarius, pentru depline mărturisiri, cu cîteva mănunchiuri de nuiele. Hai, spune-mi ce ați isprăvit, fiindcă

de-acum în două ceasuri noi ne aşternem la drum. Ortis, stăpînul nostru de peste limes, e bine, slavă lui Zalmoxis, şi prin soliile sale a cîştigat bunăvoinţa şi chiar sprijinul împăratului Antoninus Pius. În întreprinderea noastră vom fi sprijiniţi de Macrinus Flavius în persoană, cu trei ale şi două cohorte. Tînărul Dadas s-a pornit la drum înaintea zorilor, ca să ne iese în întîmpinare între Potaissa şi Rurpeia cu Dacii Mari, de va ajunge la vreme, ori să cadă în spatele sarmaţilor, tăindu-le retragerea. Avem ştiri că peste cinci mii dintre ai noştri s-au strîns în tabere şi aşteaptă numai porunca. Care va să zică, noi am isprăvit destule. Voi?!" „Într-un fel şi noi ne-am putea lăuda, numai că nerăbdarea lui Ariort şi necugetarea mea au cam încurcat trebile. Ca să nu mă cerţi pe nedrept, nimerit ar fi să-ţi istorisesc totul pe îndelete. Cum nu-i vreme de asta, scurtez şi eu cît se poate. Cum să vă zic? Am isprăvit şi n-am isprăvit. Cu acel dragon de fierar numit Titus Lizinius geaba ne-am fi tîrguit, fluturîndu-i pe sub nas pungile noastre. E putred de bogat şi, pe deasupra prinsese drag de frumoasa lui sclavă, soaţa prietenului ista al nostru. În atelierul său lucrează vreo treizeci de zdrahoni, care joacă baroasele cum joc eu şiragul acesta şi sînt trup şi suflet credincioşi stăpînului. Aşa stînd lucrurile, mi-am chinuit foarte mintea şi am pus altceva la cale. Am ademenit o sclavă, de fel tot de prin Munţii cu Aur, robită pentru datoriile tatălui ei, care i-a strecurat Drilgisei vorba că o aşteptăm la Templul tuturor Zeilor. Acolo, după cum ştii, bărbaţii aduc jertfe şi se roagă de-a valma cu femeile. Dar cerberul de fierar a presimţit, naiba ştie cum, că se pune ceva la cale, şi a dat-o în grija unei baborniţe cu mutră de vrăjitoare, care leac n-ar fi scăpat-o din ochi. Ce era să facem? Mă ştii iscoditor. Ce-mi trecu prin minte? Dacă tot arată ca o vrăjitoare, de ce nu aş încerca eu să o demasc ca atare. Nici una, nici două, am cătat o broască rîioasă, un şobolan mort, de care oraşul de sus nu duce lipsă, şi o mătură de nuiele. Pe cînd babornița îşi oficia jertfa către un zeu asiat cu nume de tot pocit, i-am aşezat scîrboşeniile în coşul de nuiele şi tot eu am atras atenţia preoţilor, oare stăteau la taifas într-o încăpere de purificare, despre intenţiile vrăjitoarei. Una, două s-a încălzit lumea, preoţii au scos-o pe sus din templu, iar mulţimea a alungat-o cu pietre. Bucuros de reuşită, am simţit cum mi se aprinde mintea şi m-am lăsat în voia ei. Am şterpelit o călimară cu cerneală vineţie, profitînd de lipsa preoţilor oficianţi, însărcinaţi cu înregistrarea darurilor în obiecte şi bani, şi cu pana scribului am pictat obrazul frumos şi grumazul de lebădă al muierii lui Ariort, amintindu-mi bine cum arătau cei atinşi de ciumă cînd cu trecerea mea de pomină prin Siria şi Antiochia. Am sfătuit-o să se pună pe strigat, cum că vrăjitoarea a procopsit-o cu acea urîtă şi temută boală, şi cît ai zice peşte s-a golit nu numai templul, ci şi strada. Din nefericire au venit gărzile şi au închis-o pe biata fată într-o hrubă părăsită, care la vremuri de molime ţine loc de leprozerie. Pază straşnică, frate-meu, de nici măcar pasărea nu se poate apropia. Cum s-ar zice, ne-o făcurăm cu mîinile şi cu gurile

noastre. Noroc de copil, iată-l ici, adormit pe laviță, o mîndrețe de băiat, pe care l-am răscumpărat cu prețul a doi sclavi de la același Titus Lizinius, bucuros într-un fel să o despartă pe mamă de fiu, în nădejdea că așa va răspunde insistențelor sale. De i-ar fi trecut prin minte ce pocinog îi făcurăm cu puțin timp mai înainte, nici Zeus nu ne-ar fi scăpat din mîinile lui. Iată cum ne dădurăm în petic, din prisos de minte, prietene Viezure. Acum, spune și tu, ce mai putem face?!" Zebal, copilul acesta de șaptezeci de ani, îmi devenise drag, tot mai drag. M-am pornit pe rîs și dă-i și dă-i, ca un apucat. Auzi, ce-i trecu pișicherului prin minte, s-o picteze pe tînăra femeie ca pe o prepeliță sadea! „Halal prieten! prinse a se lamenta bătrînul hangiu. Îl scap din mîinile tîlharului Botdecîine, îl feresc de furia albinelor, îl iubesc ca pe un frate și îl ascult ca pe un bun împărat, iară el răsplătește cu rîsul necazurile mele! Îi superi pe Zei, frate al meu", mă amenință el. Mi-am stăpînit cu greu rîsul. Am încropit o figură de senator pregătit să-și rostească elocința. „Care va să zică tu faci pocinogul și eu să adun cioburile! Treacă de la mine. Te iubesc prea mult, iar acestui vrednic dac îi sînt prea îndatorat ca să pot sta cu mîinile în sîn. Așteptați-mă aici", am zis și tot atît de repede am încălecat. La puțină vreme mă înapoiam cu frumoasa femeie, spălată și primenită ca o mireasă, însă cu rumenu-i obraz acoperit cu o broboadă. I-am lăsat cu gura căscată. În vreme ce soții atîta vreme năpăstuiți de soartă se îmbrățișau, Zebal nu mai prididea cu întrebările și mirările. Cum lui îi ședea așa de bine starea de mirare, l-am lăsat fără răspuns. La ce bun să afle cît de ușor mi-a venit să-i istorisesc lui Aurelius Redux, care era și comandantul garnizoanei municipale, tărășenia noastră și să obțin aprobarea expresă de a o scoate din oraș? Așa, explicînd totul, prestigiul meu ar fi scăzut în ochii bunului hangiu, mîndru din cale-afară că are prieten ca mine.

Ne-am pregătit de drum. Am împrospătat merindea noastră și ne-am îngrijit de grăunțele cailor. Ortis plecase de cu dimineața în tabăra de pe Valea Cerbului, ca împreună cu Dacis să se pună în fruntea luptătorilor aflați în tabăra de aici. M-a surprins hotărîrea lui Ariort de a ne însoți în expediția noastră. „După tot binele pe care ni l-ai făcut, eu nu te pot părăsi, domnia-ta. Drilgisa va să se întoarcă acasă cu preabunul Zebal. Ce mai contează o lună, ori un anotimp de despărțire, cînd soarta ne-a ținut departe unul de altul cinci ani! Fă-mi plăcerea aceasta, înțeleptule!" Se ruga cu atîta stăruință, încît nu m-am putut împotrivi. Mă și bucuram, de ce să nu recunosc?! Era un om și un luptător de toată nădejdea. Lui Ceran nici atît nu puteam să-i răspund cu nu. Mai ales că în el mă vedeam pe mine, tînărul de demult. Zebal, că-i albă, că-i neagră, c-o fi, c-o păți, el nimic nu vrea să audă, ci una-două merge la război. A fost destul să-i amintesc de primejdiile ce le pot paște între timp pe Arcia Candida și Izidora Domo, ca s-o lase mai moale.

Despărţirea noastră a fost aproape jalnică. El lăcrima fără sfială, mie mi se frîngea sec inima. Ajunsesem amîndoi la capătul anilor şi cine ştie dacă ne era dat să ne mai întîlnim vreodată! Cîteva leghe de drum, pînă la cotul cel mare al Marisului de lîngă vicusul Telias, le-am făcut împreună. Am rămas o vreme pe loc şi l-am petrecut cu privirea. Un nod mi se pusese în gît. Mi-ar fi făcut bine să pot plînge. Tovarăşii mei şi-au dat seama de impasul prin care treceam şi m-au lăsat singur. Am slobozit, pentru întîia dată, în viaţa aceea, izvorul lacrimilor. Şi mi-a făcut bine. Mă simţeam uşurat şi întinerit. În locul podului de lemn, pe care mă aşteptau prietenii mei, mi s-a părut că zăresc actualul pod de fier, de care se apropia vijelios un tren. Mă pregătisem să ţip, să-i atenţionez de pericol, însă vedenia se şi făcuse nevăzută. Dintr-o dată mă năpădi o năduşeală rece. Mă scuturai ca de friguri. Mă simţeam ca ieşit dintr-o boală grea, ca după o întoarcere de pe drumul morţii. Am chiuit, ca în tinereţe, ca să-mi alung spaima şi ne-am aşternut la drum. Un drum al cărui capăt nu bănuiam unde va să sfîrşească.

Capitolul zece

LA ÎNTÎLNIREA MARISULUI CU APELE SURORI, DE ACUMA unite, într-un singur vad, ne aşteptau, gata de drum, Dacis şi Ortis, cu detaşamentele alcătuite în tabăra de pe Pîrîul Cerbului. Nu am făcut popas decît doar atît cît să îl îmbrăţişez pe Dacis şi să cercetăm împreună alcătuirea trupei. Oameni unul şi unul, vînjoşi şi căliţi, dedaţi cu greul şi deprinşi cu mînuirea armelor de tot felul, după cum bine se vedea: săbii scurte şi încovoiate, completate cu arcurile din rădăcină de corni, suliţe, lănci, ghioage, securi de luptă, platoşe şi scuturi, multe dintre ele de provenienţă romană. Nu departe de Potaissa, la locul unde Arieşul se întîlneşte cu Valea Florilor, formînd o luncă înconjurată de dealuri ca un amfiteatru, am întîlnit tabăra cea mare. Căpeteniile, a căror ierarhie se stabilise pînă la venirea noastră, ne-au întîmpinat cu osebită bucurie, îndemnînd cetele de oşteni călări ori pedeştri să lovească scuturile îndrăcit, după obiceiul romanilor, şi grăbindu-se să ne dea onorul. Pe unii îi cunoşteam, pe alţii ba. Dintre cei vîrstnici, însemnaţi cu rănile şi cu anii, mulţi mă însoţiseră la vînătoare ori în bătălii pe viaţă şi pe moarte cu neamurile prădalnice, ca să ne apărăm liniştea bordeielor. Nici unul dintre ei, însă, nu număra anii mei. Iată că venise vremea ca o generaţie să lase locul alteia, poate mai vrednică ori mai puţin vrednică. Să fi trecut oare timpul cînd în fiecare zi te puteai acoperi de glorie, vărsînd fără zăbavă sîngele pentru ai tăi, pentru glia strămoşilor şi altarele Zeilor? De

bună seamă că nu, iar că era așa și nu altfel se putea vedea pe fețele tuturor. Dintre mai vechii tovarăși de arme i-am recunoscut pe Maros, conducătorul dacilor de pe Uissio, pe Dius Ursanu, mai marele peste cei ce își pasc turmele pe văile răcoroase ale Muntelui Pietros, pe Duras, ridicat de mulți ani în fruntea falnicilor luptători de la Apa Issiei, pe Gerula, Dates și Rigozi, căpetenii de faimă ale Dacilor Mari și ai Ossenilor dinspre vărsarea Samusului în Tisia. Erau și mulți tineri, ridicați în fruntea neamurilor în ultimii ani, care, vezi bine, s-au bucurat mai cu seamă de sosirea gemenilor, numele meu neavînd a le spune mai nimic de cînd au trecut de vîrsta poveștilor.

Aflasem că între timp ei nu au stat degeaba, dedîndu-se jocurilor și lenei. Zi de zi au făcut exerciții, au înscenat urmăriri și atacuri, au trimis iscoade și au ținut sub strașnică supraveghere cetele mai mici sau mai mari ale prădalnicilor, trecute dincoace de limes, în partea de sus a Samusului. De aceea cu toții erau de părere că ar trebui să ne grăbim și să-l lovim pe dușman acum, cînd ne știe departe, și cînd luptătorii săi s-au împrăștiat care încotro după pradă. I-am invitat la înțelepciune și răbdare, fiindcă mai aveam și altele de isprăvit. Știrea despre înțelegerile noastre cu fruntașii provinciei Dacia a fost primită de unii cu entuziasm, de alții cu neîncredere. Erula, un fel de oracol de înțelepciune, iubit, prețuit și ascultat de toți, deși la trup era un pitic nevolnic, m-a și întrebat cu acel glas fără asemuire de melodios pe care i-l dăruiseră Zeii în compensație, dacă nu cumva prietenia romanului va ține numai atît cît au nevoie de noi, ca apoi să înceapă iarăși nedreptățile și prigoana. „Mă știi de mult, Erula, de aceea mă miră să te aud punînd la îndoială vorbele și faptele mele. Macrinus Flavius Sirus nu e dintre aceia care seara au un cuvînt, iar dimineața altul. Chiar de-ar fi așa, îndrăzni-va cineva să treacă peste porunca împăratului cel nou, Antoninus Pius, care ne trimite prin această scrisoare prietenia și ocrotirea sa augustală? E timpul, prietene, să lăsăm la o parte dihoniile de tot felul și mai ales ura cea veche. Vremurile s-au schimbat, semnele ce se arată dinspre miazănoapte și răsărit vorbesc despre nestatornicie și vînzolire de neamuri care, astăzi își pasc turmele dincolo de Thanai, iar mîine pot să calce ierburile pășunilor noastre. Mîine, prietene, va să fie o zi mare. Însuși Macrinus Flavius, loctiitorul împăratului pentru Provincia Dacia, ni se va alătura în fruntea unor ale și cohorte ale Legiunii a XIII-a Gemina.“ Știrea, pe care dinadins o păstrasem la urmă, a produs un prelung murmur de mirare. După pilda celor trei căpetenii tinere, care ne-au însoțit, iar acum s-au pus iarăși în fruntea cetelor ce le-au fost încredințate de către fruntașii lor, au izbucnit urale și bătăi ritmice în scuturi. Știam că de acum erau cu toții cîștigați cauzei pentru care eu și fiii lui Ortis ne-am primejduit viața. Că puteam să ne ocupăm numai de cele ostășești.

Fără nici o reținere am fost ales căpetenie peste toate cetele strînse în tabără, ca și peste cele ce urmau să ni se alăture pe drum. A doua zi di-

mineața am alcătuit după neamuri și arme, după numărul călărilor și pedeștrilor, trei detașamente puternice, numărînd fiecare aproape două mii de oameni și le-am dat căpetenii de care s-au bucurat: Ortis, Dacis și Duras, secundați de oșteni bătrîni și înțelepți, căliți în focul nenumăratelor bătălii. Am mai alcătuit două ale de urmărire și împresurare, pe cai indigeni în stare să alerge fără contenire o jumătate de zi. I-am lăsat să își aleagă singuri căpeteniile și nu m-am mirat auzindu-i scandînd numele tinerilor Zoltes și Bituva, deja oșteni cu faimă, care se remarcaseră la jocurile și în expedițiile confreriei Tinerilor Lupi. Pe tînărul Dadas și l-ar fi disputat odată cu ceilalți dacă nu l-aș fi trimis în misiune dincolo de limes. De înțelepciunea lui Erula aveam nevoie și l-am păstrat pe lîngă mine. Știam că va fi o surpriză plăcută pentru Macrinus Flavius Sirus, un rafinat trăitor în tainele bibliotecilor de la Roma și mare degustător al vorbelor de duh.

Cu două ceasuri înaintea amiezii, în ritmul tobelor și în sunetul surlelor, și-au făcut apariția romanii. Legatusul Imperial călărea în fruntea trupei, flancat de generalii Statius Priscus și Aurelius Redux. După ei se urmau cele trei cohorte, cu efectivele completate, avînd în frunte ofițerii numiți: aquilifer, imaginifer, signifer, vexillarius, și armorum custos, care purtau însemnele legiunii, imaginea împăratului, insignele sacre și vexilla legiunii; în aceeași alcătuire veneau cele două ale pe cai de Siria, nervoși și jucăuși, cu armele îndelung lustruite și cu ținuta falnică. După cum de cu seara ne fusese înțelegerea, mîndrii noștri luptători i-au întîmpinat pe făloșii oșteni ai Romei cu pîine și vin. Fără a ne îngădui odihna, am strîns la sfat toate căpeteniile. Macrinus Flavius Sirus, sub ordinele căruia ne-am pus, dintr-o anume strategie, iar el a refuzat, din înțelepciune, a vorbit simplu și pe placul tuturor. Nu a uitat să amintească faptul că ziua aceea era o zi mare pentru toți dacii și romanii din această parte de imperiu, ce avea să însemne primul pas pașnic către revenirea la Dacia Mare, gînd drag cezarului Antoninus Pius ca și urmașilor acelui mare rege ce s-a numit Decebalus. Am aplaudat și cu greu mi-am putut stăpîni izvorul lacrimilor, care din cine știe ce pricină tot încerca să susure de la o vreme. I-am înfățișat planurile noastre, mișcările inamicului, urmărite prin iscoade, părțile tari și părțile slabe ale unui vrăjmaș pe care îl știam prea bine. Guvernatorul întregii Dacii a cerut mai întîi părerea generalilor săi. Ei gîndeau că ar fi potrivit și destul să-i lovim pe vrăjmași cu toate forțele deodată, să-i împrăștiem și să-i aruncăm dincolo de limes. Macrinus Flavius nu le-a răspuns, ci numai o umbră de îngîndurare i-a șters obrazul. „Aș vrea să știu ce gîndești domnia-ta, ce gîndesc celelalte căpetenii“, m-a îndemnat el. Mi-am potrivit îndelung vorbele. Pe fiecare aș fi vrut-o pentru lungă ținere de minte. „Auguste obraze și frați ai mei, de la primul război în Dacia al marelui cezar, Ulpius Nerva Traianus, gîndesc și trăiesc numai și numai ca un oștean. Tot de atunci visez și iar visez la ziua cînd va să-mi desprind de la șold daca, va

să pun în cui arcul și să mă odihnesc și eu în plăcuta pace a Romei. Simt că se apropie ceasul acela, că chiar noi acuma îl pregătim. V-aș ruga, însă, chiar dacă timpul ne grăbește, să mă ascultați cîteva clipe. Lupul care pradă la stînă și este alungat după ce a luat mielul, se mai întoarce; șarpele ieșit la drum, de nu îi strivești capul, iarăși va să iasă; vulpea învățată la cotețul găinilor, de nu îi pui lațul, nu-și uită învățul. A venit timpul ca toate jivinele astea, ce ne dau tîrcoale, ne pradă și ne ucid, ne răpesc liniștea și plăcerea vieții să fie nimicite și risipite pînă hăt, la fruntarii de lume. Avem știre că acei ce rîvnesc la sînge și pradă nu au trecut cu toții limesul de răsărit și de miazănoapte. Drumurile care conduc încoace sînt pline de ei. O zi, două să mai avem răbdare. Apoi să lovim cînd ici, cînd colo cetele răzlețite și să-i facem să se strîngă toți la un loc, iar locul acela de noi, nu de ei să fie ales. Am trimis știre fraților noștri din munți și de dincolo de munți să închidă văile; tot într-acolo se îndreaptă căpetenia Dadas în fruntea unor pîlcuri ale Dacilor Mari, ca să le taie retragerea. Cînd totul va fi pregătit, înaintăm prin învăluire și strîngem mereu cercul, pînă ce-i vom avea ca într-un sac sub Vîrful Muncelul, lîngă Vicusul Cer Mare, unde apa Alunis se varsă în Samus. De la Napoca să ia domnia-ta detașamentele cu baliste și catapulte, cu focuri grecești și aruncătoare de sulițe, căci fiarele strîmtorate se bat pe viață și pe moarte, iară noi va trebui să cruțăm viețile luptătorilor noștri. Cu îngăduința domniilor voastre, ambuscada aceea va să le-o pregătim noi; alele și cohortele legiunii nimerit ar fi să închidă valea de jos a Samusului. Acestea ar fi plănuirile noastre, pe care le vom mai ajusta după caz. De izbîndim, ar fi păcat să ne oprim aci. Înțelepciunea ne îndeamnă să trecem munții, să-i lovim și să-i pustiim pînă la distanță de zece zile de mers călare pe cal odihnit, așa cum obișnuia să facă în vremi mai vechi bătrînul rege Burebista, care se zice că din aceleași motive cu ale noastre, pe Boii și Tauriscii cei prădalnici i-a spulberat de pe fața pămîntului.“ „Îndrăznețe, dar și înțelepte planuri ne-a înfățișat domnia-ta, s-a minunat, vădit impresionat, legatusul imperial. Le accept din toată inima și fie ca Zeii să înlesnească izbîndirea lor“. După-amiaza aceea am rezervat-o jertfelor, obișnuite înaintea oricărei campanii. Le-am oficiat în comun, fapt care a spulberat orice urmă de neîncredere și bănuială în rîndul luptătorilor și a căpeteniilor. Noi am jertfit zeilor noștri un vițel de bour și două junci albe; romanii au pus pe altarul de jertfe un taur alb și doi țapi negri. Augurii lor au citit în măruntaie izbîndă sub bunele auspicii ale Belonei și Zeului Marte; Erula a văzut în dreapta înălțare a fumului și în înseninarea cerului bunăvoința lui Zalmoxis. La sfatul acestui înțelept am mai jertfit un tăuraș pe altarul Zeilor Romei, iar Macrinus Flavius Sirus ne-a urmat pilda, jertfind cel mai frumos taur din turma pentru hrana trupei. Petrecerea cu cîntece și vin, la focuri înalte, a încheiat ziua aceea și șederea în tabără. Aveam să ne urnim odată cu zorii, pe drumul imperial pînă la Napoca, de aici grosul trupei

urma să țină către izvoare neabătut cursul Samusului, pîlcurile de călări destinate încercuirii desprinzîndu-se pe parcurs, așa după cum se plănuise. La vicusul numit Nimigea, unde Samusul Mare se întîlnește cu Apa Cerbilor, ne-am despărțit și noi. Eu, cu pîlcurile din subordine, aveam să trec limesul și să înaintez la distanță de zece milliarii, paralel cu Samusul Mare; Zoltes, cam la aceeași distanță străbătea dealurile și munții pe malul stîng; Bituva avea de făcut un ocol și mai mare, ca să cadă în spatele inamicului, către izvoarele rîului. Romanii urcau fără grabă pe drumul de limes, fără măsuri de precauție, ca să-i înșele pe inamici și să-i convingă de faptul că ei singuri va să-i înfrunte.

A doua zi, cu toată zăpușeala, am înaintat spornic. Din pricina unui munte prăpăstios schimbarăm și direcția de mers, cotind mult spre dreapta, ca să întîlnim albia unui pîrîu nărăvaș, izvoarele căruia fiind în apropierea locului unde se strîngeau în tabără Iazigii și Marcomanii. Valea pîrîului se lărgea și de acum erau tot mai dese urmele trecerii prădalnicilor peste aceste pămînturi. Cîmpuri nelucrate, lanuri năpădite de buruiană, cătune părăsite. Aproape se înserase atunci cînd ajunserăm la marginea unui vicus păstoresc părăsit. Era așezat sub o chiceră de deal, la confluența rîulețului nărăvaș cu un pîrîiaș leneș ce își croia drumul dinspre miazănoapte printre dealuri lutoase, cenușiu-gălbui, care curgeau și ele către vale lăsînd în urmă rîpe și falii adînci. Satul era pustiit așa cum numai focul și ciuma își pot lăsa urmele trecerii: cîini de pripas, sălbăticiți, care urlau fioros la apropierea noastră, a fiară, a strigoi și a mort; bordeie săpate în coasta lutoasă, cu un cat de bîrne deasupra, intrate parcă în panică, pornite la drum și înlemnite locului de spaimă. Pe unele mai atîrna încă acoperișul de papură sau șindrilă, altele intraseră cu totul în circuitul naturii: zăvorîte pe dinafară, se prăbușiseră pe dinăuntru sub persistența ploilor și dinții rozătoarelor. Cîteva, cu pereții de paiantă și acoperișul din brazde, se încăpățînau să înfrunte de-a-n picioarele moartea, mîndre, dîrze, așa cum vor fi fost și stăpînii lor, fruntașii așezării aceleia dintre muncele. Pînă și copacii de la porți, pomii din grădină, ulmii sacri din piața satului păreau intrați în paragină, se uscau, agonizau de dor de oameni și de teama pustietății. Pe fostele ulițe, înguste și întortocheate, amenajate în pantă, năpădiseră mărăcinii, rugii de mure, troscotul, iedera, nalba și alte asemenea plante, care par a migra ca să se așeze în orice loc părăsit. Unele își înfipseseră rădăcinile tari sub praguri, altele se cățăraseră pe acoperișuri, prin crăpăturile paiantei frămîntată cu lut și bălegar; cele mai multe se lăfăiau și se lăbărțau prin bătături, stăpîne pentru cine știe cîtă vreme. Liniște, dar nu liniștea aceea molcomă, vegetală, de loc al morților, ci una agresivă, terifiantă, care face omul să ocolească și pasărea să zboare înfricoșată mai departe. Icicolo, printre ierburi, oase de om și de animale, de-a valma albite de vînturi și ploi, întărind convingerea că ne aflam pe un tărîm al umbrelor. Am fost nevoiți să ridicăm popasul și să căutăm loc de odihnă pentru noap-

te mai departe. Pînă să asfintă soarele mai rămîneau vreo trei ceasuri bune. Odată îndepărtați de sat, peisajul avea altă înfățișare. În afara așezărilor și ogoarelor părăsite la guri de văi, totul era plin de viață și de mișcare: pădurile tremurau frunză reavănă și așterneau umbră groasă, florile se orînduiau în covoare de un colorit viu, albinele nu se sinchiseau de nestatornicia vremurilor și agoniseau de zor. Curînd furăm nevoiți să părăsim drumul din vale, drum pe care se înmulțiseră semnele trecerii cetelor de năvălitori. Cînd soarele scăpăta către asfințit era mai, mai să dăm buzna peste o tabără formată din vreo sută de care cu coviltir și tot cam atîtea corturi cenușii, zdrențuite, cîrpite, flendurite de prea multă folosință, de vînturi și ploi. Într-un zăvoi, la malul apei, femeile spălau rufe, semn că nechemații veniseră ca la pomană, cu cățel, cu purcel. Ceran se strecură printre tufișurile de arini pînă în apropierea lor și trase cu urechea. Iată că bănuiala mea se adeverea: veneau din spațiul panonic, erau iazigi metanași și țînteau să ajungă a doua zi la locul de întîlnire stabilit de Logan Lățosul, sub ascultarea căruia se puseseră cu toții. Am trimis iscoade ca să mă conving că nici o altă tabără nu se mai așezase prin apropiere. Oamenii mei erau nerăbdători. Așteptau cam de mult ceasul răfuielii și aveau destule datorii de sînge de plătit. Le-am cerut să cruțe femeile și copiii, pe care, după înțelegerea cu legatusul imperial, aveam să-i îndreptăm către cel mai apropiat castru. Am înconjurat în desăvîrșită tăcere tabăra, la un ceas după lăsarea întunericului. Nu se așteptau să fie loviți. Nici unul nu ne-a scăpat. O singură căpetenie am lăsat cu viață, ca să-l descoasem despre tot ce știa că s-a pus la cale.

Cu cît înaintam, cu atît ne apropiam de munții prin care vînasem în toți anii din urmă și îi cunoșteam la fel de bine cum îmi cunoșteam năravurile. Dacă nici o piedică nu ne mai sta în cale, a doua zi, pe înserat, răzbeam la poalele Muncelului, în apropierea taberei vrăjmașe. La un moment dat ajunserăm într-o zariște de pădure, în căutarea unui vad de trecere peste rîul învolburat. Aici se întretăiau trei drumuri: unul o lua la stînga, ținînd către munții verzui-albăstrii ce se profilau în zare, altul ținea cursul apei, cotind ușor către nord-est, al treilea, bătătorit și bine întreținut, făcea unghi drept cu al doilea, luînd-o spre dreapta, pe lîngă liziera unei păduri de stejar. „Cînd se întîlnesc trei drumuri în apropierea unui vad de trecere, acolo trebuie să fie și un altar de jertfă și de închinat. Ceea ce eu nu prea văd, iar lucrul acesta nu-mi prea place. O faptă bună e întotdeauna o faptă bună și cînd o să mă înfățișez Zeilor, pentru cealaltă viață hărăzită de ei, poate voi fi întrebat: Erula, bicisnice, tu care ai vînat viețățile semănate de noi pe pămînt și ai hiclenit, și ai mințit, și ne-ai ieșit deseori din poruncă, chiar de vei zice că ai săvîrșit toate astea pentru binele neamului tău, făcut-ai tu la viața ta vreo faptă cu adevărat plăcută nouă? Atunci eu, punînd opinca între ușă și stîlpul porții acelui tărîm, ca să nu mi-o dea în nas și să rămîn pe dinafară, voi zice spășit: Făcut-am, mărite Zeu! În țara tătînilor mei, la o

năpraznică năvălire de tîlhari prădalnici, așa nemernic cum mă vezi, am ridicat cu mîna mea altar la margine de drum, am pus piatră de jertfă și de închinat și ți-am scrijelit slăvitul nume, ca ei toți să-l rostească și să nu le dai cu ușa în nas cum mi-ai făcut-o mie.“ Glumind, s-a pus pe treabă, mînuind cu pricepere barda și arătînd o forță a brațelor scurte pe care nu i-o bănuiam. A jertfit apoi întru norocul luptătorilor un berbec și i-a îndemnat să ridice imn de laudă zeilor Zalmoxis, Silvanus și Muma cea Mare. A încheiat zicînd: „Aceasta e o faptă bună, care dă voioșie inimii și tărie brațului. Iară voi, fraților mai tineri, nu uitați ca la răscruce de drumuri să încropiți altar, pentru ca omul rătăcit să gîndească și să se întărească în cuget gîndind că nu e singur pe lume.“

Știam că drumul cel umblat duce la vicusul Cerul Mare. De fapt într-acolo duceau mai toate drumurile de prin acest ținut, din două pricini: una, că satul era așezat într-un fel de matcă a apelor și, deci, a văilor locuite, a doua privea importanța lui din mai multe privințe: tocmai aici ieșea Samusul Mare din cheile muntelui la loc larg, tot aici se țineau două mari tîrguri peste an, de aici pornea drumul cel pietruit, numit Al Limesului, pe care la vremuri de pace urcau cei ce își căutau leacul la vestitele izvoare cu apă tămăduitoare. Iazigii și marcomanii rătăcitori, obișnuiți cu șesurile și văile largi, prin care din veac își duceau traiul, preferaseră acest loc înconjurat de muncele, gîndind numai cînd și cum vor da năvală către ținuturile mănoase ale provinciei, nu și la alternativa că vor putea fi atacați și încă tocmai aici. Ca punct de întîlnire pentru o tabără pașnică locul era ideal. Îmi închipuisem că năvălitorii își așezaseră aici tabăra vremelnică tocmai pentru că înlesnea sosirea nestingherită a cetelor lor prin trecătorile munților de la miazănoapte și soare-răsare.

Locuitorii satelor părăsite, pripășiți prin adîncuri de codri și văgăuni de munte împreună cu familiile și avutul lor, au dat veste din unul într-altul despre apropierea noastră și au început să ni se alăture. La început m-am codit, socotindu-i un fel de povară, mai apoi i-am primit cu dragă inimă. Acum erau de mare folos. Puși sub ascultarea unei căpetenii de nădejde, le-am poruncit să închidă drumul și valea cu palisade de lemn și de bolovani, încît nici un tîlhar să nu găsească scăpare pe aici. Apoi, am părăsit valea și am luat sub tălpi un drum de coștișă, care urca în serpentine plaiul pentru a ajunge la stînile de pe culmea muncelului ce străjuia Samusul dinspre miazănoapte. Pe platoul despădurit am răzbit abia după ceasul înserării. Tabăra vrăjmașilor cuprindea tot șesul dintre ape, atît cam cît ar dura, în lung și în lat, galopul unui cal odihnit. Focurile alcătuiau un fel de insule așezate la o oarecare depărtare unele de altele, după triburi și neamuri, cum avea să-și dea cu părerea prinsul pe care îl purtam cu noi. Dacă spusele sale se adevereau, însemna că avem de-a face cu cel puțin trei seminții și vreo șaptesprezece cete. Dacă fiecare ar fi fost numai de mărimea celeia pe care o spulbe-

rasem noi cu o seară înainte, tot însemna că aveam de înfruntat mai multe mii de duşmani nevoiţi să îşi vîndă scump pielea. Socoteala mea fusese greşită. Cei strînşi, ca într-o imensă căldare, în văgăuna dintre muncele, numărau peste şapte mii de oşteni aparţinînd unor triburi războinice şi crude. Deocamdată mă orientam după numărul focurilor, abia dimineaţa aveam să mă mir de mărimea furnicarului din vale. De pe platoul unde ne găseam, şi care domina împrejurimile, ar fi trebuit să văd şi taberele unde poposeau ai noştri. Uitasem că aşa cum noi nu ne îngăduiserăm să aprindem focuri, nu o făcură nici ei. Mă îngrijorasem degeaba că nu au ajuns la ziua hotărîtă, care era tocmai cea următoare. Atacul fusese plănuit la răsăritul soarelui, ca să lucrăm cu chibzuinţă şi să nu ne tăiem între noi. Semnalul cuvenit avea să-l dea balistele. Pînă la răsăritul soarelui aveam destulă vreme să ne furişăm în vale, unde să aşteptăm să-şi săvîrşească lucrarea catapultele şi focurile greceşti. Cu gîndul la măcelul de a doua zi de teama ca nu cumva pîlcurile noastre destinate încercuirii să întîrzie, zădărnicind planurile aşa de migălos puse la cale, în noaptea aceea m-am frămîntat cît într-o viaţă.

De bună seamă un Zeu bun a făcut ca somnul să nu mă mai caute. Odată cu răcoarea nopţii cerul s-a acoperit de nori împovăraţi de noian de apă. Zăpuşeala zilei se descărca abia acum. De nu eram treaz, atacul de a doua zi ar fi fost zădărnicit, surpriza dusă pe apa sîmbetei. Fulgere scurte şi groase prinseră a brăzda cerul, ale cărui ugere pline erau gata, gata să se reverse. Am dat alarma şi am poruncit oamenilor să ocrotească corzile arcurilor, hotărîtoare într-o bătălie ca aceea pe care cu migală o pregătisem. Profitînd de furtuna dezlănţuită, un fel de răbufnire a mîniei Zeilor, l-am luat pe Ceran cu mine, lăsînd tabăra în grija lui Erula şi am coborît costişa lină a muncelului, ferindu-ne numai de lumina fulgerelor. Am ajuns mai curînd decît nădăjduisem la ţinta călătoriei noastre — tabăra inamicului. Aici am găsit atîta larmă şi alergătură încît, pentru început, crezusem că ai noştri au dat atacul, profitînd de dezlănţuirea furtunii. Pricina frămîntării era cu totul alta. Ploaia aici nu fusese ploaie, ci rupere de nori; şuvoaiele s-au prefăcut într-o clipită în viituri, viiturile în năvală de ape, năvala aceasta fără oprelişte umpluse lunca întinsă pe care lotrii îşi aşezaseră tabăra. Aproape un ceas, cît a ţinut potopul, ne-am plimbat ca prin ţara nimănui, cercetînd, trăgînd cu urechea, luînd seama. Erau mulţi, de două ori mai mulţi decît bănuisem eu, orientîndu-mă după numărul focurilor. Cel puţin un sfert, dacă nu cumva mai mulţi, erau strînsură, ori balast, adică femei, copii, bătrîni nevolnici, pe care altfel nu îmi puteam explica de ce fuseseră luaţi într-o astfel de expediţie, decît punînd nesocotinţa pe încredinţarea că cel puţin o bună bucată de vreme nu vor întîmpina nici o împotrivire. Curînd mă convinsesem şi de o altă slăbiciune a taberei: toate căpeteniile se adunaseră în clădirile pichetului de graniţă, din mijlocul aşezării, care coincidea şi cu mijlocul platoului. Dacă ar fi fost atacaţi prin surprin-

dere, le-ar fi trebuit o groază de vreme pînă să ajungă în rîndul celora pe care îi comandau. Intervalul de o clipită, cît fulgerele luminau ca ziua, mi-a fost de ajuns să constat și o altă slăbiciune a prostănacilor de sarmați: majoritatea dintre ei erau temuți luptători cu arcul, arc pe care, la gîndul că mîine va fi iarăși soare, nimenea nu îl ferea de umezeală. Fusesem norocos, ba mai mult decît norocos, ci inspirat de Zei, fiindcă de atîta vreme nu mă mai lăsasem cuprins în mrejele somnului. Acum altfel, cu totul altfel trebuia să se pornească și să se desfășoare atacul. Inspirat fusesem și atunci cînd mă hotărîsem să îl iau pe Ceran cu mine. Regretam, amarnic regretam că nu l-am luat și pe Ariort, ca să-l trimit solie la pîlcurile conduse de Zoltes și Bituva. Am comunicat regretul acesta destoinicului Ceran: „Tu, prietene, cu orice risc trebuie să ajungi în tabăra lui Macrinus Flavius Sirus înainte de a se lumina de ziuă. Balistele și focurile grecești nu ne mai fac trebuință decît atît cît să dea semnalul pentru atac. Îmi pare rău că nu l-am chemat și pe Ariort, pe care l-aș fi putut trimite cu sfaturi la căpeteniile de dincolo de Samus." Un glas din apropiere m-a făcut să tresar de spaimă. Noroc că la anii mei aveam inima unui flăcăiandru. „Păi, sînt aici, domnia-ta, cinstite vînător. Nice cum nu se apropia de mine somnul. Atunci ce am zis: ia să mai ținem de vorbă străjile, că, pe o vreme hicleană ca asta, cine mai știe ce se poate întîmpla. Așa v-am văzut strecurîndu-vă din tabără și v-am recunoscut la lumina unui fulger. Avuserăți noroc, zău așa, căci tocmai mă pregăteam să arunc sulița. Am chitit repede ce planuri aveți, bănuiam ce primejdii vă așteaptă și, cu riscul de a vă supăra, m-am ținut pe aproape. Ba, mai mult. Am făcut rost și de trei bidivii, ca la o adică să nu pierdem vreme. Poruncește, domnia-ta!"

În zori, la ceasul cînd văzduhul e numai triluri, zumzet și parfumuri, iar dușmanul se lăsase copleșit de somn după noaptea în care s-a luptat cu viiturile, un chiot prelung sfîșie valea, însoțind prima bătaie a catapultelor și primele coșnițe cu rășini aprinse, aruncate peste corturi, bordeie și îngrămădirea de care. Tot cam atunci, patru cete din vreo cinci sute de călăreți și-au făcut apariția din patru zări și, în galopul îndrăcit al cailor odihniți, au prins a înconjura tabăra sarmaților iazigi și marcomani, purtînd în vînt fiorosul dragon dacic, pe care luceau cele șapte stele, ale destinului și ale zodiacului, și din a cărui alcătuire răbufnea înfiorător un urlet prelung de lup turbat, sfîrșit într-un fel de larmă care aducea a cutremurare de pămînt, viitură de ape și surpare de ceruri. Era de ajuns să îl auzi, chiar de îți era cunoscut de cînd te născuseși, ca să te cutremuri de spaimă și, suflet mic de-ai fi fost, să te arunci cu fața la pămînt. Dacă la un atac din partea romanilor, spurcații de metanași nu se gîndeau, la unul din partea dacilor, nici măcar atît! Unii, mai tari de cuget, și-au regăsit curajul și au pus mîna pe arme; cei mai mulți s-au strîns grămadă, ca o turmă de animale atacate de fiare; o parte au prins a căuta scăpare în munte și în pădurile din jur. Pînă la adăpostul copa-

cilor ori al stîncilor locul era deschis și neted ca în palmă, așa încît săgețile îi culcau polog la pămînt, iar lăncile, sulițele și ghioagele împlineau ce mai rămînea de la prima săcerătoare. În partea de sus a Samusului Mare, acolo unde pe un platou întins, sub forma unui scut dacic, se orînduiau bordeiele și acareturile vicusului Cerul Mare, dușmanii se regrupaseră și opuneau o rezistență îndîrjită. Tot într-acolo ținteau să răzbească și cei ce se convinseseră că în pădure ori în munte nu pot ajunge decît cu prețul vieții. Mi-am strigat oamenii, am alcătuit un trup de vreo cinci sute de călăreți după formația zborul cocorilor, eu fiind călăuza, și într-o cavalcadă cum nu cred că s-a mai pomenit vreodată am luat direcția platoului, am izbit în acea adunătură ca un berbece de dărîmat ziduri și am despicat în două ceata de vreo două mii de tîlhari, care se apăra sub carapacea scuturilor, retrăgîndu-se pas cu pas și țintind să ajungă la Cheile Samusului, de unde, sub oblăduirea muntelui, s-ar fi făcut nevăzuți. Pe șleahul deschis de mine s-au avîntat călăreții lui Ortis, venind ca o vijelie dinspre stînga. Culoarul prinsese totuși a se strînge și poate că am fi fost copleșiți dacă din direcția opusă nu ar fi dat năvală, pe caii lor grei și împlătoșați, călăreții romani, vreo șapte, opt sute, sub comanda generalului Aurelius Redux. Tot atunci, oblic, au lovit din amonte, ca o viitură de ape, oamenii conduși de încrîncenatul Dacis. Pe lîngă urechile mele șuierau ca niște șerpi întărîtați sulițe, săgeți, lănci, securile de luptă ale prietenilor și neprietenilor. Toți ai noștri luptau cu capetele descoperite, ca să nu ne omorîm între noi, și la un moment dat am avut imaginea unui lan de trestii care, ici se apleacă, ici se ridică, într-o vălătucire de vîrtej. Mi-am strigat iarăși oamenii. I-am făcut semn și lui Dacis să mă urmeze. Am înconjurat galopînd tabăra vrăjmașă, sau ce mai rămăsese din ea, și am pornit vînătoarea. Ortis și Aurelius Redux mi-au înțeles planurile și au acoperit fîșia de teren neted din partea dreaptă a apei; pe platou și mai jos, unde fusese ridicată tabăra, luptau acuma cot la cot, umăr la umăr, spate în spate pedeștri. Se auzeau icnite, îndemnuri: lovește frate, păzea, împunge, ferește, taie-l mă! Cohortele romane, înarmate pînă în dinți, se împărțiseră în mai multe falange, care din alergare se alcătuiau în formă de pinten, și într-o tăcere încrîncenată, înspăimîntătoare, ce prevestea tărîmuri ale morții, înaintau și își săvîrșeau sîngeroasa lucrare, împingînd totul ca un tăvălug către platoul înconjurat de noi. Eram atît de încrîncenat, de cuprins de beția luptei, încît o zi, o săptămînă, un an nu aș fi simțit oboseala trupului și slăbiciunea brațului. Un Zeu prielnic mă ocrotea, desigur, fiindcă din atîtea săgeți, lănci, securi cîte îmi fuseseră adresate, nici una nu mă atingea. Porunca: AJUNGE! transmisă de Mavrinus Flavius Sirus prin olăcari și trîmbițată de oștenii cu alămuri, m-a găsit în partea de răsărit a vicusului, cu mîinile încleștate de grumazul celuia pe care îl bănuiam comandantul vrăjmașilor, o namilă cu forță de zimbru, ce m-ar fi dovedit poate, dacă ghioaga lui Ariort, care nu știu cînd și cum răsărise iar

lîngă mine, nu l-ar fi doborît ca pe o vită la altarul de sacrificiu. La început nu am priceput rostul poruncilor date de legatusul imperial. Abia după ce mi-am răcorit obrazul în undele reci ale Samusului, pe malul căruia mă încleştasem cu vrăjmaşul ce-şi căuta scăparea peste apă, am înţeles că provincialii au nevoie de sclavi tineri şi puternici, ca să ridice iarăşi în vechea tărie castrele, burgurile şi pichetele de la limesul de răsărit şi de miazănoapte.

De m-aş fi privit în oglinda apei, de bună seamă că m-aş fi înspăimîntat. De aceea, cînd mi-a strîns puternic braţul, locţiitorul împăratului pentru Dacia a exclamat: „Pe toţi Zeii! Domnia-ta, viteazule taraboste, arăţi, fie-mi iertată comparaţia, ca un satîr hărtănit şi însîngerat. Ară-tă-te degrabă medicului meu, ca să te mai poţi bucura de această mare biruinţă!“ „Mulţumesc, serenissime, i-am răspuns, abia trăgîndu-mi sufletul de osteneală, dar nu cred să am vreo rană care să merite osteneală. Mai bine să ne sfătuim ce avem de făcut.“ „Ai dreptate, numai că nici vreme de sfaturi şi plănuiri nu prea avem. Am privit totul de pe dîmbul acela, unde de cu noaptea ne-am instalat balistele. De scăpat nu au scăpat mai mult de două, trei sute şi...“ „Fii domnia-ta pe pace, că n-au scăpat nici atîţia. Văile şi potecile sînt împînzite de oamenii noştri şi de localnicii care de mult aşteaptă să se plătească faţă de aceşti nemernici.“ „Atunci, înseamnă că aici am isprăvit ce aveam de isprăvit şi...“ „Domnia-voastră să nu se grăbească! Altfel ne-a fost înţelesul, dacă bine îmi aduc aminte. Cale de şapte zile, la galop, cu cal odihnit, picior de tîlhar din soiul acesta nu va mai rămîne. Îngăduie, dar, să plecăm în treburile noastre.“ „Nu îngădui, ci te vom însoţi, taraboste. Deşi nu avem dezlegarea să îi lovim pe Iazigi, Roxolani, Bastarni şi Marcomani în ţările lor, ele fiind, cum bine ştii, neamuri federate...“ „Iartă, mărite general, dar îmi vine să rîd şi nu e momentul. Neamuri federate, nişte tîlhari care pîrjolesc, jefuiesc şi omoară ca în codru prin Provincia Dacia?! Federaţii îşi respectă obligaţiile, nu te lovesc pe la spate, cînd te simt slab şi neajutorat.“ „Ai dreptate. Aşa stau lucrurile. Sînt convins că şi paşnicul cezar Antoninus Pius ar gîndi şi ar proceda la fel. Domniile-voastre, generalilor, ce părere aveţi?“ Cei trei s-au înţeles repede din priviri. A vorbit Aurelius Redux, despre care mai tîrziu aveam să aflu că purta în vene sînge de dac: „Prilej ca acesta să ne asigure pentru multă vreme liniştea la hotare cine ştie cînd se va mai ivi, iscusite Macrinus. Noi zicem să nu mai pierdem vremea şi să alăturăm călăreţilor daci, costoboci şi Daci Mari, alele noastre. Îngăduie să iau însumi comanda lor. O frăţie de arme ca aceea pe care am sacralizat-o astăzi cu sîngele nostru, e mai mult decît o faptă a noastră, e o voinţă a Zeilor.“

Ne-am căutat răniţii şi morţii. Ne-am spălat rănile şi le-am oblojit. Am adus jertfă de mulţumire zeilor, îndeolaltă, căci îndeolaltă am luptat şi am sîngerat. Am pierdut puţini oameni, însă pe cei mai vrednici şi mai dragi. Ceran, pe care îl îndrăgisem ca pe copilul meu, n-avea să se mai

întoarcă în Munții cu Aur, unde îl așteptau pădurile și pîraiele, rosturile bunului gospodar de sub muntele Negrileasa și, poate, Arcia Candida. L-am îngropat la rădăcina unui stejar falnic, cu armele dușmanilor lîngă care a căzut la acest năpraznic seceris, și cu armele sale, care nu și-ar mai fi găsit un altul pe măsură. Cînd am încredințat morții noștri în grija Zeilor, am rostit printre lacrimi și numele tinerelor căpetenii Bituva și Dadas, lujere căzute în primăvara vieții. Dar, cum în vremi ca acelea, trăiai clipă de clipă cu moartea alături, îngrijorat erai nu că mureai, ci cum mureai. Credința în fericita lume de dincolo, pe care ne-o hărăzea Marele Zeu, însenina gîndul și alina despărțirea.

Aurelius Redux, Dacis și Ortis fuseseră desemnați să ducă campania de pedepsire și pacificare către miazănoapte și soare-răsare. Generalul Sedatius Severianus, împreună cu căpeteniile mari ale dacilor nordici și costobocilor: Maros, Dius, Duras, Gerula și Rigozi, rămînea pentru o vreme la castrul de la Rurpeia, pentru continuarea tractatelor de stabilire în provincie a celor doritori de „viața romana", Procuratorul Imperial lăsîndu-i în acest scop o întreagă armată de scribi.

Drumul pînă la Apulum l-am făcut alături de Macrinus Flavius Sirus și Statius Priscus. Mi-am dat cu ușurință seama că, după tot ce înfăptuisem, le stăteam ca un balsam la inimă. Se întreceau să mă gratuleze cu laude, să-mi dea bucatele cele mai bune și vinul cel mai dulce. Ajunși la Apulum, prăfuiți și osteniți, dar primiți în triumf, am adus în aceeași zi jertfă Zeilor prielnici: doi taurași albi, două capre negre, o vițelușă codalbă și nenumărate păsări, în măruntaiele cărora augurii au citit viitoare întîmplări. Se apropia seara, dar încă nu mi se îngăduia meritata odihnă. Printr-un magistrat încorsetat în galoane și fireturi, Macrinus Flavius Sirus mă poftea să încheiem împreună acea zi mare la termele municipale. Magistratul era însoțit de sclavii și sclavele de trebuință pentru ceremonialul îmbăierii. M-a pufnit rîsul și mi-am zis: „Te-ai ajuns, Viezure băiete! Bine că nu ți s-a organizat un triumf la Roma, căci, obosit cum ești, adormeai pe tine!"

Seara a fost plăcută. Una dintre cele mai plăcute despre care îmi aminteam. Baia de aburi, baia rece, gimnastica, masajul, alifiile, bucatele alese, vinul de Chios, mă făcuseră alt om. Parcă mă născusem a doua oară. Mai cu seamă a cincea cupă, cînd ceremonios nevoie mare, dar în ținuta în care venise cu cincizeci de ani în urmă pe lume, Macrinus Flavius Sirus îmi făcea cunoscut că sărbătorim două evenimente: ziua nașterii sale și cea a numirii mele în rangul de comis peste toate așezările Dacilor Mari, Costobocilor și dacilor prigoniți cîndva, pe care începînd de astăzi Imperiul îi îngăduia să se așeze pe pămînturile libere din Provincie. Am băut pînă la fund cupa aceea și apoi nu mai știu cîte i-au urmat. Mă temeam că totul nu e decît vis, și, chiar vis de era, aș fi vrut să dureze.

Capitolul unsprezece

DINSPRE SURIANU ŞI VÎRFUL LUI PĂTRU SE DESCHIDEA ZAREA şi creştea la orizont un imens voal străveziu suflat cu galbenul holdelor în pîrg şi cu roşul florilor de munte. De mii şi milioane de ani, de la începuturile lumii de acolo răsărea pentru locuitorii de pe Valea Grădiştei soarele. Dintr-acolo se revărsa şi acum ziua, mai întîi furişată, apoi tot mai grăbită să-şi intre în rosturi. Cînd bulgărele de foc a săltat, ca aruncat de o mînă urieşească, peste Culmea Luncanilor, moş Toader Berian a tresărit. Aşa cum se zice că tresar strigoii, spiriduşii, duhurile şi vîlvele la cîntatul cocoşilor. Însemna că trecuse timpul istorisirii, se spulberase noaptea, felia de taină din timpul lumii, cînd totul este îngăduit şi totul e posibil.

Cei trei, roată în jurul lui Toader Berian, zis Şerpele Roş, încă mai erau ochi şi urechi. Ochii urmăreau fascinaţi jocul negului-antenă de pe vîrful nasului, urechilor nu le venea să creadă ceea ce auzeau. Bătrînul obosise. Istorisirea se depăna cu poticniri tot mai dese, lipsită de vlagă. Uneori, cît viaţa unui fulger pe cer, bătrînul încremenea, părînd a fi o statuie cioplită în piatră de tuf. Copiii, alarmaţi, se grăbeau să alunge hameşa uitare. Cum făcea acum Teofana: „Moş Toader, matale poţi grăbi, mai poţi şi sări peste ce crezi că are mai puţină importanţă, însă încheie povestirea cum se cuvine rugămu-te!“ „Ei, fire-ar să fie! răbufni Bogdan, ce, parcă ziua aceasta nu ar mai fi putut întîrzia măcar un ceas?!“ Bătrînul nu îşi mai aprinse pipa. O scutură numai, lovind-o de buturuga de pe care nu se mai clintise de cu seara. Închise ochii o clipă, dar care copiilor li se păru fără sfîrşit, îi deschise de parcă pleoapele i-ar fi fost de piatră, şi schimbă tonul. Schimbă şi ritmul zicerii. Nu îţi mai puteai da seama dacă vorbeşte în somn ori în trezie.

Era sfîrşit de vară secetoasă. Mă găseam pe prispa casei mele de la Izvorul Alunului şi însăilam cu cerneală de bozii cuvinte pe o pielicică albă de căprioară. Un fel de cronică pentru viitorime. Pe care aveam s-o pun într-o raclă de piatră, alături de tăbliţele cerate şi de alte dovezi ale trecerii mele prin acea clipă de viaţă.

Viaţa mi-am trăit-o cum se cuvine. Chiar de-i supăr pe cei ce mi-au dat-o, trebuia să recunosc că mor împăcat. Ce rost ar fi avut trecerea mea prin grăuntele de lumină ce îl numim viaţă, dacă nu aş fi făcut nici un bine şi nu aş fi lăsat nici o urmă? Iată că eu, printre cei puţini din neamul meu, care şi somnul şi l-au petrecut cu capul pe scut şi cu mîna pe arme, m-am încumetat, după pilda scribilor de la Roma şi din Elada, să las urmaşilor înscrisuri cu mărturie pentru vremi ce chiar mîine vor fi cenuşă, pulbere şi uitare. De cînd fusesem numit păstorul cel mare al dacilor de peste limes, aşezaţi pe văile şi platourile Cetăţilor Sacre şi peste tot unde pămîntul aştepta să fie arat şi semănat, zilele de răgaz întru migala scrisu-

lui au fost puţine, cele de risipire pentru obşte şi neam îndestule. Cinci ani i-am păstorit cum se cuvine, pînă ce s-au aşezat temeinic în rosturi. Am legănat copiii lui Ortis şi Dacis, depănînd gheme de amintiri cu Ortis bătrînul, vlăstarul de rege; l-am deprins cu tainele vînatului pe feciorul lui Ariort, care s-a mutat cu rosturile şi gospodăria mai aproape de mine, am sporovăit nopţile despre cîte în lună şi stele cu şugubăţul Erula care, la fel ca mine, nu cunoştea somnul în anii aceia; l-am ajutat pe Zebal să-şi redeschidă hanul de la întîlnirea Rîului Mare cu Sargetia şi am sărutat fruntea Arciei Candida, căreia Ortis cel tînăr îi pusese coroniţă de mireasă; împreună cu Macrinus Flavius Sirus am mai petrecut clipe frumoase la termele de la Ulpia Traiana Sarmizegetusa, şi am jucat bani buni la zaruri, pînă ce dintr-o necunoscută pricină a căzut în dizgraţia augustului blajin, Antoninus Pius. Mi-a fost dat să-l întîlnesc pe Tiberius Maximus, cel tînăr, cerşetor la porţile Ulpiei, devenit beţiv şi nevolnic, şi să-i asigur o pîine la curţile mele. Despre toate astea şi despre atîtea altele ce merită neuitarea m-am hotărît să scriu, ca să rămînă ceva din aceste vremi adînc tulburate, cînd murea cu generaţia mea o lume şi se năştea alta, aşa cum sub stratul arămiu de frunze ghinda, încolţind, se pregăteşte să ia locul pădurii. Macrinus Flavius Sirus, fie-i numele slăvit, îmi zicea adeseori: „La judecată, martorul bun îţi apropie partea dreptăţii; deci, fără martor nu ai dreptate, aşa cum fără istorii nu ai trecut.“ Dar multele semne cioplite în piatră, nemurite în ziduri, veşnicite în datini?! Ele? Oare numai ele?! Mîna tremură, cuvîntul nu vine, litera fuge, mintea zăuită . . .

Împovărat de ani, iată-mă iarăşi pregătit de drum. Picioarele greu mă mai ţin, calul, îmbătrînit şi el, anevoie mă poartă, toate mă trag spre pămînt şi pe toate le uit cînd neamul mă cheamă. În *Poiana Omului* de pe Platoul Luncanilor, aproape de Peştera Zeilor, va să aibă loc întîlnirea neamurilor la Solstiţiul de vară. Oare dintre cei vechi cîţi îmi vor mai întinde plosca şi cîţi îmi vor mai da bineţe? Datina, rămasă din vechi, e ca o dată la cinci ani, în dricul verii, neamurile vecine, din marele neam, să se strîngă în Poiana Sacră, unde au loc sfaturile şi judeţele înţelepţilor, pentru pricini de pace şi război, rătăciri de turme, călcări de hotare, vărsare de sînge, răpiri de muieri. Aceasta e a doua mare sărbătoare a neamurilor, care cuprind în acea zi a păcii şi judecăţii un platou întins cît vezi cu ochii, ridică adăposturi, întind coviltire, încropesc colibe, în care adăpostesc pe timpul cît ţin serbările rudeniile împrăştiate prin depărtate locuri, majoritatea veniţi mai mult cu treburi de negoţ sau cumetrie decît cu pricini de judecată. Unii cumpără, alţii vînd, unii pîrăsc, alţii se apără, unii înceluie, alţii se lasă înceluiţi, încît evenimentul depăşeşte interesele unei familii şi ale unor neamuri învecinate. Lumea curge, ştirile aleargă, poveştile se ţin lanţ, rapsozii au trecere, eroii, noroc, şarlatanii, destui sărăcuţi cu duhul, saltimbancii şi dresorii, destui gură-cască. Veneau la întîlnirea din *Poiana Omului*, după cum le îngăduiau drumurile şi

depărtările, oameni de rînd, flăcăi tomnatici, fete bogate și cam trecute, alături de cele frumoase și sărace ca pustiul, veneau bogătanii ori săracii și toți erau mînați de gîndul că la sărbătoarea Solstițiului de bună seamă se vor căpătui. Uite așa, sub ochii mei la fel de mirați ca și la prima serbare, se întemeiau căsătorii, neamul se amesteca și creștea ca în vremurile bune ale tinereților mele. Judecata înțelepților, îndătinată din moși-strămoși pentru ziua aceea, avea acum, ca și altă dată, mai mult rostul de a așeza în temelii durabile asemenea daturi. Dacă fata, singura într-o familie în care părinții aveau feciori, ieșea dintr-o căsătorie în care mama își luase soț, cu averea și cu zestrea de la părinții ei, adică îl cîștigase la tîrg de vară, cum se mai spunea, ea singură moștenea averea, hotărînd, după bunătatea inimii, dacă se cuvenea să lase ceva ori nu și fraților săi. De cele mai multe ori ei se alegeau cu sfatul de a-și cîștiga pîinea în lumea largă. Tocmai pe dos se petreceau lucrurile în familiile unde bărbatul fusese cel ce adusese mireasă săracă în casa părinților săi. Aici, dacă mezinul nu era cumva dezmoștenit din pricina unor rușinoase năravuri, dar numai cu voia Sfatului Înțelepților, el singur rămînea cu agoniseala. Aceasta era pricina din care, deși întemeiau familii și aveau la rîndul lor copii, frații și surorile nu se despărțeau, averea rămînînd, în cazul acesta, bătrînilor, pînă cînd și copiii lor îmbătrîneau: doi, trei, șase, nouă, treisprezece, cîți erau ridicau casă de piatră, ori de bîrne, ori săpau bordeie, gospodărind bunurile îndeolaltă și trăind în aceeași ogradă străbunici, bunici, nepoți, strănepoți și strästrănepoți, în bună înțelegere, cîte trei, patru și chiar cinci generații.

Veneau la serbările din *Poiana Omului* oameni de rînd, tarabosti și oșteni, păcurari, agricultori și negustori,. meseriași de tot felul de prin văile și munții apropiați, veneau chiar și alte seminții, împestrițînd întinsul Platou al Luncanilor cu fel de fel de adăposturi, fiindcă sărbătorile țineau trei zile. Către vestita *Poiană a Omului* duceau felurite drumuri, în majoritate sigure și bine întreținute de auxiliari și de hangiii care, în numai trei zile, cîștigau cît pentru întreg anul. Un drum, numit și drumul țării, venea de la Ulpia Traiana Sarmizegetusa, se unea cu cel al Hategenilor la confluența Sargetiei cu Rîul Mare, le însoțea o vreme cursul pe malul drept și, înainte de Aquae, o cotea spre munte, ținînd Valea Veteranilor și lăsînd în stînga cetățile de la Piatra Roșie și Fețele Albe; altul, după ce lăsa la dreapta apa înșelătoare a Marisului, o ținea în sus pe malul Sargetiei, ca să verse tot pe Drumul Veteranilor puhoi de oameni veniți de la Germisara, Blandiana, chiar Apulum și Munții cu Aur; două drumuri mai puțin importante, dar nu și cu prilejul sărbătorilor de pe platou, străbăteau culmile domoale dinspre Apa Frumoasei și Munții Delarilor; mult mai importante erau de data asta potecile, ce puteau fi numărate cu zecile, cu sutele, cu miile, luate în copitele cailor ori în tălpile opincilor, căci nici un drum către *Poiana Omului* nu era prea greu sau prea lung cu un prilej ca acela.

După prima zi, a Marelui Sfat, în care se aduceau în fața bătrînilor înțelepți pricini de tot felul, urma a doua, ce era zi de tîrg, la care se vindea tot ce avea sau nu avea preț, de la sare la sclavi, de la soții și soți la miere și mied, de la boii mocănești cu coarnele întoarse, la caii de rasă și măscăricii de duzină. Nimenea nu își amintea ca aici să se fi furat vreodată măcar o potcoavă, ori negustor să înșele la cîntărit și numărat, căci asemenea fărădelegi se pedepseau cu moartea. Judecățile erau drepte sau, mai bine zis, atît de drepte cît pot fi judecățile făcute de om pentru semenul său. Mărturisesc sub greu blestem că în acele vremi nevoiașul îl chema la judecată pe bogatul ce l-a nedreptățit, slujitorul, pe stăpîn și, dacă a avut de partea sa dreptatea cel slab, i s-a dat, fiindcă legea părinților noștri era una și aceeași pentru rob și împărat. Ai mei, cei de pe Valea Veteranilor, s-au pregătit pentru plecare din vreme: mărfurile au fost alese cu grijă, pricinile de judecată cu unii și cu alții au fost întoarse pe toate fețele de mai multe ori, fetele au făcut ordine în lăzile cu zestre și prin acelea cu straiele de sărbătoare, flăcăii și-au ferecat fluierele, au uns cimpoaiele și au prins zdrăngănei de argint la opinci; voinicii și-au lustruit armele pentru întrecerile ce aveau loc a treia zi, măscăricii, zodiecarii și saltimbancii născoceau drăcovenii și parasconii ca să te lase cu gura căscată, cerșetorii, ologii, leproșii cucereau din vreme răscrucile de drumuri și locurile cu altare pentru jertfe și închinat, iar copiii renunțau la somn ca nu cumva cei vîrstnici să plece fără ei. Cu o zi înainte, în zori, de ziua închinată lui Venus, cei din satele păstorite de mine s-au urnit cu cățel, cu purcel, femei și bărbați, bătrîni și copii și, după datină, mi-au bătut la poartă. Boleam de vreo săptămînă. O slăbiciune hicleană mi se cuibărise pe la închieturi, suflarea se poticnea și hîrșîia ca un cimpoi aruncat în pod, demîncarea o înghițeam mai mult în silă, pana de scrijelit tăblițe cerate și cea pentru pergamente devenise grea pentru degetele numai zgîlciuri, și noduri, și tremur pe la încheieturi. Noaptea se întîmpla să visez că trăiesc în viața mea de dinainte, adică în aceasta, și atunci cînd mă trezeam îmi era tare greu să aleg între una, de care îmi era dor, și alta, de care știam că o să-mi fie. Visul pe care vi l-am povestit înainte a fost ultimul dintr-un șir care începuse să-mi dea de gîndit.

Din pridvorul împodobit cu țesături înflorate am adulmecat zumzet de stup tînăr și zvon de sărbătoare. Inima mi-a tresăltat ca o gloabă bătrînă în fața tainului de ovăz și a prins a bate ca în vremuri mai bune. Comisul Pieporus, în ascultarea căruia se găseau pagusurile de pe valea de jos a Sargetiei, în mare strai de sărbătoare și cu armele de război, mi-a întins plosca întîmpinării și a chemării la nunți și botezuri, învelită în vîsc desprins de pe stejarul sacru și, ca prin farmec, puterile mi-au revenit îndată. Bucuroasă peste poate că mă vede iarăși pe picioare și înclinat spre ale vieții, Drilgisa, soața lui Ariort, cu care mă învecinam, l-a înhămat pe Debar la cotigă, a încărcat merindea și am pornit la drum, în fruntea unui vesel convoi de care și călăreți. După un scurt popas la hanul de la Valea

Peşterii, unde am gustat cu plăcere vinul aburit de răcoarea dimineţii, am pornit iarăşi şi, hai, hai, hai, mai la drum, mai la odihnă, căci vremea nu ne mîna cu anasîna de la spate. Pînă să încline soarele dincolo de Culmea Luncanilor, ajunsesem unde nu mai nădăjduisem să ajung altfel decît abur de amintire. Platoul peşterii şi *Poiana Omului* roiau de atîta omenime. Numai de-ai noştri, adică dintre aceia ce ne consideram oameni ai locului, coborîsem de pe culmi şi urcasem din văi mai bine de trei mii, de toate vîrstele. Străbătusem drumurile mai gustînd din ploştile cu mied, mai îndemnînd boulenii şi caii la deal, mai strunindu-i la vale, cîntînd şi chiuind cu voie bună, cu muzici din vreme tocmite, mergătoare în fruntea fiecărui alai. Imediat după ele hălăduiau flăcăii şi fetele, culegînd florile cîmpului, stropindu-se cu apa cristalină a pîraielor, furîndu-şi sărutări şăgalnice ori arzătoare sub streaşini de pădure. Bătrînii înţelepţi, fruntaşii satelor, capii de familie şi slujitorii altarelor se aţineau pe la mijloc, mai îmbiindu-se cu ploştile înnegrite de vreme, depănînd amintirile altor sărbători de Solstiţiu şi răscolind praful uitării. În carele cu două roţi înalte, făcute după modelul celor romane, trase de bouleni sprinteni, ori în carele cu loitrele lungi, aşezate pe patru roţi răfuite, veneau femeile, cocoţate pe lăzile de zestre ori pe lobdele aşternute cu pricoiţe înflorate, uşoare ca puful, după ce toată primăvara fuseseră învălmăşite prin văioagele apelor de munte. În pagusul Peştera, de unde mai aveam cam un ceas de mers liniştit, ne-au întîmpinat cetaşi călări pe armăsari negri, fala Confreriei Lupilor Hategeni. Ei ne-au uşurat de armele tăioase, de uneltele vărsătoare de sînge, pe care le-au stivuit în cîteva care mocăneşti cu coviltir şi, în numele neamului nostru de pe Valea Veteranilor şi a Sargetiei de Jos, ne-au pus, pe mine şi pe comisul Pieporus, să jurăm pe cer şi pe pămînt că atîta vreme cît va ţine Sărbătoarea Mumei Mari şi Sfatul Înţelepţilor, înţelegerea şi pacea vor să domnească în inimile celor aflaţi sub a noastră ascultare. Tot aici s-au făcut înscrierile feciorilor noştri la întrecerile bărbăteşti din ultima zi a serbărilor. Intrarea în *Poiana Omului* se făcea la asemenea ocazii numai pe patru drumuri, pe care încă din zori curgeau şiruri, şiruri poporenii. La capătul lor erau înălţate patru porţi urieşeşti, din trunchiuri de ulmi, împodobite fiind cu ghirlande de flori, cu cetină şi vîsc. Patru vase, cioplite din trunchiuri de arin, în care, pe scocuri de lemn măiestrit cioplite, se scurgea şipotind apa din Izvorul Sacru, erau pregătite pentru datina spălării de colb şi de gînduri viclene. Cu barba lui colilie, atîrnînd pînă la brîu, împuţinat de ani, dar încă sprinten, ne-a ieşit în întîmpinare înţeleptul Troes, însoţit de un flăcău şi de o fată care purtau pîinea, sarea, ulciorul de vin şi crenguţa de popelnic, ale cărui frunze nu cunosc ofilirea şi moartea. Cînd păşeam în poiană se însera într-o atmosferă de pace şi linişte, sub cer înalt şi senin. Un zumzuit ca al stupilor la vremea roitului cuprinsese firea. Mirozna acrişor-înţepătoare a focurilor aprinse pentru noapte, peste care femeile aruncau din cînd în cînd cetină şi seminţele ce făceau inima voioasă, împresura

întinsul platou. Grupuri, grupuri de flăcăi și fete, de copii și copile, doritori să deprindă mai curînd cîte ceva din tainele și rosturile celor vîrstnici, băteau poteci către pădurile ce înconjurau poiana, cărînd trunchiuri și vreascuri, ori numai prefăcîndu-se prinși cu aceste trebi. Pentru bătrîni și fruntașii obștelor fuseseră ridicate din vreme adăposturi largi, din lemn de mesteacăn, acoperite cu frunzare verzi. Cît puteai cuprinde cu privirea, focuri, focuri la care fierbeau ceaune pe vetre de piatră ori pe pirostrii, clocoteau căldări, sfîrîiau hălcile de carne, se perpelea vînatul cu coarne, ori cu colți, ori cu pene; oamenii se chemau unii pe alții, poftindu-se la ospătat, fetele măritate prin străini plîngeau ostoindu-și dorul la pieptul mamelor, tovarășii de arme ori vînătorii vestiți depănau istorii despre întîmplări năprasnice.

Cîtă vreme am zăbovit cu Troes și cu alți înțelepți pe lavițele de mesteacăn reavăn, pentru a ni se înfățișa răboajele cu pricinile ce le aveam de judecat a doua zi, ai mei au mas și au așezat tabără pentru noapte la locul îndătinat neamurilor Veteranilor din bătrîni, la miazăzi de Peștera Zeilor, în preajma unor stînci de calcare roase de vînturi și sfredelite de ploi, închipuind un convoi omenesc care urca anevoie muntele. Aici au aprins focul și l-au lăsat în seama copilandrilor și a bătrînilor. Nițel mai la dreapta, pe un tăpșan, tinerii au încins jocul de doi, ca la Hateg, învîrtita de trei, ca pe Valea Frumoasei, învîrtita de pe Maris și hora din Munții Cetăților, după zisa îndrăcită a tilincilor, fluierelor și cimpoaielor. Joc și veselie se încinsese și către miazănoapte, de unde se contura buza întunecată a pădurii și răzbeau țipuriturile celor coborîți din Ținutul Delarilor ori din Munții cu Aur, veniți la tîrg cu unelte de fier, arme frumos lucrate, ciubere, tulnice, vase de lut și felurite bijuterii. Partea dinspre răsărit era a jinarilor și poenarilor, a celor din ținuturile de margine, cărora li se zicea mărgineni, vestiți negutători de brînzeturi, de lînă și piei, neamuri veșnic călătoare cu turmele peste munți și șesuri, cu flăcăi tomnatici și fete îmbătrînite în așteptare, care în această seară de început jucau încinși roată jocul numit Al Soarelui, în zvon înalt de fluiere. Luncanii și hateganii, sargetenii și tapeienii, care pretindeau că se țin toți de un neam, și-au ridicat taberele către apus, aproape de Peștera Zeilor, unde, pe lîngă focuri, tropoteau cu sîrg și îndeolaltă bătrînii și tinerii brîul cu strigături, bătut în contratimp de un dubaș ce putea să o țină tot așa măcar trei zile. Ce mai! Platoul înalt, presărat cu focuri și mursecat de bătaia opincilor, arăta ca un imens cuptor în care fierb, se coc, se prăjesc și se perpelesc felurite mîncăruri: balmuș gras, de stînă, fiert în mei măcinat la rîșniță rară, pastramă de berbece ori de capră neagră, dată prin mirodenii și ținută la fum de fag, miei înăbușiți sub lespezi fierbinți, umpluți cu tocătură de pasăre și cu felurite verdețuri, vînat cu pene, stropit cu vin și mujdei de usturoi, caltaboși și cîrnați mustoși, arămiți ușor la para jăratecului, ceaune în care cocoloșii de brînză săltau prin terciul de mei adăstînd adausul de lapte covăsit și smîntînă, păstrăvi în foi de urzică

unse cu slănină de urs, plăcinte cît roata carului umplute cu brînzeturi și cărnuri tocate și toate astea, dar mai multe altele, stropite migălos cu vin acrișor, mied dulceag-amărui, cidru de mure, afine, cătină, smeură și soc, bere gulerată de ovăz și hamei, băută din donicioare înalte de lemn. Vecinii și rudeniile, cunoscuții și prietenii se pofteau cînd unul, cînd altul: gustă, rogu-te, și din asta și ai să-ți lingi degetele!; ia, rupe matale numai o bucățică și ai să mă pomenești!; vecine, nu zice nu, că nu se cade să nu guști din cele cu care ne-au îndestulat Zeii!; o ciozvîrtă, numai una, prietene, și nu-mi zice mulțam dacă nu ți-o plăcea!

În *Poiana Omului*, pacea nopții și liniștea somnului s-au lăsat tîrziu, după asfințit de lună plină și la zvon de tulnice dat de membrii frăției, sorociți cu buna ordine în aceste trei zile.

A doua zi ne-am trezit pe cînd se deschideau în lumina dintîi zările, în triluri de păsări și glasuri unduite de tulnice. După datina din vechi-străvechi, cei șapte înțelepți aleși să judece și să limpezească pricini, încă de la serbarea cealaltă, s-au reculeș în tăcere și smerenie sub cupola înaltă a celei de a treia încăperi a Peșterii Sacre. Mă număram și eu printre ei. La ieșire ne-am purificat iarăși, trecînd prin cercurile de foc, stropiți cu apă neîncepută, adusă de fete neprihănite. Apoi am urcat Stînca Zeului, de deasupra peșterii, și ne-am așezat pe lavițele de piatră, tocite de vreme și de șederea unui nesfîrșit șir de juzi înțelepți, avînd răboajele și tăblițele de plîngeri și pricini la îndemînă. Pentru a cincea oară eram ales starostele acestor bărbați ninși de înțelepciune și aplecați de ani. Am rostit cu glas înalt legămîntul nostru și pedepsele cuvenite celor ce aveau să ni se înfățișeze cu mărturie strîmbă sau gîndul hiclean. În față și pe cele două laturi ale potcoavei, în care Zeii așezaseră stînca la începuturile lumii, se înghesuia mulțimea. Nici un alt spectacol, nici măcar întrecerile bărbătești nu o atrăgea atît cît Judecata cea Mare. Din dreapta mea, sfrijit și împuținat de ani, cu o barbă falnică precum cea a slujitorilor din templele subpămîntene, s-a ridicat Troes, vestit pentru harul de a întoarce, orîndui, șlefui, așeza și cînta cuvintele. Îi mersese vestea pentru vorbele înțelepte cu care cîndva îl întîmpinase ca sol pe augustul Hadrianus, în trecere prin Provincia Dacia, și pentru solia purtată în tinerețe tocmai la Roma, Cetatea Lumii. Mîngîindu-și podoaba bărbii a înălțat glas: „Frați ai mei întru Zei, sînge și datini! În ziua dintru începuturi cînd, în stăpînirea pămîntului, lumina este biruitoarea întunericului, ne-am adunat după datina din bătrîni ca să cercetăm cu înțelepciune vîlvorile de orice fel și să nemurim pacea. Prin glasul meu, înțelepții neamurilor adunate aici, vă spun bun venit și bună pace! Sînt bătrîn. Numai înțeleptul Cerneguras, povățuitorul de bine al celor de pe Maris și din Munții cu Aur, numără peste mine și peste sută anii. Multe am văzut la noi și la alte neamuri pe unde m-au purtat pașii, însă tot ce mi s-a părut mai bun și mai plăcut este pacea, înțelegerea dintre oameni. Au trecut cinci ani de cînd nu ne-am mai întîlnit la Marele Sfat și de cînd pacea nu a mai fost

tulburată. Iară eu zic că lucru mai plăcut decît acesta nu se mai află. Datina face ca neamul meu, al Luncanilor, să vă fie gazdă. Noi ne-am dat silința și le-am potrivit pe toate cum am putut și ne-am priceput, așa încît nimic să nu știrbească datina, fără de care cele datorate străbunilor se uită și neamul se destramă. Ca și în alți ani, starostele sfatului nostru va să fie cel mai încărcat cu gloria faptelor și cu mierea înțelepciunii, tarabostele Viezure. Judecata noastră ține pînă la asfințitul soarelui. Cel care nu va fi mulțumit de ea și crede că nu va putea trăi un an în tăria ei, liber e să-și ia avutul și să se strămute peste al șaptelea hotar, numărat de la ultimul semn de hat pus de neamurile aici de față. Acum, frați ai mei, cei cu pricini ori plîngeri demne pentru judecata Marelui Sfat să se înfățișeze la judecată! Urmăririle pentru vărsări de sînge încetează pînă la asfințit, cînd cei ce se dușmănesc de moarte se pot înfrunta în luptă dreaptă. Dar, vă amintesc că pacea e lucrul cel mai bun."

Nici de astă dată bătrînul Troes nu și-a dezmințit faima de neîntrecut meșter la vorbe. După el se ridică, slab și deșirat, cu nasul coroiat ca de acvilă și privirile sfredelitoare, Ardalos, povățuitorul celor din Ținutul Hategenilor. Era de mirare cum de adunătura de oase se mai ține laolaltă sub pielea tăbăcită de vreme și suferință, încît semăna cu un preot ctist, străin de toate cele lumești. Ucenicise mulți ani la Peștera Zeilor din Cogaionon înainte de a-și revărsa prinosul sufletului și al minții printre ai săi. Era socotit făcător de minuni: citea mersul astrelor și prezicea viitorul, da somn dulce și adînc celor ce urmau să fie vindecați prin sîngerare, aducea liniștea pentru cei rătăciți cu duhul, descoperea izvoare și comori ascunse, fiind în înțelegere cu spiridușii și vîlvele, pregătea pentru orice fel de boală ierburi și alifii de leac. Văzîndu-l acum, mulțimea prinse a fremăta de bucurie, lauda întîlnirii cu un om ca acesta fiind deasupra celor ce se sumețeau că au văzut Marea cea Mare ori Donarisul. Cuprinse cu privirea pătrunzătoare mulțimea mișcătoare, iar aceasta se potoli ca un singur om. Făcu gest larg cu brațele, așternu zîmbet senin pe obrazul ca pergamentul și prinse a vorbi, părînd a întineri pe măsură ce rostea cuvintele: „Toți Zeii sfătuiesc omul de bine, deci toți Zeii sînt buni. Zeii la care vă închinați să vă ocrotească, să vă dea gînd curat și inimă senină la această zi a Mumei Mari! Zeilor și părinților ce mi-au dat viață le mulțumesc că am ajuns și ziua aceasta, în care șirul anilor mei numără suta. Vă privesc și inima mea se bucură, fraților. Sînteți încă o dată pe cîți erați cu zece ani în urmă; asta înseamnă că neamul sporește, țara e îndestulată, vremurile prielnice și așezate în rosturi. Bunul meu, care a trăit o sută douăzeci și trei de ani zicea: «Măi fecior, ia seamă și ține minte ce ți-oi spune eu! Unui bărbat, decît să trîndăvească, ori să caute sfadă vecinului, ori bucurie zilnică în fundul butoiului, îi șade mai bine să crească copii și să sporească neamul.» L-am ascultat așa cum l-am ascultat în toate. Și am lăsat în urmă nu un neam, ci o pădure falnică de oameni. Iată de ce rog Sfatul să-mi dea stărostia ultimei zile a sărbătorilor, cea a

petrecerilor şi căsătoriilor, şi, de nu v-o plăcea, mă leg să mă las de asemenea rosturi!"

O cascadă de rîsete şi chiuituri cuprinse poiana. Iată că judecata începea cu veselie şi sub bune auspicii. Eu am vorbit puţin şi cu măsură. Ştiam că oamenii imperialilor sînt cu ochii pe mine. A urmat să rostim pe rînd jurămîntul de dreaptă judecată. S-au înfăţişat pricinile şi împricinaţii. Nestingheriţi ne-am început lucrarea. Mai întîi au fost supuse judecăţii pricinile mărunte: călcări de haturi, răpiri de femei, gîlcevele cauzate de păşunat şi vînat pe locurile şi în pădurile altora. La amiază am stat de mas şi ne-am odihnit un ceas trupurile sub umbrar de pădure. Apoi am trecut la judecarea faptelor grele, care au fost: două omucideri, una pentru răzbunare, cealaltă pentru jaf, o tîlhărie săvîrşită la Apa Galbenă asupra unei caravane de neguţători de sare, două pîngăriri de altare, toate pedepsite cu moartea. În continuare s-au judecat Luncanii şi Mărginenii pentru strămutarea unor haturi la păşunile din munte, dreptatea fiind de partea mărginenilor, cum s-a dovedit cu răboaje şi hrisoave vechi de dinainte de Traian. S-au mai judecat Delărenii cu Muncelenii pentru locurile de vînătoare şi băile de fier, cum o făcuseră şi în anii trecuţi. Cîţiva înţelepţi din celelalte neamuri au fost numiţi să cerceteze şi să hotărască la faţa locului. Nu am avut pricini care să pună la încercare judecata noastră.

Celelalte două zile au curs între malurile lor fireşti. S-au făcut negoaţe bune cu negustori veniţi de departe, s-au legat frăţii de sînge şi prietenii, schimburi de holde, munţi şi păşuni, s-au pecetluit la Peştera Sacră sute de căsătorii, s-au depănat istorii şi poveşti nemaiauzite, s-au întocmit horoscoape, s-au încins hore şi s-au auzit alte cîntări. Lăutarii şi măscăricii s-au bucurat de multă trecere. Ai mei au luat drumul către casă a patra zi, înainte de răsăritul soarelui. Plecau mulţumiţi. Judecăţile s-au arătat drepte, tîrgurile cu noroc, petrecerile cu veselie şi măsură. E drept că pierduseră în ziua a treia unsprezece feciori şi şaptesprezece fete, care întemeiau familii în alte neamuri; aduceau, în schimb, peste douăzeci de flăcăi şi numai cinci fete, întemeiat motiv de fală pentru seminţia Veteranilor. Eu am mai zăbovit cu înţeleptul Ardalos la altarele din Poiana Omului. Luasem cu mine răcliţa cu tăbliţele şi pergamentele cuprinzînd truda celor cinci ani în care am însemnat ce mi s-a părut vrednic de ţinut minte despre întîmplări, oameni şi fapte. Mă hotărîsem să le ascund spre păstrare, pentru cînd voi mai fi ori nu voi mai fi în viaţa din care venisem, şi despre care tot mai des îmi aminteam, aşa cum ai reface din aburii uitării un vis. Pînă la întoarcerea înţeleptului m-am întins la soare pe laviţa de piatră. Îmi era dor de plăcerea somnului, pe care de atîta vreme nu o mai aveam. Iată că de la un timp începusem a simţi cum clipă de clipă, ceas de ceas, zi de zi, trecînd, apropiau sfîrşitul. Îl vream şi îl aşteptam, ca pe ceva de care îţi este dor. Bănuiam că în curînd se va împlini şi cu mine lucrarea. Dar, pînă atunci, mai aveam multe de

înfăptuit. Aş fi vrut să îi mai vizitez pe ai mei în Munţii de la Miazănoapte şi să vînăm împreună un cerb pentru jertfă în Ţinutul Codrului; promisesem o vizită la Apulum prietenului meu Macrinus Flavius Sirus, înaintea plecării sale definitive din Dacia; doream să văd venit în lume pe al treilea nepot al hangiului Zebal, care tot fecior avea să fie şi tot Ortis va să se cheme.

Pînă să se înapoieze Ardalos, plecat după apă la izvorul din vale, aveam vreme să pun la păstrare, în loc tainic, racla de aramă şi o statuetă ce mi-o cioplise cu migală un meşter grec de la curtea lui Macrinus Flavius Sirus. Intrarea în Peştera Zeilor nu era prea departe. În Poiana Omului nu mai rămăsese nimeni. Puteam, deci, împlini gîndul care de mult îmi dădea ghes. Soarele se ridicase cam de o suliţă pe cer cînd m-am apropiat de intrarea folosită de preoţi pentru oficierea jertfelor.

Deşi pacea şi liniştea cea mai desăvîrşită domneau împrejur, eu aveam intens sentimentul că sînt urmărit. Mi-am zis că s-ar putea să fie numai o stare de slăbiciune, după trei zile în care mă odihnisem puţin. Pînă la terasa de calcare, de unde începea intrarea oficierilor, trebuia să urc douăzeci şi una de trepte înalte. Lădiţa pe care o purtam pe umăr era destul de grea şi începusem să mă îndoiesc dacă voi răzbi pînă sus. Eram aproape de tăpşanul de unde începeau scările. M-am aşezat pe o piatră lucrată de cioplitori, însă părăsită aici, şi am închis pleoapele ca să mă odihnesc. Razele soarelui băteau pieziş, din faţă, şi îmi mîngîiau obrazul ca degetele călduţe ale mîinii de mamă. Mi s-a părut că îmi aud numele strigat şi repetat de ecou în spaţiul tăcut al muntelui, pînă la topirea în depărtări. Am deschis ochii speriat. Pe lespedea înaltă, de la intrarea în Peştera Zeilor, părea a se dezinela din verigile de bronz aurit şi din somnul începuturilor Şerpele Roş, încolăcindu-se şi legănîndu-se ademenitor, într-un fantastic joc al chemărilor. Da, slăbiciunea aceea ce mă cuprinsese de dimineaţa trebuia să fie de vină! Iarăşi am închis ochii, am îngînat un imn către Zei şi mi-am întărit cugetul. Dacă i-am deschis, de acum şerpele nu mai era decît acea măiestrită alcătuire din bronz pusă de preoţii cei vechi să străjuiască intrarea. Pe poteca şerpuitoare, care urca de la izvorul din vale, am zărit făptura deşirată a înţeleptului Ardalos, cu ulciorul pe umăr. Nu mi-am mai îngăduit nici o clipă de răgaz şi am început a sui treptele năpădite de bălării. Intrarea aceasta nu mai fusese folosită de foarte mulţi ani. Număram treptele, ca să îmi fie mai uşor urcuşul. Pe a douăsprezecea, mai lată decît celelalte, unde meşterii vechi cioplirerâ în stîncă laviţă îngustă pentru odihnă, adăsta încolăcită o viperă cu corn, mare şi lucitoare cum nu mai văzusem, care mă privi o clipă şi apoi dispăru printr-o crăpătură în stîncă. M-am odihnit chiar pe locul unde puţin mai înainte se prăjise la soare şerpele. Nu avusesem nici o senzaţie de frică, ori de silă, ori de mirare. Pe a nouăsprezecea treaptă, în aceeaşi poziţie şi cu aceeaşi uitătură, mă mai întîmpină una, la fel. Parcă erau surori. Mai aveam doar două trepte şi

tocmai aici se cuibări în mine teama şi îndoiala. Amintiri vagi mi se prefirau pe oglinda minţii, mă scălda sudoarea rece, a fricii pe care de mult nu o mai cunoscusem. Aş fi vrut să fac calea întoarsă, însă ceva mai tare decît voinţa mea mă atrăgea înainte. Lespedea de la intrare, prinsă în puternice ţiţîni de fier ruginit, era întredeschisă numai atît cît să se poată strecura un trup împuţinat ca al meu. Am rostit cu glas încet imnul scurt, cuvenit atunci cînd păşeai pe locurile sacre. Mi s-a părut că îmi aud iarăşi numele drămuit de ecou şi am intrat. Lespedea s-a închis singură în urma mea cu un scîrţîit asurzitor. Tot atunci am simţit durerea unei puternice lovituri în frunte. Înainte de a leşina mi s-a părut că recunosc rîsul gros, rău, porcesc al duşmanului meu Bot-decîine. Că văd capul jucăuş şi mare cît al unui miel, al Şerpelui Roş. Mă găseam iarăşi în peştera necuprinsă, unde luminau nefiresc torţe de piatră, iar bolta închipuia Constelaţia Şarpelui, sau a Dragonului. Am refăcut în sens invers drumul pe care îl mai făcusem cîndva, numai că nu îmi aminteam cînd: sala necuprinsă, boltită în patru clinuri, ca tavanul unui templu; borta din care izvora întunericul, părînd a naşte stele; coridorul străjuit de o parte şi de alta de vipere din bronz; cele şapte trepte; butucul strălucitor al roţii pe care o asemuiam cu Soarele de Andezit al Sarmizegetusei; ameţitoarea învîrtire a spiţelor, apoi galeriile cu uşi de bronz pe care erau săpate numele strămoşilor; plutirea în gol, eliberat de teamă, de gînduri, ca o fericită pasăre a văzduhului; sala albă şi rotundă, aidoma unui ou uriaş, căptuşit cu table de legi şi imnuri către Zei; omul de piatră, care lua în răstimpuri înfăţişarea înşelătoare a Şerpelui Roş, ce mi-a pipăit rana din frunte şi a constatat mai mult pentru sine: semnul, iată semnul şi împlinirea sorocului; galeria animalelor de piatră şi bronz, care, la trecerea mea, prindeau viaţă şi îmi alinau rănile; iarăşi şapte stele, după şapte trepte, la mijloc, soarele arămiu din inima căruia îmi zîmbea ocrotitor Zeia Mumă, avînd la picioare ciuta, plugul de bronz şi crenguţa de paltin; ea m-a lovit cu crenguţa pe locul unde simţeam sîngerînd cald rana şi, deodată, am prins puteri. Începusem zborul lin către o altă lume, către o altă viaţă, dar, de fapt cădeam în întunericul acelei fîntîni, la capătul căreia ardea, fără să lumineze, o inimă de foc, prefăcută, pe măsură ce mă apropiam, într-o sală cu pereţii bătuţi în foiţă de aur. Aici, pe un tron de piatră, sta Şerpele Roş, care mi-a şoptit: păstrează taina! şi apoi şi-a întors faţa de la mine, lăsîndu-mă singur.

Mai întîi şi mai întîi am simţit frigul. Crezusem că adormisem afară, cum mi se mai întîmplase şi altă dată, şi am căutat ceva să mă acopăr, dar nu am întîlnit decît piatra rece. Ochii mi s-au deschis anevoie, fulgeraţi de prea multă lumină. După ce i-am obişnuit cu ea, ţinîndu-i întredeschişi, mi-am dat seama că mă găseam în Valea Rea, pe terasa unde, după părerea celor bătrîni, trebuia căutată intrarea în Peştera Zeilor. Aveam o stare de greaţă, o cumplită durere de cap şi senzaţia că mă

înapoiez din altă lume, trunchiată, inconsistentă, din clăbuci de amintire, ca o ieșire din vis. Dar, pe măsură ce mă limpezeam, începeam să-mi amintesc. Ce a mai fost după aceea, cunoașteți. Căutările mele, socotite rătăciri ale minții, disprețul oamenilor, șirul anilor de chin și neodihnă.

— Dar arheologii, oamenii de știință, istoricii, nici ei nu v-au crezut? întrebă revoltat Bogdan.

— Ei mai puțin decît alții. În lumea lor, fiecare adevăr are nevoie de dovadă sigură.

— Totuși, există o asemenea dovadă: lăcrița, cufărul acela în care ați pus spre păstrare manuscrisul și statueta, își dădu cu părerea Teofana.

Bătrînul zîmbi cu tristețe.

— Ehei, asta chiar că ar fi fost ceva! Numai că a rămas în peșteră, dacă nu cumva o fi distrus-o dușmanul meu Botdecîine, iar intrarea eu nu am mai găsit-o.

— Și străinii? încercă o altă pistă Cosmin. Străinii cu care v-ați însoțit și...

— A, străinii! Despre ei mulți ani nu mai știusem nimic. Nici nu mă interesau, crezîndu-i trăitori numai în visul, în coșmarul meu. După mai multă vreme, cînd m-am dus la oraș să povestesc și profesorului Damian întîmplările mele, nădăjduind că dînsul mă va crede, am aflat că el nu mai era. Căzuse pe front, la Volga ori la Cotul Donului. Atunci am făcut greșeala să istorisesc totul unuia de pe la noi, om citit și pasionat de istorie. M-a privit ca pe o stafie a mea, mi-a și făcut semn că aș cam fi luat-o razna și a prins a vorbi prin sat despre nebunia mea. Oamenii au cam uitat cum mă cheamă și au prins a mă striga Șerpele Roș. De atunci nu am mai trăit decît din dorința de a le arăta că am dreptate, că istoriile mele nu sînt jocuri de ape în închipuirea unui smintit. Că Peștera Zeilor nu e născocire și că, după sute și sute de ani, eu fusesem primul om care îi călcase pragul, văzînd minuni de neînchipuit. Am cumpărat unelte speciale, echipament, exploziv, vînzînd bruma de avere lăsată de ai mei, am adus pe cheltuiala mea specialiști de la oraș și am prins a căuta. Zadarnic. O dată se naște omul, numai o dată moare, zice o vorbă din bătrîni. Nu am mai găsit intrarea. S-o fi surpat atunci, mecanismul al cărui scîrțîit îl mai am și acum în urechi o fi închis-o definitiv, vreun mare cutremur i-o fi clintit rosturile? Nu știu. Dar că mai există și o altă intrare, pe unde eu m-am înapoiat în această lume, e peste orice îndoială. Altfel aș fi acolo, nu aici. Ce e somnul, ce e bucuria, ce e liniștea și împăcarea eu nu mai cunosc.

— Dar cu străinii, cu lotrii aceia căutători de comori, ce s-a mai întîmplat? stărui Teofana.

— O vreme au rămas în uitare. Uneori mai apăreau în visurile mele plăsmuite cu ochii deschiși. După vreo cinci ani aveam să mă reîntîlnesc cu amintirea lor. Mi se rătăciseră cîteva capre tocmai la stîncile puse sub semnul Șerpelui Roș. De cînd cu istoriile mele nimenea nu se mai încu-

metase să urce acolo. Locul primise și un nume rău: La Strigoi. Am urcat iarăşi pe stînca suspendată ca o covată. Am găsit două schelete albite de zăpezi şi de ploi. Am păstrat pentru mine secretul, cine m-ar fi crezut! şi au mai trecut doi ani. Mă dusesem la Orăştie la tîrg. Isprăvisem ce aveam de tîrguit și m-am îndreptat către Biserica Veche, unde în tinerețe mă reculegeam în liniște cu profesorul Damian. Deodată am zărit o caleaşcă trasă de doi cai albi. În galop. Pe jilțul din spate mi s-a părut că zăresc chipul femeii cu ochi de antracit și fără seamăn de frumoasă. Pe capră, biciuind caii, ședea omul cu fruntea teșită. M-a fulgerat un gînd. Primul impuls a fost să mă duc la autorități, însă am renunțat imediat. De bună seamă că și ei m-ar fi considerat nebun. Au mai trecut ani. Eram printre puținii oameni din sat care citeau ziarele. O ştire de la faptul divers mi-a reținut atenția. La Alba Iulia se ținea procesul public al unor tîlhari de tezaure. M-am dus și eu. Cu căruța, peste văi și dealuri, pe drumul părăsit acum, pe care îl mai străbătusem cîndva, cu sute de ani în urmă. Pe alocurea se păstrase destul de bine. Pe marginea lui se întemeiaseră sate, în vechile vetre: Orăştioara, Bucium, Sibişel, Romos, Vinerea, Cioara, Tărtăria, Vinț, Drîmbar. Am ajuns tîrziu, dar am mai prins momentul în care completul de judecată rostea sentința: Chelemen Arpad și Roza Walter erau condamnați pe viață pentru nenumărate crime și jafuri. Nu încăpea nici o urmă de îndoială că erau ei, omul cu fruntea teșită şi frumoasa cu trupul unduitor, de salcie plîngătoare. M-am bucurat să-i revăd. Începusem să cred și eu că întîmplările mele erau scorneli ale unei minți prea înfierbîntate. Da! Era adevărul adevărat, iar eu, primul și singurul muritor care după o mie opt sute de ani trecuți pătrundea în Peștera Zeilor.

Jarul focului mocnea sub spuză. Teofana adormise învelită în cojocul bătrînului, cu capul pe lespedea de piatră. Cosmin moțăia mai la o parte, sprijinit de buturuga care fumega la capătul dinspre foc. Bogdan se auzea mînînd vitele către capătul văii. Cînd s-a înapoiat, pe deplin trezit de răcoarea zorilor, bătrînul Toader Berian, zis Şerpele Roș, nu mai era. Numai cojocul în care se învelise Teofana sta mărturie că fusese. Dispăruse. Odată cu istorisirea lui. Şi nu avea să mai apară vreodată.

Zorile au explodat într-un spectacol de lumină, anunțînd rostogolirea bulgărelui de foc peste stîncile albe de la Valea Rea. Dacă s-a arătat astrul peste culmea împădurită, norii Cirus au prins a undui, închipuind un uriaș șarpe roșu.

Bo[illegible]lna, iulie 1985 — Deva, martie 1986

